

Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa

Elina Vehmasto (toim.)

MTT KASVU₂₀

Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa

Elina Vehmasto (toim.)

ISBN 978-952-487-509-7 (Verkkojulkaisu)
ISSN 1798-1832 (Verkkojulkaisu)
URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-509-7>
<http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf>

Copyright MTT

Kirjoittajat

Raija Lääperi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Ritva Mynttinen, Helsingin yliopisto

Anu Pajala, Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä

Henna Puromäki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Katriina Soini, MTT

Satu Sundell, Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä

Anni Tarkiainen, Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä

Anne Törn, Helsingin yliopisto

Elina Vehmasto, MTT

Julkaisija ja kustantaja MTT, 31600 Jokioinen

Jakelu ja myynti MTT, viestintä ja informaatiopalvelut,

31600 Jokioinen, puhelin 0295 300 700,

sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi 2014

Kannen kuva Anja Yli-Viikari

Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa

Elina Vehmasto (toim.)

MTT Taloustutkimus

Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki, etunimi.sukunimi@mtt.fi

Tiivistelmä

VoiMaa! – Green Care -yrittäjyydestä elinvoimaa maaseudulle (2011–2013) oli valtakunnallinen maaseudun kehittämishanke, jossa luotiin yhteisiä sisältöjä ja rakenteita suomalaiseen Green Care -toimintatapaan. Keskeisenä haasteena oli selkeyttää Green Care -käsitettä ja -palvelukonseptia sekä kehittää alan laadunhallintaa, koulutusta ja toimijoiden yhteistyötä.

Green Care -toimintatavan peruselementeiksi määrittyivät luontolähtöisyys, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus, sekä perusedellytyksiksi ammatillisuus, tavoitteellisuus ja vastuullisuus. Palvelutyypianalyysi vahvisti havainnon, että suomalainen Green Care -toiminta tapahtuu kaksilla erilaisilla palvelumarkkinoilla. Luontohoivan palveluissa Green Care -ominaisuudet toimivat palvelun lisäarvotekijöinä, kun taas luontovoiman palveluissa ne voivat muodostaa palvelun keskeisimmän sisällön. Green Care -käsitteen selkiytyminen auttaa toimijoita hahmottamaan oman toimialueensa luontolähtöisten palveluiden joukossa ja luomaan käytännön ratkaisuja hyvinvointialan asiakkaiden tarpeisiin.

Green Care -laadunhallinnalle tehtyjen suositusten perustana on Green Care -toiminta-

tavan kuvaus. Edellytyksenä on oman ammattialan sekä Green Care Finland ry:n eettisiin periaatteisiin sitoutuminen. Laadunhallinnan perustyökaluja ovat turvallisuusasiakirja ja omavalvontasuunnitelma. Kun perustyökaluja täydennetään hankkeessa kehitetyllä Green Care -työkirjalla, voi yhdistelmä toimia laadunhallinnan työkaluna, toimintakäsikirjana.

Green Care -toimintatapa edellyttää monilla aloilla ammatillisen osaamisen täydentämistä. Neuvonnallista ja koulutuksellista tukea tarvitaan toimintatavan käyttöönottoon, laadunhallintaan, ja asiakaslähtöisten ratkaisujen luomiseen. Alueellisesti on kehitettävä asiakkaiden ja palveluntuottajien välistä kommunikointia ja valtakunnallisesti on sovitettava koulutuksen yhteisistä suuntaviivoista ja sisällöistä. Vakiintuneen kansallisen toimijan nimeäminen ja eri hallinnonalojen ministeriöiden sitoutuminen nopeuttaisi ja tehostaisi alan ratkaisujen luomista.

Avainsanat:

Green Care -toimintatapa, palvelutyypit, luontolähtöisyys, hyvinvointi, laadunhallinta

---

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto:
Euroopa investoi maaseutualueisiin

Guidelines for Green Care practice in Finland

Elina Vehmasto (ed.)

MTT Agrifood Research Finland, Economic Research
Latokartanonkaari 9, FI-00790 Helsinki, Finland, firstname.lastname@mtt.fi

Abstract

V*oiMaa! – Green Care -yrittäjyydestä elinvoimaa maaseudulle* ("Rural viability through Green Care -entrepreneurship", 2011–2013) was a nationwide rural development project, during which shared content and structures for Finnish Green Care practices were created. Key challenges included clarification of the term "Green Care" and the service concept behind it, and the development of quality management, education and cooperation in the field.

The basic elements of Green Care practices were defined as proximity to nature, social relations and functionality; its basic preconditions are professionalism, goal orientation and responsibility. Service type analysis supported the observation that Finnish Green Care activities occur in two different service markets. In Green Rehabilitation and Care (*luontohoiva*), Green Care features are added value factors, whereas in Green Empowering (*luontovoima*), they constitute the very core of the service. Clarification of the term "Green Care" helps actors in the field to carve out their own niche in the realm of nature-oriented services and to create practical solutions for the needs of customers.

The Green Care quality management recommendations are based on the description of

Green Care practices. Compliance with the ethical principles of the respective service providers and actor association Green Care Finland is a prerequisite for this. Basic quality management tools include a safety handbook and a self-monitoring plan. Combined with the Green Care workbook created under this project, these basic tools form a complete operational manual.

In many fields, Green Care practices require supplementary professional training. Support in the form of advice and education is needed in implementation, quality management and the creation of customer-oriented service concepts. Communication between customers and service providers must be improved on a regional basis, whereas nationwide agreements are needed with regards to quality criteria and assessment as well as educational guidelines and content. The establishment of a national committee and commitment on behalf of the various policy sectors would speed up the creation of Green Care solutions and increase efficiency.

Key words:

Green Care practices, service types, nature based interventions, well-being, quality management

---

Alkusanat

Luonto on jo pitkään ollut oleellinen osa suomalaisten hyvinvointia. Kaupungistumisen myötä sen merkitys tuntuu korostuvan uudella tavalla. Green Care -käsite esiteltiin Suomessa vuonna 2006. Se on sittemmin herättänyt kasvavaa kiinnostusta monenlaisten toimijoiden keskuudessa.

Green Care -toiminta perustuu luontolähtöisiin toimintamuotoihin, joita käytetään erityyppisissä ympäristöissä. Sen hyvinvointivaikutukset syntyvät luonnon elvyttävyyden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta. Sitä harjoitetaan tavoitteellisesti, ammatillisesti ja vastuullisesti. (ks. Soini ym. 2011)

Eri puolilla Suomea on käynnistynyt useita alueellisia Green Care -kehittämishankkeita. Yhteisenä tavoitteena on ollut vahvistaa ja laajentaa luontolähtöisten toimintamuotojen käyttöä Suomessa sekä luoda niihin liittyviä palveluja ja liiketoimintaa. Green Care -toimintatavan kehittäminen vaatii laaja-alaista yhteistyötä, tiedonvaihtoa ja verkostoitumista, jotta eri alojen osaaminen ja käytännön kokemukset saadaan yhteiseen käyttöön.

Suomalainen Green Care -toimintatapa kattaa sisällöltään, tavoitteiltaan ja toimintamuodoiltaan hyvin monenlaisia palveluita. Tämä tuo omat ongelmansa yhteisten käytäntöjen, kuten laadunhallinnan ja koulutuksen, kehittämiseksi. Keskeisenä haasteena on ollut Green Care -käsitteen ja -palvelukonseptin selkiyttäminen. Toimintatavan laajuus mahdollistaa kuitenkin sektori- ja ammattirajat ylittävän verkostoitumisen, mikä voi toimia kasvualustana uudentyyppisille palveluinnovaatioille. Tällaista verkostoitumista on tapahtunut ja tapahtuu parhaillaan alueellisissa kehittämistoiminnassa.

VoiMaa! – Green Care -yrittäjyydestä elinvoimaa maaseudulle oli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta rahoitettu valtakunnallinen maaseudun kehittämishanke, jossa pyrittiin luomaan suomalaiseen Green Care -toimintatapaan yhteistä sisältöä ja rakenteita. *VoiMaa!*-hankkeen tavoitteena oli:

1. Edistää toimijoiden välistä yhteistyötä valtakunnallisella tasolla, kehittää keskustelun ja tiedonvälityksen kanavia sekä tehdä esitys toimialan pysyvien rakenteiden luomisesta,
2. Kuvata suomalaisten Green Care -palveluiden ominaispiirteitä ja selkeyttää toimialaa kokonaisuutena,
3. Kehittää alan laadunhallintaa, laatia alustavat laatusuosituksen ja tehdä esitys laadun jatkamisesta,
4. Kartoittaa Green Care -toimintaan liittyviä ammatillisia osaamistarpeita ja tehdä ehdotus koulutusväylien täydentämiseksi.

Tässä julkaisussa esitellään *VoiMaa!*-hankkeen keskeisimmät tulokset. Julkaisu koostuu viidestä osasta, joissa perehdytään suomalaisen Green Care -toiminnan kehittämiseen eri näkökulmista. *Ensimmäisessä osassa Katriina Soini ja Elina Vehmasto*, MTT, kuvaavat Green Care -toiminnan syntyä, kehittymistä ja haasteita Suomessa sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla ja määrittelevät Green Care -käsitteen.

Toisessa osassa Elina Vehmasto analysoi erilaisia luontolähtöisiä palvelumuotoja sosiaali- ja kuntoutuspalveluista kasvatukseen sekä virkistys- ja hyvinvointipalveluihin ja tyypittelee näitä eri osatekijöiden suhteen. Analyysin perusteella hän jakaa palvelut luontohoivan ja luontovoiman palveluihin, jotka voivat sijoittua monille eri toimialoille ja edellyttävät erilaisia toimenpiteitä muun muassa laadunhallinnan ja koulutuksen suhteen.

Kolmas osa syventyy Green Care -palveluiden laadunhallinnan kysymyksiin. Niihin perehtyivät *Raija Lääperi ja Henna Puromäki*, THL. Osiossa esitetään suosituksia, joiden avulla toimijat voivat joko aloittaa laatutyön tai liittää Green Care -laatu- ja työtyön työhönsä. Tutkijat pohtivat lisäksi, miten Green Care -toiminnan laadunhallintaa tulisi jatkossa kehittää valtakunnallisella tasolla.

Neljännessä osassa selvitetään luontolähtöisten palveluiden ammatillista kehittämistä. *Anni Tarkiainen, Anu Pajala ja Satu Sundell* Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymästä sekä *Ritva Mynttinen ja Anne Törn* Helsingin yliopiston Ruralia-instituutista selvittävät luontolähtöisen koulutuksen nykytilaa sekä koulutuksen, neuvonnan ja tukipalveluiden kehittämistarpeita. Green Care -toimintaan liittyvän koulutuksen kysyntä ja tarjonta lisääntyy jatkuvasti, ja koulutus- ja rakenteiden kehittämiseksi tarvitaan yhteisiä suuntaviivoja.

Raportin *viides* osa kokoaa yhteen *VoiMaa!*-hankkeen johtopäätökset ja suositukset Green Care -toiminnan edelleen kehittämisestä Suomessa.

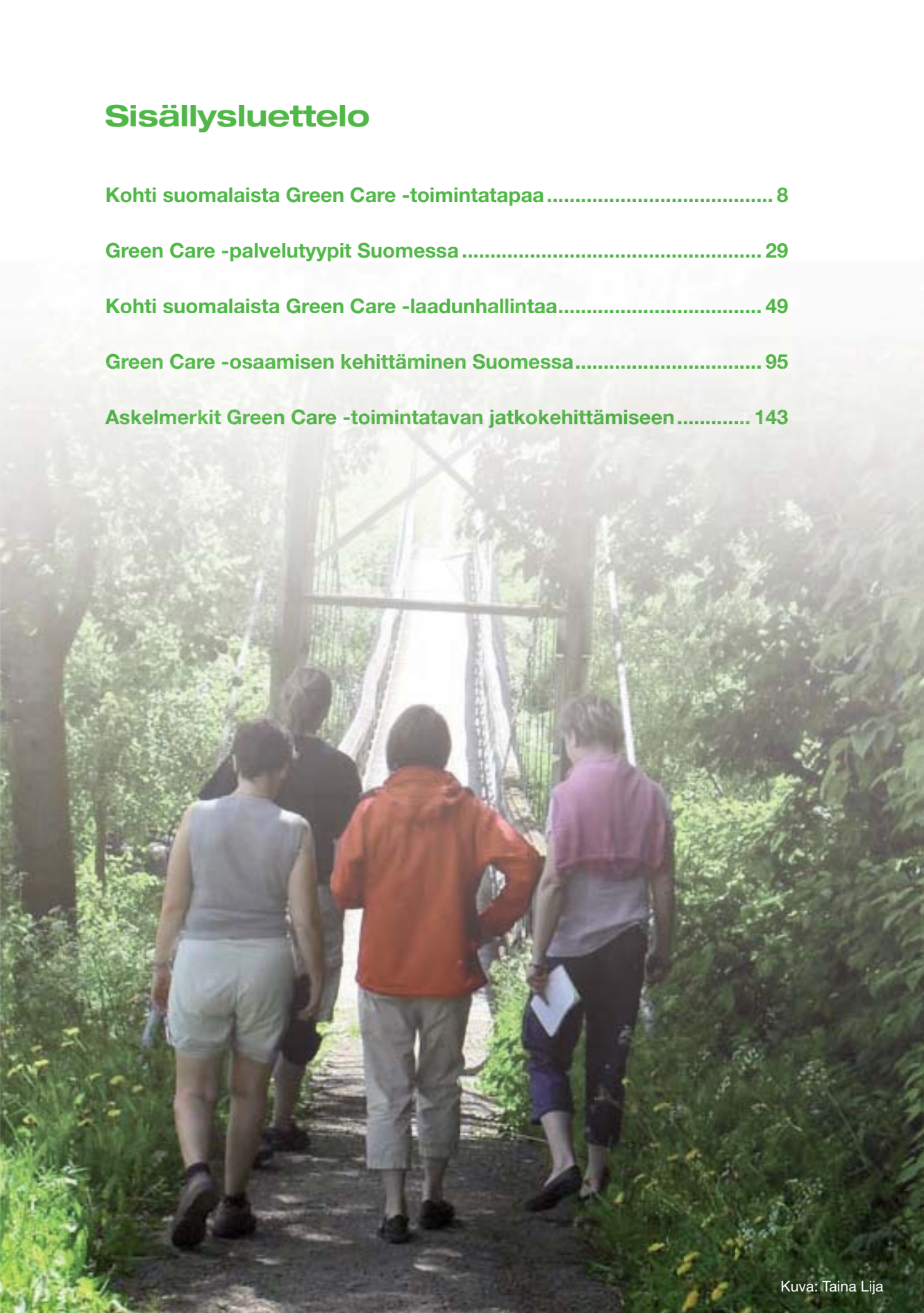
Hanketta rahoitti Hämeen ELY-keskus Euroopan maaseuturahoituksella. Projektiryhmä kiittää rahoittajaa, hankkeen ohjausryhmää sekä raportin taittajaa Jaana Ahlstedtia hyvästä yhteistyöstä.

Helsingissä tammikuussa 2014

Tekijät

Sisällysluettelo

Kohti suomalaista Green Care -toimintatapaa	8
Green Care -palvelutyypit Suomessa	29
Kohti suomalaista Green Care -laadunhallintaa.....	49
Green Care -osaamisen kehittäminen Suomessa.....	95
Askelmerkit Green Care -toimintatavan jatkokehittämiseen	143

Kohti suomalaista Green Care -toimintatapaa

Katriina Soini ja Elina Vehmasto, MTT Taloustutkimus

Tässä *VoiMaa!*-hankkeen raportin osassa luodaan katsaus siihen, miten Green Care -toimintatapa rantautui Suomeen ja miten toimintatavan määrittely on muotoutunut ja täsmentynyt vähitellen eri toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa.

Lisäksi tässä luvussa tarkastellaan, millaista kehittämistyötä alueellisissa ja kansallisissa hankkeissa on jo tehty, millaisia mahdollisuuksia toimintatavassa on nähty ja millaisia kehittämisen haasteita alalla vielä on.

1 Käsitteen tausta

Green Care -käsite esiteltiin Suomessa ensimmäisen kerran vuonna 2006 Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa (MTT). MTT osallistui eurooppalaiseen yhteistyöhön, jonka teemana oli maatiloilla tapahtuva Green Care -toiminta (Green Care in Agriculture, COST 866). Vaikka Green Care -käsite Suomessa on varsin uusi, Green Care -tyyppisellä toiminnalla on pitkä historia Suomessa. Luonto on ollut ja on oleellinen, vaikka usein tiedostamaton osa suomalaisten hyvinvointia. Luontoon on jo kauan hakeuduttu omaehtoisesti voimaantumaa ja virkistymään. Koska luontolähtöisiä toimintamuotoja on pitkään käytetty Suomessa osana sosiaalista kuntoutusta tai kasvatusta, Green Care -toimintatapa voidaan nähdä uutena tapana jäsentää luontolähtöistä hyvinvointitoimintaa ja sille perustuvia palveluita.

Luonnon merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille on kokemusperäistä, mutta myös tutkimuksellista näyttöä (Sitra & MTT 2013). Kasvava kiinnostus luontolähtöistä hyvinvointitoimintaa kohtaan voidaan nähdä myös reaktiona moniin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja kehityskulkuihin: kaupungistumiseen, elämäntapojen teknologisoitumiseen, sosiaalisiin ongelmiin, yksilöllisten ja asiakas-

lähtöisten hyvinvointipalvelujen kysyntään sekä tarpeeseen kehittää uudenlaisia palveluratkaisuja väestön ikääntyessä ja yhdyskuntarakenteiden muuttuessa (kuva 1) (Yli-Viikari ym. 2009, Sitra & MTT 2013, Soini 2014).

Suomalainen Green Care -toiminta on kehittynyt nopeasti viiden viimeisen vuoden aikana, jos mittareina käytetään hanketöiminnan, tilaisuuksien ja tapahtumien määrää sekä yrittäjien ja median kiinnostusta. Media on tuonut esiin monia yrityksiä ja muita toimijoita, jotka hyödyntävät luontoa hyvinvointipalveluissa. Tätä verraten nopeaa kehitystä voitaneen selittää sillä, että luontolähtöisille hyvinvointipalveluille on ollut olemassa sekä piilevää kysyntää että tarjontaa, joka on saanut Green Care -käsitteestä ilmaisumuodon. Käsitteen kautta on tuotu näkyväksi olemassa olevaa luontolähtöistä toimintaa ja käsite on auttanut alan toimijoita verkostoitumaan, ja kehittämään luontolähtöistä toimintatapaa moniammatillisesti eteenpäin.

Lähtökohdat toiminnan kehittämiseksi ovat siis hyvät. Sen lisäksi, että niin palvelun potentiaaliset ostajat kuin tarjoajat suhtautuvat Green Care -toimintatapaan myö-

Kuva 1. Green Care -toiminnalle kysyntää ja tarjontaa luovat tekijät.

teisesti, erilaisten ohjelmien ja strategioiden tavoitteet ja painopisteet tukevat Green Care -tyyppistä toimintatapaa¹. Myös maaseudun aineettomat arvot, luonto ja kulttuuri on nostettu vahvuuksiksi. Luontolähtöisten hyvinvointipalveluiden tarjonta onkin lisääntynyt erityisesti maaseudulla, jossa yhtäältä kehitetään maaseudun luonnonvaroihin, infrastruktuuriin ja osaamiseen perustuvaa liiketoimintaa, ja toisaalta hae-

taan keinoja ylläpitää palveluja, maisemaa ja kulttuuriympäristöä.

Myös alueellisten Green Care -hankkeiden raportit kertovat, että luontolähtöisyyden kehittämiseksi hyvinvointipalveluissa on tilausta. Green Care -toimintaa ja -palveluita voidaan rakentaa luontevasti paikallisen luonnon ja kulttuurin perustalle (Jankkila 2012, Niiranen-Linkama 2011). Maaseutu kiinnostaa myös asuinympäristönä ja kestävän kehityksen näkökulmasta (Jankkila 2012). Maaseudun ja luonnon strateginen merkitys osana vihreää taloutta ja biotaloutta on tunnustettu (ks. alaviite 1). Maaseudun yrityksillä on paljon resursseja, joita voi hyödyntää Green Care -toiminnassa suhteellisen pienin investoinnein. Myös kuntien sosiaalitoimien edustajat uskovat, että Green Care -toimijuus voi tukea, paitsi maaseudun hyvinvointiyrittäjyyttä, myös muita maaseudun toimialoja ja elinvoimaisuutta laajemmin (Niiranen-Linkama 2011).

¹ Tällaisia ovat esimerkiksi: Kansallinen luonnonvarastrategia (Sitra 2009), Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014 (OPM 2010), Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 – Sosiaali- ja terveystalouden strategia (STM 2010), Luovuudesta kasvua ja uudistumista – Luovaa taloutta edistävät julkiset toimet ja kehittämislinjaukset (TEM 2012), Hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittinen kehittäminen – HYVÄ 2011–2015 (TEM 2011), Kansallinen metsäohjelma – Metsät parantavat elämänlaatua (Työryhmän loppuraportti 29.11.2012 Metsäneuvostolle).

Palvelujen kehittämisen näkökulmasta maaseudun perinteisyys ja uudistumiskyvyn puute voi kuitenkin muodostua rasitteeksi (Jankkila 2012). Jos Green Care -toiminta ymmärretään ainoastaan maaseudulla tapahtuvaksi, se voi rajoittaa Green Care -palvelujen innovatiivista kehittämistä (Sitra & MTT

2013). Palvelujen kehittämistä voi hidastaa myös se, että luonto ja laajat maaseutualueet saattavat edelleen olla itsestään selvä ja arkinen asia suomalaisille, eikä niitä osata mittaavasti hyödyntää hyvinvointipalveluiden lisäarvona (Niiranen-Linkama 2011).

2 Käsitteen suomalainen sovellus

Suomalainen Green Care -toimintatapa kattaa sisällöltään, tavoitteiltaan ja toimintamuodoiltaan hyvin monenlaisia palveluita. Samalla se on kerännyt alleen useita luontolähtöisiä toimintamuotoja, joilla jokaisella on omia erityispiirteitään, työtapojaan ja ohjeitaan. Tämä tuo omat haasteensa yhteisten käytäntöjen, kuten laadunhallinnan ja koulutuksen, kehittämiseksi kansallisella tasolla.

Keskeisenä haasteena on ollut Green Care -käsitteen ja -palvelukonseptin selkiyttäminen. Mikäli Green Care -käsite on niin laaja, että se kattaa kaiken luontoon liittyvän hyvinvointitoiminnan, se väljähtyy. Green Care -toimintatavan selkeytymätön suhde mihin tahansa muuhun luontolähtöiseen palvelutoimintaan voi vaikeuttaa toimintatavan erityisyyden ymmärtämistä. (Sitra & MTT 2013)

Toimintatavan laajuus on kuitenkin myös mahdollisuus sektori- ja ammattirajat ylittävään verkostoitumiseen, joka voi toimia kasvualustana uudenaikaisille monialaisesti toimiville palveluinnovaatioille. Tällaista verkostoitumista on tapahtunut ja tapahtuu parhaillaan alueellisessa kehittämistoiminnassa.

Myös Green Care -käsitteen vieraskielisyys ja kansainvälisyys on haaste. Green Care -käsitettä käytetään useissa Euroopan maissa joko englanninkielisenä (Green Care) tai paikall-

lisilla kielillä (ruotsiksi *Grön Omsorg*, hollanniksi *Groene Zorg*). Kuitenkin käsitteen sisällöt, toiminnan painopisteet ja organisoitumisen tavat vaihtelevat hyvin suuresti eri maiden välillä (ks. Soini 2014).

Luontoa voidaan käyttää hyvin monenlaisissa palveluissa, mutta useissa Euroopan maissa Green Care -käsitteen painopiste on ollut maatilaympäristössä tapahtuva Green Care -toiminta eli niin kutsuttu hoivamaatalous (*Farming for Health, Social farming, Care Farming*). Green Care -toiminta on organisoitunut eri maissa eri tavoin. Esimerkiksi Italiassa erilaiset osuuskunnat tuottavat Green Care -tyyppisiä palveluita, koska Italiassa osuuskunnilla ja kolmannen sektorin toimijoilla on merkittävä rooli sosiaalipalvelujen järjestämisessä (Di Iacovo & O'Connor 2009). Toisin on Suomessa, jossa julkinen sektori vastaa edelleen pääasiassa sosiaalipalvelujen tuottamisesta (ks. taulukko 1).

Suomessa käsitys Green Care -toimintavasta on muotoutunut vähitellen tutkijoiden, kehittäjien ja yrittäjien välisessä vuorovaikutuksessa. Green Care -käsite ja Green Care -toiminnan eri muodot jäsenyvät ja täsmenntyvät yhä edelleen. Seuraavilla aukeamilla esitellään, miten *VoiMaa!*-hankkeessa määriteltiin Green Care -toimintatapa. Määritelmä perustuu pitkälti *CareVa*-hankkeen päätelmiin (ks. Soini ym. 2011, Soini 2014).

Green Care -toiminnassa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Se perustuu luontolähtöisiin toimintamuotoihin, joita voidaan käyttää niin metsässä, puutarhassa, maatilalla kuin puistoissakin. Jotkin toimintamuodot soveltuvat myös sisätiloihin. Toimintatavan kolme peruselementtiä

ovat luonto, toiminta ja yhteisö. Hyvinvointivaikutukset syntyvät näitä elementtejä eri tavoin yhdistelemällä ja painottamalla: luonnon elvyttävyyden, kokemuksellisuuden ja osallisuuden kautta. Green Care -toimintaa harjoitetaan tavoitteellisesti, ammatillisesti ja vastuullisesti.

Taulukko 1. Maatiloilla tapahtuvaa Green Care -tyyppistä toimintaa Euroopan eri maissa.

Maa	Toiminnan nimi	Kuvaus
Ruotsi	Grön Omsorg	<ul style="list-style-type: none"> • ”Mielekästä työtoimintaa maatilalla maaseutu ympäristössä ihmisille, joilla on erityisiä tarpeita” • Ei sisällä kuntoutusta, jossa kuntoutettava on sairauslomalla vakuutuskassan kautta ja odottaa paluuta työelämään.
	Grön Rehabilitering	<ul style="list-style-type: none"> • Luontolähtöinen kuntoutustoiminta, jossa resurssina käytetään kaikkea luonnosta kulttuurimaisemiin ja eläimiin. Kuntoutus tarkoittaa lääketieteellistä, psykologista, sosiaalista ja työelämään liittyvää kuntoutusta, jonka tarkoituksena on auttaa ihmistä saavuttamaan paras mahdollinen toimintakyky.
Norja	Inn På Tunet	<ul style="list-style-type: none"> • ”Laadultaan varmistettu, maatilaympäristöön mukautettu hyvinvointipalvelu. Toiminta tuottaa osallistujillevoimaantumista, kehittämismahdollisuuksia ja hyvinvointia. Toiminta liittyy maatilan elämään ja töihin.” • Suurimmat kohderyhmät ovat mielenterveyskuntoutajat (päivätoiminta) ja koulut ja päiväkodit (kasvatus ja opetus). Muita kohderyhmiä, työharjoittelijat, päihdekuntoutajat, fyysisesti toimintarajoitteiset ja muistisairaajat.
Italia	Tyyppi A	<ul style="list-style-type: none"> • Osuuskunnallista hyvinvointi-, terveys- ja kasvatuspalveluiden tuotantoa; tavallisesti terapeutista ja kuntouttavaa palvelua sosiaalisesti ja fyysisesti vajaakuntoisille.
	Tyyppi B	<ul style="list-style-type: none"> • Vajaakuntoisten työllistäminen • Yleisempi malli, eri osuuskuntatyyppien välimuodot ovat mahdollista.
Hollanti	Hoivamaatalous Landbouw en zorg	<ul style="list-style-type: none"> • Hoivatila on ”maatalousyrittäjä, joka tarjoaa tuen tarpeessa oleville ihmisille mahdollisuuksia, hoivaa ja ohjausta. Maatalous ja hoiva on yhdistetty tilalla. Tilan pitää hoivan lisäksi harjoittaa myös tuotannollista maataloutta, (eli ei olla vain kulissi toiminnalle).”
Saksa	Soziale Landwirtschaft	<ul style="list-style-type: none"> • Kristillisten yhteisöjen tuottamat ilmaiset sosiaalipalvelut, julkiset sosiaalipalvelut (kuten vankeilat) tai muiden järjestöjen (kuten antroposofiset yhteisöt) tuottamat sosiaalipalvelut maatiloilla. • Suurin kohderyhmä ovat vammaiset. Muita kohderyhmiä ovat vanhukset ja sekä mielenterveyskuntoutajat.
Iso-Britannia	Care Farming	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupallisten maatilojen ja maaseutuympäristöjen käyttö henkisen hyvinvoinnin ja fyysisen terveyden edistämiseen tavanomaisten maataloustöiden kautta.

Taulukossa käytetyt lähteet: LRF 2010; Henriksson 2010; Landsbruks- og Matdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet 2012; Fazzi 2010; National Support Centre for Agriculture and Care; Hine ym. 2008; Thrive: What is social and therapeutic horticulture 2013; van Elsen & Kalisch 2007. Taulukon tiedot on koonnut Henna Puromäki, THL.

Suomalainen Green Care -toimintatapa

Green Care -toiminnassa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Se perustuu luontolähtöisiin toimintamuotoihin, joita voidaan käyttää niin metsässä, puutarhassa, maatilalla kuin puistoisakin. Jotkin toimintamuodot soveltuvat myös sisätiloihin. Toimintatavan kolme peruselementtiä ovat luonto, toiminta ja yhteisö. Hyvinvointivaikutukset syntyvät näitä elementtejä eri tavoin yhdistelemällä ja painottamalla: luonnon elvyttävyyden, kokemuksellisuuden ja osallisuuden kautta. Green Care -toimintaa harjoitetaan tavoitteellisesti, ammatillisesti ja vastuullisesti.

Taulukko 2. Eilaisia luontolähtöisiä toimintamuotoja. Toisissa korostuu luontoympäristön moniaistinen ja omaehtoinen kokeminen, toisissa luontoon liittyvä toiminnallisuus tai yhteisöllisyys. (Soini 2014).

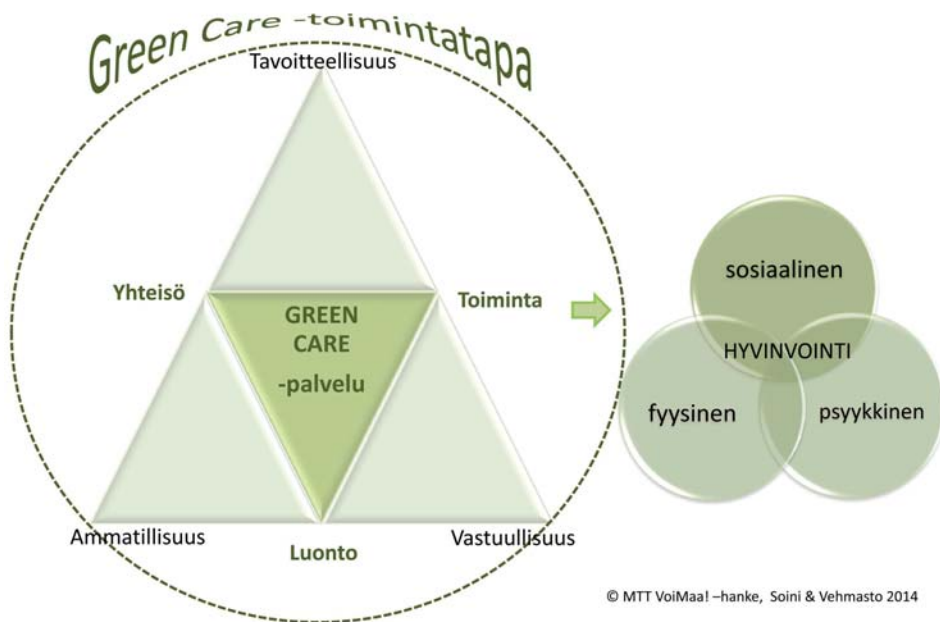
<p>ELÄINAVUSTEISUUS</p> <p>Eläinavusteinen terapia</p> <p>Eläinavusteinen toiminta</p> <p><i>Sosiaalipedagoginen eläintoiminta</i></p> <p><i>Muu eläinavusteinen toiminta</i></p>	<p>Terapeutin yhdessä eläimen kanssa toteuttama, asiakaskohtaiseen suunnitelmaan perustuva kuntoutus, jossa motoriset ja/tai psykoterapeuttiset tavoitteet.</p> <p>Eläinten kanssa toteutettava, terapiaa vapaamuotoisempi, ennaltaehkäisevä tai toimintakykyä parantava toiminta, esim. harrastuksiin ja vapaa-aikaan yhdistettynä.</p> <p>Ihmisen ja eläimen vuorovaikutusta terapeuttisesti hyödyntävä toiminta, jonka peruselementit nousevat sosiaalipedagogian teoriasta.</p> <p>Kaverikoirat, vammaisratsastus ja muu vapaamuotoisempi eläinavusteinen toiminta. Tavoitteena asiakkaiden hyvinvoinnin ja elämänlaadun kohentaminen tai kasvatukselliset päämäärät.</p>
<p>LUONTOAVUSTEISUUS</p> <p>Ekopsykologiset harjoitukset</p> <p>Erämaaterapia</p> <p>Seikkailukasvatus / elämyspedagogiikka</p> <p>Tavoitteellinen luontoliikunta</p>	<p>Luontolähtöiset harjoitukset, joiden tarkoituksena on edistää ongelmanratkaisua, voimavarakeskeisyyttä ja rentoutumista.</p> <p>Kokemuksellinen toiminta erämaaluonnossa. Tavoitteena viedä asiakas ympäristöön, jossa hän on erossa ongelmia tuottavasta ympäristöstä.</p> <p>Riskien tiedostamista ja hallintaa luontoympäristössä, yksin ja ryhmässä. Tavoitteena vastuunotto ja itsetuntemuksen kasvattaminen ja syrjäytymisen ehkäisy.</p> <p>Terveyttä edistävä, tavoitteellinen liikunta, joka tapahtuu luontoympäristössä.</p>
<p>PUUTARHA-AVUSTEISUUS</p> <p>Puutarhaterapia</p> <p>Terapeuttinen ja sosiaalinen puutarhatoiminta</p>	<p>Terapiaa, jossa kasvien hoitoa käytetään tiettyjen klinisten tavoitteiden saavuttamiseen. Voidaan ymmärtää myös kognitiivisen terapian muotona, joka helpottaa potilaita oppimaan uusia taitoja tai palauttamaan mieleen unohtamia.</p> <p>Kasvien huolenpidon ja puutarhatoiminnan käyttö hyvinvoinnin edistämiseksi ja työtoiminnassa.</p>

Luonto on Green Care -toiminnan tapahtumapaikka, kohde tai väline. Luontoa käytetään edistämään, vahvistamaan tai nopeuttamaan asetettuja tavoitteita. Luontoelementti voi sijaita maalla tai kaupungissa ja se voi tarkoittaa niin viherkasveja kuin kokonaista metsää. Luonto toiminnan ympäristönä voi olla erämaaluontoa, hoidettua metsää, puistoa, puutarhaa tai maatilaa. Myös eläimet voivat olla Green Care -toiminnan luontoelementti. Toimiminen luonnossa, luonnon kanssa tai luonnon hyväksi voi lisätä toiminnan vaikuttavuutta.

Toiminta yhdistää ihmisen ympäristöönsä ja luo mahdollisuuden kokemuksille ja oppimiselle. Luonto, kuten metsä, puutarha tai maatilaympäristö eläimien, tarjoaa virikkeelliset puitteet monenlaiseen tekemiseen, kokemiseen ja oppimiseen. Tekeminen tuottaa yleensä mielihyvää ja aktivoi. Luonnossa toimiminen voi olla myös vähäeleistä, kuten maiseman tai eläinten havainnointia ja rauhoittumista.

Yhteisö mahdollistaa osallisuuden. Vuorovaikutteisuus kiinnittää yksilön yhteisöön ja voi tuoda hyväksynnän tunteen. Parhaassa tapauksessa yhteisön tuki suojelee terveyttä ja lisää toiminnan vaikuttavuutta. Osallisuuden tuntu Green Care -toiminnassa voi syntyä paitsi vuorovaikutuksessa ihmisten, myös eläinten, luontoympäristön tai tietyn paikan kanssa.

Mikä tahansa luonnossa tapahtuva yhteisöllinen hyvinvointitoiminta ei kuitenkaan täytä Green Care -toimintatavan tunnusmerkkejä: edellytyksenä on, että toiminta on tavoitteellista, ammatillista ja vastuullista.

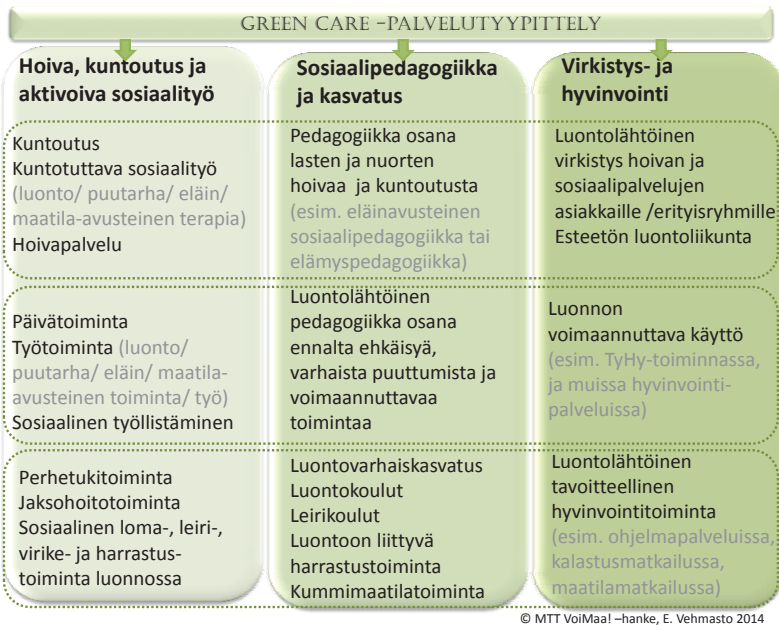

Kuva 2. Green Care -toiminnan elementit ja edellytykset. Green Care -toiminnan hyvinvointivaikutukset syntyvät luonnon elvyttävyydestä, sekä luontoon liittyvästä toiminnallisuudesta ja yhteisöllisyydestä (Vehmasto tässä julkaisussa).

Tavoitteellisuus. Green Care -palvelut ovat tavoitteellista toimintaa, jossa luontoa käytetään tietoisesti hyvinvoinnin edistämiseen. Tarkemmat tavoitteet määrittävät palvelu- ja asiakastyypin mukaan. Palvelut voidaan räätälöidä asiakkaiden tarpeiden mukaisiksi. Kertaluontoiset ja lyhytkestoisetkin luontokoekemukset voivat helpottaa stressiä ja antaa voimavaroja. Kuitenkin Green Care -palveluille on ominaista tavoitteellisuus, mikä tarkoittaa henkilökohtaisten tai ryhmäkohtaisten asiakassuunnitelmien laatimista, toteuttamista ja seurantaa. Toiminta on pitkäjänteistä ja loogista suhteessa tavoitteisiin. Palveluntarjoaja on sitoutunut tavoitteisiin, ja hyvien tuloksien saavuttamiseksi tarvitaan myös asiakkaan sitoutumista.

Ammatillisuus ja osaaminen. Palveluntarjoajan ammatillisuuden ja osaamisen tulee olla riittävät suhteessa tarjottavaan palveluun. Esimerkiksi terapiaa voi antaa vain asianmukaisen koulutuksen saanut henkilö. Monia Green Care -palveluja voidaan kuitenkin tuottaa yhteistyössä siten, että toisilla palvelun tuottajista on vaadittava hoiva-alan koulutus ja toisilla osaaminen esimerkiksi eläinten käsittelyssä. Erityisen tärkeitä taitoja ovat asiakastilanteen hallinta ja asiakkaan kohtaamiseen liittyvät taidot.

Vastuullisuus. Toiminnan vastuullisuus syntyy arvoista, eettisistä toimintatavoista ja laadusta. Vastuullisuus määrittää yrityksen tai toimintayksikön ja sen henkilökunnan laadukasta ja ympäristöä kunnioittavaa toimintaa. Se sisältää sekä ympäristövastuullisuuden että sosiaalisen vastuullisuuden. Vastuullinen toimija tähtää yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön hyvinvoinnin edistämiseen ja ottaa toiminnassaan huomioon eri sidosryhmien tarpeet. Se tarkoittaa, että toimija pyrkii johdonmukaisesti ja pitkäjänteisesti luomaan asiakkailleen ja sidosryh-

Kuva 3. Esimerkkejä palveluista, joissa on mahdollista käyttää luontolähtöisiä toimintamuotoja (Vehmasto tässä julkaisussa).

milleen sosiaalista, ekologista ja usein myös kulttuurista lisäarvoa, jolla on myös taloudellista merkitystä.

Green Care -toiminta voidaan jakaa luontohoivan ja luontovoiman palveluihin asiakaskunnan, palvelujen ostajan ja järjestäjän sekä niihin kohdistuvien vaatimusten perusteella (kuva 3.) (ks. Vehmasto, tässä julkaisussa)

Luontohoivalla tarkoitetaan julkisen sektorin järjestämisvastuulla olevia (luontolähtöisyyttä hyödyntäviä) hoivan ja kuntoutuksen palveluita. Niissä palvelun ostaja ja käyttäjä ovat usein eri tahoja, eikä palvelun käyttäjä voi aina tehdä valintaa itse. Näihin palveluihin liittyy monia toimintaa ohjaavia säädöksiä. Monet luontohoivan palvelut edellyttävät tuottajalta sosiaali- tai terveysalan koulutusta, tai kiinteää yhteistyötä koulutettujen toimijoiden kanssa. Luontohoivan asiakkaita luonnehtii jollain tavoin haavoittuva asema, kuten hoivan ja kuntoutuksen tarve tai syrjäytymisuhka.

Luontovoiman palveluihin kuuluvat tavoitteelliset luontolähtöiset hyvinvointipalvelut, sekä luontolähtöiset harrastus-, kasvatus- ja opetuspalvelut. Luontovoiman asiakkaat eivät yleensä ole erityisen haavoittuvassa asemassa ja siten nämä palvelut kuuluvat harvemmin julkisen sektorin järjestämisvastuulle (kasvatuspalveluja lukuun ottamatta). Luontovoiman palveluilla voi olla laajaa yhteiskunnallista merkitystä, jos niillä voidaan ennaltaehkäistä asiakkaiden tarvetta kuntoutukseen tai hoivaan. Luontovoiman palveluita voivat tuottaa monet erilaiset tahot eikä niitä ole, kasvatuspalveluja lukuun ottamatta, määritelty tarkasti lainsäädännöllä. Palvelujen tuottajilla ei ole sosiaali- tai terveysalan koulutusvaatimuksia. Näitä palveluja ostaa ja käyttää usein yksityinen taho oman mielipytöksensä mukaan.

© MTT VoiMaa! -hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 4. Kahdet Green Care -palvelumarkkinat: luontohoiva ja luontovoima (Vehmasto tässä julkaisussa).

3 Green Care -toimintatavan kansallinen kehittäminen

3.1 Suomalaisia kehittämis- ja tutkimushankkeita

Ensimmäiset Green Care -hankkeet käynnistyivät Suomessa 2000-luvun puolenvälin jälkeen. MTT:n *Maatilat maaseudun palvelutoiminnassa* -esiselvityshankkeessa (2006–2009) perehdyttiin maatilalla tapahtuvan Green Care -toiminnan lähtökohtiin ja haasteisiin. MTT:n hankkeen tuloksia esiteltiin maaliskuussa 2009 seminaarissa, joka kokosi ensimmäisen kerran yhteen alan toimijoita. Kahdeksassa yrityksessä toteutettu tutkimus osoitti, että monella maatilalla oli hoivapalvelujen tuottamiseen tarvittavaa osaamista, kiinnostusta ja verkostoja. Yritystoiminnan kehittämisen haasteena oli kuitenkin palveluihin liittyvä liiketoimintaosaaminen, markkinointi ja tuotteistaminen. Green Care -toimintatapa on työvoimavaltaista, ja pal-

velujen kustannustehokas tuottaminen edellyttää innovatiivisia ratkaisuja (Yli-Viikari ym. 2009).

Vuonna 2009 Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän ja Sedu Aikuis-koulutuksen yhteistyönä toteutettiin esiselvityshanke, jossa vertailtiin Green Care -toimintaa ja toimintaympäristöjä pohjoismaissa ja etsittiin hyviä käytäntöjä paikalliseen kehittämiseen. Tarkoituksena oli maaseudun yrittäjyyden kehittäminen ja hoiva-alan yritysten palveluiden laaja-alaisesti. Kohderyhmänä olivat maatalousyrittäjät sekä hoiva-alan organisaatiot. Hankkeen päätösseminaarissa huhtikuussa 2010 syntyi idea Green Care -yhdistyksen perustamisesta. (kuva 5.)

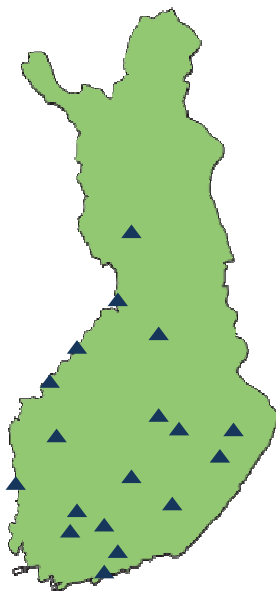
Kuva 5. Suomalaisen Green Care -toimintatavan kehityksen virstanpylväitä.

Näiden pioneerihankkeiden jälkeen Green Care -toimintaa kehittäviä hankkeita on käynnistynyt eri puolilla Suomea. Syyskuussa 2013 oli tiedossa kaikkiaan parisenkymmentä julkisin varoin käynnissä olevaa hanketta. Alueellisten hankkeiden tavoitteet ja painopisteet vaihtelevat (liite 1). Hankkeet ovat muun muassa kartoittaneet olemassa olevaa luontolähtöisten palveluiden tarjontaa, kehittäneet palvelujen tuotteistamista ja edistäneet toimijoiden välistä verkostoitumista. Myös luontolähtöisen koulutuksen tarjontaa on laajennettu, ja Green Care -toimintaan on tutustuttu ulkomailla.

Osassa hankkeita Green Care -toimintaa on kehitetty osana sosiaali- ja terveyspalveluita, osassa taas enemmän matkailu- ja virkistyspalveluiden näkökulmasta. Hankkeet ovat tuottaneet arvokasta tietoa Green Care -toiminnan kehittämisen mahdollisuuksista ja kapeikoista. Green Care -toimintaan liittyviä julkisesti rahoitettuja kehittämishankkeita on lueteltu liitteen 1 taulukossa 1. Hankkeiden sijaintipaikat näkyvät kuvassa 6.

Luonnon merkitystä ihmisten hyvinvoinnille on tutkittu niin suomalaisissa kuin ulkomaisissakin yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa monilla eri tieteenaloilla (ks. Yli-Viikari 2014). Suomessa alan tutkimusta on tehty esimerkiksi Tampereen yliopistossa 1990-luvulta lähtien. Tutkimus on käsitellyt ensisijaisesti mielipaikkoja ja mielipaikkoihin sekä luontoon liittyvää ympäristöpsykologiaa. Metsäntutkimuslaitoksella (METLA) aihepiiriä on viime vuosina lähestytty *Green Health* -tutkimusohjelmassa, jossa on tutkittu erityisesti metsäympäristön ja viheralueiden merkitystä eri kohderyhmille.

Helsingin yliopistossa on puolestaan tehty terapeuttiseen puutarhatoimintaan ja viherympäristöjen kuntouttavaan käyttöön liittyvää tutkimusta 2000-luvun alusta lähtien. Itä-Suomen yliopistossa on tutkittu sosiaalipedagogista hevostoimintaa sekä laajemmin eläinten ja ihmisten vuorovaikutusta. Jyväskylän yliopistossa perehdyttiin jo 1990-luvun puolivälissä ekososiaaliseen sosiaalityöhön, jolla on monia Green Care -toimintaan liittyviä yhteyksiä.

Kuva 6. Julkisesti rahoitettujen Green Care -hankkeita ja hanketoimijoita syyskuussa 2013. (ks. Liite 1).

MTT on tutkinut Green Care -toimintaa erityisesti monialaisten maatilojen, maaseutukehityksen sekä maaseutu- ja yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta (Yli-Viikari ym. 2009, Soini ym. 2011, Soini 2014). Viime vuosina on valmistunut niin sosiaali- kuin luonnonvara-alankin ammattioppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa useita opinnäytteitä, jotka käsittelevät luontolähtöisten toi-

mintamuotojen käyttöä eri kohderyhmissä sekä Green Care -palvelutoimintaa. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra on omalta osaltaan tukenut Green Care -toimintaan liittyvää tutkimusta ja palveluliiketoiminnan kehittämistä sekä *Maamerkit*-maaseutuohjelmassaan että *Luonnosta terveyttä ja hyvinvointiliiketoimintaa* -ohjelmassaan (Sitra 2013).

3.1.1 Green Care Finland ry alan yhteistyöverkostoksi

Green Care Finland ry perustettiin Tampereella 22.6.2010 alan toimijoiden yhteistyöverkostoksi. Yhdistys edistää luonto-, eläin-, puutarha- ja maatala-avusteisten toimintamuotojen käyttöönottoa hyvinvointi- ja kasvatuspalveluissa. Yhdistyksen keskeinen tehtävä on lisätä Green Care -toiminnan näkyvyyttä, jäsentää sen sisältöjä edelleen sekä edistää Green Care -toimintaa harjoittavien yritysten ja toimijoiden verkostoitumista. Yhdistys välittää tietoa Green Care -toiminnasta yrittäjille, kehittämisorganisaatioille ja yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi sekä kannustaa kokeilemaan uusia toimintatapoja. Yhdistys tuo esiin myös toimintakyvyltään heikentyneiden henkilöiden oikeuden luontolähtöiseen toimintaan. Yhdistys on myös laatinut eettiset ohjeet Green Care -toimintatavalle.

Green Care Finland ry:llä oli vuonna 2013 reilut sata jäsentä. Jäsenistö koostuu alan yrittäjistä sekä tutkimus-, kehittämis- ja koulutusorganisaatioiden edustajista. Yhdistys toteutti Sitran rahoituksella verkostoitumis- ja kokeiluhankkeen, jonka yhtenä tuloksena

syntyi yhdistyksen nettisivusto (www.gcfinland.fi). Nettisivusto ja sosiaalinen media ovat toimineet tärkeinä tiedonvälityksen kanavina ylittäessään alueellisia ja ammatillisia rajoja.

Koska Green Care -toiminta on vielä hyvin uutta, tarvitaan myös toimijoiden välisiä kohtaamisia reaaliaikaisissa. Vuonna 2011 yhdistys järjesti yhteistyössä *VoiMaa!*-hankkeen kanssa ensimmäiset valtakunnalliset Green Care -päivät. Sittemmin tapahtuma on järjestetty joka vuosi. Se on kerännyt paikalle 70–140 toiminnasta kiinnostunutta osallistujaa.

Toukokuussa 2013 yhdistys järjesti yhteistyössä *VoiMaa!*-hankkeen, yrittäjien ja alueellisten hankkeiden kanssa valtakunnalliset avoimien ovien päivät. Eri puolilla Suomea toimintaansa esitteli kaikkiaan 37 yritystä tai palveluyksikköä, jotka hyödyntävät toiminnassaan luontoa. Tilaisuudelle toivottiin jatkoa joko alueellisena tai valtakunnallisena tapahtumana.

3.2 Green Care -toiminnan laajuus

Usein kysytään, paljonko Green Care -toimintaa harjoittavia yrityksiä tai palveluyksiköitä Suomessa on. Tähän kysymykseen on vaikea vastata monesta eri syystä. Ensinnäkin, Green Care -määritelmä on vasta nyt kiteytymässä sellaisella tarkkuudella, että

palveluja voisi tyyppitellä. Toiseksi, yritykset jotka harjoittavat Green Care -tyyppistä toimintaa, eivät välttämättä markkinoi palvelujaan Green Care -palveluina, koska käsite on uusi. Kolmanneksi, osa toimijoista tuottaa monialaisia palveluja erilaisille asiakas-

ryhmille eivätkä he välttämättä kuulu yhdistykseen, jonka jäsentiedoista ne voitaisiin löytää (esim. Green Care -yhdistykseen tai luontoyrittäjäverkostoon). Olemassa olevista tilastoista tai rekistereistä, kuten maaseudun pienyritysrekisteristä, ei ole saatavilla niin yksityiskohtaista tietoa yritystoiminnasta, että sen perusteella voisi päätellä, harjoittavatko yritykset Green Care -tyyppistä toimintaa.

Joitakin tunnuslukuja Green Care -tyyppisestä toiminnasta voidaan kuitenkin esittää². Green Care Finland ry:n yritysjäseniä on noin 50 eri toimialoilta (www.gcf Finland.fi) ja luontoyrittäjäverkostossa on 249 yritystä, jotka tarjoavat luonto- ja elämyspalveluja. Näistä maatilamatkailuyrityksiä on 121, ”eräyrityksiä” on 110 ja ”hevosyrityksiä” 32 yritystä. Hyväksytyt ratsastusterapeutit on noin 100. Sosiaalipedagogista hevostointia noin 50 hevostallilla. Elämysmatkoja ja -palveluja tarjoaa 325 yritystä ja seikkailupalveluja 63 yritystä. Epäselväksi kuitenkin

jää, kuinka moni näistä yrityksistä käyttää luontolähtöisiä toimintamuotoja tietoisesti, tavoitteellisesti tai ammatillisesti.

Green Care -toimintatavan ja -palvelun määritelmän täsmentyessä on mahdollista nykyistä paremmin tyyppitellä Green Care -toimintaa harjoittavia yrityksiä ja palveluyksiköitä. Tämän jälkeen on kuitenkin vielä haasteena Green Care -tyyppisiä palveluja tarjoavia toimijoita koskevan tiedon kerääminen ja päivittäminen. Koska Green Care -toiminta on vielä suhteellisen vähäistä, ei ole realistista olettaa, että pelkästään Green Care -toimintaa harjoittavia yksiköitä alettaisiin valtakunnallisesti tilastoida. Pikemminkin voidaan ajatella, että luontoa elinkeinotoiminnassa hyödyntävät toimijat voisivat itse tuottaa toimintaansa koskevaa tietoa yhteistyössä alan järjestöjen ja kehittämisorganisaatioiden kanssa. Tiedonkeruuta kehitettäessä on joka tapauksessa määriteltävä, mitä tarkoitusta varten tietoja kerätään, kuinka tiedonkeruu järjestetään ja tietoa hallinnoidaan.

3.3 Green Care -toimintatapa palvelujärjestelmissä

Alueelliset Green Care -hankkeet ovat raportoineet myös mahdollisuuksista ja kapeikoista koskien Green Care -toimintatavan liittymistä palvelurakenteisiin. Palvelurakennemuutos on käynnissä, ja aika ei välttämättä ole otollisin uusien toimintatapojen esittelylle (Niiranen-Linkama 2011). Eri sektoreiden ja palveluiden ostajat puhuvat eri kieltä, ja toimintakulttuurit ja lainsäädännöt ovat erilaisia. Tiedonpuute aiheuttaa ennakkoluuloja. Epäselvyyttä voi olla myös siitä, kenen toimenkuvaan Green Care -toiminta kuuluu milläkin sektorilla. (Sitra 2013)

Palvelujen kehittämisen näkökulmasta sosiaalipalvelujen ostajat näkevät Green Care -toiminnan mahdollisuutena kehittää asiakaslähtöisiä ja laadukkaita palveluita. Green Care -palvelut voivat olla pienimuotoisia palveluita, jotka tukevat asukkaiden elämänlaatua, ihmellisyyden vahvistamista ja osallisuutta. (Niiranen-Linkama 2011) Muutamilla kunnilla on jo kokemusta erilaista luontoa hyödyntävistä palveluista (Honkonen 2013).

Green Care -toimintatavan katsotaan soveltuvan miltei kaikille sosiaalipalveluiden asiakasryhmille (Niiranen-Linkama 2011), mutta erityisesti vammaisille, ikääntyneille, lastensuojelun asiakkaille, muistisairaille ja mielenterveyskuntoutujille (Honkonen 2013,

² Tiedot kerätty syyskuussa 2012.

Korhonen ym. 2011). Green Care -toiminta soveltuu erityisesti avopalvelujen, välimuotoisen asumisen palvelujen, palveluasumisen ja kotihoidon kehittämiseen (Niiranen-Linkama 2011). Green Care -toimintatapa nähdään myös keinona ehkäistä syrjäytymistä ja tehdä kasvatustyötä (Honkonen 2013).

Kunnat, koosta ja sijainnista riippuen, ovat yhä kiinnostuneempia hankkimaan ostopalveluita (Honkonen 2013, Niiranen-Linkama 2011). Monet hoiva-alan yrittäjät käyttävät jo luontolähtöisiä toimintatapoja. Lisäksi monet yrittäjät suhtautuvat asiaan myönteisesti, vaikka eivät vielä harjoita toimintaa. (Korhonen ym. 2011) Yrittäjillä ja kolmannen sektorin toimijoilla näyttää olevan realistinen näkemys siitä, mitä Green Care -työ voi tarkoittaa. Sekä mahdollisuudet että haasteet on tunnistettu.

Monilla yrittäjillä on halukkuutta toimia yhteistyössä muiden yrittäjien tai toimijoiden kuten kunnan kanssa (Korhonen ym. 2012). Palveluseteli nähdään yhtenä mahdollisuutena Green Care -palvelujen ostamiseen. Erityisesti pääkaupunkiseudun läheisyydessä uskotaan yksilöllisesti räätälöityjen, yksityisten palvelujen kysynnän kasvuun (Niiranen-Linkama 2011). Kuntien sosiaalitoimien edustajat arvelevat Green Care -toimintatavan tuovan mahdollisuuksia erityisesti syrjäseutujen palvelujen kehittämiseen. (Niiranen-Linkama 2011).

Palvelujärjestelmien näkökulmasta heikkoutena nähdään se, että Green Care -palvelut

eivät vielä hahmotu palvelujen ostajille riittävän selkeästi (Niiranen-Linkama 2011). Erityisesti sosiaalitoimen edustajat kaipaavat täsmällisyyttä ja selkeää palvelumuotoilua. Palvelujen ostajat peräänkuuluttavat myös palvelujen vaikuttavuuden osoittamista ja ammatillisuutta. (Honkonen 2013) Myös palvelujen tuotannon vastuukysymykset tulisi selvittää huolellisesti (Niiranen-Linkama 2011).

Kiristynyt taloudellinen tilanne ja palvelujen keskittymiskehitys saattavat muodostaa uhkan toimintatavan kehittämiseksi (Niiranen-Linkama 2011). Tämä tarkoittaa yhtäältä sitä, että pienet yritykset eivät välttämättä pärjää kilpailutuksessa. Toisaalta uhkana voivat olla lyhyet palvelujen ostositoimukset (Korhonen ym. 2012). Muutamat palvelujen ostajat pelkäävät luontolähtöisyyden lisäävän kustannuksia. Toisin sanoen, he saattavat mieltää Green Care -tyyppiset palvelut luksukseksi ja vaihtoehdoksi peruspalvelujen kehittämiseksi (Honkonen 2013, Niiranen-Linkama 2011).

Alan kehittymisen esteenä voi olla myös se, että useimmat alan palveluntuottajat toimivat itsenäisesti eivätkä yhteistyössä esimerkiksi järjestöjen kanssa (Korhonen ym. 2012). Vaikka monet Green Care -yrittäjät toimivat yksin, julkinen, yksityinen ja kolmas sektori tekevät yhteistyötä palvelujen järjestämisessä, minkä myötä yhteistyön käytännöt kehittyvät (Jankkila 2012).

3.4 Kehittämisen suuntaviivat

Green Care -toiminnan edistäminen edellyttää paitsi palvelutarjonnan ja osaamisen vahvistamista, myös toiminnan yhteiskunnallisten puitteiden kehittämistä. Kansallisen tason kehittämisen ja politiikkaohjauksen haasteena on, että Green Care -toimintatapaa liittyvät asiat ja siihen kohdistetut odotukset sijoittuvat usealle eri hallinnonalalle ja

politiikkasektorille. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluvat hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen sekä työsuojeluun ja tasa-arvoon liittyvät asiat. Maa- ja metsätalousministeriön näkökulmasta Green Care -toimintatapa nähdään maaseudun elinkei-

nojen kehittämisen keinona ja paikallisten resurssien hyödyntämisenä.

Työ- ja elinkeinoministeriön vastuualueella on aluekehitys, kilpailukykyisten palvelujen ja elinkeinon kehittäminen sekä työllistämiseen liittyvät kysymykset. Ympäristöministeriön hallinnonalaa ovat puolestaan maankäytön ja rakentamisen kysymykset sekä luonnonvarojen kestävä käyttö. Opetusministeriön näkökulmasta Green Care -toimintatapa kytkeytyy kestävä kehityksen, kasvatuksen ja ammatillisen koulutuksen kehittämiseen sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelujen kehittämiseen. Green Care -toimintatapa on mainittu maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa *Maaseutu ja Hyvinvoiva Suomi 2009–2013* (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2009) yhtenä maaseudun hyvinvointipalvelujen tuottamisen uutena hyvänä käytäntönä ja yrittäjyyden mahdollisuutena.

Poikkihallinnollisen ja -sektorisen yhteistyön edistämiseksi Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra ja MTT kokosivat hallinnon, kehittämis- ja neuvontaorganisaatioiden, tutkijoiden ja järjestöjen edustajista asiantuntijaryhmän, jonka tavoitteena oli pohtia, miten luontolähtöistä palveluliiketoimintaa voidaan edistää Suomessa. Green Care -toiminta hahmotettiin tässä osana laajempaa luonto–hyvinvointi -palvelukokonaisuutta, jossa pyritään tietoisesti ja tavoitteellisesti vaikuttamaan ihmisten hyvinvointiin. Työryhmä päätyi tiivistämään luontolähtöisen hyvinvoinnin edistämisen haasteet, tavoitteet ja toimenpiteet kymmeneen teemaan (Sitra ja MTT 2013):

(1) Luontolähtöisen hyvinvointitoiminnan edistämisen lähtökohdana pidettiin *käyttäjälähtöisten palvelujen kehittämistä*. Luontoon liittyvien hyvinvointipalvelujen kysyntä kasvaa ja käyttäjäryhmät ovat tarpeineen yhä moninaisempia. Erilaisia luontolähtöisiä hyvinvointipalvelukonsepteja voidaan kehittää ja testata palvelumuotoilukokeilujen avulla.

(2) Luonnon *aineettomista resursseista saadaan laatua ja lisäarvoa* verkottamalla toimijoita yli sektori- ja liiketoimintayksikkörajojen.

(3) *Arjen ympäristöt*, niin rakennetut ympäristöt kuin viheralueetkin, saadaan tukemaan hyvinvointia luonto- ja ympäristönäkökohdat huomioivan suunnittelun kautta. Suunnittelun perustana ovat silloin moniaistisuus, ekologisuus, esteettömyys, esteettisyys, kestävyys ja käytettävyys.

(4) Hyvän luontosuhteen ja ympäristövastuun omaksuminen tapahtuu varhaislapsuudessa ja nuoruudessa. On tärkeää saada *luontolähtöisyys kasvatuksen sisältöihin eri kouluasteilla yli oppiainerajojen* ja lasten ja nuorten järjestöjen toimintaan sekä luoda lisäksi luonnonläheisiä oppimis- ja harrasteympäristöjä.

(5) Luontolähtöisten toimintamuotojen, kuten eläinavusteisuuden ja terapeutin puutarhatoiminnan, ammatillista ja tavoitteellista käyttöä *julkisen sektorin tukemissa palveluissa* tulee lisätä tiedotuksen, koulutuksen ja tutkimuksen keinoin sekä kehittämällä ja levittämällä hyviä käytäntöjä. Myös mahdollisia säädöksellisiä esteitä tulee purkaa.

(6) Terveyttä ylläpitävien ja edistävien ympäristöjen suunnittelu ja käyttö edellyttävät *teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita*, joiden kehittämisessä tulee hyödyntää erityisesti luovan talouden ja luovien alojen osaajia, oppilaitosten laaja-alaista osaamista ja kansainvälisiä esimerkkejä. Innovaatiot voivat liittyä esimerkiksi palvelun teknisiin ratkaisuihin, muotoiluun, yritystoiminnan muotoon, kumppanuuksien järjestämiseen ja asiakkaiden osallistumistapoihin mutta myös viestintään ja markkinointiin.

(7) Luontolähtöinen hyvinvointiala on laaja, ja siksi työryhmän mielestä tarvitaan *moniammatillista osaamista*, jota tulee edistää uudenlaisen koulutustarjonnan, täydennyskoulutuksen, oppilaitosten yhteistyön,

opinto-ohjauksen ja uudenlaisen oppimateriaalin avulla.

(8) Luonnon hyvinvointivaikutuksista ja vaikutusmekanismeista tarvitaan lisää *moni- ja poikkitieteistä tutkimusta*, jonka avulla voidaan kehittää palvelujen laatua ja toimintakäytäntöjä yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Työryhmä ehdotti myös kansallista tietopankkia alaan liittyvästä tutkimuksesta tai alan professuuria.

(9) Eri sektoreilla on toisiaan tukevia kehittämistavoitteita ja -resursseja luontolähtöiselle hyvinvointialalle. Alan edistämiseksi tarvitaan *sektorirajat ylittävää yhteistyötä sekä yhteistä käsitteistöä ja viestintää*.

(10) *Yhteisen viestinnän ja yhteistyön koordinointiin* tarvitaan kansallisen tason toimija, esimerkiksi osaamiskeskus, jolla on riittävät

resurssit tiedottamiseen, neuvontaan ja toiminnan edistämiseen kansallisella tasolla. Työryhmä esitti myös, että jokin ministeriö ottaisi vastuun Green Care -toiminnan edistämisestä.

Eri ministeriöiden vastuualueet liittyvät erilaisin tavoin Green Care -toimintaan, eikä se kuulu selkeästi minkään yksittäisen ministeriön hallinnonalaan. Siksi ministeriöt suosittavat, että Green Care -toimintaa, tai laajemmin aineettomiin luonnonvaroihin perustuvaa hyvinvointitoimintaa, tulisi edistää erilaisten poikkihallinnollisten strategioiden ja ohjelmien, kuten esimerkiksi biotalouden strategian valmistelun kautta. Myös alueellisten toimijoiden merkitystä, roolia ja aktiivisuutta asiassa painotettiin. (Neuvottelu ministeriöiden edustajien kanssa Sitrassa, 23.9.2013).

4 Jatkoksi

Tässä *VoiMaa!*-hankkeen raportin osassa tarkasteltiin, miten Green Care -toimintatapa rantautui Suomeen, mitä mahdollisuuksia ja kapeikkoja toimintatavassa on nähty, miten toimintatavan määrittely on muotoutunut ja millaisia kehittämisen haasteita vielä on.

Kun tarkastellaan Green Care -nimellä tapahtuvan toiminnan historiaa Suomessa, huomataan että historia on lyhyt. Käsite esiteltiin vuonna 2006, mutta sen jälkeen kehitys on ollut nopeaa. Ympäri Suomen on tehty paljon hankkeita, tilaisuuksia ja opintomatkoja, on kirjoitettu raportteja ja lehtiartikkeleja. Vuonna 2010 perustettiin Green Care Finland ry. Valtakunnallisia Green Care -päiviä on järjestetty kolme kertaa, ja yhdistyksen jäsenmäärä kasvaa tasaisesti. Kolmivuotinen *VoiMaa!*-hanke on ollut mukana Green Care -toimintatavan kehittämisessä pitkän matkaa.

Keväällä 2011, kun *VoiMaa!*-hanke oli juuri käynnistynyt, Sitra järjesti Green Care -verkostotyöpajan noin 80:lle alan toimijalle.

Työpajassa pohdittiin muun muassa, mitä palveluja, määritelmiä ja työkaluja on jo olemassa, mitä annettavaa verkoston jäsenillä on toimintatavan kehittämiseen, mitä työkaluja tarvittaisiin lisää ja mitä toimenpiteitä odotetaan kansallisilta toimijoilta, kuten ministeriöiltä ja Sitralta. Keskeisimmiksi toimenpiteiksi nousivat: 1) Green Care -toimintatavan arvojen ja kriteerien määrittäminen (”Laatu luo Green Care -toiminnan maineen”, ”Mitä ovat hyvän Green Care -toiminnan elementit”), 2) palvelukonseptien ja -mallien luominen, 3) alan verkostoituminen, 4) oppimisa- ja osaamisverkostot sekä yritysneuvonnan verkostot, 5) viestintä ja vaikuttaminen, 6) markkinoinnin ja markkinointiverkostojen kehittäminen sekä 7) vaikuttavuustutkimus.

Kun näitä keväällä 2011 esitettyjä toimenpiteitä tarkastellaan *VoiMaa!*-hankkeen tavoitteiden ja tulosten valossa, nähdään että *VoiMaa!*-hanke on pystynyt vastaamaan omalta osaltaan osaan toiveista:

VoiMaa!-hankkeen koordinaatiotyön avulla on edistetty toimijoiden välistä yhteistyötä alueellisesti ja kansallisesti. Samalla on ollut mahdollista viestittää Green Care -toiminnasta mahdollisille asiakkaille, palveluntuottajille, kehittäjille, neuvoijille, kuntapäätäjille ja hallinnon alojen virkamiehille. Hankkeessa julkaistun esitteen, käsillä olevan raportin sekä Green Care -työkirjan (MTT, THL & Lapin AMK 2014) avulla on ollut mahdollista kuvata suomalaisten Green Care -palveluiden ominaispiirteitä, selkeyttää toimintatapaa kokonaisuutena sekä kehittää laadunhallintaa ja laatusuosituksia. Lisäksi on kartoitettu ammatillisia osaamistarpeita, tehty ehdotus koulutusväylien täydentämiseksi ja verkotettu koulutuksen tarjoajia. Vaikka suomalaisen Green Care -toimintatavan määrittelyssä on päästy jo pitkälle, määrittelyt todennäköisesti täsmentyvät ja jäsenyvät edelleen toimijoiden yhteistyössä.

Myönteistä on, että suomalainen Green Care -toimintatapa on muotoutunut pitkälti toimijoiden oman aktiivisuuden myötä. Toimintatavan kehittämisessä on mukana monialaisesti niin luonnonvara-alan kuin sosiaali- ja terveysalan toimijoita, yritystoiminnan osaajia, koulutusorganisaatioita ja järjestöjä. Kehittämistoiminta on kansainvälisesti verkottunutta. Ulkomaisista toimintamuodoista tuodaan aineksia suomalaisen toimintatavan kehittämiseen. Hallinnon ja politiikkaohjauksen näkökulmasta vahvuutena on se, että alalle on muotoutumassa alueellisia ja ammatillisia verkostoja.

Kehittämishankkeissa olisi kyettävä luomaan toimintamalleja, jotka jäävät elämään hankkeen päätyttyä ja jotka sopivat osiksi laajempia palvelujärjestelmiä. Green Care -toimintatapa voi tulla osaksi julkista palvelujärjestelmää ja hyvinvointiajattelua, vaikka rinnalla on runsaasti myös muita toiminta-

muotoja. Käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos tarjoaa monia mahdollisuuksia Green Care -toimintatavan edistämiseksi. Palvelumarkkinoita tulisi kehittää niin, että asiakkaat löytäisivät palvelun paremmin.

Green Care Finland -yhdistyksellä on jatkossakin tärkeä tehtävä tiedottamisessa, toimijoiden välisen yhteistyön koordinoimisessa ja valtakunnallisten tapahtumien järjestämisessä. Koska yhdistyksen resurssit ovat rajalliset, Green Care -toiminta tarvitsisi tuekseen valtakunnallisen, eri hallinnonaloja ja keskeisiä sidosryhmiä yhteen kokoavan neuvottelukunnan. Tämä varmistaisi, että luontoon liittyvät näkökulmat otettaisiin huomioon eri hallinnonalojen päätöksenteossa. Kansallisen tason toimija olisi signaali palveluntarjoajille ja asiakkaille, että luontolähtöisyys on hyvä ja varteenotettava lähestymistapa palvelujen järjestämiseen. Vertailun vuoksi, taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset on jo tunnustettu osana terveyden edistämisen politiikkaohjelmaa (Valtioneuvoston periaatepäätös 2007). Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseksi laadittiin toimintasuunnitelma vuosille 2010–2014, jonka toteuttamiseen eri ministeriöt ovat sitoutuneet (OPM 2010).

Green Care -kehittämisessä riittää työtä *VoiMaa!*-hankkeen jälkeenkin. Green Care -toiminnalla on vielä suhteellisen lyhyt historia. Esimerkiksi lähiruoan konseptointia on tehty jo pitkään, ja yhä tarvitaan ponnisteluja alan kehittämiseksi. Green Care -toiminnan edistyminen edellyttää paitsi tietoisuuden lisäämistä myös rakenteita, jotka mahdollistavat toiminnan kehittymisen. Se voi tarkoittaa uudenlaista toimintakulttuuria tai ajattelutapaa siitä, miten hyvinvointipalveluita voidaan järjestää. Tällainen kulttuurinen muutos vie aina oman aikansa.

Liite 1. Alueellisia Green Care -hankkeita Suomessa syyskuussa 2013.

Hankkeen nimi, toteutusvuodet ja pääasiallinen rahoituslähde	Toteuttajat	Sisältöalue
Vihreä veräjä -hanke 2011-2014 Raha-automaattiyhdistys	Sininauhaliitto, yhteistyössä: Diakonissalaitos, Helsingin Klubitallot, Helsingin Vieraskoti, Kodittomien tuki ry, Pelastusarmeija, Vastuunkantajat, Karismakoti ry, Via Dia, Mallusjoen lepokoti, Vantaan A-kilta, ja Valkonauhaliitto.	Luontoon liittyvän toiminnan tuominen vaikeissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden ulottuville
Luontohoiva - Palvelukonseptien ja monitoimijajien verkostojen kehittäminen Etelä-Savon alueella 2011-2014 Euroopan sosiaalirahasto, ESR (Etelä-Savon ELY-keskus)	Mikkelin ammattikorkeakoulu (MAMK), HY Ruralla-instituutti, ProAgria Etelä-Savo Hanketta edelsi: Green Care -esiselvityshanke 2010-2011. ks. Niiranen-Linkama 2011, Nissinen 2011, Mynttinen 2011, Partanen 2011.	Eteläsavolaisten yritysten luontohoiva-palvelukonseptien rakentaminen
Senni - Sosiaalialan yrittäjyys- ja tuotekehitysprojekti Green Care -menetelmin 2011-2013 Euroopan sosiaalirahasto, ESR (Pohjois-Savon ELY-keskus)	Itä-Suomen yliopisto/Kuopion kampus/Biologian laitos, Ylä-Savon ammattiopisto, Savon ammatti- ja aikuisopisto Hanketta edelsi Itä-Suomen yliopiston sekä Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitoksen: Hyvinvointialan liiketoiminnan kehittäminen Pohjois-Savossa - HYVIX. ks. Okulov & Kinni 2011.	Green Care -toimintaa tukevien resurssien tarjoaminen yrittäjille koulutuksen avulla
Green Care osana lappilaisia elinkeinoja -kehityshanke, Green Care Lappi 2012-2014 Maaseuturahasto (Lapin ELY-keskus)	Lapin ammattikorkeakoulu Hanketta edelsi esiselvityshanke, jossa julkaistiin raportti: ks. Jankkila (toim.) 2012.	Alueen Green Care -toiminnan kehittäminen
Green Care - Green Carelia: Green Care -liiketoiminnan kehittämishanke Pohjois-Karjalassa 2012-2014 Maaseuturahasto (Pohjoiskarjalan ELY-keskus)	Pro Agria Pohjois-Karjala Hanketta edelsi Green Care - Green Carelia -esiselvityshanke: ks. raportti Rinnekari 2012.	Pohjoiskarjalaisten Green Care -yritysten tunnettuuden, kysynnän ja verkostoitumisen kasvu
Luonnostaan hyvinvoiva -hanke 2012-2014 Maaseuturahasto (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus)	PSK-Aikuisopisto	Alueen maaseudun elinkeinojen monipuolistuminen, pääasiallisena kohderyhmänä olemassa olevat ja tulevat Green Care -yrittäjät
Green Care Etelä-Pohjanmaa -esiselvityshanke 2012-2013 Maaseuturahasto (Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus)	Koulutuskeskus SEDU	Alueen Green Care -toiminnan mahdollisuuksien selvittäminen
Työhön kuntouttava Green Care 2013-2014 Euroopan sosiaalirahasto ESR (Uudenmaan ELY-keskus)	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sininauhaliitto ry, Forssan kaupunki, Mäntsälän kunta	Työ- ja toimintakykyä parantavien toimintamallien kehittäminen Green Care -toimintatapaa hyödyntämällä

Liite 1. jatkuu

Hankkeen nimi, toteutusvuodet ja pääasiallinen rahoituslähde	Toteuttajat	Sisältöalue
LIVE - Liiketoimintaa verkostoitumalla 2013-2014 Maaseuturahasto (Hämeen, Pirkanmaan ja Uudenmaan ELY-keskukset)	Työtehoseura, Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), Lahden ammattikorkeakoulu (LAMK), ProAgria Etelä-Suomi Hanketta edelsi esiselvityshanke VIVA - Vihreä hoiva maaseudulla, ks. yhteenvetoraportti. Korhonen ym. 2012.	Luonnon tavoitteelliseen hyödyntämisen lisääminen osana liiketoimintaa
VOIPI - Vihreästä voimasta yritystoimintaa Pirkanmaalle 2013-2014 Työelämän kehittämisrahoitus (Pohjanmaan ELY-keskus)	Ahlmanin koulun säätiö / Ahlman-instituutti	Alan yrittäjien ja toimijoiden tuominen yhteen konkreettisten toimenpiteiden äärelle
Green Care -esiselvitys- ja tiedotushanke 2013-2014 Maaseuturahasto (Satakunnan ELY-keskus)	Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy, (SAMK)	Alueen Green Care -yritystoiminnan mahdollisuuksien selvittäminen
Grön omsorg i Österbotten 2013-2014 Rakennerahasto EAKR (Pohjanmaan liitto)	Centria Yrkehögskola ym. Jakobstad.	Green Care -toiminnan kartoittaminen ja kehittäminen alueella
HYMY - Hyvinvointia lähiympäristöstä 2013-2014 Elinikäisen oppimisen ohjelma	HyväOlo-ammattiopistojen verkosto	Luontohyvinvointitoiminnan asiantuntija- ja opiskelijavaihto
Green Care - elinvoimaa maaseudulta ja maaseudulle 2013-2014 Euroopan sosiaalirahasto ESR (Kainuun ELY-keskus)	Seniorpolis Oy, Kainuun ammattiopisto	Osallistujien kouluttaminen Green Care -menetelmiin sekä palvelujen testaus
Hyvinvointia luonnosta Keski-Suomessa - Green Care -esiselvityshanke 2013 Maaseuturahasto (Keski-Suomen ELY-keskus)	Maaseudun sivistysliitto, Länsi- ja Keski-Suomen aluekeskus Esiselvitys-hankkeen loppuraportti: ks. Honkonen. 2013.	Alueen Green Care -toimijoiden, alan koulutuksen, alasta kiinnostuneiden, sekä yrittäjien kehittämistarpeiden kartoitus
Green Care -yrittäjyyden edistäminen Keski-Pohjanmaalla ja Oulun Eteläisessä 2013 Maaseuturahasto (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus)	Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä (kulttuuriopisto, maaseutuopisto, sosiaali- ja terveysalan opisto) Hanketta edelsi opinnäytteenä toteutettu esiselvitys ks. opinnäytetyö Huitula E. 2011.	Uudenlaisten hyvinvointipalvelujen tarjonnan edistäminen sekä hyvinvointipalveluiden järjestäjien yhteistyön ja -toiminnan kehittäminen
Hoivaa ja voimaa luonnosta! Green Care -toiminnasta terveyttä, hyvinvointia ja kasvua Etelä-Pohjanmaalle -projekti 1.9.2013-31.12.2014 Maaseuturahasto (Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus)	SeAMK (Seinäjoen ammattikorkeakoulu) / Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki	Green Care -toiminnan edistäminen alueella sekä yrittäjien ja palveluja ostavien tahojen verkostoitumisen edistäminen.

Lähdeluettelo

- Di Iacovo, F. & O'Connor, D. (toim.) 2009. Supporting policies for Social Farming in Europe. Processing Multifunctionality in Responsive Rural Areas. Firenze: Arsia. (Verkkodokumentti). 224 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://ec.europa.eu/research/agriculture/pdf/sofar_book.pdf
- Fazzi, L. 2010. Social Co-operatives and Social Farming in Italy, *Sociologia Ruralis* 51(2): 119–136.
- Henriksson, A. 2010. Grön rehabilitering i landbygdsföretag, slutrapport 2.9.2010, Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. Viitattu 10.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.samordning.org/norrkoping/dokument/rapporter/gron_rehab/slutrapport_gron_rehabilitering_pa_landsbygden_ostergotland.pdf
- Hine, R., Peacock, J. & Pretty, J. 2008. Care Farming in UK: Evidence and Opportunities. Colchester: University of Essex. (Verkkodokumentti) 119 s. Viitattu: 25.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.carefarmingadvocacy.org/CarefarmingintheUKFINALJan08.pdf>
- Huitula, E. 2011. Green Care –toiminnan mahdollisuudet ja esteet Keski-Pohjanmaalla Oulun eteläisen alueella. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi AMK. Mikkelin Ammattikorkeakoulu. 48 s. (Verkkojulkaisu) Viitattu 1.12.2013. Saatavilla internetistä: <http://www.gcfinland.fi/file/original/huitula.pdf?fileId=14723>
- Honkonen, P. 2013. Hyvinvointia luonnosta Keski-Suomessa. Esiselvityshankkeen loppuraportti. Maaseudun Sivistysliitto. (Verkkodokumentti). 35 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.msl.fi/aluetoiminta/muuttiedostot/Green%20Care%20LOPPURAPORTTI.pdf>
- Jankkila, H. 2012. Luontoperustaisen palvelu- ja yritystoiminnan kehityksen ehtoja. Teoksessa Jankkila H. (toim.). Green Care – Hyvinvointia pohjoisen luonnosta. Julkaisu-sarja C 30. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu. s. 87–98.
- Kansallinen metsäohjelma – Metsät parantavat elämänlaatua. Työryhmän loppuraportti 29.11.2012 Metsäneuvostolle. 19 s. (Verkkodokumentti). 19 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://suomenlatu-fi-bin.directo.fi/@Bin/2716ce2b3ea8ee7a271811577022b3e2/1369735963/application/pdf/3325701/Mets%C3%A4%20parantavat%20el%C3%A4m%C3%A4nlaatua_fi-nal.pdf
- Korhonen, A., Liski-Markkanen, S., Nikander, K. & Roos, I. 2012. Green Care – Vihreä hoiva maaseudulla. Kyselyiden ja haastattelujen yhteenvetoraportti. Työtehoseuran julkaisuja 413. (Verkkodokumentti). 132 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.tts.fi/images/stories/tiedostot/tutkimus_files/projektit/tj413.pdf
- Landbruks- og matdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet 2012. Inn På tunet Nasjonal strategi. (Verkkodokumentti) 29 s. Viitattu: 10.1.2014. Saatavissa internetistä: http://www.regjeringen.no/upload/LMD/Vedlegg/Brosjyrer_veiledere_rapporter/Nasjonal_strategi_Inn_paa_tunet.pdf
- LRF 2010. Grön Omsorg – Meningsfull syssel-sättning på gårdar i lantlig miljö för människor med behov av särskilt stöd. Lantbrukarnas Riksförbund. (Verkkodokumentti) 19 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: http://www.lrf.se/PageFiles/400/broschyr_gr%C3%B6n%20omsorg%202010.pdf
- National Support Centre for Agriculture and Care: Handbook for Dutch Care Farmers. (Verkkodokumentti) 155 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.carefarminguk.org/sites/carefarminguk.org/files/Dutch%20Handbook.pdf>

- Niiranen-Linkama, P. 2011. Green Care -esiselvityshanke 2010–2011. Kuntahaastattelut ja -kyselyt, Etelä-Savo ja pääkaupunkiseutu. (Verkkodokumentti). 32 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://api.ning.com/files/4yP6faoG9AsbQFDu5E9jFojMXyqH6XLGqYDYk3aiD6OSAF-YfcvDGW6uzNp80xxar3UkREIZC47KIfJJCSG*TNH0kH3eaBO/GCesiselvitys_EtelaSavo_kuntahaastattelut.pdf
- Nissinen, S. 2011. Green Care -palvelutoiminnan mahdollisuudet Etelä-Savossa. Esiselvitys. Hoiva-alan yritysten kartoitus. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti). 26 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://api.ning.com/files/j42LvGiVS1HP1Jq7tPbNQrdGbvUHU0FskVTVMXqg2col3a-17Wol4vrf5nd5wlgONaofg728HqiuY8vCxHaa2fNDaftAKxSYo/GC_hoivayritystenkartoitus_loppuraportti.pdf
- Mynttinen, R. 2011. Green Care -palvelutoiminnan mahdollisuudet Etelä-Savossa 1.8.2010–30.4.2011. Maa- ja puutarhatilojen kartoitus. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti). 48 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://api.ning.com/files/57jjiab4k9NYJdZF109aVBTn3p7WelsvWjPgW11Mf-D9iex2s9-IW2VjyKCoBTumuJ9IkYe5zZ952xf8hw4Er4CUg9*dCOFY/GCesiselvitys_EtelaSavo_maajapuutarhatilakartoitus.pdf
- Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2009. Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. (Verkkodokumentti). 206 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.maaseutupoliittikka.fi/files/976/YTR5_2009_Maaseutupoliittinen_kokonaisuohjelma_2009_2013.pdf
- MTT, THL & Lapin AMK 2014. Green Care -työkirja. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Lapin Ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti). Viitattu: 15.1.2014. Saatavissa internetistä: www.mtt.fi/greencare/voimaa
- Okulov, S & Kinni, R-L. 2011. Esiselvitys: Green Care -ajattelun mahdollisuudet pohjoissavolaisissa hyvinvointialan yrityksissä. Hyvinvointialan liiketoiminnan kehittäminen Pohjois-Savossa – HYVIX. Itä-Suomen yliopisto. (Verkkodokumentti). 23 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/hyvix/greencare/Esiselvitysraportti.pdf>
- OPM 2010. Liikanen, H-L. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. (Verkkodokumentti). 87 s. Viitattu: 20.11.2013. Saatavilla internetistä: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>
- Partanen, B. 2011. Luontoyrittäjien teemahaastattelujen yhteenveto. Green Care -palvelutoiminnan mahdollisuudet Etelä-Savossa 1.8.2010–30.4.2011. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti). 7 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://api.ning.com/files/22FDKch02DD-hBjNVGwcpurhttsV8Qdt0kZNO8MW1QB aGL4h3Y6DmC50k0Fj3UUzdzTX9NAM8hYjo7AqDTVcVXXhTHXrnSmT6/GCesiselvitys_EtelaSavo_luontoyrittajat.pdf
- Rinnekarri, J. 2012. Green Care Green Carelia -esiselvityshanke. Loppuraportti. ProAgria Pohjois-Karjala. (Verkkodokumentti). 24 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.proagriapohjois-karjala.fi/media/sisalto/hankkeet/LoppuraporttiGreenCare2011esiselv.pdf>
- Sitra 2009. Kansallinen luonnonvarastrategia. Älykkäästi luonnonvoimin. (Verkkodokumentti). 12 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Kansallinen%20luonnonvarastrategia.pdf>
- Sitra & MTT 2013. Keskustelupaperi: Kestävä hyvinvointia luonnosta. (Verkkodokumentti). 18 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.scribd.com/doc/148717783/Keskustelupaperi-Kestavaa-Hyvinvointia-Luonnosta-2013-6-12>

- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveenummi, A. 2011. Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 3: 320–330.
- Soini, K. 2014. Green Care -toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohdat. Teoksessa: Soini, K. (toim.). Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care -toiminnan vaikuttavuutta? MTT Kasvu 21. Verkkojulkaisu. Jokiainen: MTT. s. 12–49. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu21.pdf>
- STM 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystieteiden strategia. (Verkkodokumentti). 24 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-14357.pdf
- TEM 2012. Luovuudesta kasvua ja uudistumista. Luovaa taloutta edistävät julkiset toimet ja kehittämislinjaukset. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40/2012. (Verkkodokumentti). 60 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/34626/TEMjul_40_2012_web.pdf
- TEM 2011. Hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittinen kehittäminen – HYVÄ 2011–2015. Tavoitteet ja toimenpiteet. Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. (Verkkodokumentti). 40 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/31430/Hyvinvointialan_tyo_ ja_ elinkeinopoliittinen_kehittäminen_HYVA_2011_-2015.pdf
- Thrive. What is social and therapeutic horticulture. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.thrive.org.uk/what-is-social-and-therapeutic-horticulture.aspx>
- Valtioneuvosto 2007. Terveyden edistämisen politiikkaohjelma. (Verkkojulkaisu) Viitattu 13.1.2014. Saatavissa internetistä: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat-2007-2011/terveys/ohjelman-sisaeltoe/fi.pdf>
- van Elsen, T. & Kalisch, I.-M. 2007. Social Farming in Germany: Outcomes of the national experts meeting organized within the European SoFar project. Teoksessa: Gallis C. (toim.) Green Care in Agriculture: Health effects, Economics and Policies. University Studio Press, Thessaloniki. s. 207–220.
- Yli-Viikari, A., Lilja, T., Heikkilä, K., Kirveenummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. 2009. Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maataloilta. Maa- ja elintarviketalous 141. Jokiainen: MTT (Verkkodokumentti). 69 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/met/pdf/met141.pdf>
- Yli-Viikari, A. 2014. Green Care -toiminnan hyvinvointivaikutukset. Teoksessa: Soini, K. (toim.) Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care -toiminnan vaikuttavuutta? MTT Kasvu 21. Jokiainen: MTT. s. 50–94. Saatavissa internetistä: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu21.pdf>

Green Care -palvelutyypit Suomessa

Elina Vehmasto, MTT Taloustutkimus

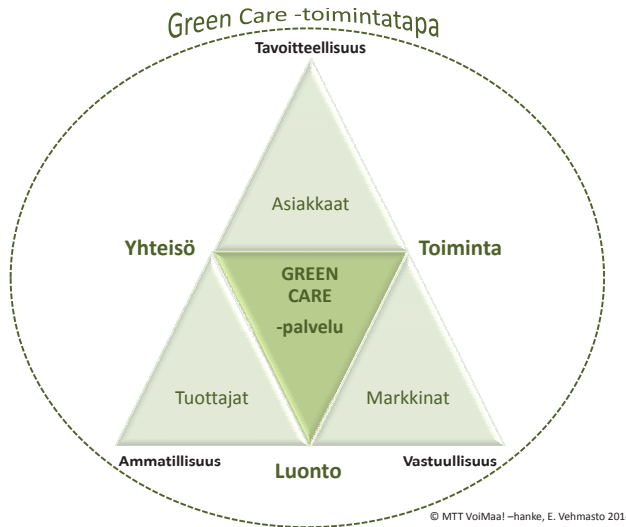
1 Tausta

Green Care -toiminta on herättänyt viime vuosina yhä suurempaa kiinnostusta. Green Care -käsitteen yleistajuista määrittelyä on toimijoiden keskuudessa kaivattu. Käsitteen sisältö tulee selkeyttää, jotta nykyiset toimijat uskaltaisivat käyttää sitä laajemmin markkinoinnissaan ja uudet yrittäjät kehittää siitä yritystoimintaa (Green Care Finland ry 2012a). Suomalaisen Green Care -käsitteen selkeyttäminen oli myös *VoiMaa!*-hankkeen yhtenä keskeisenä tavoitteena.

Suomalainen Green Care -toimintatapa kattaa laajasti palveluja, joissa luontolähtöisiä toimintamuotoja käytetään hyvinvoinnin tukena ja sen edistämiseksi. Toiminnan tavoitteet ja luonne vaihtelevat palvelu- ja asiakasryhmittäin. Kohderyhmä on laaja, mikä tekee Green Care -toiminnasta myös taloudellisesti kiinnostavaa.

Laaja käsite aiheuttaa toimintatavan tarkalle määrittelylle haasteita. Tässä luvussa tyypitel-

Kuva 1. Green Care -toiminnan elementit, edellytykset ja palveluosat.

lään Green Care -palveluja erilaisista näkökulmista. Tavoitteena on muodostaa sellainen viitekehys Green Care -palvelutyypeistä, joka voi toimia ajattelun apuvälineenä hahmotettaessa, mistä osista Green Care -palvelut muodostuvat. Analyysin esimerkkeinä on palvelutyyppejä, joissa jo nyt käytetään luontolähtöisiä toimintamuotoja tai Green Care -toimintatapaa. Tarkoituksena on tarkastella systemaattisesti, mitkä piirteet yhdistävät tai erottavat eri palvelumuotoja.

Palvelutyypittelyn perustana on *VoiMaa!*-hankkeessa päivitetty Green Care -toimintatavan määritelmä¹, joka on jo omaksuttu hyvin toimijoiden keskuudessa². Sen mukaan: *Green Care -toiminnassa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Se perustuu luontolähtöisiin toimintamuotoihin, joita voidaan käyttää niin metsässä, puutarhassa, maa-*

tilalla kuin puistoissakin. Jotkin toimintamuodot soveltuvat myös sisätiloihin. Toimintatavan kolme peruselementtiä ovat luonto, toiminta ja yhteisö. Hyvinvointivaikutukset syntyvät näitä elementtejä eri tavoin yhdistelemällä ja painottamalla: luonnon elvyttävyyden, kokemuksellisuuden ja osallisuuden kautta. Green Care -toimintaa harjoitetaan tavoitteellisesti, ammatillisesti ja vastuullisesti.

Kuvan 1 ytimen pienen (kärjellään olevan) kolmion kulmissa on mainittu Green Care -toimintatavan³ kolme peruselementtiä (luonto, yhteisöllisyys, toiminnallisuus) ja ison kolmion kulmissa on kolme toimintatavan perusedellytystä (tavoitteellisuus, ammatillisuus, vastuullisuus). Nämä tekijät on siis tunnustettu Green Care -toimintatavan ominaisuuksiksi CareVa-hankkeen asiantuntija-työpajojen tuloksina (Soini ym. 2011).

¹ VoiMaa!-hankkeen Green Care -määritelmä on perustaltaan sama kuin CareVa-hankkeessa muodostettu määritelmä (Soini ym. 2011) ja VoiMaa!-esitteen määritelmä, joka oli myös Green Care Finland ry:n sivuilla 6.6.2013. Määritelmän sanamuotoja on tässä hieman tarkennettu.

² Osallistuvan tutkijahavainnoinnin tulos VoiMaa!-hankkeen työpajasta Tampereella 20.3.2013 sekä Green Care Finland ry:n työpajasta Hämeenlinnassa 17.4.2013.

³ Green Care -toimintatapa tarkoittaa siis sitä, että sekä sen peruselementit että perusedellytykset ovat osa toimintaa.

Kuvan 1 pikkukolmioiden sisällä on mainittu palvelujen piirteet, joita Green Care -perusedellytysten lisäksi tarkastellaan tässä analyysissä. Näitä ovat Green Care -palvelutyypit, asiakkaat, tuottajat ja Green Care -markkinat. Eettisyys koskee kaikkia palvelun osatekijöitä ja koko toimintatapaa.

Peruselementeistä yhteisöä ja toimintaa ei seuraavassa tekstissä analysoida erikseen. Ne kuuluvat kaikkeen Green Care -toimintaan. Luontoelementtiä sen sijaan käsitellään toimintamuotojen⁴ (menetelmien) yhteydessä.

2 Suomalaisien Green Care -palvelujen osatekijät

2.1 Green Care -palvelumarkkinat

Green Care -toiminta voidaan jakaa asiakkaiden, palvelujen ostajan ja järjestämisvastuun sekä palveluihin kohdistuvien vaatimusten perusteella kahteen palvelukokonaisuuteen, *luontohoivan ja luontovoiman palveluihin*. Green Care -palveluiden voidaan siten katsoa jakautuvan kahdeksi toimintalogiikaltaan toisistaan poikkeavaksi palvelumarkkinaksi (Jääskeläinen & Tulkki 2012, s. 32). Kahden erilaisen toimintalogiikan markkinat edellyttävät erilaista palveluntuotteistamista ja markkinointia (Green Care Finland ry 2012a).

Green Care -palvelut eivät jakaudu kahteen osaan yksiselitteisesti, vaan luontohoivan ja luontovoiman palvelujen rajapinnoilla on palveluja, joissa molempien markkinoiden piirteet sekoittuvat. Lisäksi merkittävää on, että luontovoiman palvelumarkkinat voivat olla huomattavasti luontohoivaa laajemmat, koska asiakasryhmään voivat kuulua kaikki näistä palveluista kiinnostuneet tahot.

Sosiaali- ja terveystalviin kuuluva kuntoutus ja hoiva ovat julkisen sektorin järjestämisvastuulla⁵ olevia palveluita. Niihin liittyy monia toimintaa ohjaavia säädöksiä. *Luontohoivaa ovat palvelut*, joiden asiakkaat ovat pääosin hoivan, kuntoutuksen ja sosiaalipalvelujen asiakkaita. Palvelujen tavoitteena on yleensä asiakkaiden kuntoutus- tai

hoitosuunnitelman mukainen terveyden, toimintakyvyn tai elämänlaadun parantaminen. Ympäri vuorokautisissa hoivapalveluissa, kuten lasten ja nuorten, tai vanhusten ja vammaisten laitos- tai perhehoidossa, Green Care -toiminnalla voidaan tavoitella, elämänlaadun lisäksi, kasvatukseen, virkistykseen ja yleiseen hyvinvointiin liittyviä tavoitteita.

⁴ Aikaisemmissa julkaisuissa on puhuttu (luontolähtöisistä) menetelmistä. Menetelmä-sana on kuitenkin osoittautunut olevan joillekin ammattikunnille outo. Lisäksi menetelmä Green Care -toimintatavan yhteydessä tuntuu kapealta, sillä pelkästään jonkin luontolähtöisen ”tekniikan” käyttö ei tee toiminnasta Green Care -toimintaa, vaan mukana pitää olla sekä Green Care -toimintatavan peruselementit että perusedellytykset. Siten tässä luvussa käytetään menetelmäsanan sijasta yhdyssanaa toimintamuoto. (vrt. Lehto 2012, s. 4).

⁵ Kunnat voivat pääsääntöisesti hoitaa järjestämisvastuulleen lain mukaan kuuluvat palvelut seuraavilla tavoilla: 1) tuottamalla palvelun omana tuotantonaan, 2) sopimuksin, yhdessä muun kunnan tai kuntien kanssa, 3) kuntayhtymän kautta, 4) ostamalla palvelun oman tuotannon ulkopuolelta (yksityiseltä palveluntuottajalta, tai toiselta julkiselta palveluntuottajalta, kuten valtio, toinen kunta tai kuntayhtymä) ja tarjoamalla sitten kuntalaisille, tai 5) antamalla kuntalaiselle jonkin sitoumuksen tai maksuvälineen, kuten palvelusetelin, jolla kuntalainen voi itse hankkia hänelle kuuluvan palvelun. (Hoffren 2009, s. 15)

Kuva 2. Luontohoivan ja luontovoiman palvelumarkkinoiden yleiset piirteet. (Huom. Vaikka esitettävistä johtuen molemmat markkinat näyttävät kuvassa yhtä suurilta, on luontovoiman mahdollinen asiakaskunta kuitenkin huomattavasti suurempi.)

Tavanomaiset virkistys- ja hyvinvointipalvelut eivät sen sijaan ole kunnan järjestämismvastuulla. Näitä palveluita voivat tuottaa monet erilaiset tahot, eikä niitä ole lainsäädännöllä tarkasti määritelty. Palvelun loppukäyttäjä voi itsenäisesti valita millaisen palvelun ostaa. (Jääskeläinen & Tulkki 2012, s. 33) *Luontovoimaa ovat* palvelut, joiden tarkoituksena on asiakkaan voimaantuminen ja aktivointi sekä

syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Tähän voivat kuulua lisäksi tavoitteelliset luontolähtöiset hyvinvointipalvelut sekä muut yksityisten ostamat luontoa hyödyntävät hyvinvointipalvelut. Siihen voidaan katsoa kuuluvan myös Green Care -toimintatavan mukainen lähinnä vapaa-aikaan tai kasvatukseen liittyvä tavoitteellinen toiminta.

2.2 Luontolähtöiset toimintamuodot

Green Care -toimintatavan kolmea peruselementtiä (luonto, toiminta ja yhteisö) eri tavoin yhdistämällä ja painottamalla syntyvät Green Care -toiminnan hyvinvointivaikutukset. Luonto on Green Care -toiminnan tapahtumapaikka, väline tai kohde. Toimiminen luonnossa, luonnon kanssa tai luonnon

hyväksi voi lisätä toiminnan vaikuttavuutta. Osallisuutta voi kokea myös suhteessa luonnonympäristöön, eläimiin tai paikkaan.

Luontolähtöisten toimintamuotojen käyttö sopii moniin sosiaalipalveluihin, kasvatukseen ja harrastetoimintaan. Esimerkiksi kun-

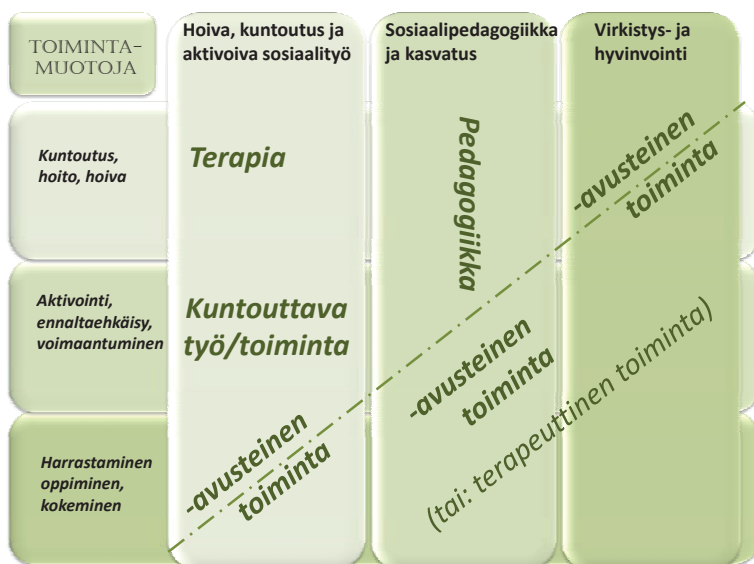
toutuspalveluissa luontolähtöiset interventiot ovat kuntoutuksen toimintamuotoja muiden mahdollisten työkäytäntöjä joukossa. Ne voivat olla valittavissa olevia kuntoutusmuotoja tai työkäytäntöjä, esimerkiksi fysioterapiassa tai toimintaterapiassa. Fysioterapeuttisella kuntoutuksella voi olla samoja tavoitteita, käytettiinpä interventiossa sitten ratsastusterapiaa tai kuntosalilaitteita.

Terapia-termiä käytetään vain kuntoutuksessa, kun tarkoitetaan terveydenhuollon ammattilaisen tekemää työtä. Muussa tapauksessa Green Care -palvelunkuvauksessa käytetään sanayhdistelmää ”-avusteinen toiminta”. (ks. kuva 3.) Esimerkiksi puutarhatoiminnasta puhuttaessa *terapeuttinen* tarkoittaa samaa kuin puutarha-avusteinen toiminta. (ks. kuva 4.)

Green Care -toimintaa tehdään usein kulttuuriympäristöissä, joissa ihmisen kädenjälki näkyy tavalla tai toisella, kuten maatilalla,

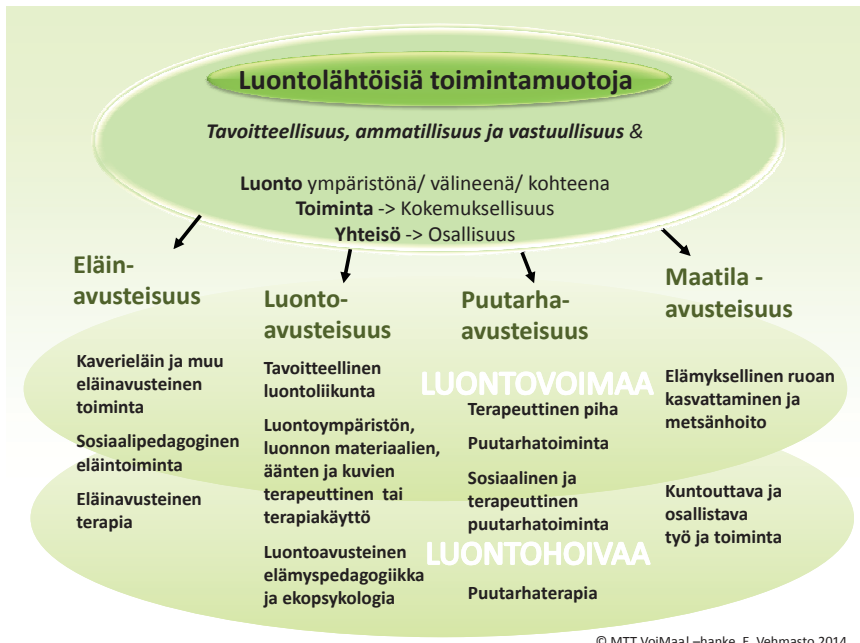
puutarhassa, talliympäristöissä, puistossa tai hoidetussa metsässä. Green Care -ympäristöjen laatuvaatimuksista on käyty vilkasta keskustelua. Esimerkiksi maatilojen kohdalla on pohdittu tilojen tuotantosuuntaa, tuotantotapaa ja koneellistamisastetta. Tois-taiseksi on pidetty riittävänä, että mahdollinen yhteistyökumppani, kuten terapeutti tai ohjaaja, arvioi tilan soveltuvuuden palveluun. Esimerkiksi sosiaalipalveluille on lain-säädännössä asetettu asiakasryhmäkohtaisia esteettömyys- ja turvallisuusvaatimuksia, jotka luonnollisesti tulee täyttää.

Tärkeintä on, että toimintaympäristö tukee asiakkaan hyvinvointia. Tähän liittyy eläinten hyvinvointi, asiakkaiden fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus sekä palveluntuottajan asiakasvastuullinen, ympäristövastuullinen ja yhteiskuntavastuullinen toimintapa, joka kunnioittaa paikallista kulttuuria.

© MTT VoiMaa! -hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 3. Toimintamuototermistön käytöstä eri palvelutyypiryhmissä.

Kuva 4. Erilaisia luontolähtöisiä toimintamuotoja.

2.3 Green Care -palvelutyypit

Green Care -palvelutoiminnan lähtökohta on luontoelementtien, -ympäristöjen ja luontolähtöisten toimintamuotojen käyttö palvelun osana. Palvelut, joilla luontolähtöisiä muotoja sovelletaan, voivat kuulua monelle toimialalle. Esimerkkejä näistä on esitetty kuvassa 5. Karkeasti ottaen nämä palvelut voidaan jakaa sosiaali- ja kuntoutuspalveluihin, kasvatukseen ja opetukseen sekä virkistys- ja hyvinvointipalveluihin. (kuva 5. pystysarakkeet)

Luontolähtöisyyttä voidaan hyödyntää monenlaisten *sosiaali- ja kuntoutuspalvelujen* tuotannossa, kuten hoivapalveluissa, kuntoutuksessa, sosiaalityössä, sosiaalisessa työllistämisessä sekä sosiaalisessa loma- ja virkistystoiminnassa. Kuntoutuksessa luontolähtöisiä menetelmiä, kuten eläinavusteisuutta, voidaan käyttää erityisesti fysioterapiassa, toimintaterapiassa ja psykoterapiassa

sekä sosiaalisessa kuntoutuksessa. Eläin-, puutarha- tai maatila-avusteisuuden käyttö sopivat myös päivä- ja työtoiminnan tai sosiaalisen työllistämisen sisältöihin.

Pedagogiikan ja luontolähtöisyyden yhdistäminen on yleistä. Esimerkiksi sosiaalipedagogista hevostoimintaa käytetään sekä osana laitospalvelun sisältöä että sosiaalisen avokuntoutuksen tukena. Myös elämyspedagogiikan, kuten seikkailukasvatuksen,⁶ ja muiden luontoavusteisten toimintamuotojen käyttö osana kasvatusta ja sosiaalityötä on yleistynyt. Hyviä kokemuksia luontolähtöis-

⁶ Seikkailukasvatuksen kuulumisesta luontolähtöisiin toimintatapoihin on myös eriäviä mielipiteitä. Tällöin katsotaan, että vaikka se tapahtuisi luonnossa, ei siinä vaikuttavana elementtinä ole luonto vaan seikkailu. (Keskustelut ryhmissä, Hämeenlinnan Green Care F ry:n työpaja 17.4.2013).

© MTT VoiMaa! –hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 5. Esimerkkejä palveluista, joissa on mahdollista käyttää luontolähtöisiä toimintamuotoja.

ten toimintamuotojen käytöstä on havaittu ennaltaehkäisevässä ja varhaisen puuttamisen sosiaalityössä avopalvelujen tukena. Myös luontoon liittyvä järjestötoiminta tai luontoon liittyvät harrastukset, ympäristö- ja luontokasvatusta voidaan toteuttaa Green Care -toimintatavan mukaisesti.

Green Care -toimintaa voidaan kehittää myös *virkistys- ja hyvinvointipalveluissa*, joissa hyödynnetään tavoitteellisesti luontoa asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Sen pii-

riin voi silloin kuulua esimerkiksi hoivalaitosten asiakkailleen hankkimat luontoavusteiset virkistyspalvelut tai asiakkaan itse hankkimat hyvinvointipalvelut. Luontolähtöisiä toimintamuotoja voidaan niin ikään hyödyntää työhyvinvointitoiminnan ja ohjelmapalvelujen osana. Myös erilaiset luontoretkipalvelut, kalastusmatkailu ja maatilamatkailu voivat sisältää Green Care -toiminnan edellä kuvatut elementit (luonto, toiminta ja yhteisöllisyys) sekä edellytykset (tavoitteellisuus, ammatillisuus ja vastuullisuus).

2.4 Palvelujen asiakasryhmät

Green Care -palvelut voidaan jakaa luontohoivan ja luontovoiman palveluihin myös asiakasryhmien perusteella.

Luontohoivan palvelujen asiakkaita luonnehtii hoivan ja kuntoutuksen tarve tai syrjäytymisuhka. Kuntoutuksessa ja sosiaalipalveluissa, kuten sosiaalityössä ja sosiaalisessa

työllistämässä, asiakasryhmät ovat jollakin tavoin haavoittuvassa asemassa joko iältään (lapset, nuoret, vanhukset) tai sosiaaliselta tai terveydelliseltä asemaltaan (esim. vammaisuus, fyysinen, sosiaalinen ja ammatillinen kuntoutustarve, pitkäaikaistyöttömyys, päihde- tai mielenterveysongelma, sosiaalinen syrjäytyminen).

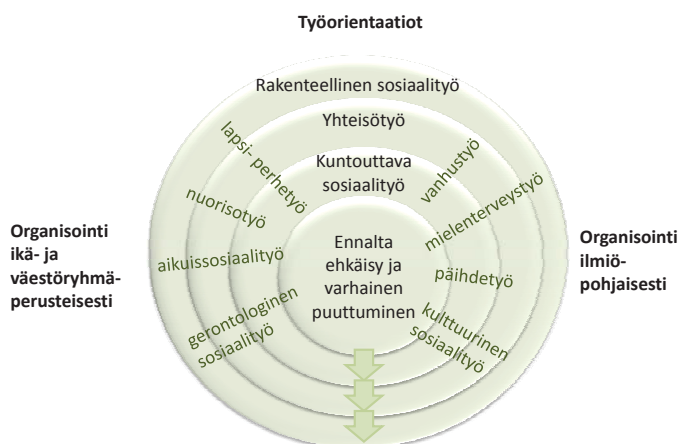

Kuva 6. Green Care -palvelujen kaksi pääkäyttäjärhymää.

Näiden palvelun ostaja ja käyttäjä ovat usein eri tahoja. Kunnat ostavat merkittävän osan yksityisten sosiaalipalvelujen toimintayksiköiden tuottamista palveluista. Vuonna 2010 toimintayksiköistä noin 73 prosenttia myi vähintään puolet palveluistaan kunnille joko

ostopalvelusopimusten perusteella tai maksusitoumuksilla. (THL 2011)

Luontovoiman palvelujen asiakkaat eivät ole erityisen haavoittuvassa asemassa. Tosin kasvatuspalveluihin liittyy asiakkaiden haa-

Kuva 7. Esimerkki sosiaalityön työorientaatioista ja tehtäväalueiden jäsenytymisestä väestöryhmä ja ilmiöpohjaisesti (Karjalainen & Sarvimäki 2005, s. 38).

voittuva asema iän perusteella. Green Care -toimintaan voi kuulua myös yritysten tai muiden yksityisten asiakkaiden ostamat tavoitteelliset hyvinvointi- ja virkistyspalve-

lut. Jotkin julkisen sektorin ostamat työhyvinvointipalvelut on suunnattu kuntoutuksen tarpeessa oleville henkilöille.

2.5 Green Care -palveluntuottajat

Sosiaali- ja terveyspalveluja, kuten kuntoutusta, hoivaa ja sosiaalityötä, tuottavat julkinen sektori, järjestöt sekä yksityiset yritykset. Julkinen sektori tuottaa näistä palveluista yhä lähes 70 prosenttia, vaikka yksityinen palveluntuotanto on koko 2000-luvun ajan kasvanut.⁷ Pedagogista Green Care -toimintaa voivat tarjota niin ikään kaikki nämä tahot. Virkistys- ja hyvinvointipalveluja tarjoavat

usein yksityiset yritykset tai järjestöt. (ks. kuva 8).

Sosiaalipedagogista lähestymistapaa käyttää sosiaali- tai kuntoutuspalvelujen yhteydessä ja palvelun tuottaja on usein yksityinen yrittäjä. Green Care -kasvatus- ja opetuspalveluja tuottavat tavallisimmin julkiset oppilaitokset ja päiväkodit, mutta myös järjestöt.

© MTT VoiMaail –hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 8. Green Care -palvelujen tuottajia eri palveluryhmissä.

⁷ järjestöt luetaan Suomessa yksityisiin palveluntuottajiin. järjestöt luetaan Suomessa yksityisiin palveluntuottajiin.

Green Care -palveluja voivat tarjota myös esimerkiksi yksityiset maatilat. Luontoharastustoimintaa tarjoavat yhdistykset tai harastusjärjestöt. Julkiset laitokset tai yksityiset yritykset voivat tarjota virkistys- ja hyvinvointipalveluja hoivan asiakkaille joko omana toimintanaan tai ostaa niitä asiakkailleen näihin palveluihin erikoistuneilta yrityksiltä tai järjestöiltä. Luontolähtöistä työhyvinvointitoimintaa tuottavat usein luontomatkailu- ja ohjelmapalveluyritykset.

Luontolähtöiset toimintamuodot, luonnon elementit ja ympäristöt sopivat myös sosiaaliseen työllistämistoimintaan. Sosiaalisen työllistämisen toimialan muodostavat heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä työllistävät ja/tai heidän työllistymistään tukevat julkisen ja kolmannen sektorin yksiköt, työllistymistä tukevat hankkeet ja projektit, sosiaaliset yritykset, työpajat, tuotannolliset työkeskukset, sosiaalipalvelusäätiöt, aatteelliset yhdistykset sekä kehitysvammaisten työtoiminta- ja päivätoimintayksiköt. (<http://www.vates.fi/Sosiaalisentyollistamistoimiala>)

Green Care -palvelun tuottajaksi sopii myös yhteiskunnallinen yritys. Yhteiskunnallisten yritysten ensisijaisena tarkoituksena on jonkin yhteiskunnallisen tehtävän hoitaminen kannattavan liiketoiminnan avulla. Päätaavoite on ihmisten ja ympäristön hyvinvointi. Toiminnan arvoina ovat kohtuullisuus ja rei-

luus. Yhteiskunnallista yrittäjyyttä voi syntyä minkä tahansa yhteiskunnallisen epäkohdan tai mahdollisuuden ympärille, kuten nuorten hyvinvointi, liikunta ja erityisryhmien tarpeet. (www.yhteiskunnallinenyritys.fi)

Samalla yrityksellä tai toimintayksiköllä voi olla monia palvelukonsepteja eli yksi yritys voi tuottaa monenlaisia palveluja. Green Care -tyyppisiä palveluja voidaan tarjota monin tavoin:

1. Toimija/yritys tarjoaa Green Care -palveluja, joissa palvelun sisältö ja prosessi ovat määritelty Green Care -toimintatavan periaatteiden mukaisesti.
2. Toimija/yritys tuottaa sekä varsinaista Green Care -palvelua että muita palveluja.
3. Toimija/yritys tuottaa luontolähtöisten menetelmien avulla erilaisia palveluja, jotka määritelmällisesti eivät ole Green Care -palveluja.
4. Toimija/yritys voi tarjota ympäristön ja tilat Green Care -palvelun tuottajalle.
5. Toimija/yritys ei markkinoi toimintaansa Green Care -palveluna, vaikka se täyttää kaikki Green Care -toimintatavan tunnuksat.

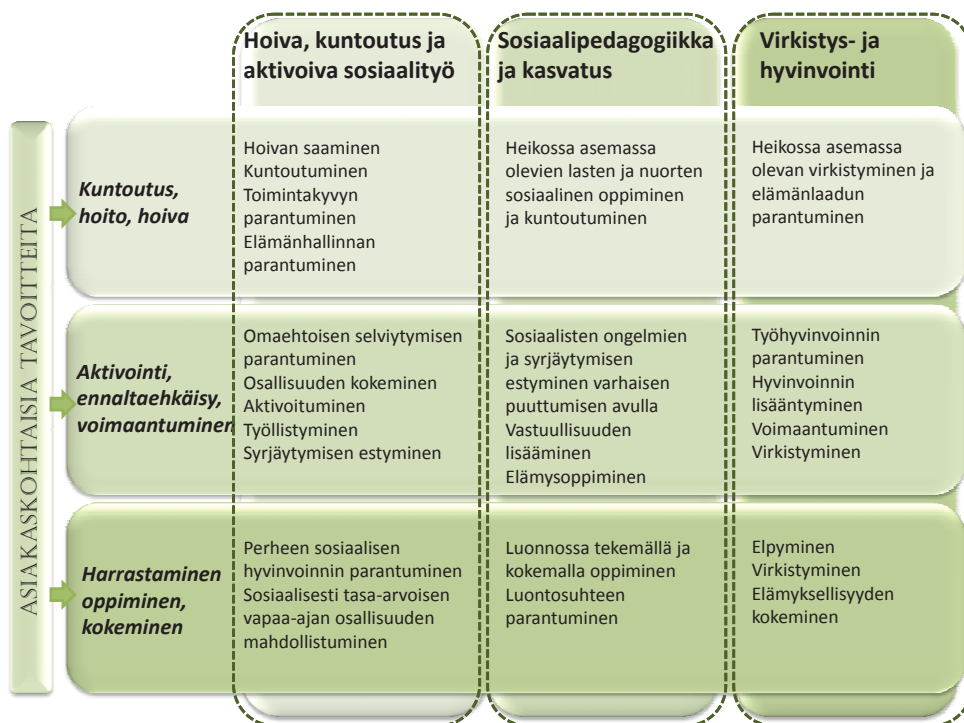
3 Green Care -palvelun edellytykset

3.1 Palvelun tavoitteellisuus

Green Care -palvelutoiminta on tavoitteellista toimintaa. Perustavoitteina voivat olla fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä elämänlaadun parantaminen. Tarkemmat tavoitteet voidaan räätälöidä yksittäisen asiakkaan tai asiakasryhmän tarpeiden mukaan.

Green Care -palvelun yleiset tavoitteet ovat palvelutyypikohtaisia. Kuvan 9 ylärivillä on kyseessä hoivan ja kuntoutuksen asiak-

kalle suunnatut palvelut. Kuntoutuksessa tavoitteet on usein määritelty tarkasti asiakkaan henkilökohtaisessa kuntoutus- tai hoitosuunnitelmassa. Keskiriviä voidaan määrittellä voimaannuttavan, ennaltaehkäisevän ja aktivoivan toiminnan tavoitteilla. Alinta riviä puolestaan yhdistää harrastamiseen, oppimiseen ja elpymiseen liittyvät tavoitteet. Palveluiden tavoitteet on hyvä kuvata palveluprosessina, jonka perustana on asiakaslähtöinen palvelulupaus.

© MTT VoiMaa! –hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 9. Esimerkkejä Green Care -palvelujen asiakastavoitteista yhdeksässä palvelutyypiryhmässä.

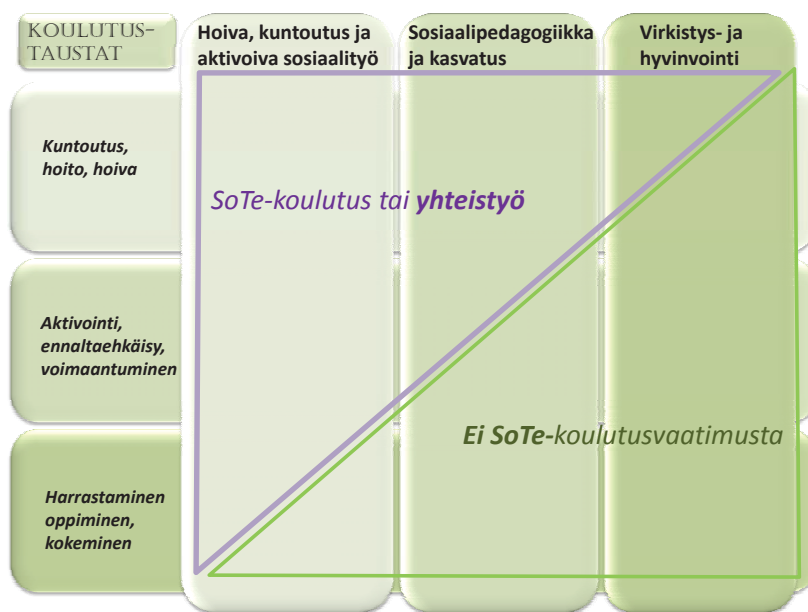

3.2 Toimintatavan ammatillisuus

Green Care -palveluntarjoajan ammatillisuus ja osaaminen ovat suhteessa tarjottavan palvelun vaatimuksiin. Kuvassa 10 on esitetty, millaisia koulutustaustoja erilaisten Green Care -palvelujen tuottajilla saattaa olla. Virkistys- ja hyvinvointipalvelujen tuottajien ammattipätevyys ei yleensä edellytä sosiaali- ja terveysalan koulutusta. Näiden palvelujen tuottajien ammatillinen ja koulutuksellinen tausta voi olla hyvin moninainen.

Terveyspalveluihin kuuluvaa kuntoutusta, esimerkiksi fysioterapiaa, voi antaa vain

ammattillisesti pätevä toimija. Kuntoutuksen tavoitteet on yleensä määritelty asiakkaan henkilökohtaisessa kuntoutus- tai hoitosuunnitelmassa. Se rajaa samalla kuntoutuksen mahdollisia toteuttajatahoja kuntouttajaan kohdistuvien kriteerien (esim. koulutusvaatimusten) perusteella. Terapeutinimikettä käytetään vain, kun kyseessä on laillistettu, luvan saanut tai nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö.⁸ Esimerkiksi ratsastusterapeuteilla on joko fysioterapeutin tai toimintaterapeutin koulutus ja lisäksi ratsastusterapeutin ammatillinen koulutus.

© MTT VoiMaa! –hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 10. Esimerkkejä Green Care -palveluntuottajien ammatillisista koulutuksista eri palvelutyypiryhmissä.

⁸ Arkikäytössä elää hyvin kirjava terapeutinimikkeistö. On kuitenkin olemassa virallisia terveydenhuollon ammattinimikkeitä, jotka on suojattu. Laillistettu, luvan saanut tai nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö on oikeutettu toimimaan asianomaisessa ammatissa ja käyttämään asianomaista ammattinimikettä. Laillistettuja ammattihenkilöitä ovat esimerkiksi puheterapeutit, ravitsemusterapeutit, toimintaterapeutit ja fysioterapeutit. Nimikesuojattuja ammattihenkilöitä ovat esimerkiksi psykoterapeutit. (<http://www.valvira.fi/luvut/ammattioikeudet>)

Mikäli kuntoutuspalvelun tuottaminen vaatii terapeutin ammatillisen pätevyyden, voi maatila kuitenkin tuottaa kuntoutusta yhteistyössä terapeutin kanssa. Maatila tarjoaa tällöin toimintaympäristön, ja ehkä koulutetun terapiaeläimen sekä eläimen ohjauksen terapeutin käyttöön. Sama pätee hoivaan ja sosiaalityöhön.

Hoivalaitos voi ostaa elämänlaadun kohottamiseen liittyviä Green Care -palveluja tai tuottaa niitä yhteistyössä esimerkiksi eläinavusteista Green Care -toimintaa tarjoavan yrittäjän kanssa. Myös luontolähtöistä sosiaalityötä voidaan toteuttaa moniammatillisesti yhteistyössä yksityisten toiminnanharjoittajien kanssa. Tällöin palveluprosessia ohjaa sosiaalipalvelun osaaaja, ja toinen toimija tarjoaa toteutuksen puitteet, kuten puutarhan erilaisine töineen ja toimintoineen.

Yksityisiä sosiaalipalveluja tuottavien yksiköiden henkilöstön on täytettävä samat kelpoisuusvaatimukset kuin kunnan tai kuntayhtymän vastaavissa tehtävissä työskentelevältä vaaditaan.⁹ Kelpoisuuslaki koskee vain sosiaalihuollon ammatillista henkilöstöä eikä esimerkiksi omaishoitajia ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Lakia ei myöskään sovelleta sellaisiin sosiaalihuollon tehtäviin, joiden hoitaminen ei edellytä sosiaalihuollon ammatillista osaamista.¹⁰ (STM:n julkaisuja 2007/18, s. 14)

⁹ Sosiaalipalvelujen tuottamista koskevat laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) ja sitä täydentävä asetus (608/2005).

¹⁰ Tällaisia tehtäviä ovat taloustoimistotyö, kiinteistönhuolto sekä keittiöhenkilökunnan tehtävät. Kelpoisuuslakia ei myöskään sovelleta sosiaalihuollon mukaisiin kotipalvelun tukipalveluihin, joita ovat ateria, vaatehuolto, kylvytys, siivous, kuljetus, saattaminen sekä sosiaalisen kanssa käymisen edistäminen. (STM:n julkaisuja 2007/18, s. 14)

Ammatillisuutta säätelee muutamien alojen luvanvaraisuus, mutta viime kädessä kysymys on ammattietiikasta eli mikä katsotaan kullakin alalla hyväksi ja oikeaksi toiminnaksi (Soini ym. 2011). Eettiseen toimintatapaan sisältyy julkilausuttujen arvojen ja säädösten lisäksi hiljaista tietoa. Sekä oman ammattialan että Green Care -toiminnan eettisten ohjeiden sisäistäminen on osa ammattitaitoa. Eettisyyteen sisältyy asiakkaan tasavertainen ja yksilöllinen kohtelu, itsemääräämisoikeuden kunnioitus ja luottamuksellisuus. (ks. Green Care Finland ry:n eettiset ohjeet)

Ammattitaitoon kuuluu myös asiakkaan kohtaamis- ja ohjaamistaito. Se näkyy empatia- ja eläytymiskyynä sekä asiakkaan tilanteen ymmärtämisenä. Sille on ominaista tasa-arvoinen dialogi, kannustava asenne, arvostelusta pidättyminen, molemminpuolinen kunnioitus ja joustavuus. Se tekee vuorovaikutuksesta läsnä olevaa, merkityksellistä ja aitoa. Siinä hyväksytään tunteet ja intuitio. Green Care -toiminnassa se tarkoittaa terveyttä tukevan ilmapiirin luomista ja asiakkaan vahvuuksien korostamista. Lisäksi tarvitaan kykyä rakentavaan yhteistyöhön moniammatillisesti ja asiakkaan verkostojen kanssa. (ks. Salovori 2012)

Green Care -toiminnassa tarvitaan osaamista, jonka oppiminen voi vaatia monipuolisia opetusmenetelmiä. Monella alan toimijalla ei välttämättä ole muodollista koulutusta vaan kokemuksen kautta saavutettua ammattitaitoa. Tämän tyyppistä osaamista on joillakin aloilla päädytty todentamaan näyttötutkinnoilla. Green Care -palvelutoiminnassa tarvitaan oman ammattialan osaamisen lisäksi tietoa ja ymmärrystä luonnon ja käytettävien toimintamuotojen hyvinvointivaikutuksista. Ammattitaito edellyttää luontolähtöisten menetelmien vastuullista käyttöä, niille annettujen ohjeiden noudattamista ja soveltuvuuden yksilö- ja ryhmäkohtaista arviointia. (ks. raportin seuraava osa)

3.3 Toimintatavan vastuullisuus

Toiminnan vastuullisuus ja eettinen toimintatapa kietoutuvat yhteen. Vastuullista toimintaa on pyritty määrittelemään eri ammattialojen eettisten ohjeiden avulla. Vastuullisuudella viitataan niihin tekijöihin, jotka määrittelevät toiminnan puitteita ja toimintaprosessia. Eettinen toimintatapa koskee Green Care -toiminnan kaikkia osatekijöitä. (Soini ym. 2011)

Green Care Finland ry on laatinut Green Care -toiminnalle eettiset ohjeet (www.gcfinland.fi). Seuraavassa on lyhyesti kuvattu, mitä edellä mainittujen eettisten ohjeiden pääkohtiin kuuluu vastuullisen toimintatavan näkökulmasta.

Luontosuhde ≈> ympäristövastuullisuus:

- Ympäristövastuullisuus: ympäristön ja eläinten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen, luonnonvarojen (materiaalit, energia ja vesi) kohtuukäyttö, ekologiset ja eettiset hankinnat, jätteiden lajittelu ja kierrätys, kuljetusten optimointi ja vähäpäästöiset liikkumistavat. Rakennusten moni- ja uusiokäyttö.
- Luonnon elvyttävyyden ja luontosuhteen arvostaminen.

Asiakassuhde ≈> sosiaalinen vastuullisuus ja asiakasvastuullisuus:

- Sosiaalinen vastuullisuus: syrjäytymisen ehkäisy, osallisuuden lisääminen.
- Vastuu asiakkaan ihmisoikeuksien kunnioittamisesta: asiakkaan tasavertaisuus ja itsemääräämisoikeus.
- Vastuu asiakaspalvelun luottamuksellisuudesta ja tietosuojaan noudattamisesta.
- Vastuu asiakkaan pitkäjänteiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnin lisäämiseen pyrkimisestä.
- Vastuu asiakkaan mielipiteiden ja yksilöllisyyden huomioon ottamisesta palvelussa.
- Vastuu asiakaslähtöisten tavoitteiden selvittämisestä ja tavoitteiden asettamisesta.

- Vastuu asiakkaan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta.

- Vastuu selkeästä palvelun sisällön, tavoitteiden ja perusteiden kuvauksesta sekä rehellisestä markkinoinnista.

Ammatillisuus, tavoitteellisuus ja kokonaisvastuullisuus ≈> yhteiskuntavastuullisuus:

- Vastuu oman ammattialan lainsäädännön ja määräysten tuntemisesta.

- Ympäristövastuullisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden ja asiakasvastuullisuuden toteuttaminen.

- Menetelmien ja toimintamuotojen vastuullinen käyttö: niille annettujen ohjeiden noudattaminen, toimintamuotojen soveltuvuuden arviointi yksilökohtaisesti, asiakkaan rajoitteet huomioon ottaen.

- Vastuu kotimaisten ja paikallisten resurssien sekä kulttuurin arvostamisesta.

- Vastuu palveluntoteuttajan riittävästä ja ajantasaisesta ammattitaidosta.

- Vastuu palvelun vaikuttavuudesta, sekä säännöllisestä vaikuttavuuden arvioinnista.

- Vastuu palveluntuottajan ja henkilöstön fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista sekä turvallisuudesta.

- Vastuu rakentavasta yhteistyöstä: moniammatillisen yhteistyön, asiakkaan läheisten ja verkostojen arvostaminen sekä alalla toimivien hyvien suhteiden edistäminen.

- Vastuu palvelun laadunhallinnasta ja säännöllisestä laadun arvioinnista.

- Vastuu Green Care -toiminnan arvostuksen lisäämisestä omalla yhteiskuntavastuullisella toiminnalla.

Kuten raportin seuraavassa osassa kuvataan: Toiminnan arvot, eettisyys, vastuullisuus ja laatu kietoutuvat monin tavoin yhteen. Vastuullisuus määrittää yrityksen tai toimintayksikön ja sen henkilökunnan laadusta ja ympäristöä kunnioittavaa toimintaa. Yhteiskuntavastuullinen toimija tähtää yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön hyvinvoinnin edistämiseen ja vastaa toiminnastaan kai-

kille sidosryhmille. Yhteiskuntavastuu tarkoittaa, että toimija pyrkii johdonmukaisesti luomaan sosiaalista, ekologista ja usein myös

taloudellista lisäarvoa sidosryhmilleen myös pitkällä aikavälillä.

3.4 Toiminnan laatu

Laadukkaan palveluntuottamisen perusedellytys on, että palveluntuottaja tuntee alaansa koskevan lainsäädännön. Luontohoivan markkinoilla, sosiaali- ja kuntoutuspalveluissa, ei ole kysymys täysin uusista palveluista vaan tavanomaisista yhteiskunnan järjestämisvastuulla olevista palveluista, joiden tuottamisessa käytetään luontolähtöisiä toimintamuotoja. Palvelujen peruslaatuvaatimukset ovat samat kuin muillakin tavoin tuotettujen sosiaali- ja kuntoutuspalvelujen laatuvaatimukset. Niitä koskevat siis monenlaiset lait ja säädökset sekä ostaja-asiakkaan vaatimukset.

Luontovoiman markkinoille, esimerkiksi matkailuun ja virkistystoimintaan, on kehitetty monenlaisia vapaaehtoisia laatujärjestelmiä (ks. raportin seuraava osa). Näillä toimialoilla ei ole lakeja palveluntuottajan koulutusvaatimuksista. Asiakkaan tyytyväisyys ja palaaminen palveluiden käyttäjäksi on tällöin tärkein osoitus hinta-laatusuhteen välisestä tasapainosta.

Monet luontolähtöisten toimintamuotojen ympärille perustetut järjestöt ovat antaneet omia suosituksiaan ja ohjeitaan. Jotkut niistä tekevät esimerkiksi eläinten testausta, jonka

© MTT VoiMaa! –hanke, E. Vehmasto 2014

Kuva 11. Green Care -toiminnan laatua määrittäviä tekijöitä.

tarkoituksena on varmistaa eläimen sopivuus terapeuttiseen käyttöön.

Yksityisten palvelujen järjestämisestä ja valvonnasta säädetään yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa ja asetuksessa sekä yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa ja asetuksessa (ks. raportin seuraava osa, liite 2). Säännökset koskevat myös kunnan yksityiseltä palveluntuottajalta ostamia palveluita. Lain mukaan yksityisiltä hankittavien ostopalvelujen tulee vastata sitä tasoa, jota edellytetään vastaavilta kunnallisilta palveluilta. Tällä on haluttu turvata se, että kaikki julkisesti rahoitetut palvelut täyttävät samat laadulliset vähimmäisvaatimukset.

Kunnallisesti tuotettavien palvelujen laatua ei yleensä ole yksityiskohtaisesti määritelty. Useissa laeissa tai niiden nojalla annetuissa asetuksissa on kuitenkin perusteita palvelujen laadun määrittelemiseksi. Kuntien laadunhallintatyön tueksi on vuodesta 2000 lähtien annettu useita valtakunnallisia laatusuosituksia, yleensä yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa. Esimerkkejä laatusuosituksista ovat

4 Yhteenveto

Green Care -toiminnan peruselementeiksi on tunnistettu 1) luonto (ympäristönä, välikappaleena tai kohteena), 2) yhteisö (-> osallisuus), sekä 3) toiminta (-> kokemuksellisuus), ja sen perusedellytyksiksi 4) tavoitteellisuus, 5) ammatillisuus (/osaaminen) ja 6) vastuullisuus (/eettisyys /laatu). Nämä osatekijät tunnistettiin CareVa-hankkeen asiantuntijatyöpajoissa suomalaisen Green Care -toiminnan ydinosatekijöiksi (ks. Soini ym. 2011).

Myös palvelutyypianalyysissä nämä osatekijät osoittautuivat pitkälti samankaltaisiksi sekä luontohoivan että luontovoiman palvelumarkkinoilla. Tavoitteellisuuden intensiteetti tai palveluntarjoajien osaamiseen

ikäihmisten palveluja, mielenterveyspalveluja ja päihdehuoltoa koskevat suositukset. Laatusuositukset eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta niitä voidaan pitää asianmukaisten palvelujen mittapuuna. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista ja täydennyskoulutuksesta säädetään niin ikään laissa. (STM 2005)

Tämän julkaisun seuraavassa osassa suositellaan, miten Green Care -palvelun laatua halutaan. Ensimmäinen suositus on, että palvelu kuvataan huolellisesti perustellen ja siitä tehdään palveluprosessikuvaus. Toinen suositus on, että palveluntuottaja määrittelee toimintansa arvot, noudattaa sekä oman ammatilliansa että Green Care -toiminnan eettisiä ohjeita ja toimii yhteiskuntavastuullisesti. Lisäksi suositellaan, että kaikki Green Care -palveluntuottajat tekevät turvallisuusasiakirjan sekä omavalvontasuunnitelman, riippumatta siitä, onko se palvelumuodolle laissa määrätty velvoite vai ei. Lopuksi suositellaan, että palvelutoimintaa itsearvioidaan, seurataan ja kehitetään käyttämällä hyväksi jotakin laadunhallinnan työkalua.

kohdistuvat vaatimukset voivat painottua eri markkinoilla eri tavoin. Analyysi osoitti omalta osaltaan, että Green Care -määritelmä on toimiva. Green Care -peruselementtien ja -edellytysten lisäksi analyysissä tarkasteltiin asiakkaita, palveluntuottajia, palvelutyyppejä ja laatua määrittäviä tekijöitä. Näillä osatekijöillä oli vahvempia erityispiirteitä palvelumarkkinasta riippuen. (ks. taulukko 1)

Tässä osassa kuvattu analyysi vahvistaa havainnon¹¹ siitä, että suomalainen Green Care -toiminta tapahtuu toimintalogiikaltaan kaksilla erilaisilla palvelumarkkinoilla.

¹¹ Ks. Jääskeläinen & Tulkki 2012, Green Care Finland ry 2012a

Taulukko 1. Luontohoivan ja luontovoiman markkinoilla tarjottavien palvelujen osatekijöiden yleispiirteet.

Luontohoivan palvelut	Luontovoiman palvelut
Green Care -palveluun sisältyvä osallisuus	
Yhteisö -> osallisuus	Yhteisö -> osallisuus
Green Care -palvelun sisältyvä kokemuksellisuus	
Toiminta -> kokemuksellisuus	Toiminta -> kokemuksellisuus
Green Care -palvelutyypit	
Pääosin: Sosiaali- ja kuntoutuspalvelut	Pääosin: Virkistys-, hyvinvointi- ja kasvatuspalvelut
Rajapinnoilla myös: Virkistyspalvelut	Rajapinnoilla myös: Sosiaalipalvelut
Luonto Green Care -palvelun ympäristönä, välikappaleena tai kohteena	
Luontoympäristöjen ja -elementtien käyttö	Luontoympäristöjen ja -elementtien käyttö
Luontolähtöisyys palvelun lisäarvona	Luontolähtöisyys lisäarvona tai itseisarvona
Luontolähtöinen terapia ja terapeuttiset toimintamuodot	Terapeuttiset ja kasvatukselliset luontolähtöiset toimintamuodot
Green Care -palvelun tavoitteellisuus ja tavoitteet	
Tavoitteellista toimintaa	Tavoitteellista toimintaa
Hoivan/ kuntoutuksen/ sosiaalityön tavoitteet	Virkistykseen/ elpymiseen/ kasvatukseen tavoitteet
Luontolähtöiset tavoitteet lisäarvoisena tavoitteena	Luontolähtöiset tavoitteet lisä- tai itseisarvoisina tavoitteena
Green Care -palvelun asiakkaat	
Maksaja ja käyttäjä usein eri tahoja	Maksaja ja käyttäjä usein samoja
Palvelun maksaja useimmiten julkinen	Palvelun maksaja ja käyttäjä yleensä yksityinen
Palvelun käyttäjän haavoittuva asema	Palvelun käyttäjän tavallinen asema (pl. kasvatus)
Green Care -palvelun tuottajan ammatillisuus ja osaaminen	
Osaaminen/ ammatillisuus palvelutyypin mukaan	Osaaminen/ ammatillisuus palvelutyypin mukaan
Sote-ammattillisuus painottuu	Muu ammatillisuus painottuu
Green Care -palveluntuottajat	
Julkiset/ yritykset/ järjestöt	Julkiset/ yritykset/ järjestöt
Julkiset tuottajat painottuvat	Yksityiset tuottajat painottuvat
Green Care -palvelun laatu	
Eri menetelmiä koskevat ohjeet	Eri menetelmiä koskevat ohjeet
Sote-lainsäädäntö ja muut säädökset	Vapaaehtoiset laatujärjestelmät
Eettinen toimintatapa	
Green Care Finland ry:n eettiset ohjeet	Green Care Finland ry:n eettiset ohjeet
Eri ammattialojen eettiset ohjeet tai muu ohjeistus	Eri ammattialojen eettiset ohjeet tai muu ohjeistus

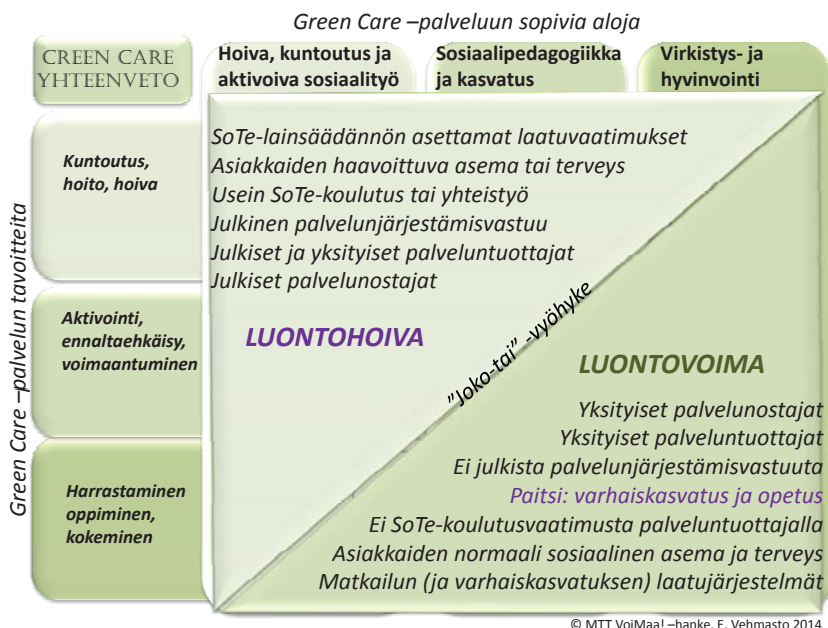
Palveluita voidaan kutsua *luontohoivan* palveluiksi, kun tarkoitetaan luontolähtöisyyttä hyödyntävää hoivaa, aktivoivaa sosiaalityötä sekä kuntouttavaa toimintaa, ja *luontovoiman* palveluiksi, kun tarkoitetaan virkistävää, ennaltaehkäisevää ja kasvattavaa luontoläh-

töistä toimintaa. Luontohoivan palveluissa Green Care -ominaisuudet toimivat palvelun lisäarvotekijöinä, kun taas luontohoivan palveluissa ne voivat muodostaa palvelun keskeisimmän osan eli olla palvelun itseisarvoisia ominaisuuksia.

Luontohoivan palveluita ovat julkisen sektorin järjestämistä vastuulla olevia (luontolähtöisyyttä hyödyntäviä) hoivan ja kuntoutuksen palveluita. Niissä usein palvelun ostaja ja käyttäjä ovat eri tahoja. Näihin palveluihin liittyy monia toimintaa ohjaavia säädöksiä. Monet luontohoivan palvelut edellyttävät tuottajalta sosiaali- ja terveystieteiden koulutusta tai yhteistyötä koulutettujen toimijoiden kanssa. Luontohoivan asiakkaita luonnehtii jollain tavoin haavoittuva asema, kuten hoivan ja kuntoutuksen tarve tai syrjäytymisuhka. Luontohoivan palvelujen tavoitteena on monissa tapauksissa asiakkaiden kuntoutus- tai hoitosuunnitelman mukainen terveyden, toimintakyvyn tai elämälaadun parantaminen. Ympäri vuorokautisissa hoivapalveluissa, kuten lasten ja nuorten tai vanhusten ja vammaisten laitosten tai perhehoidossa, voidaan tavoitella myös kasvatukseen, virkistykseen ja hyvinvointiin liittyviä tavoitteita.

Luontovoiman palvelujen tarkoituksena on asiakkaan (luontolähtöinen) voimaantuminen, yleinen hyvinvointi, elpyminen ja virkistys. Kasvatuksellisia tavoitteita voivat olla luonnossa tekemällä ja kokemalla oppiminen sekä luontosuhteen parantuminen. Näihin palveluihin voivat kuulua tavoitteelliset luontolähtöiset työhyvinvointipalvelut, muut yksityisten ostamat luontoa tavoitteellisesti hyödyntävät hyvinvointipalvelut sekä luontolähtöiset harrastus-, kasvatus- ja opetuspalvelut. Luontovoiman asiakkaat eivät yleensä ole erityisen haavoittuvassa asemassa ja siten nämä palvelut kuuluvat harvemmin julkisen sektorin järjestämistä vastuulle, poikkeuksena kasvatustilapalvelut.

Luontovoiman palveluita voivat tuottaa monet erilaiset tahot, eikä niitä ole lainsäädännöllä tiukasti määritelty kasvatustilapalveluja lukuun ottamatta. Palveluntuottajilla ei ole sote-alan koulutusvaatimuksia. Näillä pal-

Kuva 12. Luontohoivan ja luontovoiman palvelumarkkinoiden pääpiirteet.

velumarkkinoilla ostaja on usein yksityinen taho, ja palvelun loppukäyttäjä voi itsenäisesti valita millaisen palvelun ostaa. Tavanomaisista luontopalveluista nämä erottuvat erityisesti tavoitteellisuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin perustella.

Asiakasryhmän laajuuden vuoksi voidaan olettaa, että luontovoiman palvelumarkkinoilla on huomattavasti enemmän kasvupotentiaalia kuin luontohoivan palvelumarkkinoilla. Tämä tekee luontovoiman markkinoista taloudellisesti houkuttelevat. Kiinnostavuutta lisää palvelujen ennaltaehkäisevä merkitys kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisessä.

Green Care -palvelumarkkinat eivät jakaudu kahteen osaan selvärajaisesti, vaan palvelumarkkinoiden rajapinnoilla niiden piirteet sekoittuvat. Rajapinnoilla tulevat hyvin esiin myös Green Care -palvelujen mahdollisuudet moniammatilliseen yhteistyöhön. Silti kaksien markkinoiden olemassaolo on analyysin perusteella selvää, ja niiden esittelyn toivotaan tuovan selkeyttä suomalaisen Green Care -toiminnan määrittelyyn.

Kaksien palvelumarkkinoiden olemassaolo Suomessa on usein hämmentänyt Green Care -toimintaa koskevaa keskustelua. Toiminnalle on muodostettu toimivaksi todettu määritelmä, joka on hyvin omaksuttu eri toimijoiden keskuudessa ja jonka osatekijät kuvaavat molempia palvelumarkkinoita. Silti on monesti täysin eri asia puhua palveluista, joita julkisen sektorin on tuotettava järjestämisvastuunsa nojalla kuin muista hyvinvointi- ja virkistyspalveluista.

Luontohoivan palvelut ovat siis tavanomaisia hoivan, kuntoutuksen ja sosiaalityön palveluja, joiden päätavoitteet on määritelty asiakkaan kuntoutus- tai hoitosuunnitelmassa, ja samoja kuin muillakin työmenetelmillä tuotetut palvelut. Luontolähtöisyys on ainoastaan palvelun lisäarvona. Sen sijaan luontovoiman palveluissa luontolähtöisyys ja

luontoon liittyvät tavoitteet voivat olla itseisarvoista, palvelun keskeisintä sisältöä.¹²

Lisäksi on hyvä muistaa, että ensinnäkin, Green Care -toimintatavan tunnusmerkit täyttävistä hyvinvointi-, virkistys- ja kasvatuspalveluista puhutaan myös muilla termeillä, kuten esimerkiksi Green Health, Green Well-being tai kestävä kehityksen kasvatus. Tässä käsittekokonaisuudessa Green Care -toimintatapa tulee ymmärtää toimintatapana, jolla on tietyt, edellä kuvatut, erityispiirteensä. Toiseksi on tärkeää muistaa, että niin Suomessa kuin maailmallakin on erittäin paljon sellaista toimintaa, joka täyttää kaikki Green Care -toimintatavan tunnusmerkit, mutta jota ei kutsuta Green Care -toiminnaksi. Tällaista toimintaa on kaiken todennäköisyyden mukaan moninkertaisia määriä enemmän kuin varsinaisesti Green Care -käsitteellä kuvattua toimintaa.

Green Care -toimintatapa ymmärretään Suomessa laajemmin kuin monissa muissa maissa. Yhtä kansainvälisesti yhtenäistä Green Care -termin sisältöä ei ole kuitenkaan olemassa, vaan se on muodostunut kaikissa sitä käyttävissä maissa omanlaisekseen, niin myös Suomessa. Suomalaisessa keskustelussa termin osa Green on painottunut. Termin osa Care on puolestaan laajentunut haavoittuvassa asemassa olevien hoivasta ja kuntoutuksesta kaikkien ihmisten huolenpidon, arjen hyvinvoinnin, elpymisen ja virkistykseen suuntaan.

---

¹² Kun kaksien Green Care -markkinoiden piirteet esiteltiin Green Care Finland ry:n hallitukselle (Tampere, Pikonlinna 4.9.2013), pari hallituksen jäsentä totesi, että luontohoivan palveluja kuvaa se, että ”hoiva on heviä” [heavy, painava] ”ja luonto on laittia” [light, kevyt]. Ja päinvastoin: ”luontovoiman palveluja kuvaa se, että siellä palvelun luontosa on painavampi kuin hoivaosa”

Lähdeluettelo

- Green Care Finland ry 2012a. Koskettavaa luontoa – hoivaa, voimaa ja virkistystä. Green Care verkosto- ja kokeiluhanke. Loppuraportti Sitralle 29.2.2012. 33 s.
- Green Care Finland ry 2012b. Green Care -toiminnan eettiset ohjeet. Viitattu 6.6.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.gcfinland.fi>
- Hoffren, M. 2009. Julkisen hyvinvointipalvelun asiakkaan asema. Kuluttajaoikeudellinen selvitys. Oikeusministeriön julkaisu- ja 4/ 2009. (Verkkodokumentti). 86 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200904julkisenhyvinvointipalvelunasiakkaanasema.kuluttajaoikeudellinenselvitys/Files/OMJU_2009_4_selvitys_86_s.pdf
- Jääskeläinen, A. & Tulkki, A. 2012. Green Care -toiminta terveyden edistämisen ja hyvinvointipalvelujen järjestämisen näkökulmasta. Teoksessa: Jankkila, H. (toim.). Green Care – Hyvinvointia pohjoisen luonnosta. Julkaisusarja C 30. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu. s. 26–37.
- Karjalainen, P. & Sarvimäki, P. (toim.). 2005. Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 13/2005. 87 s.
- Lehto, A. 2012. Green Care osaksi sosiaalityötä? Luontoon tukeutuvat työmenetelmät ja paikallinen erityisyys. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. (Verkkodokumentti). 135 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.gcfinland.fi/file/original/lehto_gradu_green+care.pdf?fileId=29760
- MTT, THL & Lapin AMK 2014. Green Care -työkirja. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Lapin Ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti). Viitattu: 15.1.2014. Saatavissa internetistä: www.mtt.fi/greencare
- Salovuori, T. 2012. Terveyttä puutarhasta – Voimaantumisen puutarhatoiminnan ohjauksessa. Pro gradu -tutkielma. Aikuiskasvatus. Turun yliopisto, kasvatustieteen laitos. 110 s.
- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveennummi, A. 2011. Green care sosiaalisen innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 3: 320–330. Saatavissa internetistä: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/mita/Soini_Yhteiskuntapolitiikka.pdf
- STM 2007. Sosiaalihuollon ammattihenkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla. STM:n julkaisuja 2007/18. (Verkkodokumentti). 47 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3525.pdf&title
- STM 2005. Sosiaali- ja terveydenhuollon laiskääteiset palvelut. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2005/7. (Verkkodokumentti). 20 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://urn.fi/URN:ISBN:952-00-1865-4>
- THL 2011. Yksityiset sosiaalipalvelut 2010. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen Tilastoraportti 25/2011. (Verkkodokumentti). 31 s. Viitattu: 1.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr25_11.pdf
- Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Viitattu 9.9.2013. Www-osoite: <http://www.valvira.fi/luvat/ammattioikeudet>
- VATES-säätiön kotisivut. Viitattu 9.9.2013. Www-osoite: <http://www.vates.fi/Sosiaalisentyollistamistoimiala>
- Yhteiskunnallisen yrityksen kotisivut. Viitattu 9.9.2013. Www-osoite: <http://www.yhteiskunnallinenyritys.fi>

Kohti suomalaista Green Care -laadunhallintaa

Raija Lääperi ja Henna Puromäki
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Jyväskylän toimipaikka

1 Johdanto

Kuten palvelutyypiosiossa on kuvattu, Green Care -palvelut voidaan jakaa luontohoivaan ja luontovoimaan. Luontohoivaan kuuluvat erilaiset terapia-, hoiva- ja kuntoutuspalvelut. Luontovoiman palvelut keskittyvät ennaltaehkäisevään toimintaan, elämyksellisyyteen ja voimaantumiseen. Siihen kuuluvat myös työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen liittyvät toiminnot. Siihen voi kuulua myös vapaa-aikaan tai kasvatukseen liittyvä tavoitteellinen Green Care -toiminta. Myös luontoon liittyvä järjestötoiminta tai luontoon liittyvät harrastukset voivat täyttää Green Care -toimintatavan tunnuksat silloin, kun toimintaan liittyy tavoitteellisuus, ammatillisuus ja vastuullisuus.

Tässä laadunhallintaosiossa lähestytään Green Care -palvelujen laadunhallintaa erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden näkökulmasta. Vaikka osiossa ensisijaisesti tarkastellaan luontohoiva -tyyppisiä palveluita, myös luontovoima-tyyppisiä palveluita sivutaan. Esimerkiksi matkailuyritykset tekevät tärkeää virkistävää ja ennaltaehkäisevää hyvinvoinnin edistämistyötä, mutta matkailupalveluissa on jo monia vakiintuneita laatujärjestelmiä, joissa luonnon tarjoamat mahdollisuudet on huomioitu. Matkailupalveluita ja sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavilla yrityksillä on runsaasti yhteistyö- ja verkostoitumismahdollisuuksia, joiden hyödyntäminen on mielekästä Green Care -toiminnassa. Myös näissä verkostoissa voidaan soveltaa tämän osion lopussa annettavia laadunhallintasuosituksia.

Tässä osiossa ei käsitellä Green Care -toimintamuotojen käyttöä myöskään kasvatus- ja opetustyössä, vaikka luontolähtöiset menetelmät soveltuvat hyvin myös näihin palveluihin. Suomessa luontokouluille on jo olemassa erilaisia luonto- ja ympäristömerkkejä ja niihin liittyviä kriteerejä (mm. Ympäristö- ja luontokoulujen verkosto ja siihen liittyvät kriteerit ja Suomen ympäristökasvatusseuran Vihreä Lippu). Koska kasvatustyön ja sosiaali- ja terveyspalveluiden välinen raja on kuitenkin häilyvä (esimerkiksi erityisopetuksessa), osion lopussa annettavia suosituksia voidaan soveltaa myös näillä aloilla.

Laadunhallintaosan luvussa kaksi kuvataan laadunhallintaan liittyviä keskeisiä käsitteitä, malleja sekä yritysten kokemuksia laadunhallinnasta. Luvussa kolme paneudutaan laadunhallintaan sosiaali- ja terveyspalveluissa. Nämä luvut pohjautuvat sekä yleiseen että erityisesti sosiaali- ja terveysalan laadunhallintakirjallisuuteen.

Seuraavien lukujen taustalla ovat laadunhallintatyössä tehdyt, Green Care -toimintaan liittyneet koti- ja ulkomaiset kirjallisuuskatsaukset sekä haastattelut, joiden vastaajat olivat joko Green Care -toimijoita (sosiaali- ja terveysala), ostajan edustajia (kunta,

sairaanhoitopiiri), sosiaali- ja terveysalan laadunhallinnan asiantuntijoita tai maaseudun yritystoiminnan ja maatalouden laadunhallinnan asiantuntijoita. Lisäksi järjestettiin asiantuntijatapaamisia, joiden osallistujat olivat Green Care -alan yrittäjiä, Green Care -tyyppisiä menetelmiä työssään käyttäviä sekä Green Care -projekteissa toimivia tutkijoita ja kehittäjiä. Ensimmäisissä haastatteluissa ja tapaamisissa hahmotettiin Green Care -laadunhallinnan suuria linjoja. Tämän jälkeen tehtiin menetelmäkohtaisia haastatteluja, joissa pyrittiin saamaan tarkempi käsitys kyseisen toiminnan (eläin-, puutarha-, luonto- ja maatalo-avusteinen toiminta) laadunhallintaan liittyvistä erityistarpeista.

Luvussa neljä käsitellään tekijöitä Green Care -laadunhallintatyön taustalla sekä jo olemassa olevia työvälineitä Green Care -laadunhallinnan edistämiseksi. Ulkomaisia Green Care -laadunhallintamenetelmiä sekä niihin liittyviä koulutuksia kuvataan luvun neljä lopuksi. Luvussa viisi käsitellään Green Care -menetelmiä ja painotetaan tekijöitä, jotka tulee huomioida laadunhallinnassa ja laatukriteereitä määriteltäessä. Luvussa kuusi annetaan suositukset laadunhallintatyön aloittamiseksi sekä viitoitetaan jatkotyössä tärkeitä asioita.

2 Laatuun ja laadunhallintaan liittyviä käsitteitä ja kokemuksia

Laatu on laaja ja moniulotteinen käsite. Kun puhutaan laadusta, on pitkälle kyse niistä ominaisuuksista, jotka liittyvät palvelun tai toiminnan kykyyn täyttää sille asetetut vaatimukset ja siihen kohdistuvat odotukset. (Rousu & Holma 2004a)

Laatu voidaan määritellä myös muulla tavoin. Lillrankin (1998) mukaan laatua voidaan tarkastella neljästä eri näkökulmasta:

- Ensimmäinen, ja vanhin, on tuotantokeskeinen: sen mukaan laatu on yhtä kuin virheetön, standardin mukainen suoritus.
- Toisen, suunnittelukeskeisen näkökulman mukaan laatu koostuu tuotteen ominaisuuksista, jotka toteutetaan joillakin toimitteen rakenteellisilla ominaisuuksilla.
- Kolmas, asiakaskeinen näkökulma, edellyttää markkinoiden ja asiakkaiden tarpeiden tarkkaa kuuntelua.

- Neljäs näkökulma on systeemikeskeinen laatu, josta voidaan käyttää myös nimitystä ympäristö- ja sidosryhmäkeskeinen laatu.

Laadun kehittämisen taustalla voivat olla, paitsi yrityksen sisäiset syyt kuten esimerkiksi kannattavuuden parantaminen ja tuotantokustannusten alentaminen, myös ulkopuoliset paineet, joita ovat asiakkaiden vaatimukset sekä yhteiskunnan taholta tulevat lainsäädännön muutokset ja vaatimukset (ks. liite 1).

2.1 Laadunhallintajärjestelmä ja laatukäsikirja

Laatujärjestelmä tarkoittaa organisaation rakenteiden, resurssien ja keinojen järjestämistä laadun aikaansaamiseksi ja ylläpitämiseksi. Se koostuu laatukäsikirjasta, prosessikuvauksista, työtapakuvauksista ja viiteaineistosta. Tärkeä osa laatujärjestelmää ovat erilaiset toimintaohjeet, joiden avulla varmistetaan hyvän laadun tuottaminen. Laatujärjestelmää voidaan kutsua myös toimintajärjestelmäksi, mutta sisällöllisesti oikeampia ilmaisu on laadunhallintajärjestelmä tai toiminnan ohjausjärjestelmä. (Holma 2009)

Laadunhallintajärjestelmä on työkalu, jolla voidaan parantaa asiakastytyväisyyttä sekä kilpailukykyä ja se tulee rakentaa omista lähtökohdista. Laadunhallinta koskee samalla tavalla yhden hengen yrityksiä kuin työnantajayrityksiä, mutta laatutyön laajuus voidaan sovittaa toiminnan laajuuden ja resurssien mukaisesti. Laadunhallintaan kuuluu laadun suunnittelu, -ohjaus, -varmistus ja -parantaminen. Laadunhallinta käsittää koko organisaation toiminnan. Sitä voidaan pitää myös johtamisfilosofiana ja ajattelutapana. Paneutuminen laatuasioihin vaatii arvioinnin, arvojen ja eettisten kysymysten pohdintaa. (Rousu & Holma 2004a, Holma 2009)

Laatukäsikirja (tai toimintakäsikirja) kuvaa organisaation toiminnan ohjausjärjestelmän

Sosiaali- ja terveyspalveluissa monet laatuun liittyvät vaatimukset nousevat lainsäädännöstä, mutta asiakaskunnan ja toiminnan perusteella on olemassa myös muita laatuun liittyviä säädöksiä ja suosituksia. Viime vuosina yksityisten sote-palvelujen hankinnassa ja kilpailutuksessa laadun osuus on korostunut, ja laatujärjestelmä on yksi tapa erottua kilpailussa. Valtakunnalliset laatusuositukset sosiaali- ja terveysalalla ovat myös ohjanneet alan organisaatioita tavoitteellisempaan laadunhallintaan.

eli laadunhallintajärjestelmän. Pelkkä organisaation tai työyksikön toiminnan kuvaus ei riitä. On myös tuotava esiin, miten palvelujen laatu varmistetaan erilaisissa tilanteissa, miten hallitaan riskit ja miten toimitaan sovitusta poikkeavan tilanteen sattuessa. Laatukäsikirjalle ei ole olemassa yleisiä muotovaatimuksia. Laatukäsikirja tulee päivittää ja kirjata sinne asioita, jotka eivät muutu kovin nopeasti. Se on yksikön tai yrityksen käyntikortti myös ulospäin: ostajalle, palveluja käyttäville ja yhteistyökumppaneille. Laatukäsikirja voi kattaa yrityksen koko toiminnan tai se voidaan laatia vain osasta toimintaa. (Holma 2009)

Hyvän laatukäsikirjan kokoamisprosessi koskettaa koko henkilöstöä. Toimiva laatukäsikirja tukee työntekijöiden työskentelyä: sen avulla voidaan varmistaa, että kaikki yksikön työntekijät ja muut asianomaiset tietävät, miten organisaatiossa toimitaan. Laatukäsikirjaan kirjataan yleiset toimintaperiaatteet ja ideologiat kirjallisessa tai sähköisessä muodossa. Sähköisessä muodossa olevaa laatukäsikirjaa on helppo päivittää ja se on koko ajan kaikkien organisaation jäsenten saatavilla. (Rousu & Holma 2004a)

2.2 Laatuksiteerit

Laatuksiteeri on kuvaus palvelun tai toiminnan olennaisista ominaisuuksista (Idänpää-Heikkilä ym. 2000). Laatuksiteereitä voidaan tarkastella asiakkaan, henkilökunnan, työyhteisön, johdon tai organisaation kannalta. Kriteerit konkretisoivat laadun ja ovat eräänlaisia laadun mittapuita. Laatuksiteerien avulla voidaan myös arvioida ja erotella hyvä ja huono laatu. Hyväksymiskriteeri kertoo, minkä rajan ylittävä laatu taso täyttää laadulle asetetut hyväksymisehdot ja minkä alitettava taso edellyttää palvelun korjaamista tai johtaa hylkäämiseen. (Holma 2009)

Laatuksiteerien pohjana ovat eri palveluita ja niiden järjestämistä koskevat lait, eettiset arvot ja hyvät käytännöt. Laatuksiteerit tulisi ensisijaisesti määrittää olosuhteille, toiminoille tai palveluille, jotka:

- koskevat suurta joukkoa palvelujen käyttäjiä tai ovat yleisiä
- voivat olla vaaraksi asiakkaille
- ovat selvitysten tai kokemusten pohjalta osoittautuneet ongelmallisiksi

2.3 Laadunhallinnan malleja

Laadunhallintaan voidaan edetä monin tavoin. Sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettyjä malleja laadun kehittämiseksi ovat mm. ISO 9000 -laatuksjärjestelmä ja sertifiointi, SHQS-malli (entinen King's Fund), Euroopan laatukspalkinto (EFQM-malli) sekä Pienet-laatuksjärjestelmä (PIELA) ja ITE-menetelmä, joista kaksi viimeksi mainittua rakentuu samoille laadunhallinnan periaatteille kuin vaativimmat mallit, mutta ne ovat joustavampia ja helpompikäyttöisiä ja tarkoitettu nimenomaan pienille yksiköille.

Valmiit mallit ohjaavat toiminnan kehittymistä niiden periaatteiden ja lähtökoh-tien suuntaan. Niitä käytettäessä ulkopuolilille annettava näyttö voi korostua liikaa, ja organisaation oppiminen laadunhallinnasta

- ovat muuten ratkaisevassa asemassa tai kriittisiä. (Idänpää-Heikkilä ym. 2000)

Laatuksiteereitä määritettäessä on tunnistettava, mitä hyvä laatu on. Lisäksi kriteerit tulee ryhmitellä joidenkin ulottuvuuksien perusteella. Sosiaali- ja terveydenhuollossa laatuksiteerit ryhmitellään usein rakenne-, prosessi- ja lopputuloskriteereiksi. Rakenne-kriteerit ovat toiminnan edellytyksiä, kuten henkilökunnan määrä, koulutus tai toimitilat. Prosessikriteerit puolestaan kuvaavat annettua palvelua tai kuntoutusta jne. Myös yhteistyökuviot, työnjako ja työkäytännöt ovat tärkeitä prosessikriteereitä. Lopputulos-kriteerit kuvaavat asiakkaan tilannetta palvelun jälkeen tai asetettujen tavoitteiden saavuttamista. (Rousu & Holma 2004a)

Rousun & Holman (2004b) mukaan hyvältä laatuksiteeriltä vaaditaan samanlaisia ominaisuuksia kuin miltä tahansa muulta mittarilta. Laatuksiteerin tulee olla pätevä, luotettava, herkkä, helposti mitattavissa, vertailtavissa ja käyttäjien hyväksymä.

voi jäädä toissijaiseksi. Tilannekohtaisesti tuleekin ratkaista, otetaanko käyttöön valmis malli vai rakennetaanko laadunhallinta omista lähtökohdista. (Idänpää-Heikkilä ym. 2000) Myös useamman mallin soveltaminen on mahdollista.

Seuraavassa on käsitelty joitakin tavallisimpia laadunhallinnan malleja keskittyen niihin asioihin, joita voidaan hyödyntää Green Care -laadunhallintatyössä sekä nyt alkuvaiheessa että erityisesti tulevaisuudessa.

ISO 9000 -laatuksjärjestelmä

ISO 9000 on kokoelma standardeja, joiden tavoitteena on laadukkaan johtamisen ja laadukkaiden tavara- ja palvelutuotteiden

aikaansaaminen. ISO 9000 -standardeja voidaan käyttää kaikenkokoisissa ja -tyyppisissä organisaatioissa. ISO 9001-standardissa laadunhallinnan peruseriaatteita ovat:

- asiakassuuntautuneisuus
- johtajuus ja johdon vastuut
- työntekijöiden sitoutuminen/henkilöstön osallistuminen
- prosessimainen toimintamalli
- järjestelmällinen johtamistapa
- jatkuva parantaminen
- tosiasioihin perustuva päätöksenteko
- yhteistyö alihankkijoiden kanssa.

ISO 9001:2000 -standardi velvoittaa yrityksiä hankkimaan ja myös käyttämään tietoa asiakkaidensa näkemysten ja tyytyväisyyden selvittämiseksi. Asiakastyytyväisyys on oleellinen osa laadunhallintajärjestelmän suorituskyvyn mittausta. Asiakastyytyväisyyttä voidaan selvittää asiakastyytyväisyysmittausten (kyselyjen, haastattelujen) tai oman henkilökunnan antaman palautteen pohjalta. (Roth 2006)

Henkilöstöllä, jonka työ vaikuttaa tuotteen tai palvelun laatuun, tulee ISO 9001:2000 -standardin vaatimusten mukaan olla koulutukseen, kokemukseen ja ammattitaitoon perustuva asianmukainen pätevyys. Standardin mukaan yrityksen tulee määrittää henkilökunnalta vaadittava pätevyys (lainsäädäntö määrittää pätevyyden osassa sosiaali- ja terveysalan tehtäviä). Yrityksen tulee myös huolehtia henkilöstön koulutuksesta sekä siitä, että henkilökunta tietää työtehtäviensä merkityksen laatuvaatimusten saavuttamisen kannalta. (Roth 2006)

Prosessimaisen toimintamallin periaate sisältää vaatimuksen siitä, että yrityksen tulee suunnitella ja kehittää tuotteen tai palvelun toteuttamiseen tarvittavat prosessit. Prosessien tunnistaminen ja ymmärtäminen sekä toisiinsa liittyvien prosessien johtaminen vaikuttavat organisaation tehokkuuteen. Jatkuva parantaminen on toimintaa, jolla parannetaan yrityksen edellytyksiä täyttää tavoitteet

ja saavuttaa asiakkaiden sekä muiden sidosryhmien tyytyväisyys. Asiakkaiden toiveiden tyydyttämisessä on usein tärkeää hyödyntää ulkopuolisten toimijoiden kuten alihankkijoiden erityisosaamista. Yrityksen tulee tällöin varmistaa, että alihankkijat täyttävät yrityksen laatuvaatimukset. (Roth 2006, Rousu & Holma 2004a)

ISO 9001 edellyttää laatuasiakirjan laadintaa ja ylläpitoa, laadunhallintajärjestelmän dokumentointia sekä asiakirjojen ja tallenteiden ohjausta. Laatuajärjestelmän virallistaminen tehdään sertifiointin avulla. Sertifiointissa laatuajärjestelmä auditoidaan ulkopuolisen, puolueettoman tahon toimesta ja yritys saa tunnustuksena sertifikaatin tai laatuimerkin. Iso 9001-standardia on mahdollista soveltaa myös yrityksen omiin tarpeisiin, jolloin sitä ei pääsääntöisesti sertifioida. (Roth 2006)

SHQS - Sosiaali- ja terveyspalvelujen laatuohjelma

Sosiaali- ja terveyspalvelujen laatuohjelmaa (SHQS) toteutetaan muun muassa sairaaloissa, terveyskeskuksissa, sosiaalipalveluissa, kuntoutuslaitoksissa, vanhustenhuollon organisaatioissa, pienissä palveluyrityksissä sekä muissa julkisia ja yksityisiä hyvinvointipalveluja tuottavissa organisaatioissa (Labquality). SHQS-laatuohjelmaa käyttää Suomessa yli 200 sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiota. Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaation kehittämissä palvelujärjestelmän rakenne, palveluprosessit ja vaikuttavuus itsearvioidaan käyttämällä SHQS-arviointikriteeristöä. Samanaikaisesti käynnistetään laadunhallintaan ja laatuajärjestelmän rakentamiseen tähtäävä kehittämissuunnitelma.

SHQS-laatuohjelmassa käytettävä arviointikriteeristö on kehitetty vastaamaan suomalaisten sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden arviointitarvetta. Siinä on huomioitu suomalainen lainsäädäntö, valtakunnalliset suositukset sekä hyvä hoitokäytäntö. Kehitystyöhön on osallistunut lukuisia suomalaisia sosiaali- ja terveydenhuollon asi-

antuntijoita. Arviointikriteeristö sisältää ISO 9001:2008 -standardin keskeiset vaatimukset sovitettuna sosiaali- ja terveydenhuollon terminologiaan. Kriteeristöissä on ns. yhteiset kriteerit, joita täydennetään palvelukoh- taisilla kriteereillä. Yhteiset osa-alueet ovat:

- Arvot ja tavoitteet
- Johtamisjärjestelmä
- Henkilöstövoimavarat
- Tilat, laitteet ja tarvikkeet
- Palveluprosessit
- Arviointi ja kehittäminen.

SHQS-laadunkehittämishjelman ensimmäinen vaihe on valmistelu ja koulutus, minkä jälkeen toteutetaan toiminnan itsearviointi ja sisäinen kehittäminen. Halutessaan ulkopuolista näkökulmaa kehittämistyöhönsä organisaatio voi hakea riippumattoman tahon suorittamaa ulkoista auditointia (arviointia), joka voi olla samalla laaduntunnustusauditointi.

PIENET-laatu järjestelmä (PIELA)

Stakesin ja Suomen Kuntaliiton kehittämä, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon pienille työyksiköille ja yksin toimiville ammattihenkilöille kohdistettu laatu järjestelmä kannustaa pieniä yksiköitä laadunhallintatyöhön ja omien palveluidensa ja tuotteidensa hyvän laadun varmistamiseen. (Holma ym. 1997)

PIELA-laatu järjestelmän rungon muodostaa viisi osa- aluetta: asiakasselvitykset, palvelutuotannon suunnittelu, markkinointi ja yhteistyö, dokumentointi ja tilastointi sekä palautteen hankkiminen ja arviointi (Ranta 2010).

Asiakasselvityksessä määritellään, kuka on yrityksen asiakas. Asiakaskunta voi sisältää palvelujen käyttäjiä, palvelujen ostajia tai tilaajia, yhteistyökumppaneita ja sidosryhmiä. Nämä ryhmät ovat keskenään erilaisia ja niillä on työyksikköön erilainen suhde. Myös palveluiden käyttäjien tarpeet voivat olla erilaisia.

Palvelutuotannon suunnittelun perustana on yrityksen toiminta-ajatus. Se kertoo, miksi organisaatio on olemassa, mihin palvelutarpeisiin sen on tarkoitus vastata ja millä tavalla näihin tarpeisiin vastataan. Organisaatiolla tulee olla selkeä palvelutuote ja -prosessi, joiden määrittely on laatu työkaluista tärkeimpiä.

Ulkoisella markkinoinnilla yritetään vaikuttaa palvelujen kysynnän määrään ja laatuun ja vaikuttaa eri asiakasryhmiin ja heidän päätöksiinsä. Tärkeää on oman palveluvalmiuden arviointi ja kehittäminen eli sisäinen markkinointi. Markkinointiin kuuluvat myös toimintaympäristön ja sen muutosten sekä uhkien kartoittaminen.

Dokumentoinnin avulla arvioidaan työn tuloksellisuutta, laatua ja palvelun jatkotarvetta. Dokumentointitapa valitaan yrityksen kannalta sopivaksi (sanallinen tai kuvallinen, paperilla tai digitaalisessa muodossa jne.) Asiakaskuntaan ja toimintaympäristöön liittyvää tietoa laadun kehittämiseksi kerätään tilastoinnin avulla. Ennen tiedonkeruuta tulee olla selvillä, miksi ja ketä varten tietoa kerätään, mitä tietoa tarvitaan ja mihin tietoa käytetään.

Palaute tarkoittaa asiakaspalautetta ja muuta toiminnasta saatua palautetta. Asiakaskohtaamisen aikana saatu palaute on usein tärkeämpi asiakaspalautteen muoto kuin erillisillä mittareilla saadut tiedot. Arvioinnin ja palautteen avulla toimintaa voidaan kehittää. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota toimintaympäristön ja asiakkaiden vaatimuksiin, palvelujen saatavuuteen ja riittävyys- teen, toimintatapoihin, käytäntöihin ja prosesseihin, toiminnan tuloksiin ja henkilöstöön. (Ranta 2010)

ITE – Työyksikön itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmä

ITE-menetelmä on itsenäinen arviointi ja kehittämisjärjestelmä, joka soveltuu erityisesti sellaisille pienille organisaatioille

ja ammattialoille, joilla ei ole taloudellisia tai henkilöstöresursseja laajempien laadunhallintajärjestelmien käyttöönottoon. ITE-menetelmä on tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon työyksiköiden käyttöön, ja sen ensimmäinen versio kehitettiin 1990-luvun alussa ja päivitettiin vuonna 2003. Menetelmä on riippumaton erilaisista laadunhallintamenetelmistä (ISO 9000, SHQS, EFQM), mutta ITE-menetelmän ja muiden järjestelmien välille on luotu yhteydet niin, että eteneminen kohti laajempia laadunhallinnan menetelmiä on mahdollista. (Holma 2009)

ITE-menetelmässä arvioidaan työyhteisön toimintaa laadunhallinnan kehittämisen näkökulmasta. Menetelmässä: arvioidaan miten työyhteisössä otetaan huomioon asiakasnäkökulma; korostetaan järjestelmällisyyttä ja suunnitelmallisuutta; sovitaan ja kirjataan sopimukset yhdessä; tehdään työkäytäntöjä näkyväksi; osoitetaan dokumentein tuloksia ja työn laatua; sekä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Hyvän laadun sisältöä ei ole määritelty tarkasti, vaan käyttäjä tai työyhteisö voi itse tämentää laatutekijät oman asiakaskuntansa ja toimintaympäristönsä kanssa. Arviointikriteeristö kattaa laajasti työyhteisön toiminnan ja ottaa kaikki mukaan toiminnan kehittämiseen. (Rousu & Holma 2004a)

ITE-menetelmä on eräs tapa toteuttaa itsearviointia, joka on monen laadunhallintajärjestelmän keskeinen lähtökohta. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveyspalvelujen laatuohjelma (SHQS) käynnistyy itsearvioinnilla, jossa työntekijät vertaavat omaa työtään annettuihin kriteereihin. ISO 9001 -standardiston

mukaista laadunhallintajärjestelmää rakennettaessa voidaan tehdä itsearviointi ennen varsinaista laatuajärjestelmän sertifiointia. Myös Suomen laukupalkintokriteereiden käytössä (EFQM) on itsearvioinnilla merkittävä rooli. (Rousu & Holma 2004a)

Kelan standardit

Kansaneläkelaitoksella on omat vaatimuksensa palveluntuottajilleen. Avo- ja laitostuotoisen kuntoutuksen standardin yleisessä osassa (Kela 2010b) kerrotaan yleisistä periaatteista ja asiakkaan velvollisuuksista, kuntoutuksen toteuttamiseen liittyvistä asioista sekä Kelan tehtävistä. Palvelulinjakohtaisissa standardeissa käsitellään kuntoutuksen tavoitteeseen, kuntoutujaan ja henkilöstöön sekä kuntoutuksen rakenteeseen, toteutukseen, arviointiin ja mittaamiseen liittyviä asioita.¹

Kuten aiemmin mainitut laadunhallinnan mallit, myös Kelan standardit edellyttävät prosessien hyvää suunnittelua, kuntoutuksen seuranta ja asiakaspalautteen keräämistä. Henkilökunnan pätevyydelle asetetaan tiukat vaatimukset. Lisäksi vaaditaan laatuksi-kirja tai muu laatudokumentti, jossa kuntoutuspalvelun sisältö ja laatu dokumentoidaan. (Kela 2010a, 2010b) Palveluntuottajan täytyy määritellä ja kirjata keskeiset laatuavoitteensa. Laatutyön tulee sisältää kirjallinen prosessikuvaus, toimintaohjeet, moniammatillisen työryhmän ja henkilöstön toimintaohjeet sekä yksilö- ja ryhmätoimintojen kuvaukset. Lisäksi kuntoutustoimintoja tulee seurata vähintään kahdella sopivalla mittarilla. (Kela 2010b)

¹ Standardit on ladattavissa Kelan internet-sivuilta osoitteesta http://www.kela.fi/standardit_hyvaksytyt-standardit

2.4 Palvelujen laadun arviointi

Toimintaan liittyvä seuranta, arviointi ja kehittäminen ovat kiinteä osa laadunhallintaa. Laadun kehittäminen ei ole mahdollista ilman toiminnan arvioimista ja siihen liittyvää parantamista. Toiminnan arviointia voidaan tehdä eri näkökulmista, jolloin arviointi tapahtuu asiakasarviointina, itsearviointina, vertaisarviointina, esikuva-arviointina (benchmarking), sisäisenä tai ulkoisena arviointina/auditointina.

Arvioinnissa verrataan toteutunutta toimintaa asetettuihin laatuavoitteisiin niille määriteltyjen laatukriteerien avulla. Arvioinnin avulla tunnistetaan mahdollisuuksia toiminnan parantamiseksi. Palvelujen laadun keskeinen arvioija on asiakas, jonka näkökulma ei kohdistu pelkästään kokemukselliseen laatuun, vaan myös palvelujen saatavuuteen, sujuvuuteen sekä hyvään ammatilliseen laatuun. Asiakkaat ovat myös laadun arvioinnin tulosten käyttäjiä, jotka tarvitsevat näyttöä palvelujen laadusta tehdessään palvelujen käyttöä koskevia valintoja. (Rousu & Holma 2004b)

Asiakkaalla tarkoitetaan paitsi palvelun käyttäjiä myös palvelun tilaajia ja ostajia. Asiakaspalautetta voidaan kerätä monilla eri menetelmillä kuten haastatteluilla, havainnoinnilla, päiväkirjamerkinnoilla tai asiakastytyväisyyskyselyillä. Myös asiakkaiden oma-aloitteisesti antamat palautteet kuten valitukset, kehittämisehdotukset ja lehtikirjoitukset peilaavat asiakkaiden kokemuksia palveluista. (Holma & Virnes 1999)

Arvioinnin velvoite on sisäänrakennettuna monissa laadunhallintamenetelmissä, jolloin erityisesti asiakaspalautteen ja itsearvioinnin merkitys korostuu. Itsearviointi voidaan toteuttaa monella tavalla. Kaikissa edellä kuvatuissa menetelmissä itsearviointia käytetään laatuilanteen kartoittamiseen. ITE-menetelmä on lähtökohtaisesti suunniteltukin itsearviointia varten. Itsearviointi voi toteutua myös työyhteisössä vallitsevana

työorientaationa, jossa keskeistä on arviointi työote ja jatkuva oppimis- ja kehittämisprosessi. Eräs työväline itsearviointiin on myös SWOT-analyysi (Strength, Weakness, Opportunities, Threats). Olipa kyse millaisesta itsearvioinnin tavasta tahansa, tärkeää on yhteinen keskustelu ja kannanotto laadun keskeisiin vaatimuksiin. (Holma 2009)

Vertaisarvioinnilla tarkoitetaan tavallisesti ”samaan ammattiryhmään kuuluvien, samanlaisten työyhteisöjen tai saman ongelman/työalueen parissa työskentelevien kesken tapahtuvaa työkäytäntöjen ja työmenetelmien arviointia ja parantamista” (Holma 2009). Vertaisarviointia voidaan käyttää ammatillisen kehittymisen välineenä². Arvioinnin tulokset kiteytyvät johtopäätöksiin siitä, miten omaa työtä voisi edelleen parantaa. (Holma 2009) Esikuva-arvioinnissa, benchmarkingissa verrataan oman toiminnan laatua, tehokkuutta ja työprosesseja kilpailijoihin tai muihin kehityksen kärjessä oleviin organisaatioihin (Rousu & Holma 2004b).

Auditointi tarkoittaa toiminnan järjestelmällistä ja riippumatonta arviointia. Laatuauditoinnissa arviointi kohdistuu laadunhallintajärjestelmän, prosessien tai palvelujen laadun arviointiin. Yrityksen sisäisellä auditoinnilla tarkoitetaan organisaation itsensä tekemiä arviointeja, joilla varmistetaan laadunhallinnan toteutuminen suunnitellusti. Sisäinen auditointi voi tapahtua itsearviointina tai toimintojen objektiivisempaan arviointina, jossa arvioijina toimivat sellaiset oman organisaation työntekijät, jotka eivät työskentele arvioitavassa kohteessa. Sisäinen arviointi on lähellä sisäistä tarkastustoimintaa, joka on myös organisaation johtamisen tukitoiminto. (Holma 2009, Roth 2006)

² Vertaiskäynnin toimintamalli on laadittu Kuntaliiton ja Stakesin yhteistyönä vuonna 2004. Se on kuvattu mm. julkaisussa ”Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta” (Rousu & Holma 2004a).

Ulkoisessa laatuarvioinnissa ulkopuolinen taho suorittaa auditoinnin, jonka tuloksena yritys voi saada todistuksen esimerkiksi sertifikaatin (ISO 9001), laaduntunnustuksen (SHQS) tai laatupalkinnon (EFQM). Paitsi todistuksella/sertifikaatilla, voidaan ulkoinen auditointi osoittaa myös laatumerkillä. Ulkoista auditointia voi olla myös kolman-

nen osapuolen suorittama auditointi, tarkastus, jossa esimerkiksi kunta tekee auditointikäynnin yksityiselle sosiaalipalvelujen tuottajalle varmistaakseen, että palveluntuottajan palvelut vastaavat kunnan asettamia laatuvaatimuksia ja lainsäädännön asettamia kriteereitä. (Holma 2009, Roth 2006)

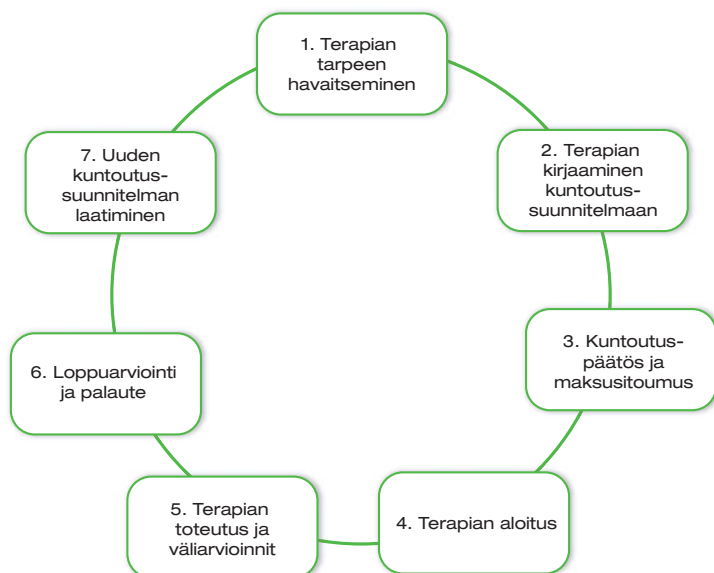
2.5 Prosessikuvaus

Palveluprosessi on asiakkaan tiettyyn palvelutarpeeseen liittyvien palvelutapahtumien muodostama suunnitelmallinen toimintasarja. Sosiaalipalvelujen luokituksessa sosiaalihuollon palveluprosessin vaiheita ovat esimerkiksi vireille tuleminen, selvittäminen, ratkaiseminen, käynnistyminen, suunnitteleminen, toteuttaminen, seuraaminen, arviointi ja päättäminen. (Laaksonen ym. 2012)

Prosessien hallinta on oleellinen osa laadun hallintaa. Prosessit on ensin tunnistettava ja

kuvattava, jotta niiden kautta voidaan arvioida ja parantaa toimintaa ja palveluja sekä tunnistaa palveluihin liittyvät riskit. (Holma 2009) Prosessikuvaus kuuluu oleellisena osana lähes kaikkiin edellä esitettyihin laadunhallinnan malleihin.

Prosessikuvaus voi olla sanallinen tai kuvallinen esitys, jossa selitetään prosessin eri vaiheet ja niiden liittyminen toisiinsa. Toisinaan voi olla tarpeen kuvata myös ne osat, jotka ovat kolmannen osapuolen tehtäviin

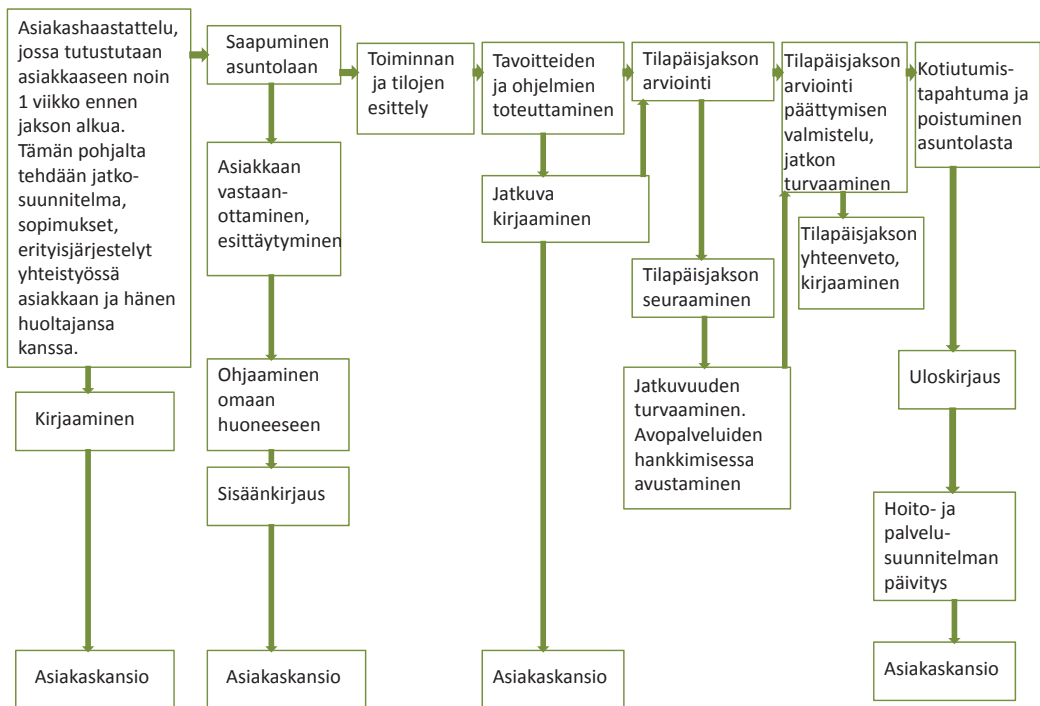

Kuva 1. Esimerkki yksinkertaisesta prosessikuvauksesta terapiapalvelussa (mukaiillen Rapeli 2010).

Yhteydenotto
Palvelun piiriin tulo
Tulohaastattelu
Palvelu
Jatkon suunnittelu
Seuranta

kuuluvia tai jotka asiakas tekee itse. (Ranta 2010) Prosessikuvaus on sukua laatukriteerille, sillä se näyttää suuntaa laadulle ja sitouttaa laadukkaaseen toimintaan (Rousu & Holma 2004a).

Kuva 2. Esimerkki palveluprosessikuvauksen otsikoista (mukaillen A-klinikkasäätiö).

Kuva 3. Esimerkki monitahoisemmasta prosessikuvauksesta kehitysvammaisten tilapäisasumispalvelussa (Levola 2008).

2.6 Kokemuksia laadunhallintatyöstä: case kotityöpalvelut³

Työtehosseura ry on koordinoinut vuosina 2007–2011 kotityöpalvelujen kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on ollut parantaa kotityöpalvelujen tuottamiseen liittyvää osaamista ja laatua. Vuosina 2008–2011 kehitettiin ja tuotettiin kotityöpalvelujen laatujärjestelmä ja -kriteeristö, jotka pohjautuvat ISO 9000 -järjestelmään, EFQM-järjestelmään sekä SHQS-järjestelmään. Laadunhallintajärjestelmä on suunniteltu erityisesti kotityöpalveluja tuottavien yksityisten mikro- ja pk-yritysten laadun kehittämisen työkaluksi. Työtehosseura hallinnoi Kotityöpalvelun laatulautakuntaa ja valvoo sertifioitua laadunhallintajärjestelmän toteutumista. Vuoden 2012 lopussa sertifioituja kotityöpalveluyrityksiä oli noin 80. (Työtehosseura viitattu 2013)

Kotityöpalvelun laadun kehittämistyön taustalla on samoja asioita kuin Green Care -laadunhallintatyössä: palveluiden lisääntyneet kysyntä, yksityisten palveluntarjoajien määrän kasvu asiakkaiden laatuvaatimukset. Kotityöpalvelujen laadunhallintatyöhön liittyneet kokemukset tarjoavatkin mielenkiintoisen esimerkin Green Care -laadunhallinnan kehittämiseksi.

Kotityöpalvelujen laadunhallintatyöhön liittyneessä kehittämissuunnitelmassa havaittiin, että yrityksissä on käynnistynyt erilaisia palvelutoiminnan laatua parantavia kehittämistoimia, ja sitä kautta laatutyö on vaikuttanut jonkin verran myös yritysten liiketoimintaan. Itsearviointi ja auditointi ovat tukenut yrittäjiä kriittisessä ajattelussa ja reflektoinnissa. Kehittämissuunnitelmaan kirjatut kehittämistoimenpiteet ovat mahdollistaneet kehittämistyön priorisoinnin ja toteuttamisen pidemmällä aikavälillä.

³ Kappale perustuu Kirsi Lappalaisen (2012) opinäytetyöhön ”Kotityöpalvelun laadunhallintajärjestelmä yrityksen kehittämisen välineenä”.

Osalla yrityksistä laatutyö käynnisti myös palvelujen tuotteistamisprosessin. Se osa yrittäjistä, joilla ei aiemmin ollut käytössään palvelusopimuksia ja asiakaspalautelomakkeita, ottivat ne käyttöön. Osa yrittäjistä laati tai päivitti markkinointisuunnitelmat vastaamaan tämän hetken tarvetta, sekä arvioi markkinoinnin tarvetta suhteessa tulevaan asiakashankintaan ja toiminnan laajuuteen.

Kokemukset kotityön laadunhallintajärjestelmän kehittämisestä osoittivat, että laatutyö edellyttää koulutusta ja ohjausta. Erityisesti yksityisyrityksille tällainen tuki on tarpeen. Laadunhallintakoulutuksen ja -ohjauksen sekä muun oppilaitosten järjestämän ammatillisen ja liiketoimintaan liittyvän koulutuksen liittäminen yrityksen laatuprosessiin auttoi viemään laatutyön yrityksissä käytännön tasolle ja osaamisen lisääntyessä paransi menestymisen edellytyksiä. Laatutyö ja siihen liittyvä arvostuksen kasvu, ulkoisen ja sisäisen yrityskuvan paraneminen lisäsi myös yrittäjien työmotivaatiota ja -hyvinvointia.

Kotityöpalveluyritysten laadunhallintaprojektiin osallistuneissa yrityksissä laatutyön koettiin lisänneen yksityisten kotityöpalvelujen tuottajien arvostusta sekä asiakkaiden, muiden yritysten ja kuntatoimijoiden luottamusta kotityöpalveluja tuotaviin yrityksiin.

Suurimmat haasteet kotityöpalvelujen laadunhallintatyössä

Yrittäjän tai työnantajayrityksen kannalta kotipalvelutyön laadunhallinnan haasteena oli ajan löytäminen monivaiheisen toiminta- ja oppimisprosessin läpiviennille. Järjestelmän ylläpitäjälle, laatuopettajille ja auditoiduille haasteena taas oli säilyttää laadunhallinta ja siihen liittyvä sertifiointi mahdollisimman selkeänä kokonaisuutena yrittäjille.

Toisena haasteena kotityön laadunhallinnan kehittämisessä oli oppilaitoksissa toimivien laatukouluttajien ja auditoiden osaamisen ylläpitäminen. Heidän osaamistaan tulee päivittää täydenniskoulutuksen avulla, jotta he pystyvät antamaan yrityksille niiden tarvitseman tuen ja ohjauksen.

Kolmas haaste kohdistui laadunhallintaan liittyvän koulutuksen ja ohjauksen saatavuuteen koko maassa siten, että kaikilla kotityöpalveluyrityksillä olisi mahdollisuus yrityksensä kehittämiseen tasavertaisesti yrityksen sijainnista riippumatta.

3 Laadunhallinta sosiaali- ja terveystalvissa

3.1 Sosiaali- ja terveystalvut ja niiden järjestäminen

Tällä hetkellä⁴ sosiaali- ja terveystalvut, joiden järjestämisestä kunnan on huolehdittava, on lueteltu sosiaali- ja terveystalvulain (SHL 710/1982) 17 §:ssä. Näitä talvuita ovat (STM):

- Sosiaalityö
- Sosiaali- ja terveystalvut
- Kotitalvut
- Omaishoidon tuki
- Asumistalvut
- Laitoshoido
- Perhehoito
- Kuntoutus
- Lasten ja perheiden talvut
- Ikäihmistalvut
- Vammaistalvut
- Päihdetyö ja -talvut

⁴ Tätä kirjoitettaessa Kataisen hallitus valmistelee kuntauudistusta ja sosiaali- ja terveystalvulain talvurakennemuudistusta (ns. sote-uudistus). Vahvojen peruskuntien muodostamiseksi on valmisteilla rakennelaki. Sosiaali- ja terveystalvulain uutta talvurakennetta valmistellaan järjestämis- ja valmisteluryhmässä: http://www.stm.fi/vi-reilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/talvurakennemuudistus

Kunnan velvollisuutena on myös muuten kehittää sosiaali- ja terveystalvut ja poistaa sosiaali- ja terveystalvut epäkohtia, ylläpitää turvallisuutta, ehkäistä sosiaali- ja terveystalvut ongelmia ja tukea ihmisten oma-aloittaisuutta. Terveystalvun tavoitteena on edistää ja ylläpitää väestön terveystalvut, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä ja sosiaali- ja terveystalvut turvallisuutta sekä kaventaat terveystalvut. Perustana ovat ehkäisevä terveystalvut ja hyvin toimivat, koko väestön saatavilla olevat terveystalvut. Kunnat vastaavat terveystalvun järjestämisestä ja rahoittamisesta.

Yksityiset sosiaali- ja terveystalvut täydentävät julkisia talvuita. Osa yksityisistä talvutuottajista toimii ainoastaan yksityisillä markkinoilla tarjoamatta talvuita kunnalle. Sosiaali- ja terveystalvut tyypillisesti kunta ostaa yritykseltä talvuita osoittamalleen asiakkaalle. Tällöin asiakas maksaa kunnalle asiakasmaksulain mukaisen maksun. Kansalaisjärjestöjen ja seurakuntien toiminnalla on sosiaali- ja terveystalvut pitkä perinteet. Useat järjestöt toimivat talvutuotannon lisäksi jäsenistönsä edunvalvojina, vertais- ja vapaaehtoistoiminnassa sekä asiantuntijatehtävissä.

Yritysten ja järjestöjen osuus sosiaali- ja terveystalvujen tuotannosta on viimeisen

kymmenen vuoden aikana jatkuvasti kasvaneet. Yksityiset palveluntuottajat tuottivat vuonna 2004 noin neljänneksen kaikista sosiaali- ja terveyspalveluista. Sosiaalipalveluissa kasvu on ollut nopeampaa kuin terveyspalveluissa. Vuonna 2000 toimintayksiköitä oli vajaa 2 700 ja vuonna 2010 niitä oli 4 350. Yksityisissä sosiaalipalveluissa työskenteli yhteensä noin 41 700 henkilöä. Suurimmat asiakasmäärät olivat päivähoitossa, asumispalveluissa ja kodinhoitoavussa. Vuonna 2010 yksityisten toimintayksiköiden määrä kasvoi edellisestä vuodesta 78:lla (1,8 %). Yleisin toimiala yksityisissä sosiaalipalveluissa oli ikääntyneiden palveluasuminen, joka oli pääpalveluna vajaalla viidenneksellä toimintayksiköistä (812 toimintayksikköä). Toiseksi eniten oli kotipalveluja ikääntyneille ja vammaisille tarjoavia yksiköitä (694). Yleisiä toimialoja olivat myös lasten ja nuorten laitokset ja ammatillinen perhehoito (614 toimintayksikköä) ja lasten päiväkodit (615 toimintayksikköä). (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011)

Kunnat ostavat merkittävän osan yksityisten sosiaalipalvelutoimintayksiköiden tuottamista palveluista, eikä tässä suhteessa ole 2000-luvulla tapahtunut suuria muutoksia. Toimintayksiköistä noin 73 prosenttia myy vähintään puolet palveluistaan kunnille joko ostopalvelusopimusten perusteella tai maksusitoumuksilla. Erityisesti kehitysvammaisten laitos- ja asumispalveluissa sekä lasten ja nuorten laitos- ja perhehoitossa kunnat ostavat lähes kaikki yksityisten toimintayksiköiden tuottamista palveluista. Yksityisten palvelujen tarve kasvaa edelleen, ja oletettavasti kunta- ja palvelurakennemuutoksen myötä tilaaja-tuottaja-malliin perustuva palvelujen järjestämistapa yleistyy. Myös palvelusetelin käytön laajentamisella pyritään edistämään monipuolisten palvelumarkkinoiden syntymistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011)

Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka kunnan tai kuntayhtymän kuuluu järjestää asukkailleen.

Kunta hyväksyy terveyden- ja sosiaalihuollon palvelujen tuottajat, joiden palvelujen ostamiseen palveluseteliä voidaan käyttää. Tiedot tuottajista, palveluista ja niiden hinnoista tulee olla julkisesti saatavilla internetissä ja muulla soveltuvalla tavalla. Yksityisen palveluntuottajan palveluiden on oltava vähintään vastaavien kunnallisten palvelujen tasoisia. Lisäksi kunta voi asettaa palveluille vaatimuksia, jotka liittyvät asiakkaiden tarpeisiin, palvelujen määrään, laatuun tai kunnan olosuhteisiin. Asiakkaalla ja potilaalla on palvelusetelillä ostetuissa palveluissa samat oikeudet kuin muissakin sosiaali- ja terveyspalveluissa. Palvelusetelillä hankittujen yksityisten sosiaalipalveluiden asiakasta ja terveyspalveluiden potilasta koskee myös kuluttajansuojalainsäädäntö. (STM 2013)

Viime aikoina ulkoistamiskehitystä sosiaali- ja terveyspalveluissa on myös arvosteltu ja ehdotettu, että sosiaali- ja terveysalan hankintoja tulisi ohjata yksityiskohtaisemmin erityissääöksillä. Ohjausta ja valvontaa tulisi ehdotusten mukaan kehittää myös muilla tavoilla kuin pelkkiin hankintasopimuksen määräyksiin tukeutuen. On mm. ehdotettu, että sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajilta tulisi edellyttää laadun osoittamista yhteisesti hyväksytyllä järjestelmällä. (Junnila ym. 2012)

Luvanvarainen toiminta sosiaali- ja terveyspalveluissa

Sosiaalihuollon palvelujen antaminen on luvanvaraista ympärivuorokautisten palvelujen osalta. Muista kuin ympärivuorokautisista yksityisistä sosiaalipalveluista on tehtävä kirjallinen ilmoitus sille kunnalle, jossa palveluja annetaan. Kunta ilmoittaa aluehallintovirastolle tiedot rekisterin pitoa varten.

Terveydenhuollon palvelujen antaminen yksityisesti on luvanvaraista ja edellyttää aluehallintoviraston tai Valviran lupaa. Lupaa ei kuitenkaan tarvita silloin, kun palveluja annetaan itsenäisenä ammatinharjoittajana

tai kun työnantaja järjestää itse työterveys- huollon lakisääteiset palvelut.

Sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirasto Valviralla on valtakunnallinen koordinaatiovastuu sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnassa. Aluehallintovirastoilla on pääasiallinen vastuu palvelujen valvonnasta alueillaan. Kunnassa valvontaviranomaisena toimii terveyslautakunta tai vastaava kunnallinen toimielin.

Lupahakemuksen ja ilmoituksen pakollisena liitteenä on sijaintikunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tai viranhaltijan antama lausunto, jossa tulee ottaa kantaa toimintayksikön toimintaedellytysten asianmukaisuuteen ja toiminnan luonteeseen suhteessa yksityisiä sosiaalipalveluja koskevan lain soveltamisalaan. Lisäksi yksityisiä palveluja tuottavalla toimintayksiköllä tulee olla palveluvastuuhenkilö, joka vastaa siitä, että palvelutoiminta täyttää sille asetetut erilaiset vaatimukset. Tällaisia vaatimuksia on esimerkiksi palvelujen tarpeeseen ja asiakkaiden määrään nähden riittävä henkilöstö, jonka koulutustaso ja ammattitaito mahdollistavat laadukkaat palvelut. (Valvira 2012)

Laissa yksityisistä sosiaalipalveluista painotetaan ohjauksen ja neuvonnan antamista ensisijaisena valvonnan muotona. Tämän vuoksi

valvontaviranomaisten on toimittava yhteistyössä yksityisen sosiaalipalvelujen tuottajan kanssa järjestettäessä palvelujen tuottamisessa tarpeellista ohjausta, neuvontaa ja seuranta. Yhteistyöllä sekä ohjauksen ja neuvonnan avulla monia kysymyksiä voidaan ratkaista ennakoita ilman raskaita valvontamenetelyitä (Sosiaaliportti).

Uudistunut laki yksityisistä sosiaalipalveluista uudistui tuli voimaan 1.10.2011, ja 1.3.2012 astuivat voimaan yksityisiä sosiaalipalveluita koskevat määräykset omavalvonnasta, joiden mukaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien on laadittava omavalvontasuunnitelma (ks. omavalvontasuunnitelmasta lisää alaluvussa 4.3.4.).

Myös yksityisissä terveystalouksissa toimivia veloitetaan omavalvontasuunnitelman laadintaan. Terveystalouden palveluista vastaavan johtajan tulee laatia kirjallinen omavalvontasuunnitelma silloin, kun palvelujen tuottaja toimii kahdessa tai useammassa toimipaikassa. Veloitetaan laatia omavalvontasuunnitelma koskee sekä yhden että usean aluehallintoviraston alueella toimivia palvelun tuottajia. Yksityisen terveydenhuollon palvelujen tuottajilla tulisi myös olla toimiva laatuohjelmisto, jossa potilasturvallisuuden kannalta kriittiset toiminnot ja menettelytavat on ohjeistettu (Valvira 2012).

3.2 Sosiaali- ja terveystalouksien laatu

Sosiaali- ja terveystalouksien laadun varmistamiseksi on kehitetty useita valtakunnallisia suosituksia. Ensimmäisellä yleisluonteisella laatusuosituksella (1995) pyrittiin tukemaan kuntien laadunhallintatyötä sekä kannustamaan laatutyöhön. Seuraava valtakunnallinen suositus (1999) pyrki vastaamaan 2000-luvun haasteisiin, jolloin korostettiin aiempaa enemmän laadunhallintaa ehkäisevässä toiminnassa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Suositus painotti sisäisten ja ulkoisten prosessien hallintaa, järjestelmällisyyttä sekä eri menetelmiä

ja tekniikoita. Aiempaa korostetummin nostettiin esille mm. laatuohjeet laadunhallinnan ja valvonnan työvälineinä. Vuonna 2008 määriteltiin keskeisiksi laadun ulottuvuuksiksi sosiaali- ja terveystalouksella asiakasturvallisuus, saatavuus ja oikea-aikaisuus, asiakaskeisyys, osaaminen ja kustannustehokkuus. (Pekurinen 2008)

Palvelukohtaisten laatusuositusten (ks. liite 2.) tarve ilmeni ensimmäisten valtakunnallisten laatusuositusten myötä. Osa suosituksista on kohdistettu tietyille asiakas-/väes-

töryhmille ja osa taas on laajempia, koko väestöön kohdistuvia. Laatusuosituksia tai niiden kaltaisia ovat mm.:

- Ikäihmisten palvelujen laatusuositus
- Mielen terveystalvaeluiden laatusuositus
- Päihdepalvelujen laatusuositus
- Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus
- Terveyden edistämisen laatusuositus
- Mielen terveystalvaeluiden kehittämssuositus
- Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit
- Lastensuojelupalveluiden laadunhallinta
- LapsiARVI-kriteerit - perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle
- Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset

Vaikka palvelukohtaisten suositusten ydinajatuksena on ollut kuntien toiminnan tehokkaampi ohjaaminen, toimivat suositukset ja oppaat myös muilla näitä palveluja tuottavilla tahoilla, niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla.

Sosiaali- ja terveystalvaelujen laadulle asetavat vaatimuksia mm. palvelujen käyttäjät, ostajat ja rahoittajat, alan ammattilaisten ammattietiikka, lainsäädäntö (ks. liite 1.), valtakunnalliset suositukset, yleiset ja palvelukohtaiset linjaukset sekä tutkimuksen avulla saatu uusin tieto työmenetelmistä ja palvelujen vaikutuksista.

Sosiaalipalveluissa laadukkaiden palvelujen edellytyksiä ovat muun muassa seuraavat asiat:

- toiminnalla on yhteinen perusta, joka määrittellään visioiden, perustehtävän, arvojen, laatuksitavoitteiden (laatuksipolitiikan) ja/tai laatuksiteerien kautta,
- oman asiakaskunnan odotukset ja tarpeet sekä muut toimintaan kohdistuvat vaatimukset tunnetaan
- sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi on olemassa riittävät edellytykset; esimerkik-

si johdolla ja henkilöstöllä on tarvittava ammatillinen sekä työn hallintaan liittyvä osaaminen, ydinprosessit ja palvelut on tehty näkyviksi ja kuvattu niin, että niitä voidaan analysoida ja arvioida sekä arvioinnin perusteella parantaa

- käytössä on yhteiset menettelytavat ja tarvittavat dokumentit laadun suunnittelua, seurantaa, arviointia ja varmistamista varten. (Rousu & Holma 2004a)

Yleisimmin esiintyviä laatuksiteerejä sosiaalipalveluissa ovat:

- asiakaslähtöisyys, asiakkaan oikeus osallistua suunnitteluun, päätöksentekoon, arviointiin ja muihin itseään koskeviin asioihin, asiakkaan oikeus tulla kuulluksi (asiakkaan näkökulma)
- henkilökunnan riittävä määrä, koulutus-taso ja osaamisen kehittäminen, henkilökunnan jaksamisesta huolehtiminen (henkilöstön näkökulma)
- palvelutarpeen selvittäminen ja palveluiden suunnittelu tiedon perusteella, eri toimijatahojen välinen yhteistyö ja laadunvalvonnan ja hallinnan toteuttaminen ja sitoutuminen laatuksityöhön (johdon/organisaation näkökulma). (Pekurinen 2008, STM 2008)

Laatuun sosiaali- ja terveystalvaeluissa liittyy monia teemoja, jotka ovat keskeisiä myös meneillään olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon lakien uudistamisessa. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän tavoitteena on ollut siirtää sosiaalihuollon painopistettä ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen tukeen, turvata asiakaslähtöisellä lainsäädännöllä eri väestö- ja ikäryhmien yhdenvertaista oikeutta riittäviin ja yksilöllistä tarvetta vastaaviin yleisiin sosiaalipalveluihin sekä vahvistaa ihmisten osallisuutta omassa asiassaan ja yhteiskunnassa. Palvelujen saatavuus ja laatu ovat keskeisiä tavoitteita myös käynnissä olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennuudistuksessa.

4 Kohti Green Care -laadunhallintaa

4.1 Laadunhallinnan tarve

Green Care -laadunhallinnan kehittämistyön taustalla on monia syitä. Vaikka Green Care -toiminnan tulee noudattaa samoja sääntöjä ja ohjeita kuin muunkin vastaavan toiminnan, on siinä erikoispiirteitä, joihin olemassa olevat säännöt ja ohjeet eivät ulotu. Myös tämän työn kuluessa haastatellut Green Care -toimijat ovat toivoneet Green Caren -laatuun liittyviä suosituksia tai -ohjeita, koska:

- on tarve todistaa toiminnan turvallisuus ja vastuullisuus
- on tarve varmistaa eläinten, luonnon ja ympäristön hyvinvointi Green Care -toiminnassa
- on huoli siitä, että alalle tulee ”villejä toimijoita”, jotka eivät toimi vastuullisesti
- on tarve erottautumiseen hankintalain mukaisissa kilpailutustilanteissa Green Care -toiminnan tuottaman lisäarvon avulla, joka on jollakin tavoin myös todennettu.

Laadunhallinnan tarve nousi esiin myös VoiMaa!-hankkeen osaamisen kehittämision tukipalvelutarvekyselyn vastauksissa: alalle kaivataan sekä laatukriteereitä että koulutusta (ks. raportin seuraava osa).

4.2 Laadunhallinnan tasot

Laadunhallintaan liittyy ohjeita ja vaatimuksia monella eri tasolla (kuva 4). Lainsäädäntö on myös laadunhallinnan perusteena. Lainsäädäntöä tarkennetaan muiden ohjeiden ja suositusten avulla. Etenkin sosiaali- ja terveystalouden lainsäädäntöä tarkentamaan on laadittu runsaasti palvelukohdaisia laatusuosituksia ja eettisiä ohjeita (ks. liite 2. & alaluku 3.2. Sosiaali- ja terveystalouden laatu).

Toisaalta epäluuloa Green Care -yrittäjissä herättää laatu-työn mahdollinen raskaus ja kalleus. Lisäksi on epäilty, että jotkut yrittäjät voivat jäädä toiminnan ulkopuolelle liian tiukkojen vaatimusten vuoksi (Mikkelin Green Care -päivät 2012, laadunhallintakesitykseen liittynyt keskustelu). Pällekkäisen työn välttämiseksi Green Care -toimintatapa koskevat laatu-työntekijät tulisi voida liittää laatu-järjestelmään tai laatu-käsikirjaan, joka yrityksillä mahdollisesti on jo käytössä.

Green Care -laatu-työn haasteena on se, että Green Care -toimintatapa on monille tahoille selkiytymätön asia. Yrittäjät ja ostajat eivät tiedä mitä Green Care -palveluilta voidaan tai pitäisi vaatia tai miten toimintaa voitaisiin parhaiten kuvata. Laatu-työn tulisi erityisesti:

1. auttaa Green Care -palveluiden tarjoajaa tai -tuottajaa palvelunsa suunnittelussa ja laadun ylläpitämisessä sekä toiminnan jatkuvassa kehittämisessä
2. helpottaa ostavaa tahoa, esimerkiksi kuntaa, hankintaprosessissa ja palvelun olennaisten näkökohtien tarkistamisessa
3. auttaa henkilöasiakasta tunnistamaan palvelun sisältö.

Lainsäädännössä tai eri palveluille laadituissa muissa ohjeissa ei mainita Green Care -toimintaa, mutta sille on laadittu eettiset ohjeet (Green Care Finland ry 2012) sekä toimintakäsikirjan teolle pohjan tarjoava Green Care -työkirja (MTT, THL & Lapin AMK 2014). Eettiset ohjeet, laatusuositukset tai muut ohjeet eivät yleensä ole velvoittavia, vaan niiden tarkoituksena on tukea lainsäädäntöä ja auttaa parantamaan palveluiden laatua ja muita ominaisuuksia.

Matkailu- tai ohjelmalveluyritysten toimintaa koskevaa lainsäädäntöä on vähemmän kuin sosiaali- ja terveystalouden tai maatalouden lainsäädäntöä. Eri ammattialojen ohjeiden sijaan Kuluttajavirasto on laatinut ohjeita näiden palveluiden turvallisuuden edistämiseksi (esim. Kuluttajavirasto 2003, 2004, 2006). Nämä perustuvat tuoteturvallisuuslakiin (914/1986), lakiin kulutustavaroitten ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta (75/2004) ja valtioneuvoston asetukseen kulutustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista (613/2004). Virkistyspalveluita tuottavien yritysten laadunhallintaan on myös olemassa runsaasti vaihtoehtoja matkailun laatujärjestelmissä (ks. alaluku 4.3.6)

Kuva 4. Laatuvaatimusten tasot Green Care -palveluita tuottavissa sosiaali- ja terveystalouden palveluissa. Lainsäädäntö antaa perusvaatimukset, joita tarkennetaan eri näkökulmista.

Green Care -palvelut ovat vielä tuntemattomia, eikä ostajilla juurikaan ole ollut erityisvaatimuksia niiden suhteen. Tähän työhön liittyneissä haastatteluissa kävi ilmi, että etenkin julkisissa hankinnoissa ostajat (kunnat, sairaanhoitopiirit, Kela ym.) asettavat kriteerit ostamalleen palvelulle, mutta eivät määrittele käytettäviä työkäytäntöjä, toimintamuotoja tai menetelmiä. Esimerkiksi toimintaterapiapalveluja ostettaessa kriteerit asetetaan terapialle ja menetelmän tai työkäy-

tännön valinta jätetään terapeutin harkittavaksi. Siten terapeutti voi hyödyntää esimerkiksi eläimiä tai luontoa työssään, kunhan terapialle asetetut yleiset vaatimukset täyttyvät. Tulevaisuudessa tilanne saattaa kuitenkin muuttua ja myös luontolähtöisiin toimintamuotoihin ja niiden hallintaan tullaan kiinnittämään huomiota, koska kyse on ihmisten hyvinvoinnista eikä siihen vaikuttavissa palveluissa voida ottaa riskejä.

4.3 Laadunhallinnan työkaluja Green Care -toiminnassa

4.3.1 Laadun osa-alueet

Monimuotoisuudestaan huolimatta kaikella Green Care -toiminnalla on tunnistettu yhteisiä piirteitä (ks. luku 3, kuva 1). Green Care -toimintatavassa ammatillisuuden, vastuullisuuden ja tavoitteellisuuden vaatimukset ovat keskeisiä. Terapiaa voi antaa vain pätevä ja koulutettu ammattilainen ja vain tällaisen henkilön ohjaama suunnitelmallista ja ammatillista toimintaa voidaan kutsua terapiaksi. Pätevyysvaatimusten lisäksi terapian ero muuhun toimintaan on muun muassa siinä, että terapia, kuntoutus, hoito

ja vastaava suunnitellaan asiakaskohtaisesti, sille asetetaan tavoitteet lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä ja se dokumentoidaan tarkasti. Dokumentointi tehdään siten, että jälkikäteen voidaan selvittää, mitä kullakin kerralla on tehty, mitä menetelmiä käytetty ja mitä käynnin aikana on tapahtunut. Suunnitelmien ja tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan ja jatkosuunnitelmat tehdään sen mukaan. (Kela 2010a) Tämä koskee myös Green Care -toimintatavalla toteutettuja palveluita.

Voimaannuttavien palveluiden (virkistys) ja varsinaisen hoidon tai hoivan (terapia/kuntoutus) välillä on suuri määrä terapeuttisia aktiviteetteja, joiden sijoittuminen hoidon

ja virkistykseen välillä vaihtelee. Toiminnasta riippuen vaihtelevat myös laadunhallintaan liittyvät vaatimukset (ks. raportin palvelutyypit-osio).

4.3.2 Green Care -toimintatavan arvot ja eettiset ohjeet

Suomen perustuslain (11.6.1999/731) mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen, joka tarkoittaa mm. oikeutta yhdenvertaisuuteen, välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin sosiaali- ja terveystalouteihin. Tämä edellyttää palvelujen kehittämistä ja toimijoita ohjaavien arvojen ja eettisten periaatteiden määrittämistä, sillä tietoiset arvovallinnat ovat palveluiden laadun kehittämisen lähtökohta ja toiminnan arvioinnin perusta. Eettiset periaatteet antavat ammattilaisille toimintaohjeita työhön, johon liittyy ammatiasemaan liittyvää valtaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa asiakkaiden elämään. Monille ammattialoille on kirjoitettu omat arvot ja eettiset periaatteet. Arvojen ja eettisten periaatteiden sisältö konkretisoituu lyhyen ja pitkän aikavälin toimintasuunnitelmissa ja talousarvioissa sekä palveluiden määrällisissä ja laadullisissa tavoitteissa (STM 2008).

Arvot ja eettisyys luovat pohjaa myös Green Care -toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle. Green Care Finland ry (2012) on laatinut eettiset ohjeet Green Care -toiminnalle. Näissä painottuvat toiminnan luontosuhde, asiakassuhde sekä ammatillisuus. Luontosuhde on Green Care -toiminnan perusta. Luontosuhteessa painotetaan luonnon elvyttävyyden ja luontosuhteen arvostamista, ympäristövastuullisuutta, eli kestävä kehityksen näkökulman huomioimista, kotimaisuutta ja paikallisuutta. Green Care -ajattelun arvoja ovat luonnon kestävä käyttö, asiakkaan kunnioittaminen ja arvostaminen, eläinten kunnioitus ja hyvinvointi, luonnon tietoinen ja tavoitteellinen hyödyntäminen hoiva- ja kuntoutustyössä sekä ammattialan yleisten toimintaperiaatteiden ja säädösten noudattaminen. Asiakassuhteessa painottuvat

kokemuksellisuus ja osallisuus, yhteisöllisyyden kokemus, ihmisoikeuksien kunnioittaminen (tasavertaisuus, syrjäytymisen ehkäisy, asiakkaan vahvuuksien tunnistaminen ja kehittäminen, yksilöllisyyden huomioiminen) sekä luottamuksellinen asiakassuhde (salassapitovelvollisuus, tietosuojalainsäädännön noudattaminen). Ammatillisuuden osalta korostetaan:

- ammattitaitoa ja toiminnan tavoitteellisuutta: riittävä ammattitaito suhteessa palveluun, ammattitaidon ylläpito, koulutus, muun henkilökunnan ammatillinen koulutus
- palvelun sisällön, perusteiden ja tavoitteiden kuvausta, läpinäkyvyyttä, pitkäjänteisyyttä
- Green Care -menetelmien vastuullista käyttöä: tutkimustietoon perustuvat menetelmät, menetelmien ja toimintaympäristön huolellinen valinta, menetelmien ohjeiden noudattaminen
- laatua ja turvallisuutta: laadun säännöllinen arviointi, laadun kehittäminen sekä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus
- yhteistyötä: moniammatillisen yhteistyön edistäminen Green Care -toimijoiden kesken
- asiakkaan verkostojen huomiointia
- Green Care -toiminnan arvon ja arvostuksen nostamista oman työn kautta.

Toiminnan arvot, eettisyys, vastuullisuus ja laatu kietoutuvat monin tavoin yhteen. Vastuullisuus määrittää yrityksen ja sen henkilökunnan toimintaa. Yhteiskuntavastuullinen yritys huomioi yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön hyvinvoinnin sekä osallistuu ympäristön suojelemiseen. Yrityksen liiketoiminta

on taloudellisesti kannattavaa ja yritys vastaa toiminnastaan kaikille sidosryhmille. Kilpailukykyä kehittävä yhteiskuntavastuu edellyttää, että yritys pyrkii harkitusti ja johdonmukaisesti luomaan konkreettista taloudellista, sosiaalista ja ekologista lisäarvoa sidosryhmilleen myös pitkällä aikavälillä. (Nicolau 2008)

Koska Green Care Finland ry:n eettiset ohjeet olivat haastattelujen aikana ainoa yhteinen suositus Green Care -toimijoille, kysyttiin asiantuntijoiden mielipidettä niistä ja siitä, ovatko ne sopiva lähtökohta myös laadunhallinnalle. Useissa haastatteluissa painotettiin, että eettiset periaatteet tulevat vasta lakien ja määräysten jälkeen, mutta luovat omalta

osaltaan toiminnan yhteistä pohjaa. Eettisiä periaatteita myös arvosteltiin jossakin määrin. Osin niitä pidettiin liian yleisinä, mutta osin myös liian tiukkoina.

Eettisten ohjeiden konkretisoiminen erilaisissa Green Care -toimintamuodoissa on vasta alkuvaiheessa. Eettiset ohjeet viitoittavat tietä, mutta jättävät monet asiat ja toimintatavat yrityksen, sen johdon ja työntekijöiden päätettäväksi. Eettisiä ohjeita tulee avata ja konkretisoida lähemmäs käytännön työtä sekä yrityksen arvoja ja toimintaperiaatteita. Eettiset periaatteet ovat yksi perusta laatutyössä, mutta ne on suodatettava toiminnan kautta.

4.3.3 Turvallisuus ja turvallisuusasiakirja

Turvallisuus on tärkeä laatutekijä kaikessa Green Care -toiminnassa. On tärkeää varmistaa turvallisuus mahdollisimman hyvin, tunnistaa eläinten ja luonto- ja maatilaympäristöjen mukanaan tuomat riskit ja varautua niihin. Turvallisuuden varmistamiseen voidaan käyttää turvallisuusasiakirjaa tai muuta turvallisuussuunnitelmaa. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) verkkosivuilla on selkeää tietoa turvallisuusasiakirjasta⁵.

Turvallisuusasiakirjan laatimisvelvollisuus ja sisältö perustuvat kuluttajaturvallisuuslakiin (920/2011) ja valtioneuvoston asetukseen eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta (ns. turvallisuusasiakirja-asetus, 1110/2011). Muun muassa seuraavilla palveluilla on lain mukainen velvollisuus turvallisuusasiakirjan laatimiseen:

- huvipuisto, perhepuisto, eläintarha, kotieläinpuisto
- leikkikenttä ja siihen rinnastettava sisäleikkipaikka

- seikkailu-, elämys-, ja luontopalvelu sekä niihin rinnastettava muu ohjelmapalvelu, jollei siihen sisältyvää riskiä voida arvioida vähäiseksi
- ratsastustalli ja muu ratsastuspalvelu
- tapahtuma, joka sisältää merkittävän riskin, josta toteutuessaan voi aiheutua vaaraa jonkun turvallisuudelle palveluun osallistuvien ihmisten suuren määrän tai muun erityisen syyn vuoksi.

Kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011) ja turvallisuusasiakirja-asetuksessa (1110/2011) käsitellään tarkemmin turvallisuusasiakirjan sisältöä. Peruseriaate on, että turvallisuusasiakirjaa varten arvioidaan toiminnan mahdolliset riskit ja vaaratilanteet sekä esitetään toimenpiteet niiden ehkäisemiseksi. Siinä kerrotaan, mitä tiloja, välineitä, reittejä, eläimiä ym. toiminnassa käytetään ja mitä suojavarusteita tarvitaan. Huomioitavaa ovat asiat liittyvät niin yrittäjän, henkilöstön, asiakkaan kuin toiminnassa mahdollisesti käytettävien eläintenkin hyvinvointiin. Jos toiminnasta voi aiheutua haittaa sivullisille, kuvataan heidän turvallisuutensa varmistamiseen liittyvät asiat. Lisäksi kerrotaan, miten onnettomuus- ja vahinkotilanteet kirjataan. Turvallisuusasiakirja sisältää vain kyseisen

⁵ <http://www.tukes.fi/fi/Toimialat/Kuluttajaturvallisuus/Vaatimuksia-palveluntarjoajalle/#Turvallisuusasiakirja>

toiminnan kannalta tärkeät asiat ja on laajuudeltaan suhteessa harjoitettavaan toimintaan. Siinä arvioitujen riskien tulee vastata todellisuutta ja suunnitelmien olla realistisia. Jos toiminnalta vaaditaan muita turvallisuuteen liittyviä dokumentteja, voidaan turvallisuusasiakirja yhdistää siihen. Pääasia on huolehtia, että olennaiset asiat tulevat kirjatuiksi.

Turvallisuusasiakirja laaditaan etukäteen, mutta se toimitetaan valvontaviranomaiselle vain pyydettyä. Toiminnanharjoittajan velvollisuus on myös pitää kirjaa tapahtuneista onnettomuuksista ja vahingoista. Valvontaviranomaiselle ilmoitetaan vakavat vaaratilanteet ja onnettomuudet. Turvallisuusasiakirjan saa halutessaan esitellä asiakkaille, mutta se ei ole välttämätöntä. Turvallisuusasiat on kuitenkin aina käytävä asiakkaiden kanssa läpi ja palveluntuottajan tulee varmistua, että opastus on määrältään ja laadultaan riittävää. Ajantasaisen tiedon varmistamiseksi asiakirjaa on päivitettävä, jos toiminnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia, kuten suorituspaikkojen, toimitilojen, toimintatapojen tai laitteiden vaihtuminen. Henkilökunnan tulee olla selvillä turvallisuusasiakirjan sisällöstä ja toiminnasta hätätilanteissa. Nämä asiat käydään yhdessä läpi ja kerrataan säännöllisesti. (Tukes 2001)

Sosiaali- ja terveydenhuollossa puhutaan erityisesti potilasturvallisuudesta. Potilasturvallisuus tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, että potilas saa tarvitsemansa hoidon, josta koituu mahdollisimman vähän haittaa. Kuten muutkin turvallisuusasiat, myös potilasturvallisuus koskee sekä työyksikön johtoa, työntekijöitä, potilaita ja heidän läheisiään sekä muita osallisia ja eri osapuolten riittävää opastamista. Se vaatii myös uuden oppimista. Laatu ja potilasturvallisuus on kirjattu myös terveydenhuoltolakiin (1326/2010), jossa edellytetään terveydenhuollon toimintayksikköä laatimaan suunnitelman laadunhallinnasta ja potilasturvallisuuden täytäntöönpanosta. (THL 2011)

Potilasturvallisuus pitää sisällään sekä hoitomenetelmien ja hoitotyön turvallisuuden että käytettävien lääkkeiden ja lääkinnällisten laitteiden turvallisuuden. Vaaratilanne voi olla ”läheltä piti”-tilanne tai varsinainen haittatapahtuma, jossa potilaalle tapahtuu jotakin hoitoon kuulumatonta haittaa. (THL, potilasturvallisuus). Potilasturvallisuudelta vaadittava turvallisuusasiakirja perustuu Pelastuslakiin (379/2011), jonka mukaan pelastussuunnitelma täytyy tehdä sairaaloihin, vanhainkoteihin ja hoitolaitoksiin. Työturvallisuuslaki (738/2002) puolestaan velvoittaa huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta.

Potilasturvallisuussuunnitelma ei ole itsetarkoituksellinen dokumentti vaan väline organisaation turvallisuuden kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Potilasturvallisuussuunnitelman sisältöä on määritelty tarkemmin Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 341/2011 ja lainsäädännön täytäntöönpanon tueksi on laadittu myös opas ja tarkistuslista. Periaate on, että turvallisuusasioista vastuullinen henkilö on nimetty ja heidän toimenkuvansa on kirjattu, turvallisuuden ylläpitämiseen, kehittämiseen turvallisuuspoikkeuksiin liittyvät toimintatavat on koko henkilöstön tiedossa, ja potilaiden ja heidän läheistensä kanssa sovitaan menettely- ja tiedotustavat. Turvallisuuteen liittyvä dokumentointi ja kaikkien osapuolten välinen toimiva tiedotus on tärkeää. (THL 2011)

Green Care -toiminnassa turvallisuussuunnitelma on tarpeellinen menetelmiin liittyvien erityisriskien vuoksi. Asiantuntijahaastatteluihin osallistuneet olivat yksimielisiä siitä, että turvallisuus on huomioitava laadunhallinnassa myös silloin, kun muut säännökset eivät sen laatimista velvoita. Myös vakuutusasioissa turvallisuuteen liittyvät dokumentit voivat olla tarpeen silloinkin, kun niitä ei muutoin vaadita.

”Turvallisuus on asiakkaan kannalta välttämätön edellytys toimintaan osallistumiselle ja yrityksen Green Care -palvelujen käytölle, ei niinkään asia, josta yritys saa kilpailuetua.”

”Onnettomuuden sattuessa vakuutusyhtiölle on näyttää, että on yritetty”⁶

4.3.4 Omavalvonta ja omavalvontasuunnitelma

”Omavalvonta on osa toimintayksikössä tai toiminnassa toteutettavaa laadunhallintaa ja sillä tarkoitetaan palvelujen tuottajan oma-toimista laadun varmistamista siten, että lainsäädännön, valvontaohjelmien sekä palvelujen tuottajan itse omalle toiminnalleen asettamat laatuvaatimukset täyttyvät.” (Valvira 2012)

Omavalvontasuunnitelma on yksikkö- tai palvelukohtainen asiakirja, jonka tarkoitus on varmistaa ja parantaa palvelujen laatua ja asiakasturvallisuutta. Se sisältää tähän liittyvät suunnitelmat ja asiakirjat. Se on julkinen ja asiakkaiden nähtävillä oleva, eikä se sisällä salassa pidettäviä henkilötietoja. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) internet-sivuilla on yksityiskohtaiset määräykset omavalvonnasta sekä yksityisten sosiaalipalvelujen että yksityisten terveyspalvelujen osalta. (Valvira 2012)

Omavalvonta on työkalu palvelujen laadun seurantaan ja parantamiseen päivittäisessä työssä. Omavalvontasuunnitelman tekemisen tueksi on laadittu ohje ja lomakepohja, joita palvelujen tuottaja voi halutessaan käyttää suunnitelmaa tehtäessä. Omavalvonnan asiakirjoja ovat prosessikuvaus, joka kuvaa yrityksen nykytilannetta, toimintaohjeet yhtei-

sen käytännön toteuttamiseksi sekä hyväiksi käytännöiksi todetut toimintamallit. Myös alihankkijoiden kanssa tehdyt laatuun liittyvät sopimukset ja asiakkaiden kanssa tehdyt laatulupaukset voidaan liittää omavalvontasuunnitelmaan. (Valvira 2012)

Omavalvonnan perusidea on siinä, että mahdolliset asiakkaan arjessa näkyvät epäkohdat ja palvelun onnistumisen kannalta epävarmat ja riskiä aiheuttavat tilanteet kyettään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan. Omavalvonta voi olla osa käytössä olevaa laadunhallintajärjestelmää tai itsenäinen kokonaisuus laadun kehittämiseksi ja varmistamiseksi. Jos yrityksessä on käytössä laadunhallintajärjestelmä, kuten ISO9001:2008, ITE-menetelmä tai SHQS-menetelmä, omavalvonta voidaan liittää siihen. Myös turvallisuusasiakirja voidaan liittää omavalvontasuunnitelmaan. (Valvira 2012)

Omavalvontasuunnitelman tekeminen on pakollista yksityisille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottaville yrityksille. Ohjeita ja lomakkeistoa voidaan käyttää lähtölaukauksena laatutyöhön myös niissä tapauksissa, joissa omavalvontasuunnitelmaa ei nimenomaisesti vaadita kuten esimerkiksi Green Care -yrittäjissä.

⁶ Laadunhallinnan asiantuntijahaastattelut hankkeen aikana.

4.3.5 Sertifiointi vai tuotemerkki

Tässä alaluvussa kerrotaan ensin sertifiointin ja tuotemerkin yleisistä piirteistä ja sen jälkeen tarkastellaan niitä Green Care -toiminnan kannalta. Sertifiointi on ulkopuolisen riippumattoman osapuolen yrityksen toimintoille tai tuotteille antama tunnustus vaatimusten mukaisuudesta ja lupaus laadusta sidosryhmille. Ennen kuin sertifikaatti myönnetään järjestelmän, tuotteen tai palvelun vaatimusten mukaisuus arvioidaan, testataan tai tarkastetaan (Krohn 2011). Riippumattoman asiantuntijan toteuttamat auditoinnit tukevat toimintatapojen jatkuvassa parantamisessa ja pitävät sertifikaatin voimassa.

Sertifiointin etuina on pidetty mm. seuraavia asioita (Inspecta, viitattu 2013):

- tukee organisaatiota toiminnan ja prosessien jatkuvassa kehittämisessä
- auttaa vastaamaan asiakkaiden laatuodotuksiin
- antaa kilpailuetua
- kolmannen osapuolen antama pätevä todiste, joka osoittaa yrityksesi ponnistelevan laadun puolesta
- parantaa henkilöstön osallistumista, motivaatiota ja tietoisuutta asiakastarpeista sekä selkeyttää vastuunjako
- parantaa riskienhallintaa
- työkalu toimittajasuhteiden kehittämisessä
- tukee yrityskuvan rakentamisessa, oikeus käyttää sertifiointimerkkiä mm. markkinointiviestinnässä.

Tuotemerkillä puolestaan tarkoitetaan laatuvaakioitua tai standardoitua toimintamallia, joka takaa asiakkaille tuotteen sisällön ja laadun. Tuotemerkki mahdollistaa yrittäjille oman tuotteen erilaistamisen muusta palvelutarjonnasta. (Soini ym. 2011)

Matkailussa on olemassa monia erilaisia tuotemerkkejä. Esimerkiksi Green Tourism of Finland® (GTF)-palvelumerkki tukee ja edis-

tää kestävästä kehityksestä matkailupalveluja tuottavissa yrityksissä. Kestävällä matkailulla on niin taloudellinen, ekologinen, sosiaalinen kuin kulttuurinenkin ulottuvuus. Tässä järjestelmässä on erillinen merkki luontoelämys-, kulttuuri- ja hyvinvointipalvelutuotteille. Näistä luontoelämystuotteet ovat mm. erimittaisia luontoretkiä ja ympäristökasvatusta, hyvinvointipalvelutuotteet luontaishoitoja, hemmotteluja ja ryhmäliikuntamuotoja sisätiloissa tai ulkona ja kulttuurituotteet puolestaan perustuvat paikalliseen kulttuuriin ja historiaan. (GTF 2010)

Sertifiointin tai tuotemerkin tarve Green Care -toiminnassa

Kotityöpalveluyritysten laadunhallintaprojektiin osallistuneissa yrityksissä laadunhallinnan ja siihen liittyneen sertifiointin koettiin mm. lisäävän yritysten yleistä arvostusta ja asiakkaiden ja muiden yritysten luottamusta yritysten toimintaan (Lappalainen 2012). Myös tämän selvityksen haastattelussa asiantuntijat uskoivat arvostuksen ja luottamuksen Green Care -toimintaa kohtaan lisääntyvän laadunhallintatyön myötä.

Jos palvelulle luodaan tuotemerkki, tulisi tuotemerkin alaisten palveluiden olla riittävän yhdenmukaisia. Green Care -toiminnassa voisi olla tarkoituksenmukaista pyrkiä menetelmäkohtaisiin tuotemerkkeihin, jotta erityyppiset Green Care -palvelut erottautuisivat toisistaan ja muista luonnossa tapahtuvista palveluista, kuten esimerkiksi elämyspainotteisista luontomatkailupalveluista. (Soini ym. 2011)

Kuitenkaan keskustelut tämän selvityksen asiantuntijoiden kanssa eivät antaneet selkeää vastausta Green Care -tuotemerkin tarpeellisuudesta. Tuotemerkkiin sisältyy paljon kysymyksiä, ja erityisesti monen menetelmäkohtaisen tuotemerkin vaihtoehto ei asiantuntijoiden käsityksissä tuntunut laatu-työn nykyisessä vaiheessa tavoiteltavalta vaihtoehdolta.

”Tuotemerkki saattaisi selkiyttää kenttää ja olla kehittämisen väline. Yleinen merkki ei ehkä auta kovin paljon, vaan voitaisiin tarvita menetelmäkohtaiset merkit. Ne voisivat kuitenkin olla käytännössä hankalia ja merkin ottajia voisi olla hyvin vähän.”

sottu enää olevan niin suurta markkina-arvoa kuin aiemmin.

”Laatua seurataan ja tulee seurata ja arvioida jatkuvasti, ei vain auditointien yhteydessä.”

Myös yleistä sertifiointikeskustelua on käyty paljon tätä työtä tehtäessä. Erityisesti julkisen tahon toimijat ovat painottaneet sertifikaatin tarpeellisuutta toiminnan laadun ja erityisesti ammatillisuuden takaajana silloin, kun tilaajana on julkinen sektori. Tehdyt asiantuntija-haastattelut eivät kuitenkaan selkeästi tuke- neet sertifiointin tarpeellisuutta, ainakaan laatutyön alkuvaiheessa. Sertifiointilla ei kat-

Sekä tuotemerkit että sertifiointi ovat usein maksullisia, mikä ainakin potentiaalisten yrittäjien kohdalla voi nostaa kynnystä ryhtyä Green Care -tyyppisten palvelujen tuottajaksi. Tuotemerkit ovat yleensä kustannuksiltaan halvempia, mutta niiden levittämiseen ja tunnetuksi tekemiseen liittyy paljon haasteita.

4.3.6 Portaittainen laatujärjestelmä

Laatuosiossa pohdittiin myös portaittaisen laatujärjestelmän soveltuvuutta Green Care-toimintaan. Portaittainen laadunhallinnan malli on käytössä esimerkiksi matkailussa, jossa matkailun laatuysteistyöryhmän toimesta on koottu porrasmaisesti yhteen alalla käytössä olevia laatutyökaluja ja yhdistetty perustason muita oleellisia vaatimuksia (kuva 5). Noustaessa laatuportaita korkeammalle, vaatimuksia tulee enemmän, mutta

aiempi laatutyö luetaan hyväksi vaativamman tason järjestelmissä.

Ensimmäisen portaan laatujärjestelmistä Palvelua Sydämellä on maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) matkailun teemaryhmän kehittämä asiakaspalveluvalmennus ja kuuluu ensimmäisen portaan laatutyöhön. Valmennus luetaan hyväksi Laatutonni-valmennuksessa. (Kulmat, matkailun laatuohjelmat)

KANSALLISESTI JA KANSAINVÄLISESTI KILPAILUKYKYINEN, AMMATILISESTI TOIMIVA JA LAADUKAS MATKAILUYRITYS

© Matkailun laatuysteistyöryhmä

Kuva 5. Matkailualan laadun portaat -malli (Maaseutu & matkailu 2011).

Toisella laatuportaalla on Tunne Turvaa -valmennus, joka on myös matkailun teemaryhmän kehittämä, erityisesti ohjelmopalveluille suunnattu turvallisuusvalmennus. Se perustuu Kuluttajaviraston ohjeisiin ja keskittyy turvallisuusasioihin, mm. turvallisuusasiakirjaan. Toisella laatuportaalla tarkastellaan myös toimitiloja majoitustilojen luokituksen (MALO) avulla. MALO-luokitus on tekninen luokitus mm. majoitustiloille ja niiden varustelulle.

Kolmannen portaan Maakuntien Parhaat -laatujärjestelmää hallinnoi ProAgria. Se on maaseudun pienyrityksille suunnattu, ISO 9000 -standardiin perustuva laatujärjestelmä, johon kuuluu mm. laatu käsikirjan laatiminen. Kolmannen laatuportaan järjestelmä on myös Laatu-tonni, joka on matkailun kehittämiskeskuksen kehittämä järjestelmä. Sen koulutuksissa luetaan hyväksi Palvelua Sydämillä - ja Tunne Turvaa -valmennukset ja se sisältää LaatuVerkko-seurantajärjestelmän.

Neljännellä laatuportaalla keskitytään kilpailukyvyn arviointiin ja parantamiseen. Laadunhallinta on vaativampaa ja siinä yritys osallistuu joko vaativaan laadun arviointiin tai laatu kilpailuun. Excellence Finland -kehitysohjelman perustana on Euroopan laatu palkintomalli EFQM, joka sisältää vaihtoehtoisia arviointiprosesseja (Laatukeskus viitattu 2013). Myös ISO 9001

-järjestelmä kuuluu neljännen portaan laadunhallintajärjestelmiin.

Green Care -toimintaa varten kehitettävä laatu järjestelmä tai vastaava voisi haastateltujen asiantuntijoiden mielestä olla portaittainen: ensimmäisellä tasolla kriteerit olisivat yleisluontoisia ja kaikille yhteisiä, muilla tasoilla tulisi lisävaatimuksia niille, jotka haluavat tarkempaa ja joilla on siihen resursseja. Yritys saa siis itse päättää millä tasolla haluaa laatu työtään tehdä ja mihin on resursseja.

Portaittaisen laatu järjestelmän uhkana voi olla se, että se johtaa liian monimutkaiseen järjestelmään ja tuotemerkkiviidakkoon. Kysymyksiä portaittaisessa järjestelmässä herättää mm. tasojen määrittely, tietyn tason hyväksyntä ja laadun todentaminen: kuka määrittelee hyväksyttävän laatu tason ja arvioi yrityksen laatu työn tilanteen?

Portaittaisessa laatu järjestelmässä voisi erään haastatellun mielestä olla kaksi tai kolme tasoa. Ehdotetun mallin mukaan ensimmäinen taso käsittäisi lait ja määräykset, turvallisuusasiakirjan, arvot ja eettiset periaatteet auki kirjoitettuna sekä toiminnasta lähtevät erityisvaatimukset. Toisella tasolla mukaan tuotaisiin toimijan haluamat erityispiirteet, joilla erotutaan kilpailussa sekä mahdollisen tuotemerkin. Kolmas taso voisi olla sertifiointitaso.

4.4 Esimerkkejä Green Care -laatu järjestelmistä ja -laatu koulutuksista

Erityisesti Green Care -toiminnalle suunnitellut laatu järjestelmät ovat melko harvinaisia. Euroopassa on muutamia esimerkkejä hoivamaataloudelle tai muuta menetelmää hyödyntävälle toiminnalle suunnatuista järjestelmistä.

Norjassa Inn På Tunet (IPT) on maatiloilla tapahtuvaa työ-, päivä- ja kasvatustoimin-

taa. IPT-laatu järjestelmä on osa valtakunnallista maatilojen laatu järjestelmää (Kvalitetssystem i Lantbruket, KSL). Laatu työtä koordinoi Matmerk-järjestö, jonka tavoitteena on parantaa norjalaisen maatalouden ja ruuan laatu a, tunnettua ja arvostusta. Maatilojen laatu järjestelmään kuuluu yleinen tuotantosuunnasta riippumaton osa. Lisäksi järjestelmässä on mukana tuotantosuunta-

kohtaiset osat, joista yksi on Inn På Tunet. IPT-toimintaa koskevat siis yleinen osa ja Inn På Tunet -osa. (Matmerk 2010b, Matmerk 2012)

Laatujärjestelmän yleinen osa keskittyy terveys-, ympäristö- ja turvallisuusasioihin ja sen tavoitteena on vahinkojen, onnettomuuksien ja työtapaturmien vähentäminen maataloudessa ja näin elinkeinon, hyvinvoinnin, laadun ja kannattavuuden turvaaminen. Toimintaa arvioidaan jatkuvasti itsearviointin avulla. (Matmerk 2012.) IPT-osassa näitä asioita käsitellään IPT-toiminnan tarpeiden näkökulmasta. (Matmerk 2010a.)

IPT-laatujärjestelmään kuuluu koulutus maatilan terveys-, ja ympäristö- ja turvallisuustyöstä. Peruskurssin teemoina ovat onnettomuuksiin, riskeihin ja turvallisuuteen liittyvät asiat ja sen suorittaminen täyttää viranomaisten asettamat vaatimukset johtajien terveys-, ympäristö- ja turvallisuuskoulutukselle. IPT-toiminnalle on lisäksi omat koulutuksensa, joissa käsitellään mm. motivaatioon, etiikkaan ja moraaliin liittyviä asioita sekä maatilan toimintaan liittyviä teemoja, kuten riskinarviointi, toimintasuunnitelma ja itsearviointi. Lisäksi järjestetään laatujärjestelmän laatimiseen ja käyttöön liittyvää alueellista koulutusta (LHMS, Inn På Tunet viitattu 2013).

Alankomaissa hoivamaataloudelle on laatujärjestelmä, jonka julkaisija on hoivamaatalouden yhdistys (Federatie Landbouw en Zorg 2011). Lisäksi hoivatiloille ja hoivamaataloudesta kiinnostuneille on tehty käsikirja, jossa käsitellään mm. taloutta, organisointia, asiakkaiden valintaa ja erikoistarpeita sekä laatua. Laatujärjestelmään liittyvät oikeudet tila saa käyttöönsä täytettyään laatujärjestelmän vaatimukset. Ensimmäisessä vaiheessa kirjataan vaatimusten täyttyminen, jonka jälkeen tila voidaan rekisteröidä hoivatilaksi. Vuoden kuluttua voidaan pyytää ulkopuolinen auditointi, jonka läpäisemällä tila saa laatumerkin. Tilan tulee lähettää kansalliseen hoivamaatalouden tukikeskukseen vuosittain

raportti, jossa mm. selostetaan tapahtuneet muutokset ja parannukset. Auditointi uusiin kolmen vuoden välein. (National Support Centre for Agriculture and Care: Handbook for Dutch Care Farmers, viitattu 2013)

Iso-Britanniassa terapeuttisen puutarhanhoidon yhdistys Thrive on laatinut hankkeilleen laatujärjestelmän, jonka tarkoituksena on auttaa toimijaa hahmottamaan nykyinen toimintansa ja sen kehitystarpeet. Järjestelmä perustuu PQASSO-laatujärjestelmään, joka on alun perin laadittu pienten, erityisesti kolmannen sektorin organisaatioiden tarpeisiin, mutta myöhemmin laajentunut kaiken kokoihin organisaatioihin (Beardsley 2011). Tämä laatujärjestelmä sisältää laatukriteeristöön selityksineen, valmiit lomakepohjat henkilökunnan ja asiakkaiden haastatteluun (arviointiin) sekä tarkistuslistat puutarhatilan/toimipaikan saavutettavuudesta ja kestävän kehityksen noudattamisesta (Thrive 2004).

Puutarhatoiminnan laatujärjestelmään Isossa-Britanniassa liittyvät sosiaaliterapeuttisen puutarhanhoidon ammatillisen kehityksen tutkinto ja sosiaaliterapeuttisen puutarhanhoidon palkinto, jonka saamiseksi tulee käydä erillinen lyhytkurssi. Molemissa koulutuksissa on mukana Coventryn yliopisto ja palkinnon on hyväksynyt toimintaterapian korkeakoulu. Sosiaaliterapeuttisen puutarhanhoidon palkinto edellyttää myös sertifiointia, jonka tekee erillinen tiimi yhdessä Coventryn yliopiston kanssa. (Thrive 2004)

Kansainvälisesti laatukoulutuksia tavallisempia ovat toimintamuoto- tai menetelmäkohtaiset koulutukset tai liiketoimintaan liittyvät koulutukset. Tällaisia koulutuksia on järjestetty mm. Ruotsissa (LRF viitattu 2013). Tämän raportin neljännessä osiossa käsitellään suomalaisen Green Care -osaamisen tilannetta. Nimenomaan Green Care -palveluiden laatuun liittyvää koulutusta ei vielä järjestetä, mutta laatuasioita käsiteltäneen vaihtelevassa määrin eri koulutusten sisällä.

5 Näkökohtia laadunhallintaan luontolähtöisissä toimintamuodoissa

Tässä alaluvussa käsitellään eläin-, puutarha- ja maatalu-avusteisten sekä muiden luontoväestöjen menetelmien ja toimintamuotojen erityispiirteitä. Materiaalia on kerätty koti- ja ulkomaisista lähteistä sekä haastattelulla eri menetelmien ja toimintamuotojen

asiantuntijoita. Erillisiä laatuksiteereitä eri toimintamuodoille ei tässä vaiheessa anneta. Green Care -työkirjassa on annettu esimerkkejä erilaisista mahdollisista laatuksiteereistä joillekin toimintamuodoille (MTT, THL & Lapin AMK 2014).

5.1 Eläinavusteiset toimintamuodot

Mitä eläinavusteiset toimintamuodot ovat?

Eläinavusteiset toimintamuodot jaetaan eläinavusteiseen terapiaan ja eläinavusteiseen toimintaan (taulukko 1). Eläinavusteinen terapia on terveydenhuollon ammattilaisen suunnittelemaa ja ohjaamaa eläinten avulla toteutettavaa terapia- tai kuntoutustyötä. Muut eläinavusteiset toimintamuodot tai työkäytännöt (sosiaalipedagogiset, kasvatukseen ja opetukseen liittyvät, virkistystoiminta ym.) ovat eläinavusteista toimintaa. Sosiaalipedagogisissa, kasvatuksellisissa ja muissa eläinavusteisissa toiminnoissa ohjaajan soveltuva koulutus riippuu asiakasryhmästä ja kyseessä olevasta toiminnasta. Terapiassa eläinavusteisuutta voidaan käyttää esimerkiksi fysioterapiassa ja toimintaterapiassa. Näistä kummassakin tutuin muoto on ratsastusterapia, mutta kokemuksia on myös koira-avusteisesta fysioterapiasta (Lepänen 2008) ja alpakoista (ks. lisää Alat ry

tai lampaista (esim. TerapiaLampola) toimintaterapian apuna. Myös suomenkarjan teriäkäyttöä on selvitetty (Kinnunen 2010, Tarkiainen 2011).

Eläinavusteisella toiminnalla ei tässä pääsääntöisesti tarkoiteta eläimiin liittyviä harrastuksia tai kuulo-, opas- tai avustajakoiria, jotka ovat vammaisten ihmisten lääkinällisiä apuvälineitä. Eläinavusteisessa toiminnassa käytettävät eläimet ovat tavallisesti lemmikki- tai kotieläimiä ja voivat toimia myös muiden kuin vammaisten kanssa. Merkittävä käytännön ero on se, että terapiaeläimillä ei pääsääntöisesti ole lupaa olla paikoissa, joihin lemmikkieläimilläkään ei ole pääsyä. Avustaja- ja opaskoirat puolestaan saavat liikkua omistajansa kanssa kaikkialla. (Ks. Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräiden elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (28/2009), Avustajakoira – Assistenthund ry, Invalidiliitto, Opaskoirayhdistys ry)

Taulukko 1. Esimerkkejä eläinavusteisista toimintamuodoista.

Eläinavusteiset menetelmät/toimintamuodot	
Eläinavusteinen terapia	Eläinavusteinen toiminta
Fysio- ja toimintaterapiat Psyko-terapia	Sosiaalipedagoginen eläintoiminta, esim. hevostoiminta Tunnetaitovalmennus esim. hevosten tai koirien avulla Eläimet vanhainkodeissa ym. laitoksissa Kasvatukselliset toiminnot: lukukoirat, koirat koululuokissa jne.

Eläinavusteisen toiminnan erityispiirteet

Eläinavusteiseen toimintaan liittyy erityispiirteitä, joita ei ole sellaisissa palveluissa, joissa eläin ei ole mukana. Eläinavusteisessa toiminnassa on aina mukana vähintään kolme osapuolta: asiakas, toiminnan ohjaaja ja eläin. Lisäksi voidaan tarvita toinen ohjaaja tai muita avustajia. Kaikkien osapuolten hyvinvoinnilla on omat vaatimuksensa. Toiminnan sopivuus asiakkaalle, eläimen sopivuus toimintaan ja asiakkaan ja eläimen yhteensopivuus⁷ arvioidaan rehellisesti ja tarvittaessa ohjataan asiakas muuhun toimintaan.

Eläinavusteisen toiminnan erityispiirteitä ovat myös osallistujien mahdolliset allergiat, pelot ja toimintarajoitukset. Fyysiset toimintarajoitukset voivat rajoittaa asiakaskuntaa esimerkiksi talli- tms. ympäristössä, jossa esteettömyyttä ei aina kyetä järjestämään. Sisätiloissa toimittaessa taas pelokkaille, allergisille ja muille eläinkontaktia vierastaville on annettava mahdollisuus olla osallistumatta. Mikäli asiakas on aiemmin käyttäytynyt väkivaltaisesti eläimiä kohtaan, on tarkoin harkittava eläinavusteisen toiminnan aloittamista. Tällaiset asiat on tärkeää käydä läpi jo toiminnan suunnitteluvaiheessa ja tarvittaessa asiakas ohjataan muuhun toimintaan.

Eläinavusteinen toiminta ei sovi kaikille asiakkaille eikä asiakastyö sovellu kaikille eläimille. Eläimen soveltuvuus sekä itse toimintaan että asiakastilanteisiin on tärkeää arvioida toimintaa suunniteltaessa. Asiakkaan tilanteet ja asiakkaiden toiveet (allergiat, pelot, aiemmat eläinkokemukset) tulee selvittää etukäteen ja huomioida toiminnassa. Eläinavusteista toimintaa suunniteltaessa on tärkeää pohtia mm.⁸:

⁷ Esimerkiksi asiakas voi pelätä isoja koiria, jolloin eläinavusteisessa toiminnassa ei voi olla mukana isoa koira. Pieni koira saattaa kuitenkin soveltua.

⁸ Tiedot saatu haastateltaessa eläinavusteisen toiminnan ammattilaisia.

- Mikä on eläimen rooli asiakastyössä?
- Kuka huolehtii eläimen hyvinvoinnista toiminnan aikana ja sen ulkopuolella?
- Miten toimitaan, jos eläinavusteista menetelmää/toimintamuotoa ei suunnitelmasta huolimatta voida käyttää (eläimen sairastuminen tai muut poikkeustilanteet)?
- Onko eläimestä huolehtimiseen resurssseja: henkilökunta, varat, tilat, osaaminen jne.?
- Mikä on käytettävän eläinlajin kuntouttavuus? Mikä on sen tuoma lisäarvo verrattuna muihin vastaaviin menetelmiin/toimintamuotoihin? Mikäli toiminnassa on mukana eksoottisia eläimiä, mikä on niiden tuoma lisäarvo verrattuna tutumpiin eläinlajeihin?
- Miten varmistutaan, etteivät allergikot, pelkäävät tms. joudu kosketuksiin eläinten kanssa?

Eläinavusteisen toiminnan turvallisuus

Eläinavusteiseen toimintaan liittyy riskejä, joita ei ole niissä toiminnoissa, joissa ei ole mukana eläimiä. Turvallisuus on tärkeä asia ja siihen on syytä kiinnittää erityistä huomiota, mutta on myös löydettävä tasapaino hyväksyttävän riskitason ja turvallisuusvaatimusten välille.

Kuluttajavirasto on laatinut ohjeet mm. ratsastuspalvelujen turvallisuuden parantamiseksi (Kuluttajavirasto 2003), mutta samaa ohjetta voidaan soveltaa myös muissa eläinavusteisissa toiminnoissa. Tämän ohjeen mukaan mm. asiakkaalle kerrotaan etukäteen onko osallistumiselle erityisvaatimuksia (osaamisen tai muun suhteen). Samoin kerrotaan mitä suojavarusteita tarvitaan ja mitä niistä osallistujan täytyy tuoda mukanaan. Asiakkaan puolestaan tulee olla rehellinen terveydentilaansa ym. toimintaan liittyvissä asioissa, jotta ohjaaja voi suunnitella toiminnan mahdollisimman turvallisesti. Asiakkaita myös opastetaan riittävästi, eikä heitä jätetä valvomatta.

Eläimen valinta

Kuten aiemmin mainittiin, eläinavusteisessa toiminnassa on aina vähintään kolme osapuolta, joiden tarpeet ja turvallisuus tulee huomioida. Yleensä eläinavusteisessa toiminnassa käytettäviltä eläimiltä vaaditaan ystävällisyyttä, rauhallisuutta, hyvää käytöstä ja mahdollisimman hyvää ennakoitavuutta. Yleensä eläimen tulee myös olla tottunut erilaisiin tilanteisiin, ääniin, ihmisiin, apuvälineisiin jne. Sisätiloissa toimittaessa eläimeltä vaaditaan tavallisesti sisäsiisteyttä. Joissain tapauksissa eläimille on asetettu ikärajoja. (ks. esim. Alat ry, Hali-Bernit, PetPartners)

Eksoottisten eläinten käyttämistä eläinavusteisen toiminnan apuna tulee harkita tarkoin. Eläimen hyvinvoinnin varmistaminen voi olla vaikeaa tai mahdotonta eikä niiden käyttäytymisestä, hyvinvoinnin vaatimuksista tai terveydentilasta ehkä tiedetä tarpeeksi. Tällöin toiminta voi olla vaarallista kaikille osapuolille. Kaikkien osapuolten mukavuuden, terveyden ja turvallisuuden kannalta ei myöskään ole tarkoituksenmukaista tuoda toimintaan eläintä, jota hyvin monet osallisista pelkäävät, kuten käärmeitä.⁹

Joillekin eläinlajeille on kehitetty testejä, joiden avulla voidaan todeta soveltuvuus eläinavusteiseen toimintaan. Mikäli sopivaa testiä ei ole, eläimen omistajan vastuulla on arvioida eläimen sopivuus suunniteltuun toimintaan. Tämä vaatii erittäin hyvää tietoa, taitoa ja kyseisen eläimen tuntemusta. Kaikki eläimet eivät sovellu Green Care -toimintaan, mikä on tärkeää havaita ja hyväksyä ajoissa.

Eläinten hyvinvointi

Eläinavusteisessa toiminnassa eläin on ihmisen työpari ja yhteistyökumppani, jonka hyvinvoinnista on huolehdittava. Eläinsuojelulainsäädäntö antaa minimivaatimukset eläintenpidolle. Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira) on julkaissut sarjan eläinsuojelulainsäädännön vaatimuksia kokoavia lyhyitä ja selkeitä kirjasia otsikolla *Eläinsuojelulainsäädäntöä koottuna*. Oppaat on laadittu hevoselle, lampaalle, vuohelle, sialle, naudalle, kissalle ja koiralle, lemmikkieläimille (jyrsijät, linnut ym.), kanalle, ankalle ja hanhelle, kalkkunalle sekä turkiseläimille ja niissä käsitellään lajikohtaisia eläinsuojelulainsäädännön vaatimuksia.

Hyvän hoidon, viihtyvyyden ja turvallisuuden varmistamiseksi eläinten hyvinvoinnista vastaava henkilö on tarpeen nimetä myös silloin, kun asiakkaiden tehtäviin kuuluu eläinten päivittäinen hoito. Tällä pyritään varmistamaan, että eläimet tulevat hoidetuksi myös erikoistilanteissa. Vastuu edellyttää hyvää tietoa kyseisistä eläimistä ja niiden hyvinvoinnin vaatimuksista, joka myös saattaa puuttua asiakkailta.

Eläimen on tärkeää olla terve ja eläinlääkärin säännöllisesti tarkastama, ja se tarvitsee lepoa ja rauhaa sekä liikuntaa sopivassa suhteessa. Eläimen ohjaajan tai eläinten hyvinvoinnista vastuullisen henkilön tehtävä on tunnistaa milloin eläin on sairas, väsynyt tai ei muusta syystä voi työskennellä. Näiden tilanteiden varalle tarvitaan varasuunnitelma. Eläimen tarpeet ja hyvinvointi huomioidaan sekä toiminnan aikana että sen ulkopuolella.

⁹ Esimerkiksi Yhdysvalloissa toimiva eläinavusteisen terapian ja toiminnan järjestö Pet Partners ei rekisteröi eksoottisia eläimiä, kuten liskoja, käärmeitä, frettejä tai koiran ja suden risteytyksiä. <http://www.petpartners.org/page.aspx?pid=267#Exotic>

5.2 Puutarha-avusteinen toiminta

Mitä puutarha-avusteinen toiminta on?

Puutarha-avusteinen toiminta jaetaan puutarhaterapiaan ja terapeuttiseen puutarhan hoitoon (taulukko 2). Puutarhaterapia on ”ammattilaisen ohjaamaa ja kliinisiin tavoitteisiin tähtäävää kasvien käyttöä” (Sempik & Aldridge 2006). Puutarhaterapialla on määritellyt tavoitteet ja arviointimenetelmät ja toimintaa ohjaa puutarhaterapeutti. Terapeuttisessa puutarhanhoidossa yksilökohtaisia tavoitteita ei dokumentoida kliinisesti. (CHTA)

Terapeutista puutarhanhoitoa puolestaan voidaan kuvata ”aktiiviseksi tai passiiviseksi prosessiksi, jossa henkilön hyvinvointi voi kohentua kasvien ja puutarhanhoidon avulla” (Sempik & Aldridge 2006), kasvien ja puutarhanhoidon käyttämiseksi ihmisen kasvun tukena (Thrive) tai kasvien hyödyntämiseksi yksilöiden tai ryhmien terveyden edistämässä (Kanadan puutarhaterapiayhdistys, CHTA). Erityisen suosittua puutarha-avusteinen toiminta on Englannissa, jossa suurimmat asiakasryhmät ovat mielenterveys- ja oppimisvaikeuksista kärsivät. (Sempik & Aldridge 2006)

Ruotsissa puutarhaterapiaa on käytetty mm. työuupumuksesta kärsivien kuntoutuksessa (esim. Reischl-Sundberg & Lundsten 2006). Suomessa puutarhaterapiasta on kokemusta mm. mielenterveyspotilaiden kuntoutuksessa (Rappe ym. 2008, Ihalainen 2011) ja vanhus-

ten asumispalveluissa (Rappe 2005). Lisäksi puutarhoja voidaan hyödyntää esimerkiksi fysio-, toiminta- ja psykoterapiassa tai vapaa-muotoisemmin erilaisissa virkistävässä, ennaltaehkäisevässä ja voimaannuttavissa tarkoituksissa. Puutarhatoiminta soveltuu myös työtoimintaan ja siitä on kokemusta myös vankeinhoidossa (Rikosseuraamuslaitos: Keravan ja Vilppulan vankilat).

Puutarha-avusteisen toiminnan turvallisuus

Vaikka puutarhatoiminta on yleensä melko turvallista, siihen liittyy tiettyjä riskejä. Näitä ovat erityisesti kaatuminen, kasvien haitallisuus sekä maaperän mikrobit, jotka voivat aiheuttaa sairauksia (mm. jäykkäkouristus) päästessään elimistöön esimerkiksi haavojen kautta. Myös hyönteiset voivat aiheuttaa vaaratilanteita ja säätilat (kuumeisuus, kylmyys, kastuminen jne.) ovat huomioitavia asioita. (RHS 2007)

Kaatumisia voidaan välttää huolellisella suunnittelulla ja sopivilla jalkineilla. Pihoista ja puutarhoista saadaan oikealla suunnittelulla sopivia myös liikuntarajoitteisten käyttöön (esim. Malin 2010).

Kasvien haitallisuudesta on runsaasti tietoa Myrkytystietokeskuksen internet-sivuilla. Myrkyllisten, paljon allergisoivien, piikkikäiden, yms. kasvien käyttöä on syytä välttää ja mahdollisuuksien mukaan käyttää muita kasveja. Kasvien valinnassa huomi-

Taulukko 2. Esimerkkejä puutarha-avusteisesta toiminnasta.

Puutarha-avusteiset menetelmät/toimintamuodot	
Puutarhaterapia	Puutarha-avusteinen toiminta
Fysio- ja toimintaterapia	Puutarha-avusteiset työ- ja päivätoiminnot
Psykoterapia	Työvalmennukset ym. työllistämiseen liittyvät puutarhatoiminnot
	Vanhusten ym. virkistystoiminta terapeuttisilla pihilla
	Vankilapuutarhat

oidaan myös asiakaskunnan taipumukset ja tarpeet. Ohjaajan on tarpeen tietää osallistujien allergioista. Asiakkaalta tarvitaan rehellisyyttä näissä asioissa, jotta varautuminen on mahdollista.

Puutarhatyössä saatetaan myös käyttää lanooitteita ja kemikaaleja. Näiden käytössä, käsittelyssä ja säilytyksessä tarvitaan huolellisuutta ja vastuullisuutta. Mikäli kemikaaleja käytetään, ne säilytetään lasten ja muiden riskiryhmien sekä eläinten ulottumattomissa ja käsittelystä vastaa osaava henkilö. Kemikaali-

lien käsittelyn aikana osalliset käyttävät tarvittavia suojaruusteita (käsineet, suojavaateus, tarvittaessa suojalasit ja hengityssuojain). (RHS 2007)

Puutarhatoiminta soveltuu myös sisätiloihin. Näin toimintaa voidaan harjoittaa myös sellaisten henkilöiden kanssa, joiden toimintakyky ei riitä ulkoiluun. Sisätiloissa työskennellessä voimakkaat tuoksut ja siitepöly aiheuttavat ulkotiloja yleisemmin oireita allergisille henkilöille. Tämä voi vaatia erikoisjärjestelyjä joissain tilanteissa.

5.3 Muu luontoavusteinen toiminta

Mitä muu luontoavusteinen toiminta on?

Luontoavusteisiin toimintoihin voidaan lukea suuri määrä erilaisia ja erilaisissa ympäristöissä tapahtuvia aktiviteettejä (taulukko 3). Tässä aluvuussa luontoavusteisella toiminnalla tarkoitetaan erityisesti luonnonympäristöissä tapahtuvaa toimintaa, erotuksena puutarhojen ja maatilaympäristöjen kaltaisiin rakennettuihin ympäristöihin.

Luontoavusteisista toiminnoista on suomalaisia esimerkkejä mm. päihdekuntoutuksen alueella (A-kiltojen liitto 2012, Labba & Magga 2011, Sininauhaliitto) ja mielenterveyskuntoutuksessa (esim. Kurkela ja Hekkala 2011). Toimintamallia on kehitetty myös kehitysvammaisten asumispalveluiden yhteyteen (Peuraniemi 2012). Kasvatuksellisista toiminnoista luontokoulut ja päiväkodit ovat myös tunnettuja ja luontokouluille on jo oma verkostonsa ja kriteeristönsä (Luonto- ja ympäristökoulujen liitto 2008).

Luontoavusteisessa toiminnassa ympäristön asettamia erityispiirteitä on runsaasti ja ne vaihtelevat toiminnan mukaan. Ympäristö voi myös olla asiakkaita rajaava, jos esteettömyyttä ei voida taata.

Luontoavusteisissa toiminnoissa luonnon kunnioittaminen on tärkeää. Ympäristön huomioimista ja kestäväen kehityksen periaatteiden noudattamista neuvotaan myös Kuluttajaviraston ohjeessa ohjelmajpalvelujen turvallisuuden parantamiseksi (Kuluttajavirasto 2003), joka on sovellettavissa myös muihin luontoavusteisiin palveluihin. Perusperiaatteita on, ettei luontoa roskata tai tarvella ja luonnon- ja ympäristönsuojelulainsäädäntöä noudatetaan. Jos toiminta edellyttää paikasta toiseen siirtymistä, on syytä mahdollisuuksien mukaan käyttää julkisia kulkuneuvoja, kimpakyytejä tai ei-moottoroituja ajoneuvoja. Luonnossa liikuttaessa noudatetaan jokamiehen oikeuksia. Muut luonnossa liikkujat, maanomistajat ym. otetaan

Taulukko 3. Esimerkkejä luontoavusteisista toiminnoista ja toimintamuodoista.

Luontoavusteiset terapiat	Muut luontoavusteiset toiminnot
Terapiat (fysio-, toimintaterapia jne.)	Luonto- ja ympäristökasvatus
Ekopsykologia	Virkistys- ja ohjelmajpalvelut
Päihde- ja mielenterveyskuntoutus (esim. "mettäterapia")	

huomioon, heidän toiveitaan kuunnellaan ja mahdollisuuksien mukaan toimitaan niiden mukaisesti.

Muun luontoavusteisen toiminnan turvallisuus

Luontoavusteisen toiminnan riskit vaihtelevat suuresti toiminnasta riippuen eikä vaaranpaikkoja voi merkitä samalla tavoin kuin rakennetussa ympäristössä.

Kuluttajaviraston ohjeen (Kuluttajavirasto 2003) mukaiset perusperiaatteet turvallisuudelle ovat, että toiminta ei saa olla vaarallista osallistujan terveydelle tai omaisuudelle, eikä aiheuttaa vaaraa sivullisille. Myös työnteki-

jöiden turvallisuudesta tulee huolehtia. Etukäteen määritellään osallistujien enimmäismäärä ja mahdolliset rajoitteet (ikä, kunto, taidot jne.) sekä olosuhterajat, jolloin toimintaa ei harjoiteta (pakkasraja, ukkonen jne.) ja tarvittaessa lähetetään osallistujille kirjallista ennakkotietoa, jossa kerrotaan mitä toimintaa pitää sisällään, mitä se edellyttää osallistujalta jne. Ennakkoon päätetään myös olosuhterajat, joiden ulkopuolella toimintaa ei järjestetä tai se keskeytetään. Turvallisuuden vuoksi myös henkilökunnan määrä sovitaan asiakkaiden määrään ja tarpeisiin ja henkilökunnan omasta hyvinvoinnista täytty huolehtia. Toiminnan riskien arviointi on toiminnan harjoittajan tehtävä.

5.4 Maatiloilla tapahtuva Green Care -toiminta

Mitä maatiloilla tapahtuva Green Care -toiminta on?

Maatiloilla tapahtuvasta hoivatoiminnasta käytetään esimerkiksi Saksassa ja Italiassa nimitystä sosiaalinen maatalous (*Social Farming*) ja Alankomaissa hoivamaatalous (*Care farming*). Norjassa sitä kutsutaan nimellä *Inn På Tunet*. Maatilalla tapahtuva Green Care -toiminta voi tarkoittaa mm.:

- eri ryhmien asumispalveluita tai perhehoitoa
- työ- ja päivätoimintaa
- kasvatusta ja opetusta maatilan yhteydessä.

Suomessa maatiloilla tapahtuva Green Care -toiminta on vielä melko harvinaista. Yleisimmät toiminnan muodot ovat lastensuojelun perhekodit maatilaympäristössä ja vankilatilalla harjoitettava maatalous (Rikosseuraamuslaitos, Pelson vankila), sekä vammaisten työ- ja päivätoiminta maatiloilla. Myöskään termit eivät ole Suomessa vakiintuneet, vaan maatilaympäristössä tapahtuvaa Green Care -toimintaa on kutsuttu muun muassa hoivamaataloudeksi ja maatalo-avusteiseksi toiminnaksi.

Hoivamaatiloja koskee sama maatalouslainsäädäntö kuin muita maatiloja, ja sosiaali-, terveys- tai kasvatuspalvelun tms. lainsäädäntö kuin muita vastaavia palveluja¹⁰.

Maatiloilla tapahtuvan toiminnan turvallisuus

Maatilaympäristö asettaa monia haasteita turvallisuudelle. Lisäksi Green Care -palvelujen asiakkailta voi olla erityistarpeita, jolloin myös onnettomuusriski maatiloilla on suurempi. Maatilaympäristö voi rajata tiettyjä asiakasryhmiä toiminnan ulkopuolelle, sillä esimerkiksi esteettömyyden varmistaminen voi olla vaikeaa. Esteettömyyteen panostamalla voidaan kuitenkin parantaa yleistä turvallisuutta.

¹⁰ Lainsäädäntöä on saatavana kootusti mm. seuraavilta sivustoilta:

Hevosten pitoa koskevaa lainsäädäntöä: Hippolis, <http://www.hippolis.fi/?pageid=76>

Maa- ja metsätalousministeriö, maatalouden kansallinen lainsäädäntö: <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/lainsaadanto/kansallinen-lainsaadanto.html>,

Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveyspalveluja koskeva lainsäädäntö [http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_terveyspalvelut/lainsaadanto](http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/lainsaadanto)

Maatilan vaaroista on laadittu myös tarkistuslista ja ohjeet (esim. Mela 2011). Näiden näkökulma on lasten turvallisuudessa, mutta monet neuvoista ovat yleisluontoisia ja sovellettavissa muillekin asiakasryhmille. Tarkistuslistassa neuvotaan mm. säilyttämään ajoneuvot ja työkoneet siten, että asiattomat eivät niihin pääse ja että riski loukkaantumiseen on mahdollisimman pieni ja opastamaan turvallisuusasioissa ja suojainten käytössä ja tilalla toimimisessa. Samoin mm. ensiaputaidot ja -välineet sekä niiden hyvä saatavuus ovat tärkeitä niin lasten kuin muidenkin erityistä ohjausta vaativien henkilöiden kanssa toimittaessa.

Työtoiminnassa ja vastaavassa on huomioitava sekä maatilayrittäjän että toimintaan osallistuvien työturvallisuus. Tämä koskee myös maatilaa opetusympäristönä, sillä koulun katsotaan olevan oppilaan työpaikka ja kouluksi lasketaan ne tilat, joissa opetusta annetaan, vaikka tilat olisivatkin varsinaisen koulurakennuksen ulkopuolella. Työturvallisuudesta määrätään mm. työturvallisuuslaissa (23.8.2002/738) ja laissa nuorista työntekijöistä (19.11.1993/998).

Asumispalveluiden tapauksessa pelastuslain (29.4.2011/379) 18–19 §:n mukainen poistumisturvallisuus selvitys tulee olla tehtynä ”sairaaloissa, vanhainkodeissa ja muussa laitoshuollossa, suljetuissa rangaistuslaitoksissa ja muissa näihin verrattavissa kohteissa (hoitolaitokset) sekä asumisyksikön muotoon järjestetyissä palvelu- ja tukiasunnoissa ja muissa näihin verrattavissa asuinrakennuksissa ja tiloissa, joissa asuvien toimintakyky on tavanomaista huonompi (palvelu- ja tukiasuminen)” ellei rakennusluvan yhteydessä ole laadittu turvallisuus selvitystä.

Eläintiloilla toimittaessa mikrobiologiset tekijät huomioidaan asiakkaan ja eläinten terveyden vuoksi sekä toiminnan ja elinkeinon jatkuvuuden turvaamiseksi. Iso-Britanniassa toimiva Visitor Safety in the Countryside Group (VSCG 2012) on laatinut ohjeet maatiloille tulevien ryhmien turvallisuuden varmistamiseksi. Näissä ohjeissa pääpaino on eläinten kohtaamisessa ja mikrobiologisissa riskeissä, mutta yleiset ohjeet (etenkin yhdessä luontotoiminnan yleisten ohjeiden (VSCG Visitor safety in the countryside group, Guiding principles) kanssa) ovat sovellettavissa muuhunkin maatilatoimintaan.

Maatilojen henkilöstön osaaminen

Maatiloilla tuotettavia sosiaali- ja terveyspalveluita koskevat samat säädökset kuin muuallakin tuotettavia palveluita. On kuitenkin mahdollista, että osallistuvan ryhmän mukana on sosiaali-, terveys- tai kasvatustalon ammattilainen, jolloin tilalla työskenteleviltä henkilöiltä ei vaadita kyseistä pätevyyttä. Näin on tavallisesti esimerkiksi päiväkotija koululaisryhmien kanssa. Myös mm. terapeutti (fysioterapeutti, toimintaterapeutti tms.) voi hyödyntää maatilan ympäristöä ja eläimiä tulemalla paikalle asiakkaansa kanssa. Tällöin maatilan henkilökunnalta vaaditaan erityisesti kykyä ohjata ja opastaa maatilan työssä sekä riittäviä sosiaalisia taitoja asiakkaiden kanssa toimimiseen. Tällöinkin maatilan väen ja asiakkaan ohjaajan on syytä etukäteen käydä läpi vierailun kulku, rajoitteet ja muut erityispiirteet. Joka tapauksessa henkilöstöllä tulee olla riittävät turvallisuus- ja ensiaputaidot, ja toimintaan osallistuville täytyy kertoa, miten toimitaan turvallisesti ja miten vaaratilanteissa käytäydytään.

6 Suosituksia Green Care -laadunhallinnan aloittamiselle

6.1 Tausta

Karkeasti ottaen toimialat, joissa voidaan hyödyntää luontolähtöisiä toimintamuotoja, voidaan jakaa sosiaali- ja kuntoutuspalveluihin, kasvatukseen ja opetukseen sekä virkistys- ja hyvinvointipalveluihin. Terveyspalveluissa luontolähtöiset toimintamuodot soveltuvat erilaisiin kuntoutuspalveluihin, jolloin ne ovat kuntoutuksen työmuotoja tai menetelmiä muiden joukossa.

Sosiaali- ja terveyspalveluissakaan Green Care -toiminnassa ei ole kysymys täysin uudelta asialta, vaan tavanomaisista yhteiskunnan järjestämistä vastaavista palveluista, joiden tuottamisessa käytetään luontolähtöisiä toimintamuotoja. Näiden palvelujen peruslaatuvaatimukset ovat samat kuin muillakin sosiaali- ja kuntoutuspalveluilla. Niitä koskevat palvelutyypin perusteella monenlaiset lait ja säädökset sekä muut standardit, suositukset ja ohjeet.

Laadunhallintaosion työstövaiheessa suomalaisen Green Care -käsite on jäseny-

nyt, mistä syystä olemme rajanneet myös suosituksia. Olemme keskittyneet sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteydessä tai osana toteutettavaan Green Care -toimintaan, luontotoivoaan, mutta olemme käsitelleet soveltuvin osin myös luontovoiman palveluita. Suositukset ovat kuitenkin hyödynnettävissä myös luontolähtöisissä virkistyspalveluissa.

Useat haastatellut asiantuntijat olivat sitä mieltä, että Green Care -toimintaan suunnattu laadunhallinta ei voi sisältää kalliita ja monimutkaisia järjestelmiä. Laatutyötä pidettiin kuitenkin tärkeänä ja hyvin tarpeellisena. Laatutyön motiiveja ovat mm. huoli toiminnan turvallisuudesta ja vastuullisuudesta, etenkin jos Green Care -toiminta yleistyy ja siitä tulee keskeinen tulonlähde yrittäjille. Laatutyö on eräs todiste vastuullisuudesta ja siitä, että Green Care on vakavasti otettava asia.

6.2 Green Care -toiminnan yhteiset laatusuositukset

Seuraavat suositukset koskevat kaikkea Green Care -toimintaa menetelmästä tai toimintamuodosta riippumatta. Suosituksiin on päädytty tässä laatutyöosiossa kuvattujen laadunhallinnan periaatteiden, tehtyjen kirjallisuuskatsausten, lukuisten asiantuntija-haastattelujen, työpajojen ja keskustelujen perusteella. Suositusten kautta on mahdollista rakentaa Green Care -toiminnan yhteistä sisältöä ja lisätä luottamusta toimintaa kohtaan.

1 Palvelun kuvaus

Kaikkien Green Care -toimijoiden tulee pystyä kuvaamaan palvelunsa ja ydinprosessinsa (vertaa ISO 9000 -standardi, SHQS-malli). Sosiaali- ja terveydenhuollossa ydinprosessi on yrityksen perustehtävään ja toiminta-ajatuksen perustuva asiakkaan hoito-, kuntoutus- tai palveluprosessi. Prosessien kuvaaminen selkiyttää työn tavoitteita ja tekee työn eri vaiheet näkyviksi. Green Care -toiminnassa tulee kuvata toiminnan Green Care

-elementit ja niiden käyttö sekä se, mikä tekee toiminnasta Green Care -toimintaa. Green Care -palvelu voidaan kuvata Green Care -työkirjan avulla.

Palveluprosessin kuvauksen laajuus riippuu toiminnan laajuudesta. Se voi olla yksinkertainen sanallinen selostus asiakastilanteen kulusta tai laaja ja monitahoinen kuvamuotoinen esitys yrityksen toiminnasta tai jotain tältä väliltä (ks. myös alaluku 2.5. Palveluprosessikuvaus). Toiminta-ajatuksen ja toimintaperiaatteiden kuvausta vaaditaan myös Valviran omavalvontasuunnitelmassa.

II Eettiset periaatteet, toiminnan arvot ja vastuullisuus

Green Care -toiminnan edellytyksenä voidaan pitää Green Care Finland ry:n eettisten ohjeiden noudattamista. Kun Green Care -toiminnalle ei ole olemassa varsinaista laatu-järjestelmää tai tuotemerkkiä, eettisiä ohjeita voidaan pitää keskeisenä laatua määrittävänä ohjeistuksena sekä luontohoivan että luontovoiman markkinoilla.

Green Care -toimijan tulee tuntea myös oman ammattialansa eettiset periaatteet. Kunkin Green Care -toimijan tulee avata omat eettiset periaatteensa, niihin liittyvät arvot, ja vastuullisen toiminnan kriteerit. Tämä voidaan tehdä Green Care -työkirjan avulla.

III Turvallisuusasiakirja

Kaikelle Green Care -toiminnalle tulee laatia kirjallinen turvallisuussuunnitelma (ks. myös alaluku 4.3.3 Turvallisuus ja turvallisuusasiakirja). Tukes on laatinut ohjeet kuluttajansuojalain mukaisen turvallisuusasiakirjan tekemiseen. Tukesin (2001) ohjeiden mukaan turvallisuusasiakirja voidaan tarpeen mukaan liittää osaksi pelastus- ja muita suunnitelmia, kunhan turvallisuusasiakirjan ohjeissa mainitut vaatimukset täyttyvät.

Monilta palveluilta vaaditaan turvallisuusasiakirja kuluttajansuojalainsäädännön perusteella. Green Care -palveluille turvallisuusasiakirjan laatimista suositellaan silloinkin, kun sitä ei muun toiminnan perusteella vaadita, johtuen Green Care -toimintamuotojen erityispiirteistä. Jos turvallisuusasiakirja on jo olemassa, Green Care -toimintaan liittyvät erityispiirteet lisätään siihen. Turvallisuusasiakirjan laajuus suhteutetaan toiminnan laajuuteen: mikäli toiminta on laajaa ja monipuolista, turvallisuusasiakirjassa käsitellään eri toiminnot, suorituspaikat ja muut turvallisuuteen vaikuttavat asiat erikseen. Mikäli toiminta on pienimuotoista ja vähäriskistä, suppea ja lyhyt kuvaus riittää.

Turvallisuusasiakirja päivitetään ja käydään läpi asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa riittävän huolellisesti, jotta sisältö varmasti ymmärretään. Turvallisuusasioita myös kerataan riittävän usein, jotta hätätilanteen toimintatavat ovat tarpeen vaatiessa muistissa.

IV Omavalvontasuunnitelma

Green Care -toiminnan osalta omavalvonta (ks. myös alaluku 4.3.4 Omavalvonta ja omavalvontasuunnitelma) on suositeltavaa myös silloin, kun sitä ei lakisääteisesti edellytetä. Omavalvontasuunnitelman laatiminen voi toimia laadunhallintatyön aloituksena tapauksissa, jossa varsinaista laadunhallinnan mallia (ks. esimerkkejä: alaluku 2.3 Laadunhallinnan malleja) ei ole käytössä.

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista edellyttää yksityisiltä sosiaali- ja terveyspalveluiden palveluiden tuottajilta omavalvontasuunnitelman tekemistä (Valvira 2012) sekä luvanvaraisessa että ilmoituksenalaisessa toiminnassa. Jos Green Care -palveluntuottajalla on muuhun toimintaan liittyen laadittu omavalvontasuunnitelma, sitä täydennetään Green Care -toiminnan osalta.

Valviran omavalvontaohjeet ovat sovellettavissa myös muihin kuin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kirjaaminen on myös olennai-

nen osa omavalvontasuunnitelmaa, koska ilman säännöllisiä kirjauksia ei voida seurata omavalvonnan käytännön toteutumista. Palvelujen tuottajat voivat seurata omavalvontasuunnitelman toteutumista arvioinnin avulla, jolloin kysymykseen tulevat sekä itsearviointi, ulkoinen arviointi sekä vertaisarviointi. Merkittävässä roolissa ovat myös asiakkailta saatavat palautteet. Omavalvonta tulisikin Valviran mukaan saada toimimaan siten, että palvelutoiminnassa kyetään hyödyntämään vastavuoroista ja tasavertaista keskustelua asiakkaiden kanssa sekä reagoimaan asiakkaan antamaan palautteeseen. Lakisääteinen omavalvontasuunnitelma tulee myös vuosittain vahvistaa.

V Arviointi osana laadunhallintatyötä

Laadunhallintatyö käsittää koko organisaation toiminnan. Sitä voidaan pitää johtamisen ajattelutapana. Laadunhallintaan kuuluu laadun suunnittelu, -ohjaus, -varmistus ja -parantaminen. Laadun kehittäminen ei ole mahdollista ilman toiminnan arvioimista ja siihen liittyvää parantamista. Toiminnan arviointia voidaan tehdä eri näkökulmista kuten itsearviointina, asiakasarviointina, vertaisarviointina tai esikuva-arviointina (benchmarking).

Arvioinnin velvoite on sisäänrakennettuna monissa laadunhallintamenetelmissä. Niissä

korostetaan erityisesti asiakaspalautteen ja itsearviointin merkitystä (vrt. kohta IV omavalvonta). Itsearviointi voidaan toteuttaa monella tavalla. Se voi toteutua työyhteisössä vallitsevana työorientaationa, jossa keskeistä on arvioiva työote ja jatkuva oppimis- ja kehittymisprosessi. Olipa kyse millaisesta itsearviointin tavasta tahansa, tärkeää on yhteinen keskustelu ja kannanotto laadun keskeisiin vaatimuksiin.

Ulkoisessa laatuarvioinnissa ulkopuolinen taho tekee laatuarvioinnin, auditoinnin, jonka tuloksena palvelun tuottaja voi saada sertifiointin, laaduntunnustuksen, laatu-palkinnon tai laatu-merkin. Jos Green Care -toimijalla on käytössään jokin laadunhallintamalli tai työkalu, toiminnan arviointia, seuranta ja kehittämistä tehdään sen periaatteiden mukaisesti.

Laadunhallintatyön näkökulmasta, Green Care -palvelutoiminnan laadunhallina perustyökaluja ovat turvallisuusasiakirja ja omavalvontasuunnitelma. Kun perustyökaluja täydennetään VoiMaa!-hankkeessa kehitetyllä työkirjalla, voi yhdistelmä toimia ensimmäisen tason/portaan (vrt. Matkailun laadunportaat) laadunhallinnan työkaluna, joka täytettynä toimii toimintakäsikirjana ja soveltuvin osin myös laatu-käsikirjana.

6.3 Green Care -toiminnan laatuun vaikuttavia seikkoja

Green Care -toimintaa toteutetaan monin tavoin. Se voi olla päätoimista Green Care -yrittäjyyttä tai yritystoiminnalle varsin marginaalinen, yksittäinen toimintamuoto. Myös luontolähtöisten toimintamuotojen kirjo on laaja. Pelkkä sijainti maaseudulla, maatilalla tai luonnossa tai eläinten tai kasvien läsnäolo ei kuitenkaan riitä, vaan luontoelementtien hyödyntämisen tulee olla tietoista ja tavoitteellista.

Seuraavat asiat vaikuttavat myös Green Care -toiminnan laatuun ja ne on suositeltavaa huomioida Green Care -toimintaa suunniteltaessa ja kehitettäessä.

Ohjaaja

Sosiaali-, terveys- ja kasvatustalveissa ohjaajalla tulee olla soveltuva koulutus ja pätevyys. On myös muistettava, että terä-

piaa ohjaa vain koulutettu ja pätevä ammattilainen. Terapia on kuntoutujakohtaisesti suunniteltua, tavoitteellista ja valvottua (esim. Kela 2010a), eikä muunlaista toimintaa kutsuta terapiaksi.

Green Care -toiminnassa tarvitaan osaamista sekä asiakkaan ohjaamiseen että luontolähtöisen menetelmän tai toimintamuodon hallintaan. Nämä taidot voivat olla yhdellä tai hajautettuna useammalla henkilöllä. Työyhteisössä tulee olla henkilö, joka hallitsee käytettävän menetelmän tai toimintamuodon. Asiakskunta, toiminnan luonne ja mitta-kaava vaikuttavat pätevyysvaatimukseen: jos toiminta on pienimuotoista, asiakkaita on kerralla vähän eivätkä asiakkaat ole erityisen haastavia, voi sekä asiakkaan että luontolähtöisen toimintamuodon ohjaus kuulua samalle henkilölle. Jos taas toiminta on laajaa, monimutkaista ja asiakkaita on paljon tai he ovat haastavia, useampi ohjaaja on tarpeen. Tällöinkin Green Care -toiminnanohjaajalta vaaditaan kuitenkin taitoa asiakkaan kohtaamiseen ja ohjaamiseen sekä perustiedot asiakkaiden erityispiirteistä ja tarpeista ja asiakkaan ohjaajalla perustiedot käytettävästä menetelmästä tai toimintatavasta riippumatta. (Ks. myös alaluku Moniammatillisuus)

Matkailussa, virkistyksessä ja vastaavissa ohjaajan koulutus riippuu asiakaskunnan tarpeista. Tehtäessä yhteistyötä sosiaali-, terveys- tai kasvatustalon ammattilaisten kanssa, luontolähtöisen toimintamuodon ohjaajalle voi riittää tietyn toimintamuodon (eläimen, puutarhatyön, maatilan, luonnon) tuntemus. Ohjaajan on aina oltava rehellinen omasta osaamisestaan ja tunnustettava sen rajat. Ohjaajan on myönnettävä, jos asiakas on liian haasteellinen tai asiakas ei hyödy toiminnasta. Tällöin asiakas on lähetettävä hänelle paremmin soveltuvaan palveluun.

Ohjaus

Asiakkaita on opastettava ja ohjattava Green Care -toimintaan. Säännöt ja ohjeet käy-

dään läpi etukäteen ja ne kerrataan tarpeen mukaan. Koska osallistujat ovat usein jollakin tavoin erityistarpeisia, voi ohjaamiseen ja opastamiseen vaadittava aika ja työpanos olla suuri. Lisäksi ohjaajia on oltava riittävä määrä asiakkaiden tarpeet huomioiden. (mm. Kuluttajavirasto 2004.)

Moniammatillinen yhteistyö

Green Care -toiminnassa on paljon mahdollisuuksia yhteistyöhön ja moniammatillisuuteen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaja voi ostaa Green Care -palvelun toiselta yritykseltä, jolloin ostajalla ei tarvitse itsellään olla Green Care -osaamista. Tätä toimintatapaa tulisi hyödyntää mahdollisuuksien mukaan, kuitenkin tiedostaen toimintaan ja asiakaskuntaan liittyvät erityisvaatimukset.

Moniammatillisuus voi toteutua myös siten, että asiakkaalle annettava palvelu suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa tiimissä: toimintaa suunniteltaessa sosiaali-, terveys- tai kasvatustalon ammattilaiset, Green Care -osaaja, asiakas ja mahdolliset asiakkaan tukihenkilöt tai omaiset suunnittelevat yhdessä miten luontolähtöisiä toimintamuotoja voidaan hyödyntää. Toiminta toteutetaan suunnitelman mukaan ja edistymistä seurataan tiimissä.

Moniammatillista verkostoa tarvitaan myös asiakastilanteiden hallinnassa. Asiakastyössä voi tulla tilanteita, joihin paikalla olevien henkilöiden ammattitaito ei riitä tai Green Care -toiminta ei sovellu asiakkaalle. Tällöin on usein tarpeen saada asiakas nopeasti tarvitsemansa palvelun piiriin.

Laadunhallinta-asiakirjojen julkisuus

Laadunhallintaan liittyvät asiakirjat tulee olla asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden saatavilla. Laadunhallintaan liittyvien asiakirjojen pohjalta laaditaan myöhemmässä vaiheessa oma toiminta- tai laatukäsikirja. Jos yrityksellä on jo oma laatukäsikirja, se päivitetään Green Care -toimintojen ja Green Care -toiminnalle asetettujen suositusten mukaisesti.

6.4 Suuntaviittoa laadunhallintatyön jatkolle

Tämän laadunhallintaosion jatkotyönä, osana *VoiMaa!*-hanketta, julkaistiin palvelumalliosion ja laatuosion yhteistyönä Green Care -toimijoille suunnattu sähköinen työkirja, jonka avulla toimijat voivat työstää tarpeitaan vastaavan toimintakäsikirjan. (MTT, THL & Lapin AMK 2014)

Green Care -laadunhallintatyön osalta jatkossa tulee ratkaista mm. portaittaiseen laatu-järjestelmään siirtymisen vaihtoehdot, mahdollisten tuotemerkkien vaatimukset sekä mahdolliseen sertifioituun laatu-järjestelmään liittyvät kysymykset sekä näiden tarve Green Care -toiminnassa. Lisäksi laadunhallintatyön vastuut tulee selvittää perin pohjin: mikä taho jatkaa, valvoo ja päivittää laatu-työtä ja millä valtuuksilla? Jo olemassa olevia sosiaali-, terveys-, kasvatusta- ja matkailualan laadunhallinnan ammattilaisia tulee kiinnittää pysyviksi asiantuntijoiksi Green Care -laadunhallintaan. Tärkeä asia on myös päättää kehitetäänkö Green Care -laatu-työtä laajapohjaisesti vai toimintamuotokohtaisesti, asiakaskohtaisesti tai kenties erikseen liittyen hoivaan ja voimaan.

Tärkein seuraavan vaiheen asia on laadunhallintaan liittyvä koulutus, jota tulisi järjestää samansisältöisenä eri puolella maata. Tällä hetkellä alueelliset Green Care -hankkeet kehittävät omien tarpeidensa pohjalta myös laadunhallintaa sekä siihen liittyviä koulutuksia, joten yhtenäisen koulutuksen tarve on ilmeinen. Koulutuksen sisältönä voisi ensimmäisessä vaiheessa olla kaikille yhteisissä suosituksissa mainittujen asiakirjojen laadinta. Tällöin koulutuksen suorittaminen voisi toimia yhtenä todisteena laadunhallinnasta. Niiden toimijoiden, joilla turvallisuusasiakirja ja omavalvontasuunnitelma on jo laadittu, ei kuitenkaan tarvitsisi osallistua koulutukseen, vaan asiakirjojen esittäminen laadusta vastaavalle taholle riittäisi. Täten laatu-työtä valvovan tahon määrittäminen on koulutuksen kehittämisen lisäksi erittäin tärkeää ja laadunhallintatyön jatko-työstämisen keskeinen asia. Myös laaditun Green Care -työkirjan tarjoamat mahdollisuudet laadunhallintatyössä tulee huomioida laatuun liittyvää koulutusta suunniteltaessa.

Liite 1. Sosiaali- ja terveystalviuihin liittyyvää lainsäädäntöä¹¹

LAINSÄÄDÄNTÖ	MUUT OHJEET
Asiakkaat ja asiakkaiden oikeudet	
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812)	Eri alojen eettiset ohjeet
Henkilötietolaki (22.4.1999/523)	Eri alojen laatukriteeristöt ja -suositukset
	Kelan standardit
	Kuluttajaviraston ohje kulustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista
	Kuluttajaviraston ohje ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Henkilöstö ja henkilöstön pätevyys	
Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (9.8.1996/603)	Kelan standardit
Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (29.4.2005/272)	Yksityisten sosiaalipalveluiden lupahakemuksen vaatimukset (AVI / Valvira)
Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (28.6.1994/559)	
Alakohtainen erityislainsäädäntö: Lastensuojelulaki (417/2007), laki lasten päivähoidosta (36/1973), laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987), laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977), mielenterveyslaki (1116/1990), päihdehuoltolaki (41/1986), laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001)	
Työturvallisuuslaki (23.8.2002/738)	
Työaikalaki (9.8.1996/605)	
Tasavertaisuus	
Yhdenvertaisuuslaki (20.1.2004/21)	
Työsopimuslaki (26.1.2001/55)	
Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (14.6.2002/504)	
Turvallisuus	
Turvallisuussuunnittelu ja riskien kartoitus, hätätilanteet	
Kuluttajaturvallisuuslaki (22.7.2011/920)	Kuluttajaviraston ohje ohjelmapalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Laki kuluttajatarvaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta(75/2004)	Kuluttajaviraston ohje ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Työturvallisuuslaki (23.8.2002/738)	Kelan standardit
Tietoturva ja salassapitovelvollisuus	
Henkilötietolaki (22.4.1999/523)	
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812)	
Varusteet	
Laki (75/2004) ja asetus (613/2004) kuluttajatarvaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta	Kuluttajaviraston ohje ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Asetus kuluttajatarvaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista (613/2004)	Kuluttajaviraston ohje kulustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista

¹¹ Lista ei ole täydellinen, vaan siihen on koottu esimerkkejä lainsäädännöstä ja muista ohjeista.

Liite 1. jatkuu

LAINSÄÄDÄNTÖ	MUUT OHJEET
Vakuutukset	
Tapaturmavakuutuslaki (20.8.1948/608)	Kelan standardit
Potilasvahinkolaki (25.7.1986/585)	Kuluttajaviraston ohje ohjelmapalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Eläimet, kasvit, luonto ja ympäristö	
Eläinsuojelulaki (4.4.1996/247) ja -asetus (7.6.1996/396)	Kuluttajaviraston ohje ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Maa- ja metsätalousministeriön päätös 14/EEO/1998	Kuluttajaviraston ohje ohjelmapalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Ympäristönsuojelulaki (4.2.2000/86)	
Muu ympäristölainsäädäntö	
Toimintaprosessi	
Suunnittelu, talous ja neuvonta	
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812)	Kelan standardit
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (17.8.1992/785)	Toimintasuunnitelma (AVI / Valvira)
Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (9.8.1996/603)	Terveysturvallisuuslain 13§:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje - sosiaalialan laitokset ja huoneistot (STTV)
Terveysturvallisuuslaki (19.8.1994/763)	Rahoittajan vaatimukset
Toiminnan luonne ja seuranta	
Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (22.7.2011/922)	Omavalvontasuunnitelma (AVI / Valvira) http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/sosiaalihuolto/omavalvonta
Laki yksityisestä terveydenhuollosta (9.2.1990/152)	Kelan standardit
Toimitilat ja toimintaympäristö	
Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (9.8.1996/603)	
Raportointi	
Henkilötietolaki (22.4.1999/523)	Kelan standardit Rahoittajan vaatimukset
Tiedotus ja markkinointi	
	Kuluttajaviraston ohje kulutustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista
	Kansaneläkelaitoksen avo- ja laitospuolisen kuntoutuksen standardi, yleinen osa
Rakenteet ja rakennukset	
Rakentamismääräyskokoelma http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=412983&lan=FI	Kuluttajaviraston ohje ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi
Pelastuslaki (29.4.2011/379)	Valvira: Ympäristöterveydenhuollon laatu järjestelmä, terveysturvallisuuden valvontaohjeisto
Eläinsuojelulaki (4.4.1996/247) ja -asetus (7.6.1996/396)	
Terveysturvallisuuslaki (19.8.1994/763)	

Liite 2. Kuntien tehtävät ja niihin liittyviä laatusuosituksia

Kunnan järjestämisvastuulla oleva tehtävä	Laatusuositus
Sosiaalityö	
Sosiaalipäivystys	
Kotipalvelut: Vanhuksia, vammaisia, sairaita ja lapsiperheitä autetaan kotipalveluilla selviytymään arkielämästä ja esimerkiksi hygieniaan kuuluvista askareista.	Ikäihmisten palvelujen laatusuositus
Omaishoidon tuki	Ikäihmisten palvelujen laatusuositus
Asumispalvelut: Vanhusten ja vammaisten kotona asumista voidaan tukea asunnon muutostöillä tai palveluasumisen järjestämisellä.	Ikäihmisten palvelujen laatusuositus Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus
Laitoshoido: Ympäri vuorokautista hoitoa ja huolenpitoa laitoshoidossa annetaan niille, jotka eivät selviydy muiden palvelujen avulla kotona. Laitoshoido voi olla joko pitkä- tai lyhytaikaista tai jaksottaista.	Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden kehittämissuositus
Perhehoito: Perhehoitoon turvaututaan silloin, kun apua ja tukea tarvitsevalle henkilölle (esimerkiksi lapselle tai vammaiselle) halutaan antaa mahdollisimman kodinomaista ja yksilöllisiä tarpeita vastaavaa hoitoa.	Lastensuojelupalveluiden laadunhallinta LapsiARVI-kriteerit - perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus
Kuntoutus: Kuntouttava työote kuuluu kaikkiin sosiaalipalveluihin. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on kunnan sosiaalihuollon vastuulla. Jos asiakas tarvitsee lisäksi kuntoutusta, jota sosiaalipalveluissa ei voida järjestää, sitä hankitaan muualta.	Mielenterveyspalveluiden laatusuositus Terveyden edistämisen laatusuositus
Lasten ja perheiden palvelut: Kunta huolehtii päivähoitosta, lastensuojelusta, ottolapsineuvonnasta, kasvatus- ja perheneuvonnasta, perheasioiden sovittelusta, isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvistä palveluista sekä lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvästä sovittelusta.	Lastensuojelupalveluiden laadunhallinta LapsiARVI-kriteerit - perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle.
Ikäihmisten palvelut: Ikäihmisten tarvitsemia sosiaalipalveluja ovat muun muassa kotipalvelu tukipalveluineen, omaishoidon tuki ja laitoshoido.	Ikäihmisten palvelujen laatusuositus Terveyden edistämisen laatusuositus
Vammaispalvelut: Vammaiset henkilöt käyttävät ensisijaisesti yleisiä sosiaali- ja terveyspalveluja, ja vasta kun niiden apu ei riitä, turvautuvat erityispalveluihin, kuten asumis-, apuväline-, kuljetus- ja tulkkipalveluihin.	Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus
Päihdetyö ja -palvelut: Ehkäisevällä päihdetyöllä edistetään päihteettömiä elintapoja ja lisätään päihteisiin liittyvää tietoutta. Päihdepalveluilla tarjotaan tukea, apua, hoitoa ja kuntoutusta päihteiden ongelmakäyttäjille ja heidän läheisilleen.	Päihdepalvelujen laatusuositus Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit Mielenterveyspalveluiden laatusuositus Terveyden edistämisen laatusuositus

Lähdeluettelo

- A-kiltojen liitto 2012. Selvästi metsässä -projekti 2009–2011. Tampere: A-kiltojen liitto ry. (Verkkodokumentti) 55 s. Viitattu: 25.11.2013. Saatavissa internetistä: http://www.a-kiltojenliitto.fi/images/stories/PDF-tiedostot/Aineistopankki/Selmen_loppuraporttikannet_pieni.pdf
- A-klinikkasäätiö, Lahden Stoppari. Laatukäsikirja. (Verkkodokumentti) Viitattu: 14.1.2014. Www-osoite: <http://toimipaikka.a-klinikka.fi/lahdenstoppari/sites/toimipaikka.a-klinikka.fi/lahdenstoppari/files/laatukäsikirja%202012.pdf>
- Avustajakoira – Assistenthund ry. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.avustajakoira.fi/>
- Beardsley, E. 2011. Next Steps in Quality – PQASSO in practice. 2. painos. Charities Evaluation Services. 56 s.
- CHTA – Canadian Horticultural Therapy Association. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: http://www.chta.ca/about_ht.htm
- Di Iacovo, F. & O'Connor, D. (toim.) 2009. Supporting policies for Social Farming in Europe. Processing Multifunctionality in Responsive Rural Areas. Firenze: Arsia. (Verkkodokumentti). 224 s. Viitattu: 14.1.2014. Saatavissa internetistä: http://ec.europa.eu/research/agriculture/pdf/sofar_book.pdf
- Evira. Esitteet. Eläinsuojelulainsäädäntöä koottuna. Viitattu: 25.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.evira.fi/portal/fi/evira/julkaisut/?a=category&cid=32>
- Federatie Landbouw en Zorg 2011. Kwaliteitsysteem Naam zorgboerderij, Versie 4.1. (Verkkodokumentti) 8 s. Viitattu: 25.11.2013. Saatavissa internetistä: http://www.zorgboeren.nl/JV2012/JV_0688_2012.pdf
- Green Care Finland ry 2012. Green Care -toiminnan eettiset ohjeet. (Verkkodokumentti). 2 s. Päivitetty: 13.4.2012. Viitattu: 25.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.gcfinland.fi/file/original/eettisetohjeet.pdf?fileId=18029>
- Green Tourism Finland. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.greentourism.fi/koti.html>
- GTF 2010. Avain Green Tourism of Finland -palvelumerkin käyttöön. (Verkkodokumentti) 8 s. Päivitetty: 30.11.2010. Viitattu: 25.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.scribd.com/doc/44994509/Avain-Green-Tourism-of-Finland%C2%AE-GTF-Palvelumerkki-2013-oletko-kestavan-matkailun-yrittaja>
- Hali-Bernit. Viitattu: 17.12.2013. Www-sivut: <http://sennenkoirat.net/site/hali-bernit-toimintaohje>
- Hippolis – Hevosalan osaamiskeskus. Hevosten pitoa koskevaa lainsäädäntöä. Viitattu: 14.1.2014. Www-osoite: <http://www.hippolis.fi/?pageid=76>
- Holma, T. 2009. LAPSIARVI-kriteerit – perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Helsinki: Suomen kuntaliitto. (Verkkodokumentti). 67 s. Viitattu: 14.1.2014. Saatavissa internetistä: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=281
- Holma, T., Outinen, M. & Haverinen, R. (toim.) 1997. PIELA – kohti laatujärjestelmää: Sosiaali- ja terveydenhuollon pienten työyksiköiden ja yksin toimivien ammattihenkilöiden laadunhallinnan keinot. Helsinki: Suomen kuntaliitto & Stakes. 68 s.
- Holma, T. & Virnes, E. 1999. Laadunhallinta vanhusten kotihoidossa ja vanhuspalveluissa. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 91 s.
- Idänpää-Heikkilä, U., Outinen, M., Nordblad, A., Päivärinta, E. & Mäkelä, M. 2000. Laatu-kriteerit – Suuntaviivoja tekijöille ja käyttäjille. Stakes 20/2000. Helsinki: Stakes. (Verkkodokumentti) 58 s. Viitattu: 16.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.julka>

- ri.fi/bitstream/handle/10024/75158/Aiheita20-2000.pdf?sequence=1.
- Ihalainen M. 2011. Puutarhaterapiaa Pitkänie-men sairaalan elvyttävässä viherympäris-tössä. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. (Verk-kodokumentti) 16 s. Päivitetty: 6.9.2011. Viitattu: 25.11.2013. Saatavissa internetis-tä: http://www.Green_Care_finland.fi/file/original/ihalainen.pdf?fileId=9171
- Inspecta. Viitattu: 17.12.2013. Www-sivut: <http://www.inspecta.com/fi/>
- Invalidiliitto, avustajakoira. Viitattu: 17.12.2013. Www-sivut: <http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/toiminta/avustajakoirat/>
- Junnila, M., Aho, T., Fredriksson, S., Keski-mäki, I., Lehto, J., Linna, M., Miettinen, S. & Tynkkynen, L. 2012. Sitä saa mitä tilaa – Tilaa-tuottaja-toimintatavan kehityminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Raportti 42/2012. Helsinki: THL. (Verk-kodokumentti) 199 s. Viitattu: 20.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-680-9>.
- Kela 2010a. Kelan vaikeavammaisten avotera-piastandardi. Versio 6/19.1.2010. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Kela 2010b. Kelan avo- ja laitostuotoisen kun-toutuksen standardi, yleinen osa. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Kinnunen, A. 2010. Suomenkarjan käyttö tera-piaeläimenä. Opinnäytetyö. Jyväskylä: Jy-väskylän ammattikorkeakoulu. (Verkkodo-kumentti) 46 s. Viitattu: 13.9.2013. Saata-vissa internetistä: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24759/Kinnunen_Anu.pdf?sequence=1.
- Krohn, A. 2011. Akkreditoitu sertifiointielin on luotettava kumppani. Helsinki: Inspecta.com 1/11. (Verkkodokumentti) 3 s. Viitattu: 17.12.2013. Saatavissa internetissä: http://www.fimtekno.fi/Documents/Finland/Media/asiakaslehdet/Kvalita_2011.pdf
- Kulmat – matkailun laatuohjelmat. Viitattu: 16.12.2013. Www-osoite: <http://www.kulmat.fi/laadun-kehittaminen/laatuohjelmat>
- Kuluttajavirasto 2003. Kuluttajaviraston ohjeet ohjelmajärjestelmien turvallisuuden edistä-miseksi, Kuluttajavirasto 9/2003. Helsinki: Kuluttajavirasto. (Verkkodokumentti) 29 s. Viitattu: 16.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.tukes.fi/Tiedostot/Tuoteturva/Kuluttajavirasto/7.%20Ohjeet%20ohjelmajärjestelmien%20turvallisuuden%20edist%C3%A4miseksi%20.pdf>
- Kuluttajavirasto 2004. Kuluttajaviraston ohjeet ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistä-miseksi, Kuluttajavirasto 4/2004. Helsinki: Kuluttajavirasto. (Verkkodokumentti) 32 s. Viitattu: 16.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.tukes.fi/Tiedostot/Tuoteturva/Kuluttajavirasto/8.%20Ohjeet%20ratsastuspalveluiden%20turvallisuuden%20edist%C3%A4miseksi%20.pdf>
- Kuluttajavirasto 2006. Kuluttajaviraston ohje kulutustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista, Kuluttajavirasto 10/2006. Helsinki: Kuluttajavirasto. (Verk-kodokumentti) 23 s. Viitattu: 16.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.tukes.fi/Tiedostot/Tuoteturva/Kuluttajavirasto/0.%20Kuluttajaviraston%20ohje%20kulutustavaroista%20ja%20kuluttajapalveluksista%20annettavista%20tiedoista%20.pdf>
- Laaksonen, M. , Suhonen, M. & Suhonen, R. 2012. Sosiaalipalvelujen luokituksen sa-nasto ja Sosiaalihuollon asiakasasiakir-jasanasto. Raportti 1/2012. Helsinki: Ter-veyden ja hyvinvoinnin laitos. (Verkkodo-kumentti) 70 s. Viitattu: 24.10.2013. Saa-tavissa internetistä: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/a270d99b-58c5-44b0-a3bf-cffb01002092>
- Laatukeskus. Viitattu: 16.12.2013. Www-osoite: <http://www.laatukeskus.fi/palvelut/excellence-finland-kehitysohjelma>.

- Labba, E. A. & Magga, R. 2011. Goikkanas – Sámi vuigiin fámuidd gárrenávnnasbargui - Saamelaiset voimavarat päihdetyöhön 2009–2011. SámiSoster ry. (Verkkodokumentti) 23 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.samisoster.fi/wp-content/uploads/2011/05/loppuraportti-Goikkanas.pdf>
- Labquality. Viitattu: 20.2.2013. Www-osoite: <http://www.labquality.fi/qualitor/palvelut/shqs-laatuohjelma/>
- Landbruks- og matdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet 2012. Inn På tunet Nasjonal strategi. (Verkkodokumentti) 29 s. Viitattu: 14.1.2014. Saatavissa internetistä: http://www.regjeringen.no/upload/LMD/Vedlegg/Brosjyrer_veiledererapporter/Nasjonal_strategi_Inn_paa_tunet.pdf
- Lappalainen, K. 2012. Kotityöpalvelun laadunhallintajärjestelmä yrityksen kehittämisen välineenä. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti) 79 s. Viitattu: 20.8.2013. Saatavissa internetistä: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44931/Kirsi_Lappalainen.pdf?sequence=1.
- Leppänen, A. 2008. Koira-avusteinen fysioterapia. Kahden fysioterapeutin näkemyksiä terapian vaikuttavuudesta. Opinnäytetyö. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti) 33 s. Viitattu: 16.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17500/jamk_1213092834_2.pdf?sequence=2
- Levola, J. 2008. Tilapäisasumisen kehittäminen asuntola Apollossa. Opinnäyte. Pori: Satakunnan AMK. (Verkkodokumentti) 89 s. Viitattu: 12.9.2013. Saatavissa internetistä: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/493/2008_samk_sote_johanna_levola.pdf?sequence=1.
- LHMS. Inn På Tunet. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.lhms.no/kurs/detalj/inn-pa-tunet>.
- LHMS. Praktisk HMS-arbeid. Maatalouden terveys-, ympäristö- ja turvallisuustyö. Käytännön HMS-työ -kurssi. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.lhms.no/kurs/detalj/praktisk-hms-arbeid>.
- Lillrank, P. 1998. Laatuajattelu: Laadun filosofia, tekniikka ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Otava. 203 s.
- LRF. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.lrf.se/Medlem/Regioner/Jonkoping/Nyheter/Utbildning-Gron-omsorg/>
- LRF 2010. Grön Omsorg – Meningsfull syssel-sättning på gårdar i lantlig miljö för människor med behov av särskilt stöd. Lantbrukarnas Riksförbund. (Verkkodokumentti) 19 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: http://www.lrf.se/PageFiles/400/broschyr_gr%C3%B6n%20omsorg%202.pdf
- Luontokoulut. Viitattu: 16.12.2013. Www-osoite: <http://www.luontokoulut.fi/luontokoulukriteerit.php>.
- Maa- ja metsätalousministeriö. Maatalouden kansallinen lainsäädäntö. Viitattu: 14.1.2014. Www-osoite: <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/lainsaadanto/kansallinenlainsaadanto.html>
- Malin, M.-H. 2010. Viherympäristön aktivoivat vaikutukset ikäihmisten palvelutaloyhteisössä. Puutarhatieteen maisterintutkimus. Helsingin yliopisto, maataloustieteiden laitos. (Verkkodokumentti) 74 s. Viitattu: 16.9.2013. Saatavissa internetistä: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17124/MInna_Malin_Gradu.pdf?sequence=1.
- Matkailun teemaryhmä. Maaseutu & matkailu -lehti. Syksy 2011. (Verkkodokumentti) 28 s. Viitattu: 4.2.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/1920/MaaseutuMatkailuSyksy2011.pdf>

- Matmerk. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.matmerk.no>
- Matmerk 2012. KSL-standard, 1 – Generelle krav til gården, versjon 8. Viitattu: 5.11.2012. Www-osoite: <http://www.matmerk.no/matmerk/KSL-standarder>
- Matmerk 2010a. KSL-standard, 11 – Inn På Tunet, sjekklister og veiledere, versjon 1. Viitattu: 5.11.2012. Www-osoite: <http://www.matmerk.no/matmerk/KSL-standarder>
- Matmerk 2010b. KSL-standard, 11 – Inn På Tunet, standardavtaler, versjon 2, desember 2012. (Verkkodokumentti) Viitattu: 14.1.2014. Saatavissa internetistä: [http://www.matmerk.no/kunder/matmerk/mm.nsf/lupgraphics/KSL-standard-11-IPT-%20standardavtale-bokmaal.pdf/\\$file/KSL-standard-11-IPT-%20standardavtale-bokmaal.pdf](http://www.matmerk.no/kunder/matmerk/mm.nsf/lupgraphics/KSL-standard-11-IPT-%20standardavtale-bokmaal.pdf/$file/KSL-standard-11-IPT-%20standardavtale-bokmaal.pdf)
- Mela 2011. Turvallisesti työssä – Tee maatila turvallisesti lapsille. 16s. Työturvallisuuskeskus. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. (Verkkodokumentti) 16 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: http://www.mela.fi/sites/default/files/maatila_turvallisesti_lapsille.pdf.
- MTT, THL & Lapin AMK 2014. Green Care -työkirja. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Lapin Ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti). Viitattu: 15.1.2014. Saatavissa internetistä: www.mtt.fi/greencare
- Myrkytystietokeskus, kasvit. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/myrkytystietokeskus/kasvit/Sivut/default.aspx>
- National Support Centre for Agriculture and Care: Handbook for Dutch Care Farmers. (Verkkodokumentti) 155 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.carefarminguk.org/sites/carefarminguk.org/files/Dutch%20Handbook.pdf>
- Nicolau, J. 2008. Corporate Social Responsibility: Worth-Creating Activities. *Annals of Tourism Research* 4:990–1006.
- Opaskoirayhdistys ry. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.opaskoirayhdistys.fi/opaskoirakon-oikeudet/>
- Pet Partners. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.petpartners.org/page.aspx?pid=267#SpecialTraining>
- Pekurinen, M. 2008. Tilannekatsaus sosiaali- ja terveydenhuollon laatuun vuonna 2008. *Stakes* 38/2008. Helsinki: Stakes. (Verkkodokumentti) 158 s. Viitattu: 12.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76850/R38-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Ranta, T. 2010. Itsearviointia laadunhallintaan: ”Näin meillä toimitaan”. Opinnäytetyö. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti) 89 s. Viitattu: 12.9.2013. Saatavissa internetissä: <http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24650/Tarja%20Ranta%2022.11.2010.pdf?sequence=1>.
- Rapeli, I. 2010. Laatukäsikirjan ajantasaistaminen: toimিনি Ratsutila Päivölän laatukäsikirjan päivitysprosessi. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti) 73 s. Viitattu: 15.9.2013. Saatavissa internetistä: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24251/laatukas.pdf?sequence=1>.
- Rappe, E. 2005. The influence of a green environment and horticultural activities on the subjective well-being of the elderly living in long-term-care. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. 51s.
- Rappe, E., Koivunen, T. & Korpela, E. 2008. Group Gardening in Mental Outpatient Care. *International Journal of Therapeutic Communities* 29:273-284.
- Reischl-Sundberg, C. & Lundsten, K. 2006. Arbetsterapeuters strategier vid användandet av trädgårdsterapi för personer med utmattningssyndrom. Examensarbete. Karolinska institutet. (Verkkodokumentti) 47 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24251/laatukas.pdf?sequence=1>

- tä: <http://www.fsa.se/PageFiles/3418/tt-ut-mattning.pdf>
- RHS – Royal Horticultural Society. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.rhs.org.uk/Children/For-families/Safety-tips>
- RHS 2007. Risk Assessment for Gardening in Schools. Campaign for School Gardening. Royal Horticultural Society. (Verkkodokumentti) 7 s. Viitattu: 16.9.2013. Saatavissa internetistä: <http://northsummerfield.org.uk/riskassessmenta.pdf>
- Rikosseuraamuslaitos, Keravan vankila. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/keravanvankila.html>
- Rikosseuraamuslaitos, Pelson vankila. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/pelsonvankila.html>
- Rikosseuraamuslaitos, Vilppulan vankila. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/vilppulanvankila.html>
- Roth, K. 2006. Palvelutalon laatujärjestelmän rakentaminen standardin ISO 9001:2000 mukaan. Sarja C: opinnäytetyöt 9. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu. (Verkkodokumentti) 65 s. Viitattu: 13.9.2013. Saatavissa internetistä: http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/Opinnaytetyot/PDF/Opinnaytetyot_9.pdf.
- Rousu, S. & Holma, T. 2004a. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 88 s.
- Rousu, S. & Holma, T. 2004b. Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 70 s.
- Sempik, J. & Aldridge, J. 2006. Care farms and care gardens. Teoksessa: Hassink, J. & van Dijk, M. (toim.). Farming for health. Dordrecht: Springer. s. 147–161.
- Sempik, J., Hine, R. & Wilcox, D. (toim.) 2010 Green Care: A Conceptual Framework. A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care, COST 866: Green Care in Agriculture. Longborough: Longborough University. (Verkkodokumentti) 121 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: http://www.friskinaturen.org/media/green_care-a_conceptual_framework.pdf
- Sininauhaliitto. Vihreä Veräjä -hanke. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: http://www.sininauhaliitto.fi/sininauhaliitto/tutkimus-_ja_kehitystyo/vihrea_veraja_-hanke/
- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveennummi, A. 2011. Green Care sosiaalisenä innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 3: 320-331.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/sosiaalipalvelut.
- Sosiaaliportti. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.sosiaaliportti.fi/>
- STM 2008. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2008:3.
- STM 2013. Palveluseteli. Viitattu: 20.11.2013. Www-osoite: http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/asiakasmaksut/palveluseteli
- Tarkiainen, A. 2011. Kyyttöjen käyttö terapiaeläiminä: luonnetestimenetelmän kehittäminen. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- TerapiaLampola. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.aulispalvelut.fi/Aulispalvelut/Etusivu.html>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011. Yksityiset sosiaalipalvelut 2010. Tilastoraportti 25/2011. Suomen virallinen tilasto. Viitattu: 26.1.2013. Www-osoite: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/yksityiset/yksityiset_sosiaalipalvelut

- THL, potilasturvallisuus. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: http://www.thl.fi/fi_FI/web/potilasturvallisuus-fi/mita-on-potilasturvallisuus
- Thrive. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.thrive.org.uk/what-is-social-and-therapeutic-horticulture.aspx>
- Thrive. Award in Social and Therapeutic Horticulture. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.thrive.org.uk/accredited-courses.aspx>
- Thrive 2004. Cultivating Quality. Thrive Quality Assurance Scheme. Reading: Thrive. 61 s.
- Tukes 2001. Kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusasiakirja. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Päivitetty: 27.12.2011. Viitattu: 16.9.2013. Www-osoite: <http://www.tukes.fi/fi/Toimialat/Kuluttajaturvallisuus/Vaatiuksia-palveluntarjoajalle/#Turvallisuusaasiakirja>.
- Työtehoseura. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://www.tts.fi/index.php/kaeyttaejaevalikko/alasivut/kotity%C3%B6palvelut.fi>
- Valvira 2012. Omavalvonta yksityisissä sosiaalipalveluissa. Viitattu: 2.2.2013. Www-osoite: http://www.valvira.fi/ohjaus_ ja_valvonta/sosiaalihuolto/omavalvonta
- VSCG – Visitor safety in the countryside group. Guiding principles. Viitattu: 17.12.2013. Www-osoite: <http://vscg.co.uk/guiding-principles/>
- VSCG 2012. Preventing or controlling ill health from animal contact at visitor attractions, Industry code of practice, version 1. (Verkkodokumentti) 65 s. Viitattu: 4.11.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.faceonline.org.uk/docman/farmers/code-of-practice/download>

Green Care -osaamisen kehittäminen Suomessa

Anni Tarkiainen¹, Ritva Mynttinen², Anu Pajala¹, Satu Sundell¹ ja Anne Törn²

¹Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä, ²Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

1 Tausta

Green Care -toiminta tarkoittaa toimintaa, jossa luontoa käytetään tavoitteellisesti, ammatillisesti ja vastuullisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Se perustuu luontolähtöisiin toimintamuotoihin, joita harjoitetaan erityyppisissä ympäristöissä. Green Care -toiminnan hyvinvointivaikutukset syntyvät luonnon elvyttävyyden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta.

Green Care -toiminta on viime vuosina herättänyt kasvavaa kiinnostusta niin kehittäjien kuin yrittäjienkin keskuudessa. Kyseessä on erittäin monialainen ja siten myös haastava ja osin vielä melko jäsentymätön kenttä. Green Care -kentän jäsentämisen rinnalla tarvitaan monipuolista koulutusta sekä lisää tietoa, taitoa ja asiantuntemusta yhteiskunnan eri tehtäviin osaamisen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.

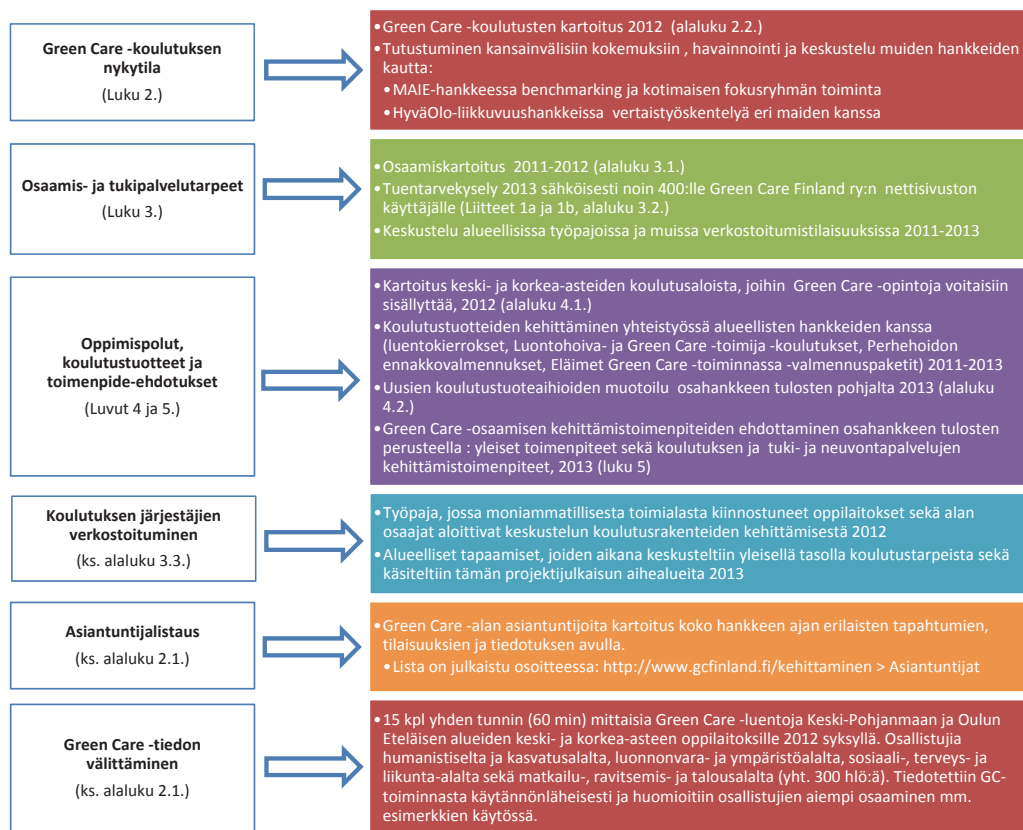

VoiMaa!-hankkeen yksi osakokonaisuus oli osaamisen kehittämisen. Tässä osaraportissa kuvataan tarjolla olevaa alan koulutusta (luku 2) sekä hankkeen aikana kartoitettuja osaamis-, koulutus-, tuki- ja neuvontapalvelutarpeita (luku 3). Lisäksi tuodaan esiin mahdollisia oppimispolkuja ja koulutus tuotteita osaamisen kehittämiseksi (luku 4). Lopuksi ehdotetaan Green Care -alan osaamisen kehittämisen kannalta oleellisia jatko-toimenpiteitä (luku 5).

Tässä osassa Green Care -koulutuksella tarkoitetaan sekä varsinaista Green Care -käsit-

teen sisältävää koulutusta että niitä koulutuksia, joiden sisältöjen voidaan katsoa liittyvän luontolähtöisiin hyvinvointia edistäviin toimintamuotoihin ja joiden on mahdollista tukea nykyisen kaltaista Green Care -toimintaa.

Osaamisen kehittämisen osio toteutettiin Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin yhteistyönä. Kuvassa 1 kerrotaan osahankkeen keskeisimmät toimenpiteet, joiden kulkua ja tuloksia käsitellään tarkemmin seuraavassa tekstissä.

Kuva 1. *VoiMaa!*-hankkeen Osaamisen kehittäminen -osahankkeen toteutus ja keskeisimmät toimenpiteet 2011–2013.

Osaamisen kehittämisen osiossa tehtiin seuraavat kartoitukset ja kyselyt, joihin osion teksti ja päätelmät perustuvat:

- Kartoitus Green Care -koulutuksista Suomessa keväällä 2012 (alaluku 2.2)
- Green Care -asiantuntijakartoitus 2011–2013 (ks. Green Care Finland ry 2013; Asiantuntijat.)
- Osaamistarvekartoitus 2011–2012 (alaluku 3.1)

- Tuentarvekysely 2013 (Liitteet 1a ja 1b; alaluku 3.2)
- Kartoitus keski- ja korkea-asteiden koulutusaloista, joihin Green Care -opintojen sisällyttäminen sopii 2012 (alaluku 4.1)

Lisäksi aihepiiristä keskusteltiin hankkeen aikana järjestetyissä verkostotapaamisissa.

2 Green Care -koulutuksen nykytila

Nyky-yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työmarkkinoilla tarvitaan osaamista useilta eri aloilta. Kerran hankittu peruskoulutus tai yhden erityisalan asiantuntijuus ei yleensä riitä. Osaamista joudutaan usein täydentämään koko työuran ajan. Green Care -toiminnalle on ominaista, että työskennellään eri alojen rajapinnoilla: luonnonvara-alan lisäksi ainakin sosiaali- ja terveys-, hyvinvointi-, kasvatusta-, matkailu- ja kulttuuri-

aloilla ollaan yhä kiinnostuneempia luontolähtöisistä toimintatavoista. Luonto-, eläin-, puutarha- ja maatala-avusteisen toiminnan aloittamiseen, kehittämiseen ja jatkamiseen haetaan osaamista myös koulutuksesta. Yrittäjyyden lisäksi alan asiantuntijuutta tarvitaan monissa muissa tehtävissä, kuten viranomais-, opetus-, kehittämis- ja tutkijatehtävissä, mikä asettaa omia haasteita koulutukselle.

2.1 Nykyisen koulutuksen kartoitus

Luonto- tai maaseutulähtöisellä hyvinvointitoiminnalla on pitkät perinteet suomalaisessa kulttuurissa, vaikka Green Care -käsite onkin melko uusi. Keski-Pohjanmaan ja Oulun Eteläisen alueiden keski- ja korkea-asteen oppilaitoksissa syksyllä 2012 toteutettujen luentokierrosten aikana havaittiin, että Green Care -käsite on vielä tuntematon esimerkiksi sosiaali- ja terveysalaa tai luonnonvara-alaa opiskelevien tai heitä kouluttavien keskuudessa. Monet kuitenkin totesivat luentojen yhteydessä, että esimerkiksi luonto-, puutarha- ja eläinavusteiset menetelmät olivat tuttuja mutta niitä ei ennen luentoja osattu yhdistää Green Care -käsitteeseen. Luennoilta tuli paljon myönteistä palautetta

ja ajattelemisen aihetta kaikille osallistujille. Aihe herätti toisinaan myös hämmennystä, koska jotkut Green Care -palvelutyypit, kuten asumisyksiköiden asukkaiden mahdollisuudet vierailulla maatiloilla, saattoivat olla hyvin tuntemattomia kuulijoille.

On mahdollista, että nykyisissä eri alojen koulutuksissa tuodaan niukasti, tai ei lainkaan, esille luontolähtöistä hyvinvointitoimintaa. Keski-asteen koulutuksissa Green Care -käsitettä ei juurikaan esitellä, eikä käsitellä luontoon ja maaseutuun liittyviä hyvinvointivaikutuksia ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Esimerkiksi ammatillisten koulutusten yrittäjätoiminnan tai luonnon-

vara-alan opinnoissa ei vielä vuonna 2012 esitelty Green Care -liiketoiminnan pää- tai sivutoimisuuden mahdollisuuksia. Sosiaali- ja terveysalalla puolestaan keskitytään usein laitosympäristöissä tapahtuvaan hoito- ja hoivatyöhön, eikä tietoa tai koulutusta luonnon merkityksestä hyvinvoinnille ole tarjolla. Korkea-asteella aihepiiriä käsitellään muutamalla opintojaksolla tai opintoihin sulautettuna.

Kiinnostus aihealuetta kohtaan on virinnyt eritoten hanketoiminnan myötä, niin eri koulutusorganisaatioissa kuin yksityisellä sektorillakin. Kentän laajetessa ja toiminnan hakiessa paikkaansa, koulutuksen tarve on ilmeinen kaikilla toimijatasoilla. Green Care -aihepiiriin liittyvä koulutus on Suomessa kuitenkin vielä kirjavaa, eikä sisältöjä tai vaatimuksia koulutuksen järjestämiselle ole määritelty. Poikkeuksen muodostavat seikkailukasvatuksen, sosiaalipedagogisen hevostoitinnan ja ratsastusterapeutin koulutukset.

Luonto- ja maaseutulähtöisiä hyvinvointikoulutuksia on hankala löytää. Alan koulutusta järjestäviä tahoja on useita, eikä koulutuksista ole riippumattoman tahon laatimaa rekisteriä. Ylipäätään koulutusten järjestäjiä, joiden valikoimista luonto- ja maaseutulähtöiseen hyvinvointiin liittyvää koulutusta voisi etsiä, on runsaasti ja samantyyppistä koulutusta voi järjestää useampi taho toisistaan tietämättä. Yhteistyötä tehdään josakin määrin, mutta koulutuskenttä on silti varsin hajanainen. Sen lisäksi koulutuksen

järjestäjien välille saattaa muodostua kilpailua, mikä helposti vie resursseja sen sijaan, että opiskelijoille tarjottaisiin mahdollisimman laadukasta ja yhteistyössä kehitettyä Green Care -koulutusta. Tällöin myös Green Care -aiheeseen liittyvät sisällöt ovat usein järjestäjäkohtaisia.

Tarvetta on julkiselle, suomenkieliselle Green Care -oppimateriaalille. Joissakin hankkeissa on tällaisia valmisteltu. *VoiMaa!*-hanke on julkaissut verkossa työkirjan, jonka avulla voi tarkastella Green Care -palvelun keskeisiä sisältö- ja laatu- ja laatutekijöitä. Eteläsavolainen *Luontohoiva*-hanke kirjoittaa käytännönläheistä opasta luontolähtöisten menetelmien soveltamiseksi asiakastyössä sosiaali- ja terveysalalla. Lisäksi vuonna 2013 on julkaistu oppikirja *Karvaterapiaa – Elänavusteinen työskentely* (AlfaPartners 2013) ja vuonna 2014 julkaistaan Sininauhaliiton kirjoittama, Green Care -aihetta yleisesti käsittelevä oppikirja.

Green Care -toiminnan huomioiminen nykyisessä koulutusjärjestelmässä on toistaiseksi haasteellista myös siksi, koska aiheeseen perehtyneitä suomalaisia asiantuntijoita on melko vähän ja heitä voi olla hankala löytää. Tämän vuoksi hankkeessa kerättiin lista asiantuntijoista, joka on julkaistu Green Care Finland ry:n verkkosivulla (*VoiMaa!*-hanke 2013, Green Care Finland ry 2013). Asiantuntijalistausta voidaan hyödyntää myös muihin tarkoituksiin, kuten verkostoitumistoimenpiteiden suunnitteluun.

2.2 Koulutuksen tarjonta ja järjestäjät

Suomessa järjestettäviä Green Care -koulutuksia kartoitettiin vuonna 2012. Kartoituksen yhteydessä havaittiin, että koulutusten sisällöt vaihtelevat. Useimmat koulutuksista on suunnattu yrittäjille. Vähemmälle jää koulutus, joka valmistaa asiantuntijoita alan tutkimukseen, kehittämiseen ja päätöksentekoon. Osa koulutuksista käsitteli Green Care -toimintaa kokonaisuutena. Osassa koulu-

tuksista syvennyttään joihinkin luontolähtöisiin menetelmiin, kuten ekopsykologiaan, puutarhaterapiaan tai muuhun puutarhatoimintaan, sosiaalipedagogiseen hevostoitintaan tai muuhun elänavusteisuuteen. Myös seikkailukasvatuksen on luontolähtöisenä toimintatapana nähty kuuluvan aiheen piiriin.

Luontolähtöiseen hyvinvointitoimintaan liittyvää koulutusta tarjoavat tällä hetkellä muutammat koulutusorganisaatiot, yksityiset yritykset ja yhdistykset sekä hankkeet (ks. myös Green Care Finland ry 2013, Koulutusta). Koulutusorganisaatioissa luonto- ja maaseutulähtöiseen hyvinvointitoimintaan liittyvää koulutusta tarjotaan täydennyskoulutuksena ja joissain tapauksissa tutkintoihin liittyen. Yksityiset yritykset ja yhdistykset puolestaan tarjoavat koulutusta, joista osalla saattaa olla oma tuotemerkki. Yleisimmin teemaan on kuitenkin tartuttu hankkeissa, joissa käytännönläheisten koulutusten järjestäjinä on monia alan toimijoita (mm. koulutusorganisaatiot, yhdistykset, yritykset) yhteistyössä. Suoraan alan tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvää koulutusta sen sijaan on vähän.

Eri koulutusasteilla koulutusorganisaatiot järjestävät kokeilu- ja kertaluonteisesti erilaisia luontolähtöiseen hyvinvointitoimintaan liittyviä koulutuksia joko itsenäisesti tai hankkeiden kanssa yhteistyössä. Esimerkiksi Ammattiopisto Livia tarjoaa noin vuoden mittaista Green Care -maaseutumatkailukoulutusta osana maaseutumatkailun ammattitutkintoa.

Luontolähtöiseen hyvinvointitoimintaan on tarjolla jo hyvin vakiintuneita koulutuksia. Kauan ennen Green Care -käsitteen tuloa Suomeen on opiskeltu sellaisia luontolähtöisiä toimintatapoja kuin sosiaalipedagoginen hevostoiminta, ratsastusterapia, terapeutti puutarhanhoito, elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus. Esimerkiksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutusta tarjoaa useampi koulutusorganisaatio, joko yksin tai yhteistyönä. Koulutuksen laajuus on yleensä joko 15 tai 25 opintopistettä (1 op=n. 27 tuntia) ja koulutukseen pääsy edellyttää aiempaa hevosalan kokemusta tai -koulutusta.

Ratsastusterapeutiksi voi tällä hetkellä kouluttautua vain Ypäjän hevosopistolla ja koulutuksen laajuus on 35 opintoviikkoa (1 ov=n. 40 tuntia). Koulutukseen pääsyyn liit-

ty vaatimuksia peruskoulutuksen, työkokemuksen ja hevosalan osaamisen suhteen.

Terapeuttiseen puutarhanhoitoon liittyviä koulutuksia järjestää useampi koulutusorganisaatio – ammattiopistosta yliopistoon. Näiden koulutusten laajuus vaihtelee kahdeksasta tunnista viiteentoista opintoviikkoon, riippuen koulutuksen tyypistä ja koulutukseen osallistuvan taustasta sekä aiemmasta osaamisesta.

Elämyspedagogiikkaa ja seikkailukasvatusta voi opiskella useassa eri koulutusorganisaatiossa osana keski- ja korkea-asteen opintoja tai erillisinä opintokokonaisuuksina. Näiden opintojen laajuus vaihtelee.

Edellä mainittujen lisäksi yhdistykset ja yksittäiset yrittäjät tarjoavat luontolähtöisiin toimintamuotoihin liittyvää koulutusta, mm. eläinavusteisuudesta ja ekopsykologiasta. Näiden koulutusten laajuus vaihtelee yhdestä päivästä reiluun pariin vuoteen tai esim. 20 opintopisteeseen.

Luontolähtöiseen hyvinvointiin liittyviä koulutuksia järjestetään myös hankkeissa. Eri-laisissa alueellisissa Green Care -hankkeissa eri puolilla Suomea on järjestetty työpajoja, teemapäiviä, infotilaisuuksia ja seminaareja. Hankkeiden koulutukset saattavat kestää vain muutaman tunnin tai yhden päivän, mutta ne ovat paikallisella tasolla merkittäviä ajatusten herättäjiä ja kehittämistoimien käynnistäjiä. Hankkeiden tilaisuudet ovat nk. matalan kynnyksen paikkoja tutustua Green Care -toimintaan, ja usein ainoa mahdollisuus informoida erilaisia palvelujen ostajatahoja. On tärkeää, että alueelliset hankkeet järjestävät lyhyitä koulutuksia myös jatkossa, ja sisältö rakennetaan vastaamaan kuulijoiden tarpeita.

Hankkeiden kautta on rakennettu sekä neuvonnallista että koulutuksellista osaamista. Esimerkkeinä tästä ovat ProAgria Häme sekä Hämeen maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus, jotka järjestivät yhdessä yhdeksän

päivän mittaisen yrittäjyyskurssin teemana hoivayrittäjyysvalmennus luontolähtöisiä resursseja hyödyntäen.

Senni-hanke (yhteistyössä Itä-Suomen yliopisto, Ylä-Savon ammattiopisto ja Savon ammatti- ja aikuisopisto) käynnisti sosiaali- ja terveysalan toimijoille sekä luonnonvaralan yrittäjille suunnatun, 30 opintoviikon laajuisen Green Care -koulutuksen (ks. myös alaluku 2.2.3). *Senni*-hankkeen toiminta ja

hankkeen järjestämä koulutus on esimerkki siitä, miten verkostoituminen mahdollistaa monialaisen toiminnan: koulutuksessa hyödynnetään eri organisaatioiden resursseja sekä osaamista. Yhteistyö eri asteen koulutusorganisaatioiden kesken toteutui myös Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin 10 opintopisteen laajuisessa koulutuksessa, joka järjestettiin alueellisessa *Luontohoiva*-hankkeessa (ks. myös alaluku 2.2.3).

2.2.1 Esimerkkejä ammatillisesta Green Care -koulutuksesta

Yrittäjän ammattitutkinto – suuntautuminen Green Care -yrittäjyyteen

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän järjestämä yrittäjän ammattitutkinto on tarkoitettu yrittäjänä tai ammatinharjoittajana muutamia vuosia toimineille, yritystoimintaa aloittaville tai yrityksen käynnistämistä suunnitteleville. Tutkintoon valmistava koulutus on itsenäinen yrittämisen tutkintoon tähtäävä koulutus, jolloin substanssiosaamista yrityksen toimialalta tulee hankkia toisaalta, mikäli sitä ei ole.

Yrittäjän ammattitutkinnossa tavoitteena on nimenomaan yrittäjyysosaaminen. Tutkinnon suorittamisen lähtökohtana on oma liikeidea ja sen täsmentäminen, liiketoimintasuunnitelman työstäminen ja suunnitelman vieminen käytäntöön. Tutkinnon suorittamiseen liittyvän valmistavan koulutuksen sisältöön lisättiin Keski-Pohjanmaan ja Oulun Eteläisen alueen Green Care -hanketoiminnan tuella tutkinnon perusteissa olevien liiketoiminnan perustietojen ja -taitojen lisäksi sellaisia Green Care -toimintaan liittyviä aiheita, joilla saadaan alan liiketoiminnan harjoittamiseen tarvittavat edellytykset. Green Care -seminaarisarjan aikana käsiteltiin muun muassa seuraavia asioita:

1. Mistä Green Care -lähtöisessä yrittäjyydessä on kysymys?
2. Minkälaisia vaihtoehtoja Green Care -palveluiden tuottamiseen on olemassa?
3. Miten Green Care -toiminnasta saadaan kannattavaa eli mitä eri rahoitusvaihtoehtoja toiminnalle on olemassa?
4. Green Care -toiminnan laadunhallinta.
5. Erilaiset Green Care -esimerkit ulkomailta.
6. Erityisen tärkeäksi koettu ”vuorovaikutus ja erilaisuuden kohtaaminen” -teema otettiin mukaan koulutuksen sisältöön.

Yritysjohdamisen erikoisammattitutkinto, Green Care

Keski-Pohjanmaan aikuisopiston järjestämä yritysjohdamisen erikoisammattitutkinto on tarkoitettu pienten ja keskisuurten yritysten omistajayrittäjille tai palkatuille johtajille, jotka toimivat johtotehtävissä kokonaisvaltaisesti ja itsenäisesti. Edellytyksenä tutkinnon suorittamiselle on vähintään 3–5 vuoden kokemus yrittäjyydestä tai vastaavat tiedot ja taidot, sillä tutkinnossa tavoitteena on oman yrityksen kehittäminen sekä kehittyminen yritysjohdajana. Tämä tutkinto, Green Care -osioilla täydennettynä, soveltuu esimerkiksi maaseutuyrittäjille, jotka haluavat kehittää toimintaansa Green Care -toiminnan suuntaan, tai laajentaa toimintaansa uusille osa-alueille hyödyntäen luon-

non ja maaseudun tarjoamia mahdollisuuksia ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkinnon suorittamiseen valmistava kou-

lutus suunniteltiin erikoisammattitutkinnon asiantuntijan sekä Green Care -toiminnan kehittäjien yhteistyönä.¹

2.2.2 Esimerkkejä korkea-asteen Green Care -koulutuksesta

Green Care -osaaminen osana sosionomikoulutusta

Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelma kouluttaa sosionomin² (AMK) tutkintoon johtavassa koulutuksessa nuoria ja aikuisia, sekä päiväopintoina että joustavasti monimuoto-opetuksena. Koulutusohjelma osallistui *Luontohoiva*-hankkeeseen,³ jonka tavoitteena oli sisällyttää luontohoiva-teema osaksi sosionomien opetussuunnitelmaa niin, että sosionomikoulutuksen aikana opiskelijalla on mahdollisuus hankkia osaamista luonnon ja maaseutuymppäristön hyödyntämisestä ihmisten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukena.

¹ Koulutuksen piti alkaa syksyllä 2012. Yritysjohdattamisen erikoisammattitutkinto, Green Care -suunnitelmalla, ei kuitenkaan toteutunut, koska hakijoita siihen oli liian vähän. Koulutuksen kysyntä lisääntynee, kunhan aihepiiri saa laajempaa huomiota ja tietoisuus toiminnasta kasvaa. Yrittäjän ammattitutkinto oli toistaiseksi vetovoimaisempi, ja koulutuksen kysyntään paremmin vastaava tutkinto. Green Care -sisältö suunniteltiin molempiin tutkintoihin samankaltaiseksi.

² Sosionomi on sosiaalialan osaaja, joka auttaa, opastaa ja tukee ihmisiä koko elämänkaaren ajan. Sosionomikoulutuksessa opiskellaan tietoja ja taitoja, joita tarvitaan kasvatus- ja ohjaustyössä sekä sosiaalisen tuen tehtävissä.

³ Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelma oli keskeisesti mukana vuonna 2011 alkaneessa *Luontohoiva – palvelukonseptien ja monitoimijajien verkostojen kehittäminen Etelä-Savossa* -hankkeessa, jossa kehitettiin luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvaa yritystoimintaa, menetelmiä ja koulutusta. (ks. myös *Luontohoiva*-hanke 2013).

Kaikki sosionomiopiskelijat perehtyvät aluksi luonnon hyvinvointivaikutuksiin ja Green Care -toiminnan perusteisiin, minkä jälkeen he voivat suunnata opintojaan oman kiinnostuksensa mukaan valitsemalla opintojaksoilla olevia vaihtoehtoisia luontohoiva-oppimistehtäviä, kuten asiakastyön, metsäleirin tai sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tehtäviä. Opiskelija voi myös harjoitella työpaikoissa, joissa hyödynnetään luontohoivaa osana asiakastyötä. Lisäksi opiskelija voi suunnata vapaasti valittavia opintojaan sekä opinnäytetyönsä luontohoiva-teemaan.

Opiskelijoiden palaute luontohoiva-teemasta osana opetussuunnitelmaa on ollut rohkaisevaa. Myös koulutusohjelman opettajille luontohoivan sisällyttäminen osaksi sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmaa oli mielenkiintoinen ja voimaannuttava oppimiskokemus, josta kertoo seuraava sitaatti.

”Luontoympäristöissä tapahtuviin kohtauksiin liittyy jotakin sellaista avoimuutta ja vaivattomuutta, jota voi olla vaikeampi vaikkapa luokkaopetustilanteessa saavuttaa. Opiskelijoiden on mielestäni helpompi lähteä kertomaan kokemuksistaan, kun olemme luontoympäristössä. Nämä kokemukset ovat herättäneet pohtimaan, miten monin eri tavoin luontoympäristöjä voisi hyödyntää opetuksessa oppimisympäristönä tai vaikkapa sosiaalialan asiakastyön toteutusympäristönä.”

Horticulture for human well-being – vapaaehtoinen opintojakso yliopistossa

Horticulture for human well-being -opintojakso on Helsingin yliopiston maatalous-met-

sätieteellisen tiedekunnan maataloustieteiden laitoksen syventävien opintojen luentokurssi, jota tarjoaa puutarhatieteen oppiaine. Se on suunnattu maisterivaiheen opiskelijoille (3.–4. vuosikurssi).⁴ Kurssi toteutetaan noin 25 opiskelijan ryhmässä. Valintatilanteessa ensisija annetaan puutarhatieteen pääaineopiskelijoille. Osallistujilla tulee olla perustiedot puutarhatuotannosta, pääaineopiskelijoilla lisäksi suoritettuna saman laitoksen Viheraluiden suunnittelun perusteet -opintojakso.

Tavoitteena on, että kurssin jälkeen opiskelija tunnistaa luontokokemusten merkityksen ihmisten terveydelle, osaa tarkastella ympäristöä ihmisen hyvinvoinnin näkökulmasta sekä kykenee soveltamaan ihmisen terveyttä ja toimintakykyä koskevaa tietoa kuntout-

tavien puutarhojen ja terveyttä edistävien ympäristöjen suunnitteluun. Aihetta käsitellään kurssilla peruskäsitteiden, teorioiden, tutkimustulosten ja käytännön esimerkkien kautta.

Jakson laajuus on 5 op eli noin 132 tuntia, josta noin viidennes käytetään luentoihin ja opintokäyntiin ja loput ryhmätöihin seminaariesityksineen sekä oppimispäiväkirjan kirjoittamiseen ja muuhun itsenäiseen työskentelyyn. Ryhmätöissä tutkimustietoa sovelletaan käytäntöön suunnittelemalla todellisiin kohteisiin kuntouttavia ja elvyttäviä ympäristöjä sekä aktiviteetteja eri asiakasryhmille. Ryhmätöet toteutetaan ongelmalähtöisenä oppimisena.

2.2.3 Esimerkkejä Green Care -täydennyskoulutuksesta

Luontohoiva-hankkeen koulutus yrittäjille

Luontohoiva-hankkeessa⁵ (Etelä-Savossa vuonna 2012) pilotoitiin yrityksille suunnattu, vuoden mittainen Luontohoiva-koulutus (10 op). Keväällä aiheina olivat yleis-

katsaus Green Care -toimintaan meillä ja muualla, eko- ja ympäristöpsykologian perusteet, metsä, eläimet ja puutarha sekä asiakaslähtöisyys Green Care -palveluissa. Syksyllä aiheina olivat luontoelämykset ja työhyvinvointi sekä Green Care -yritystoiminnan ominaispiirteet. Vuoden aikana lähiopetuspäiviä oli yhteensä 11. Lisäksi koulutukseen sisältyi kehittämistehtävä, jossa koulutuksen sisältöjä peilattiin oman yritystoiminnan ja Green Care -tuotteiden kehittämiseen. Koulutukseen sisältyi myös mentorointia sekä vertaisoppimista.

⁴ Opintojaksoa on järjestetty maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa pitkään. Toisinaan sitä on tarjottu myös Helsingin yliopiston avoimessa yliopistossa. Aluksi kurssia tarjottiin suomen kielellä ja vuodesta 2007 lähtien englannin kielellä. Sitä ovat suorittaneet erityisesti kasvintuotannon, metsäekologian ja kaupunkiekologian opiskelijat sekä vaihto-opiskelijat eri aloilta. (ks. myös Helsingin yliopisto 2006).

⁵ *Luontohoiva – palvelukonseptien ja monitoimijaisen verkostojen kehittäminen Etelä-Savossa*-hanke tuki alueellisten, varsinkin maaseudulla toimivien yritysten luontoon, eläimiin ja maaseutuympäristöön tukeutuvaa liiketoimintaa eri tavoin. Hanketta toteuttivat Mikkelin ammattikorkeakoulu, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti ja ProAgria Etelä-Savo. Hankkeen yhteistyöverkostossa ovat mukana DIAK Itä ja Bovallius Pieksämäeltä, Etelä-Savon ammattipiiston Otavan koulutusta, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja MTK Etelä-Savo. (ks. myös *Luontohoiva*-hanke 2013)

Koulutuksessa yhdistettiin teoria, käytäntö ja oma kokemus käsiteltävinä olevista luontolähtöisistä menetelmistä. Opiskelijapalautteen mukaan tämä edisti oppimista. Myös monipuoliset oppimisympäristöt tukivat asioiden omaksumista: lähiopetusjaksot järjestettiin eri matkailuyrittäjien ja yhteistyöoppilaitosten tiloissa. Koulutuksessa mukana olevat yrittäjät kertoivat toiminnastaan.

Koulutus kytkeytyi myös tuotekehitysprosessiin, johon osa yrittäjistä osallistui koulutuksen rinnalla. Tuotekehitysprosessi

rakentui kolmesta lähiopetuspäivästä, etätehtävistä ja yrityskohtaisesta konsultaatiosta. Tuotekehitysprosessia käytiin vaihteittain läpi lähipäivinä että etätehtävissä, joissa käsiteltiin omaa, Green Care -toimintaan liittyvää liikeideaa. Etätehtävät purettiin lähipäivinä, joihin sisältyi myös pienryhmä- ja yksilöneuvontaa. Lisäksi ProAgria Etelä-Savo sopi kunkin tuotekehityksessä mukana olevan yrityksen kanssa henkilökohtaisen konsultaatiokäynnin.

Senni-hankkeen koulutuskokonaisuus: Green Care -toimija

Senni-hankkeen Green Care -toimija -koulutus toteutettiin 30 opintoviikon laajuisena monimuotokoulutuksena⁶, joka sisälsi koulutus- ja teemapäiviä sekä runsaasti harjoituksia. Se oli suunnattu sekä sosiaali- ja terveystieteiden toimijoille että luonnonvarayrittäjille, ja myös opettajina toimi kummankin alan asiantuntijoita. Koulutus rakennettiin kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta, ja osallistujien oli myös tarkoitus hyödyntää omaa ammatillista osaamistaan ja toimintatapojaan erilaisten palvelumallien kehittämisessä.

Koulutuskokonaisuudessa keskeisinä elementteinä olivat eläimet, puutarha ja maaseutuympäristö ja niiden monipuolinen hyödyntäminen hyvinvointipalveluissa. Eläinavusteisen Green Care -toiminnan moduulissa käsiteltiin eläinten soveltuvuutta Green Care -toimintaan eri kohderyhmät huomi-

oiden, eläinten hoitamista ja muuta käyttöä sekä asiakaslähtöisyyttä Green Care -toiminnassa ja eläinten terveydenhoitoa ja hyvinvointia. Erityisesti esillä olivat pieneläimet ja hevoset.

Puutarha-avusteisten toimintojen yhteydessä tarkasteltiin varsinkin luonnonmateriaalien luovaa käyttöä sekä vuodenaikojen hyödyntämistä. Maaseutuavusteisuuteen liittyen käsiteltiin maatilalla eläinten valintaa ja käyttöä Green Care -toiminnassa, maaseudun ja maatilojen ympäristön hyödyntämistä toiminnallisuuden tukena sekä yhteisöllisyyttä. Edellä mainittujen lisäksi oli tavoitteena antaa valmiuksia liiketoimintalähtöisen hyvinvointialan palvelutoiminnan luomiseen.

Perhehoidon ennakkovalmennus Green Care -teemalla

Perhehoito mahdollistaa yksilöllisen hoivan ja huolenpidon perhehoitajan kodissa. Perhehoidon kesto riippuu asiakkaan tarpeista ja hoitajan mahdollisuuksista, joten erilaisia tapoja toteuttaa perhehoitoa voivat olla esimerkiksi päivä- tai ympärivuorokautinen sekä lyhytaikainen tai pitkäkestoinen hoito. On myös mahdollista, että perhehoitaja tulee hoitamaan asiakasta asiakkaan omaan kotiin. Perhehoitajan asiakkaita voivat olla lapset, kehitysvammaiset, mielenterveys- ja päihdekuntoutujat tai ikääntyvät. Perhehoitaja ei ole kuitenkaan yrittäjä, vaan kunta ja perhehoitaja tekevät yhdessä toimeksiantosopimuksen. Perhehoitoliiton kouluttajan pitämän ennakkovalmennuksen käynninen on edellytyksenä toimeksiantosuhteen solmimiselle.

⁶ Senni-hankkeen pilottikoulutukseen valittiin 30 alalla toimivaa ja/tai Green Care -toimintaan läheisesti liittyvien alojen yrittäjää sekä yrittäjiksi aikovaa, joille koulutus tarjosi uusia näkökulmia käyttää luontoelementtejä omassa toiminnassaan. Koulutus oli Ylä-Savon ammattiopiston ja Savon ammatti- ja aikuisopiston yhdessä Itä-Suomen yliopiston biologian laitoksen kanssa laatima koulutuskokonaisuus, jossa kouluttajien alakohtaiset osaamisalueet täydentävät toisiaan. (ks. myös Itä-Suomen yliopisto 2013)

Perhehoidon ennakkovalmennus⁷ sisältää lähiopetusta 21 tuntia (3 h/viikko), kotikäynnin valmennukseen osallistuvan kotiin, tutustumiskäynnin perhekotiin ja kuusi henkilökohtaista etätehtävää. Valmennukseen osallistuminen ei velvoita aloittamaan perhehoitajana toimimista. Koulutuksessa käydään läpi perhehoidon mahdollisuuksia, ja osallistujat voivat valmennuksen perusteella tehdä päätöksen perhehoidon aloittamisesta.

Green Care -painotteisessa perhehoidossa erilaisten asiakasryhmien elämänlaatua edistetään luonnon ja maaseutu ympäristön elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla. Esimerkiksi maaseutu ympäristössä sijaitsevan perhehoitokodin resursseja voivat olla eläimet, kasvit, puutarha, metsä, maisemat, maatilan monipuoliset työt ja sosiaaliset toiminnot, joita kaikkia voidaan hyödyntää erilaisten asiakastavoitteiden saavuttamisessa.⁸

⁷ Ikäihmisten perhehoidon ennakkovalmennus toteutettiin Keski-Pohjanmaalla ja Oulun Eteläisessä kevästä 2013 alkaen yhteistyössä Hyvinvointi Kannus- ja Green Care -yrittäjyyden edistäminen Keski-Pohjanmaalla ja Oulun Eteläisessä -hankkeiden kanssa. Ennakkovalmennuksen kouluttajan Green Care -osaaminen tuotiin osaksi Perhehoitoliiton ennakkovalmennuksen sisältöä siten, että valmennuksen aikana keskusteltiin ja pohdittiin yhdessä erilaisia perhehoitoon soveltuvia Green Care -toimintamuotoja. (ks. myös Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä 2013)

⁸ Kehitysvammaisten perhehoidon ennakkovalmennus Green Care -teemalla on suunniteltu myöhemmälle ajankohdalle. Kouluttajina toimivat samat henkilöt kuin ikäihmisten perhehoidon ennakkovalmennuksessa, ja he ovat suorittaneet Perhehoitoliiton järjestämän kehitysvammaisten perhehoidon kouluttajakoulutuksen.

Lemmikit, hevoset ja koti- ja tuotantoeläimet eläinavusteisessa Green Care -toiminnassa

Keski-Pohjanmaan maaseutuopiston hallinnoimassa Green Care -yrittäjyyden edistäminen Keski-Pohjanmaalla ja Oulun Eteläisessä -hankkeessa järjestettiin syksyllä 2013 kaksi eläinavusteisen Green Care -toiminnan valmennuspakettia (ks. myös Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä 2013). Valmennuksen tavoitteena oli tuoda eläinavusteisesta toiminnasta kiinnostuneille toimijoille mahdollisuus perehtyä eläinlajeihin sekä harjoitella ja löytää erilaisia toimintamalleja, joissa eläin voisi toimia työparina asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi, eläinten hyvinvointia unohtamatta.

Eläinavusteiset valmennukset suunniteltiin sosiaali- terveys-, kasvatus- ja hyvinvointialan toimijoille sekä Green Care -yrittäjille tai yrittäjiksi aikoville. Valmennuspaketeissa käsiteltiin erikseen hevoset ja tuotantoeläimet, joista kummankin osa-alueen sisältö on rakennettu huomioiden eri eläinlajien ja niiden kanssa toteutettavan Green Care -toiminnan erityispiirteet.

Tarkoituksena oli herättää osallistujat pohtimaan erilaisia mahdollisuuksia ja kiinnittämään huomiota omien eläinten ja eläintilojen soveltuvuuteen kunkin asiakasryhmän kanssa toimittaessa. Valmennuspakettien suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnettiin perhehoidon ennakkovalmennuksen rakennetta ja maaseutuopiston henkilökunnan osaamista.

2.3 Kansainvälisiä kokemuksia

Suunniteltaessa tulevaisuuden osaajien koulutusta on kotimaisen keskustelun lisäksi hyvä hakea ajatuksia myös ulkomailta, varsinkin maista joissa ala on ehkä jo vakiintuneempi. Rajat ylittävä tiedonvaihto on hyödyksi, ja edistää myös koulutusten yhdenmukaistumista sekä opiskelija-, opettaja- ja yrittäjävaihtomahdollisuuksia. Seuraavassa kerrotaan muutamista hankkeista, joissa tätä eurooppalaista keskustelua on käyty viime vuosina, niiden tuloksista ja havainnoista.

MAIE-hanke

MAIE-hankkeessa⁹ rakennettiin yleiseurooppalainen 120 opintotunnin opintosuunnitelma Green Care -palvelun tarjoajille. Opintosuunnitelma on tarkoitettu ammatilliseen maanviljelijöille suunnattuun täydennyskoulutukseen. Opintokokonaisuus rakennettiin yhteistyössä kansallisten asiantuntijaryhmien kanssa. Ryhmät koottiin koulutuksen, maatalouden, sosiaalialan, tutkimuksen, julkisyhteisöjen ja yrittäjien edustajista.

Alla olevassa taulukossa (taulukko 1) on kuvattu opintosuunnitelman opintojaksot. Kokonaisuuden tarkempi sisältö sekä sisältökohtaiset tavoitteet ovat saatavissa internetistä osoitteessa: www.mtt.fi/greencare/. Opintokokonaisuuksia voi helposti laajentaa ja syventää lisäämällä teoriaa ja käytännön harjoituksia. Koulutuksen järjestäjät voivat käyttää opintosuunnitelmaa myös osina, valitsemalla siitä esimerkiksi täydennyskoulutukseen sopivia kokonaisuuksia. Opintosuunnitelma työstettiin Euroopan ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmän (ECVET) mukaiseen muotoon.

⁹ *MAIE*-hankkeeseen osallistuivat Suomen lisäksi, Saksa, Alankomaat, Italia ja Portugali sekä pienemmällä panoksella Tšekin tasavalta ja Bulgaria. Kahdessa viimeksi mainitussa maassa Green Care -toiminta on vasta aluillaan. Hanketta johti saksalainen hankekumppani. (Ks. myös *MaiE*-project 2013, *MaiE*-opintosuunnitelma 2013)

HyväOlo-liikkuvuushankkeet

Leonardo da Vinci-rahoitteisiin *HyväOlo*-liikkuvuushankkeisiin¹⁰, joita toteutetaan vuosina 2012–2014, sisältyy sekä asiantuntija- että opiskelijaliikkuvuushankkeet. Näissä hankkeissa saadaan monipuolista tietotaitoa ulkomaisilta kumppaneilta. Vastavuoroisesti viedään suomalaista Green Care -osaamista ulkomaisiin kohteisiin, esimerkiksi erilaisten toiminnallisten menetelmien osalta.¹¹ Hankkeen opintomatkakokemuksista voi lukea tarkemmin matkapäiväkirjoista (*Hymy*-hanke 2013).

Green Care -toiminta eroaa eri maissa muun muassa eläinten ja puutarhatoiminnan hyödyntämisessä, hoivatyössä sekä Green Care -käsitteen käytössä. Esimerkiksi Virossa, jossa on vähemmän resursseja erilaisiin välineisiin ja materiaaleihin, osataan toteuttaa Green Care -toimintaa luovasti.

Asiantuntijaliikkuvuushankkeeseen osallistuu seitsemän *HyväOlo*-verkoston oppilaitosta eri puolilta Suomea.¹² Osallistujat valmistavat kv-vaihtojakson aikana ryhmissä esimerkiksi opetusmateriaalia ja oppimislejää, joita käytetään

¹⁰ Asiantuntijaliikkuvuushanketta koordinoi Kokkolan sosiaali- ja terveysalan opisto ja opiskelijaliikkuvuushanketta Ylivieskan ammattiopisto. Hankkeissa hyödynnetään jo olemassa olevaa Green Care -tietoa ja osaamista kuten hankeyhteistyötä, tutkimustuloksia ja artikkeleita.

¹¹ Kv-vaihtokohteet valittiin *HyväOlo*-verkoston yhteistyökumppaneista ja heidän verkostoistaan. Hankkeen myötä työelämän ja oppilaitosten verkostoituminen ja yhteistyö lisääntyivät niin kansainvälisesti kuin kotimaassa.

¹² Mukana olivat: Kokkolan sosiaali- ja terveysalan opisto, Vaasan ammattiopisto, Omnian aikuisopisto ja ammattiopisto Espoossa, Lapin ammattiopiston hyvinvointiala, Seinäjoen koulutuskeskus, Etelä-Karjalan ammattiopisto ja Ylivieskan ammattiopisto. Asiantuntijoilla tarkoitetaan tässä opettajia ja työelämän edustajia.

Taulukko 1. MAIE-hankkeen opintosuunnitelma.

Opintokokonaisuudet	Opintojaksot
Green Care -maatilan perustaminen	Annetaan kuva erilaisista Green Care -toiminnan malleista ja suunnitellaan oman profiilin ja maatilan mukainen malli Valitaan sopivat kohderyhmät työlle ja/tai kuntoutukselle ja terapiatoiminnalle omalla maatilalla
Maatilan ja sen toimintojen sopeuttaminen Green Care -toimintaan	Suunnitellaan asiakastyö omalla maatilalla Suunnitellaan ja organisoidaan työ sekä henkilökunta ja vapaaehtoiset varmistaen kuntoutuksen ja maataloustuotannon jatkuvuuden Koneiden, laitteiden ja työkalujen sovittaminen lainsäädännön, kohderyhmien tarpeiden ja toiminnan vaatimusten mukaisesti Tilankäyttö ja rakennusten esteettömyys kuntoutustoimintojen, asiakasryhmien ja lainsäädännön mukaisesti Työhygienia- ja turvallisuusmääräysten huomiointi Asiakkaiden liikkumissuunnitelman tekeminen
Hoidon järjestäminen Green Care -tilalla	Asiakkaiden valitseminen ja heidän kanssaan työskentely Hoidon ja terapiatoiminnan organisointi maatilalla Asiakkaiden ohjeistamisen suunnittelu, hyvinvoinnin edistäminen, työllistyminen ja henkilökohtainen kehittyminen
Green Care -tilan taloushallinto	Näkemyksen, tehtävän ja strategian luominen Green Care -tilalle Sidosryhmien tunnistaminen ja yhteistyö heidän kanssaan Green Care -tilan tavoitteiden saavuttamiseksi Taloussuunnittelun tekeminen Markkinointisuunnitelman tekeminen Viestintäsuunnitelman tekeminen Yrittäjyysuunnitelman tekeminen Liiketoimintasuunnitelman tekeminen

tetään ja hyödynnetään opetuksessa ja yrityksissä. Hankkeessa liikkuville opettajille ja työelämän edustajille järjestetään valmennusta Green Care -toiminnasta ennen kansainvälisiä liikkuvuusjaksoja sekä tutustumiskäyntejä Green Care -toimintaa harjoittaviin lähialueen yrityksiin. Tavoitteena on Green Care -tyyppiseen toimintaan tutustuminen ja toiminnan hyödyntäminen opetuksessa ja työelämässä. Hankkeessa liikkuneet opettajat ja työelämän edustajat pääsevät tutustumaan ulkomaisten partnereiden Green Care -tyyppiseen toimintaan: esimerkiksi siihen, miten päihde- ja mielenterveysyksiköissä, lastensuojeluyksiköissä, vanhustenhuollossa ja kehitysvammahuollossa käytetään hyväksi erilaisia luonnon elementtejä.

”... Green Care -termi oli Imastun henkilökunnalle vielä uusi, vaikka luonnon ja eläinavusteisten menetelmien käyttäminen kuntoutuksessa oli vaikuttavaa. Luonto- ja eläinavusteisiin menetelmiin oli palkattu lisäresursseja. Puutarhapuolella oli yksi ohjaaja ja hevospuolella toimi talon toiminnan ohjaaja.” – Asiantuntijaliikkuvuuteen osallistuneiden kommentti, kohteena Imastu Kool-Koudu, Viro

*HYMY – opiskelijoiden liikkuvuushankkeessa*¹³ tehtiin yhteistyötä muiden *Hyvä-Olo*-verkoston jäsenten¹⁴ kanssa.

”... kävimme vierailmassa maatilalla, Isenbüttelissä, jossa sijaitsee kehitysvammaisten asuntola. ... Paikan esittelijän mukaan maatilalla työskentely on kehitysvammaisille mitä parhaita, sillä se on loogista työtä, missä näkee työnsä jäljen, esimerkiksi hevosten tai kanojen hoitaminen. ... Talon asukkaat saavat asua tilalla vaikka loppuelämänsä, jos vain haluavat, ja he ovat yhdessä henkilökunnan kanssa kuin yhtä suurta perhettä. Isenbüttel oli vaikuttava ja hyvin ainutlaatuinen paikka.” – Opiskelijaliikkuvuuteen osallistuneiden lähihoitajaopiskelijoiden kommentti, kohteena Saksa

HyväOlo-verkoston Green Care opiskelijoiden liikkuvuushankkeen tavoitteena on kartoittaa, miten valitut työssäoppimispaikat Euroopassa hyödyntävät mautilojen ja maaseudun resursseja (eläimet, kasvit, puutarha, metsä, maisemat ja sosiaaliset toiminnot) erilaisten asiakasryhmien henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin ja elämänlaadun edistämiseksi, selvittää, miten työssäoppimispaikassa hyödynnetään sen välittömässä läheisyydessä ja lähialueena olevaa fyysistä ympäristöä (piha-alue, kasvimaat, puistot, maatilat jne.) ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja hoidossa, kartoittaa onko käytössä luontolähtöisiä terapiamuotoja (esim. puutarhaterapia, eläinavusteinen terapia) sekä selvittää vastaanottavissa maissa olevien alueiden Green Care -yrityksiä ja tutustua niihin.

¹³ Opiskelijoiden liikkuvuushanke on kohdennettu keskiasteen opiskelijoille sosiaali-, terveys-, liikunta-, matkailu-, ravitsemis- ja talous-, kasvatus- ja humanistisella alalla. Liikkuvuuksia oli 72 kappaletta ja osallistujat pääasiassa 2. tai 3. vuoden opiskelijoita

¹⁴ Suomalaisia kumppaneita ovat Kokkolan sosiaali- ja terveysalan opisto, Lapin ammattiopisto, Hyvinvointiala/Rovaniemen koulutuskuntayhtymä, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia/Omnian ammattiopisto, Etelä-Karjalan ammattiopisto, Koulutuskeskus Sedu ja Vaasan ammattiopisto. Ulkomaisia partnereita taas ovat Viro, Saksa, Ruotsi, Iso-Britannia, Kreikka, Espanja, Slovenia, Alankomaat, Kypros, Malta, Saksa, Belgia ja Tanska. Lisäksi yhteistyötä tehdään mm. Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän Green Care -hankkeiden ja SITRA:n kanssa.

3 Green Care -osaamis- ja tukipalvelutarpeet

Osaamis- ja tukipalvelutarpeet -kyselyissä havaittiin, että Green Care -toimintaan liittyvät tarpeet ovat yhtä moniulotteiset kuin itse toimintakin. Osaamisen, koulutuksen ja tukipalvelujen tarpeet näyttäytyvät suhteessa kunkin vastaajan asemaan (esim. viranhaltija, kehittäjä tai yrittäjä), aiempaan koulutukseen (esim. koulutusala ja -aste, lisä- ja täydennys-

koulutus), kokemuksiin (esim. maatala- tai luontotausta), muihin taitoihin (esim. harastukset) ja ajatuksiin (esim. henkilökohdalliset miitteet vaikuttavuudesta). Seuraavissa alaluvuissa käsitellään osaamis- ja tuentarvekyselyjen vastauksia sekä hankkeessa järjestettyjen tapaamisten viestejä aiheeseen liittyen.

3.1 Osaamistarvekartoitus

Osaamistarpeita kartoitettiin valtakunnallisilla Green Care -päivillä Tampereella vuonna 2011 sekä muutamissa alueellisissa hankkeissa vuoden 2011 ja 2012 aikana. Valtakunnallisesti asiaa selvitettiin kirjallisesti lyhyellä lomakkeella, jossa kysymykset olivat: Minkälaisia osaamis- ja tukitarpeita näet Green Care -toimintaan liittyen? Millaista Green Care -koulutusta toivoisit?

Samalla lomakkeella kysyttiin osahankkeen muihin tavoitteisiin eli koulutuskartoitukseen ja asiantuntijalistaan liittyen: Mitä Green Care -koulutusta tiedät jo olevan alueellasi tai Suomessa (ammattillinen/lisäkoulutus)? Minkälaista asiantuntemusta Sinulla olisi tarjota Green Care -toimintaan liittyen? Lisäksi kysyttiin yhteystietoja asiantuntijaluetteloa varten.

Esiin nousseet koulutustarpeet ja -toiveet olivat moninaiset (kuva 2), mikä kuvastaa hyvin

luonto- ja maaseutulähtöisen hyvinvointitoiminnan laaja-alaisuutta. Vastauksista löydettiin kolme aihealuetta, joihin vastaukset jaoteltiin: Green Care -toiminnan sisällöt, yrittäjyysosaaminen ja muut aiheet, jotka sisälsivät teemoja matkailun ja ravitsemuksen, viestinnän ja informaatiotieteen, sosi-aali- ja terveysalan sekä käsi- ja taideteollisuuden alueilta.

Osa esitetystä tiedontarpeesta olisi mahdollista hankkia jonkin toisen, jo olemassa olevan koulutuksen kautta. Green Care -toiminnalla on kuitenkin omat erityispiirteensä, joten eri aiheiden räätälöinti Green Care -toimintaa liittyen on tehtävä. Esimerkiksi yrittäjyysopinnot eivät aina vastaa sisällöltään suoraan alan yrittäjän tarpeita. Toistuvasti esitettiin toive, että koulutuksessa olisi selkeitä ja käytännönläheisiä esimerkkejä jo toimivista Green Care -yrityksistä sekä alan yrittäjiä kertomassa kokemuksistaan.

Green Care -osaaminen

Green Care -käsitteen määrittely ja hyödyntäminen osana yritystoimintaa

Olemassa olevan yrityksen puitteiden muokkaaminen Green Care -toimintaan sopivaksi

Toiminnan vaikuttavuus ja merkitys hyvinvoinnille

Luontolähtöisten menetelmien vaikuttavuus

Puutarhaterapeuttiset, eläinavusteiset sekä luontoavusteiset menetelmät

Alan yrittäjien kokemukset

Luonto- ja maaseutuympäristön hyödyntämiskeinot kuntoutus-, terapia-, hoito- tai ohjausprosesseissa

Green Care -sovellukset esim. mielenterveyskuntoutustyössä

Erilaisten asiakasryhmien kohtaamistaidot

Muut osaamis- ja koulutustarpeet/toiveet

Valokuvaus- ja videointitaidot

Lähi-, eettinen, perinne- ja luomuruoka

Luonnonmateriaalien hyödyntäminen toiminnassa

Informaatioteknologian käyttötaidot, tietotekniikkataidot

Lupa-asiat: terveystarkastukset, henkilöstömitoitukset, jokamiehen oikeudet, kuljetusluvut

Selkeitä, käytännönläheisiä esimerkkejä

Kunta-asiakkaan tarpeista ja kysynnästä kumpuavaa koulutusta

Luonnossa liikkumistaidot

Psyykkisesti sairaiden motivointi- ja aktivointikeinot

Kielteisen kokemuksen jälkihoidon keinot

Lainsäädäntö ja sen soveltaminen

Yrittäjyysosaaminen

Liiketoimintaosaaminen

Yrittysmuodot ja toimintamallit

Yrityspalveluiden mahdollisuudet

Kilpailutus

Palvelun tuotteistaminen

Laatujärjestelmät

Taloudenhoito (budjetointi, rahoitus, avustukset, kannattavuus, hinnoittelu, verotus)

(Sähköinen) markkinointi, tiedottaminen

Kehittäminen, verkostoituminen

Kuva 2. Green Care -toiminnan osaamis- ja koulutustarpeet VoiMaa!-hankkeen osaamistarvekartoituksen mukaan.

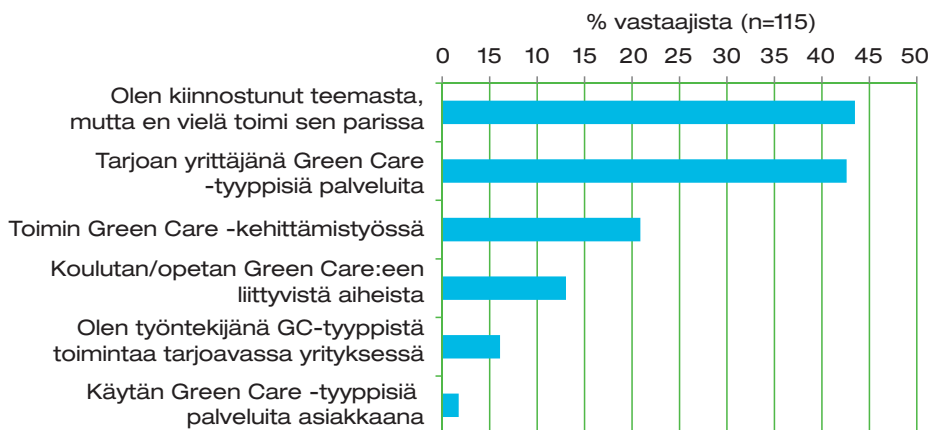
3.2 Tuentarvekysely

3.2.1 Kyselyn tausta

Green Care -toiminnan tuentarpeita kartoitettiin erillisellä, osaamistarvekartoitusta laajemmalla ja systemaattisemmalla kyselyllä tammikuussa 2013. Tuentarpeilla tarkoitettiin kyselyssä sekä koulutusta että ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluja ja vertaistukea. Linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen lähetettiin sähköpostitse saatekirjeen kera noin 400:lle Green Care Finland ry:n sivuston käyttäjälle. Kyselyssä oli sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä (ks. Liite

1b). Kyselyyn vastasi yhteensä 115 henkilöä, joista suurin osa (105) oli naisia. Vastauksien keski-ikä oli 45 vuotta. Vastauksia saatiin eniten Etelä-, Länsi- ja Sisä-Suomesta – erityisesti Uudeltamaalta, Varsinais-Suomesta ja Pirkanmaalta, mutta kaiken kaikkiaan ympäri Suomen.

Lähes puolet vastaajista tarjosi Green Care -tyyppisiä palveluja yrittäjänä, erityisesti eläinavusteisuuteen ja työhyvinvointiin liittyen.

Kuva 3. Vastaukset monivalintakysymykseen: ”Miten Green Care -teema liittyy sinuun?”

Yritysten asiakkaina oli varsinkin lapsia, työyhteisöjä ja erilaisia erityisryhmiä. Hieman useampi vastaajista ei vielä toimi alalla, mutta on kiinnostunut aiheesta. Lisäksi noin viidennes toimi Green Care -toimintaan liittyvässä kehittämistyössä, noin joka kymmenes toimi opettajana, muutama työntekijänä alaan liittyvässä yrityksessä, ja pari käytti palveluja myös itse. Osalla vastaajista oli useampi rooli. (Kuva 3)

3.2.2 Tulokset

Koulutusmuodon ja -sisällön tarpeet

Vastaajien mielestä parhaiten Green Care -osaamisen kehittämiseen sopisivat koulutus- ja seminaaripäivät sekä lyhyet täydennyskoulutukset (kuva 4). Seuraavaksi eniten saivat kannatusta omatoiminen tiedonhankintaa verkkosivuilta, omalle työyhteisölle järjestetyt koulutukset, henkilökohtainen konsultaatio sekä pitkät täydennyskoulutukset.

Toive lyhytkestoisesta koulutuksesta (kuten päivän kestoiset seminaarit) toistui avoimen kysymyksen ”Minkälaista koulutusta Green Care -toiminnassa mielestäsi tarvitaan?” vas-

tauksissa. Lisäksi koulutuksiin ehdotettiin vierailukäyntejä, muita käytännön esimerkkejä ja harjoituksia, teorian ja käytännön yhdistämistä sekä tutkimustiedon soveltamista toimintaan. Verkkovälitteisyys, monimuoto-opetus, työssäoppiminen ja koordinoitu monipuolisuus olivat toivomuslistalla, samoin kokemukset ulkomailta ja kansainväliset luennoitsijat. Opintojen saavutettavuus, ammattimaisuus, sovellettavuus eri aloille ja koulutustarjonnan jäsenyntyisyys tulivat niin ikään esiin vastauksissa.

”Omat koulutustarpeeni ovat lähinnä hyvien käytäntöjen jakamista ja tutkimustiedon soveltamista yrityksen arkitoiminnassa. Yritysvierailut erilaisten Green Care -yrittäjien luona seminaarien yhteydessä.”

Sisällöllisesti koulutusta toivottiin eniten luontolähtöisistä toimintatavoista ja menetelmistä, eritoten eläinavusteisuudesta, mutta myös muun muassa terapeuttisesta puutarhahoidosta. Jotkut kaipaivat koulutusta myös Green Care -toiminnasta ja toimialasta kokonaisuutena, yrittäjyydestä, markkinoinnista, taloudesta, verkostoitumisesta, yhteistyöstä, lainsäädännöstä ja tuotteistamisesta.

Kuva 4. Vastausjakauma monivalintakysymyksessä ”Mitkä vaihtoehdot soveltuvat mielestäsi parhaiten Green Care -osaamisen kehittämiseen?”. Kohdassa ”muu vaihtoehto” mainittiin: vertaistuki, verkostoitumisen edistäminen, opintokäynnit, verkkosivut, opinnäytetyöt, harjoittelu, tutkinnon osa, paikallinen koulutus, konsultointi ja yhteisöllinen, ohjattu tiedonhankinta.

Laatu nousi esiin sekä koulutustarpeina että toiminnalta vaadittavana laatuna. Alalle kaittettiin sekä laatukriteereitä ja laatukoulutusta että pohjakoulutusvaatimuksia, joiden luonnetta vastauksissa ei tarkemmin määritelty. Tutkintotodistus nähtiin tärkeänä ammatillisuuden ja pätevyuden osoittamisessa. Esiin tuotiin myös, että koulutettavien tausta ja tavoitteet on syytä huomioida. Joitakin vastaajia kiinnosti ryhtyä opettamaan Green Care -toimintaa ja hankkia aihepiiriin opettamiseen tarvittava osaaminen. Myös luovuus, oma työssä jaksaminen ja ympäristöasiat mainittiin. Joidenkin vastaajien mielestä Green Care -toiminnalle tulisi ensin löytää yhteinen linja, määrittely ja kriteerit, ja vasta sen jälkeen aloittaa laajemmat koulutukset.

”Green Care -ohjaajatutkinto, joka kattaisi Green Care -toiminnan peruseriaatteen, tutkimustietoa ja antaisi pätevyden toimia Green Care -ohjaajana matkailussa ja hyvinvointialalla.”

”Green Care -perusopintopaketti (voisi olla omaehtoinen tai yhteisöllinen), jossa olisi laaja-alaisesti perustiedot ja soveltamisalueet.”

”...toivoisin lyhyempiä koulutuspaketteja, jotka eivät olisi kovin yleisluontoisia, vaan paneutuisivat syvällisemmin vaikka yhteen teemaan kerrallaan, että niistä saisi todellista hyötyä ja ideoita omaan työhön. Osallistumisista koulutuksiin olisi hyvä saada myös todistus; nykyään papereita arvostetaan niin kovasti. Koulutuspaketteihin kerättäisiin kattava valikoima erilaisia aiheita ja näkökulmia ja ne voisivat toimia myös jatkumona niin, että tietyn osallistumismäärän jälkeen saisi jonkin Green Care -nimikkeen käyttöoikeuden. Tällöin kuka tahansa kiinnostunut voisi osallistua ilman, että tarvitsisi sitoutua koko koulutukseen, mutta halukkaat voisivat valita itseään parhaiten hyödyttäviä koulutusteemoja ikään kuin valinnaisina kursseina ja saada samalla pätevyden.”

”Kaikenlaiset kurssit ja pienet koulutukset eivät johda mihinkään. Niistä ei saa auktorisointia eikä opi asioita kunnolla, vaan jää niin kuin ilmaan. Koko tämä koulutus pitäisi sitoa yliopistojen avoimen yliopistokoulutuksen piiriin niin, että kunkin kurssin suorittaminen johtaisi aina eteenpäin.”

Se nostaisi tasoa ja loisi valtakunnallista näkyvyyttä.”

Täydennyskoulutus oli vastaajien mielestä hyvä väylä päästä käsiksi Green Care -toimintaan, saada lisäpätevyyttä ja erikoistua. Lisäksi toivottiin alan opetusta niin osana keskiasteen perustutkintoja ja erikoisammattitutkintoja kuin korkea-asteen opintokokonaisuuksia. Sekä perus- että syventävä opetus katsottiin tarpeellisiksi. Koulutusta kaivattiin toiminnan kaikille osapuolille: eniten jo toimiville sekä aloittaville yrittäjille, johdolle ja henkilöstölle sosiaali- ja terveys- sekä luonnonvara-alalla, mutta myös päättäjille ja palveluiden ostajille. Koulutuksen järjestäjiksi ehdotettiin keski- ja korkea-asteen oppilaitosten lisäksi myös vapaata sivistystyötä, hankkeita, yhdistyksiä, yrityksiä ja yhteisöjä sekä yritysneuvontajärjestöjä, kuten ProAgriaa ja Maa- ja kotitalousnaisia.

”Ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutus toisi erityispätevyyttä jo olemassa oleviin tutkintoihin. Toivoisin, että koulutus rakennetaan virallisten koulutuksen järjestäjien kautta, jotta alalle saataisiin arvostusta.”

”Rahoitusmahdollisuuksista, esimerkiksi alueiden TE-(ELY-)keskukset, ja sitten varsinainen substanssikoulutus esimerkiksi alueiden ammattioppilaitoksissa, mikäli alueella on luonnonvara-alan oppilaitoksia. Koulutus voidaan toteuttaa esim. yhteistyössä luonnonvara-ala ja hyvinvointiala.”

”Sekä johto- että operatiivisiin tehtäviin (amk/2.aste) lähinnä koulutussisältöihin integroituna tai erillisenä valinnaisena opintokokonaisuutena, jonka voi liittää lähes mihinkä tahansa koulutusalaan (esim. ma-ra-ta¹⁵, matkailu, sosiaaliala). Ei tarvita mitään erillistä tutkintoa. Näitä ennen koulutusta voidaan tarjota täydennyskoulutuksena.”

¹⁵ Lyhenne ma-ra-ta: matkailu-, ravitsemis- ja talousalan koulutus.

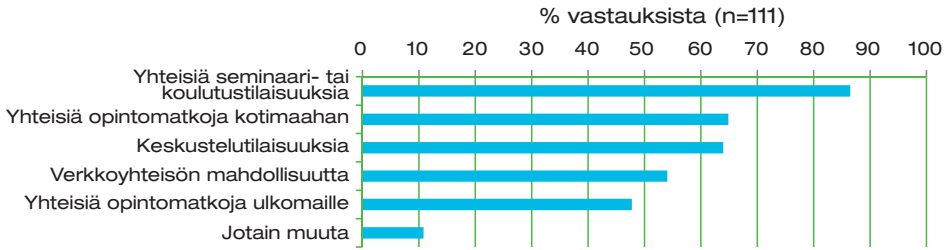
”Koulutusasteet voisivat olla suppeahkosta/informatiivisesta tiedosta – korkeakoulutasoiseen tutkimustyöhön ja käytännön esimerkkeihin.”

Ohjaus-, tuki- ja neuvontapalvelujen tarpeet

Ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden tarpeita sekä toiveita toteutustavoista ja -järjestäjistä, selvitettiin avoimilla kysymyksillä. Hyvinä keinoina vastaajat näkivät yritys-, pienryhmä- ja/tai henkilökohtaisen neuvonnan, mentoroinnin, vertaistuen ja työn ohjauksen. Ihanteelliseksi nähtiin tilanne, jossa olisi mahdollista asioida kaiken aikaa saman neuvojan kanssa. Tällöin oman toiminnan taustoja ei tarvitsisi käydä läpi aina uudelleen. Sekä kasvatusten että puhelimella tapahtuva neuvonta kiinnosti, mutta myös sähköinen verkko oppimis- ja informaatioalustana, sähköposti ja linkkilistat mainittiin. Neuvonta voisi myös tapahtua ensin isomassa ryhmässä, minkä jälkeen jatkettaisiin henkilökohtaisesti.

Yhteistyöhön ja verkostoitumiseen toivottiin erilaisia mahdollisuuksia, kuten verkostoitumistilaisuuksia ja alueellisia toimijatapaamisia. Muutama vastaaja ehdotti virtuaalikoulutusta ja sosiaalisen median hyödyntämistä. Myös seminaarit, tiedotustilaisuudet, ammattilehtiartikkelit, kirjallisuus, selkeät tietopakettit, yritysikummit ja pilotointiapu mainittiin. Toimintaa tukisi vastaajien mielestä myös huomion kiinnittäminen laadunhallintaan, kuten laatukriteerien käyttöönotto, mahdollisesti myös laatujohtajajärjestelmä, auditoinnit ja omavalvonta. Green Care -toiminnalle kaivattiin myös enemmän medianäkyvyyttä ja tunnettua.

Ohjaus-, tuki- ja neuvontapalvelujen tulisi vastaajien mielestä olla helposti löydettävissä, koordinoituja, monipuolisia ja kokonaisvaltaisia. Eräs vastaaja ehdotti, että aluksi mainittuja palveluja voitaisiin järjestää hankkeidenkin kautta, mutta tavoitteena tulisi olla pysyvämpi toimintamuoto, kuten sisällyttää ne olemassa oleviin yritysneuvonta-

Kuva 5. Vastausjakauma monivalintakysymyksessä ”Minkälaista vertaistukea tarvitaan Green Care -toimijoiden kesken?”. Kohdassa ”jotain muuta” mainittiin mm.: koordinoiva taho, yksityinen vertaistuki, paikallistoimijoiden verkosto, säännöllinen tiedotus ja ajatustenvaihto, käytännön kokeilut.

palveluihin. Myös valtakunnallisen ja alueellisten koordinoivien toimijatahojen tai yhteyshenkilöiden tarve tuotiin esiin. Toisaalta keskitettyä ratkaisua toimivammaksi nähtiin verkosto, jossa erilaisia ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluja tuottavat useat tahot. Neuvonta voisi tarvittaessa järjestäytyä myös ala- tai menetelmäkohtaisesti.

Ehdotuksia ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden tuottajiksi saatiin monipuolisesti. Näitä olivat järjestöt (esim. Green Care Finland ry, MTK, ProAgria), valtio, kunta, TE- ja ELY-keskukset, THL, MTT, Maa-kuntaliitto, OPH, MMM, opetus- ja asian-tuntijaorganisaatiot, yritykset ja hankkeet erilaisten hoiva- ja koulutusorganisaatioiden yhteydessä. Tässä, samoin kuin koulutusta koskien, toimijoilta toivottiin ammattitaitoa ja kokemusta. Lisäksi nostettiin esiin sitoutuneisuus, puolueettomuus, ja jossakin määrin alueellisuus.

Tarvetta ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluille nähtiin eritoten Green Care -yritystoiminnasta kiinnostuneiden ja sitä aloittavien, mutta myös alalla jo yrittävien, kuntatoimijoiden, kehittäjätahojen ja oppilaitosten keskuudessa. Palvelutarpeiden painotukset vaihtelivat luonnollisesti vastaajaryhmittäin. Teemoissa toistuvat osin jo koulutus-tarpevastauksissa mainitut asiat: Green Care -menetelmät ja -ominaispiirteet, markki-

nointi, kannattavuus, rahoitus, hinnoittelu, tuotteistaminen, lainsäädäntö, liike-toiminta, asiakkuudet, toimintamallit ja eettinen eläintenhoito. Teemat on lueteltu vastausten mukaisessa tarpeellisuusjärjestyksessä. Lisäksi toivottiin, että mahdollisista Green Care -toimintaan liittyvistä ongelmistakin kerrottaisiin.

Green Care -toimijoiden vertaistuesta kysyttiin vielä erikseen monivalinta- ja avoimilla kysymyksillä. Lähes kaikki vastaajat kannattivat yhteisiä seminaari- ja koulutustilaisuuksia (kuva 5), aiheina esimerkiksi alan mahdollisuudet, kehittäminen, toimintamuodot, vaikuttavuus, kohderyhmät ja yrittäjyydet kysymykset. Lisäksi yli puolet vastaajista toivoi kotimaisia opintomatkoja sekä keskustelutilaisuuksia, jotka toistuisivat muutamia kertoja vuodessa. Lähes yhtä paljon kiinnostusta osoitettiin verkkoyhteisön luomiseen esimerkiksi suljettuna Facebook-ryhmänä sekä ulkomaan opintomatkoihin, erityisesti Norjaan suuntautuviin. Muina matkakoh-teina esitettiin Alankomaita, Ruotsia, Italiaa, Saksaa, Itävaltaa, Tanskaa, Sveitsiä, Irlantia, Yhdysvaltoja sekä Keski-Eurooppaa yleisesti. Ehdotettiin, että kerättäisiin yhteiseen tietopankkiin kaikkien järjestettyjen ulkomaanmatkojen tiedot, mikä auttaisi tulevien matkojen tarpeen selvittämisessä.

3.3 Verkostoitumistilaisuuksien tulokset

Koulutuksen järjestäjien verkostoitumiseksi järjestettiin työpaja maaliskuussa 2012 Tampereella. Paikalle kutsuttiin eri oppilaitosten edustajia, yrittäjiä, kehittäjiä ja muita tahoja. Työpajaan osallistui noin 30 henkilöä ympäri Suomen sekä videoyhteyden välityksellä myös Rovaniemen ammattikorkeakoulu (RAMK). Työpajatyöskentelyä alustivat useat eri puhujat esityksillään Green Care -koulutustarpeista ja alan tulevaisuudesta. Alustuksien jälkeen jakaannuttiin viiteen ryhmään, jotka olivat terveysala, sosiaaliala, luonnonvara- ja ympäristöala, matkailuala ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu (RAMK). Ryhmien keskusteltaviksi annettiin kolme aihtta:

1. Mikä/millainen on Green Care -ammattilainen?
2. Miten Green Care soveltuu koulutukseen?
3. Seuraavan työpajan keskustelunaiheita.

Koulutuksen järjestäjien työpajassa toistuvat osaamis- ja tukipalvelutarve -kyselyissäkin esiin nousseet tarpeet ja ajatukset laajoista sekä monipuolisista kehittämistarpeista (kuva 6). Eri aloilla on erilaisia vaatimuksia. Green Care -osaaminen nähdään yleisimmin omaa ammattia täydentävänä lisäarvona. Työpajan koosteen mukaan seuraavissa vastaavanlaisissa koulutusta koskevista työpajoissa aiheen käsittelyä tulisikin jatkaa eri-

Terveysalan työpajaryhmän tiivistetyt vastaukset
<ul style="list-style-type: none">
• 1) Green Care -ammattilainen tuntee luonnon mahdollisuudet ja osaa soveltaa niitä asiakkaiden tarpeet huomioiden.
• 2) Green Care soveltuu koulutuksiin erikoistumisvaihtoehtona ja projektitöinä, sekä toimintaterapian menetelmänä.
• 3) Lisää keskusteluja tarvitaan maatiloilta tapahtuvasta työllistämisestä ja päivätoiminnasta sekä Green Care osaksi hoitomääräyksiä.
Sosiaalialan työpajaryhmän tiivistetyt vastaukset
<ul style="list-style-type: none">
• 1) Green Care -ammattilainen on sosiaalialan peruskoulutettu tai yrittäjä (esim. puutarhuri tai maatilayrittäjä), joiden koulutustarpeet erilaisia.
• 2) Green Care -perusopinnot tulisi saada kaikkien saataville: pienryhmä- ja monimuotokoulutukset, moniammatilliset ryhmät. Nopein väylä ovat täydennyskoulutukset (myös opettajien ja ostajien kouluttaminen).
• 3) Lisää keskusteluja tarvitaan kasvatuksellisesta Green Care -toiminnasta sekä työnohjauksesta.
Luonnonvara- ja ympäristöalan työpajaryhmän tiivistetyt vastaukset
<ul style="list-style-type: none">
• 1) Green Care -ammattilaisen pedagoginen osaaminen on tärkeää. Pitää tuntea myös yhteistyömallit, ja olla sitoutunut. On osattava soveltaa oma osaaminen Green Care -toimintaan. Jonkinlainen "osaamispassi" pitäisi olla osoituksen osaamisesta.
• 2) Green Care sopii osaksi useita koulutusaloja. Green Care -ajatus on jo nyt koulutuksissa mukana, mutta eri nimellä (mm. vastuullisuus, kestävä kehitys tms.)
• 3) Lisää keskusteluja tarvitaan opintopolkujen selvittämiseen liittyen.
Matkailualan työpajaryhmän tiivistetyt vastaukset
<ul style="list-style-type: none">
• 1) Green Care -ammattilaisuus tarkoittaa yrittäjyyden osaamista, johon sisältyy: mm. tuotteistaminen, verkostot, markkinointi, kokemusten jakaminen ja palveluosaaminen.
• 2) Green Care -aiheet soveltuvat täydennyskoulutuksiin monipuolisen pedagogiikan avulla: luonnon tuntemus, kestävä kehitys, Green Care -ajatusten sisäistäminen (mm. ihminen fyysisenä, sosiaalisena ja psyykkisenä kokonaisuutena.)
• 3) Lisää keskusteluja tarvitaan alueellisesti, erilaisten työpajojen muodossa.
Rovaniemen ammattikorkeakoulun työpajaryhmän tiivistetyt vastaukset
<ul style="list-style-type: none">
• 1) Green Care -ammattilaisia toimii useilla eri aloilla. Luonnon kunnioitus ja ihmisen hyvinvoinnin osaaminen ovat avainasemassa, myös paikalliskulttuurin tuntemus tärkeää, samoin verkostoituminen ja innovointi sekä omien roolien tunnistaminen.
• 2) Green Care soveltuu koulutuksiin osana tutkintoa, valinnaisina opintoina tai integroituna nykyisiin opintoihin.
• 3) Lisää keskusteluja tarvitaan kysymyksestä: "Kuka koordinoi Green Care -koulutuksen kehittämistä? "

Kuva 6. Koulutustyöpajan (23.3.2012 Tampere) työryhmien näkemysten yhteenveto seuraaviin kysymyksiin: 1) Mikä on Green Care -ammattilainen, 2) Miten Green Care soveltuu koulutukseen, sekä 3) Seuraavan työpajan keskustelunaiheita.

laisista näkökulmista, kuten alakohtaisista kehittämistarpeista, erilaisista luontolähtöisistä menetelmistä ja kehittämistoimien koordinoinnista.

VoiMaa!-hanke järjesti koulutustyöpajan lisäksi alueellisia Green Care -hanketoimijoiden tapaamisia, joista Tampereen (maaliskuussa 2013) ja Mikkelin (huhtikuussa 2013) pajoissa sivuttiin koulutusteemaa (ks. myös *VoiMaa!*-hanke 2013). Verkostoitumistarve oli ilmeinen: ala voidaan nähdä moniammatillisena oppimisverkostona, jossa useita Green Care -palveluja kehitetään ja tarjotaan eri ammattilaisten yhteistyönä. Tämän toivottiin heijastuvan osaamisen kehittämiseenkin. Opetusta kehittää samanaikaisesti moni

taho, joiden toivottiin verkostoituvan entistä laajemmin ja monialaisemmin keskenään. Aluetapaamisissa ehdotettiin ”koulutustoitumikuntaa” esimerkiksi osaksi mahdollisesti perustettavan Green Care -neuvottelukunnan toimintaa. Lisäksi kaivattiin koordinoitua tiedottamista ja korostettiin oppilaitosten ja työelämän yhteistyön tarpeellisuutta. Todettiin, että osaamista on verrattain hyvin, siitä ei vain aina tiedetä tai osata tunnistaa. Myös aihepiiriin liittyviä opinnäytetöitä valmistuu yhä enemmän. Kuitenkin myös uusia tutkimuksellisia tietotarpeita tunnistettiin, kuten Green Care -aihepiirin tiedon sisäistämisen prosessi ja toiminnan leviämistä mahdollistavat tekijät yhteiskunnan rakenteissa.

4 Mahdollisia Green Care -oppimispolkuja ja -koulutus tuotteita

Green Care -osaamisen kehittämiseksi on runsaasti erilaisia mahdollisuuksia eri koulutusasteilla, tutkinnoissa ja täydennyskoulutuksessa, sekä erilaisten osaamisen kehittämiseen liittyvien koulutus tuotteiden kautta. Tässä alaluvussa näitä mahdollisuuksia pohditaan lähemmin ja ehdotetaan oppimispolkuja ja koulutusaloja, joihin Green Care -opintoja voitaisiin integroida, sekä erilaisia uusia koulutus tuotteita. Ehdotetut koulutusalat on valittu, koska niihin liittyen on jo tarjolla Green Care -tyyppisiä palveluja

(sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, matkailu, maa-, puutarha- ja metsätalous, kasvatustieteet, käsityötoiminta, psykologia, kulttuuri), niistä valmistetaan tehtäviin, joilla voidaan tehdä Green Care -palveluihin liittyviä päätöksiä (esim. sosiaalitieteet), tai niihin liittyy joko Green Care -toiminnassa ilmeneviä luontojen toiminnallisuuselementtejä tai Green Care -palveluiden kohderyhmiä, kuten nuoria tai ikäihmisiä. (ks. myös tämän julkaisun palvelutyypin ja laadunhallintaosiot)

4.1 Green Care -osaamisen sisällyttäminen opintoihin

Seuraavissa malleissa ehdotetaan, kuinka opiskelija, yrittäjä tai muu aiheesta kiinnostunut toimija voi tulevaisuudessa kehittää Green Care -osaamistaan eri koulutusasteilla joko osana erilaisia tutkintoja (kuva 7), tai muulla tavoin, kuten täydennyskoulutuk-

senä (kuva 8). Malleissa on koulutusjärjestelmän tai mahdollisten koulutusten järjestäjien ohkeen kirjoitettu erilaisia oppimismuotoja ja -tuotteita. Niistä joitakin on jo tarjolla. Tarjolla olevista koulutuksista kerrotaan tarkemmin ”Koulutuksen nykytila” -luvussa

Korkea-aste	Tohtori Lisensiaatti	Väitöskirja Lisensiaattintyö Pro Gradu/Kandidaatin tutkielma AMK-opinnäytetyö Yhteistyö yliopiston tutkielmien ja AMK-opinnäytteiden kesken Monitieteinen opintokokonaisuus Erikoistumisopinnot Työharjoittelu Perus- ja syventävien opintojen kurssit	Tohtori Lisensiaatti
	Ylempi korkeakoulututkinto		Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
	Alempi korkeakoulututkinto		Työkokemus Ammattikorkeakoulututkinto
Keskiaste	Lukio Projektiluontoiset työt Kirjoitelmien ym. aiheet Aihevalinnat pakollisissa ja valinnaisissa oppiaineissa, esim. psykologiassa, biologiassa ja kuvaamataidossa Yhdistelmätkinnot	Ammatillinen perustutkinto Opinnäytetyö, työharjoittelu Paikallisesti valittavat tutkinnon osat Vapaasti valittavat tutkinnon osat Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat Ammatilliset tutkinnonosat Perus- ja syventävät tutkinnon osat Yhdistelmätkinnot	Ammatti- ja erikoisammattitutkinto Green Care -yrittäjän ammattitutkinto Yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto Työkokemus

Kuva 7. Green Care -oppimispolkuja tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

<h3>Täydenniskoulutus</h3> <p>Lyhytkurssien sarjat Lyhyet ja pitkät täydenniskoulutuskokonaisuudet Korkea-asteen oppisopimustyyppinen täydenniskoulutus Erikoistumisopinnot Ammatillinen täydenniskoulutuskurssi yrittäjille Green Care -koulutus omana koulutustuotteenaan tai integroituna valmiiseen koulutustuotteeseen Laatukoulutus</p>			
<h3>Tuki- ja neuvontapalvelut</h3> <p>Valtakunnallinen koordinaatioelin ja alueelliset neuvoyhdyshenkilöt Mentorointi- ja vertaistukijärjestelmä Tietopankki ja keskustelualusta verkossa</p>			
<h3>Osaamisen kehittäminen hankkeissa</h3> <p>Koulutustuotepilotit (Räätälöity) valmennus Lyhytkurssit Opintomatkat</p>			
<h3>Yleistä tietoisuutta lisäävät koulutukset ja tapahtumat</h3> <p>Oppilaitoskierrokset Studia Generalia -luentosarja Yleissivistävän koulutuksen kokemukselliset kurssit</p>			
Mahdollisia toteuttajia:			
Yliopisto tai AMK Avoin yliopisto tai AMK Täydenniskoulutuskeskukset (korkea-aste)	Keskiasteen oppilaitokset Aikuisopetuskeskukset (keskiaste)	Kesäyliopistot, kansanopistot, kansalaisopistot (yleissivistävä)	Neuvontajärjestöt Yhdistykset Liitot Yritykset

Kuva 8. Green Care -oppimispolkuja tutkintoa tavoittelemattomassa koulutuksessa.

(luku 2). Jotkut ehdotuksista ovat uusia, ja niistä kerrotaan tarkemmin kohdassa ”Green Care -koulutustuotteita” (ks. alaluku 4.2). Niitä ehdotetaan aiemmista koulutuksista saatujen kokemusten, hankekokemusten ja tässä osahankkeessa kerätyn tiedon pohjalta.

Oppimispolkuja suunniteltaessa tulee miettiä, millaista osaamista polun kautta haetaan. Tavoitteena voi olla esimerkiksi perusammatin (esim. lähihoitaja tai toimintaterapeutti)

täydentäminen Green Care -menetelmäosaamisella tai -yrittäjäyystaidoilla tai Green Care -alan tutkimus- ja kehittämistyöhön kouluttautuminen. Mallien (kuva 7, kuva 8) tarkoituksena on auttaa hahmottamaan kokonaiskuva eri kouluttautumistavoista suomalaisessa tutkintotavoitteisessa koulutusjärjestelmässä sekä täydennyskoulutusmahdollisuuksista. Näiden avulla voi pohdita, millaisen oppimisen avulla Green Care -osaamista voitaisiin kehittää.

4.1.1 Green Care -opinnot keskiasteella

Green Care -koulutus sopii osaksi ammatillista koulutusta, eli perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, tutkintojen joustavuuden vuoksi. Joustavuuden ansiosta tutkintoja ei tarvitse uudistaa, vaan luontolähtöisen hyvinvoinnin koulutusta voidaan nykyiselläänkin tuoda ammatillisiin tutkintoihin. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi yhdistämällä eri tutkintoja ja niiden osia, tai tarjoamalla valinnaisiin opintoihin Green Care -toimintaa käsitteleviä kokonaisuuksia. Ammatillisten asteen koulutusaloista Green Care -tyyppisiä opintoja voidaan tarjota ainakin humanistiselle ja kasvatusalalle, luonnonvara- ja ympäristöalalle, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalle ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle (taulukko 2).

Koska edellä mainitut koulutusalat poikkeavat toisistaan sisällöllisesti, tulisi tutkintoihin sisällytettävien Green Care -opintojen sulautua osaksi tutkinnon muuta sisältöä. Esimerkiksi luonnonvara-alan perustutkintoa suorittava Green Care -suuntautunutta yrittäjäyttä suunnitteleva opiskelija tarvitsee Green Care -opintojen ohella myös sosiaalialan osaamista. Perustutkintoihin voitaisiin liittää tutkinnon osia suoraan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta, tai jopa kyseessä olevan alan ammatti ja erikoisammattitutkinnoista. Yhdistelemällä eri tutkintojen osia ja tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuus sisällyttää tutkintoonsa erillisiä Green Care -opintokokonaisuuksia saadaan luonto-

ja maaseutuavusteinen hyvinvointitoiminta sisällytettyä osaksi ammatillista koulutusta.

Green Care -opinnot ammatillisissa perustutkinnoissa

Ammatillisissa perustutkinnoissa Green Care -sisältöä voidaan tuoda tutkinnon eri osiin (ks. taulukko 3). Ammatillisiin tutkinnon osiin Green Care -opintoja voidaan sisällyttää muun muassa valitsemalla opinnäytetyön aihe Green Care -teeman mukaan (vähintään 2 opintoviikkoa, ov), valitsemalla työsuooppimispaikka Green Care -teemaa hyödyntävästä organisaatiosta tai yrityksestä (vähintään 20 ov), ja valitsemalla paikallisesti valittavat tutkinnon osat oman Green Care -opinnoista (10 ov).

Paikallisesti valittavat tutkinnon osat voidaan kehittää oppilaitoksissa kunkin oppilaitoksen painottamien asioiden mukaisesti Opetushallituksen laatimien yleisohjeiden mukaan (ks. myös Opetushallitus 2013a), ja ne hyväksytetään koulutusorganisaation omalla toimielimellä. Oppilaitoksen painottamat asiat ja paikallisesti valittavat tutkinnon osat voivat olla esimerkiksi Green Care -tyyppisiä. Ammatillisissa perustutkinnoissa Green Care -opintoja voidaan sisällyttää myös ammatitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin enintään 10 ov:n verran, ja vapaasti valittaviin tutkinnon osiin 10 ov:n verran. Ammatillisen perustutkinnon Green Care -osuuden

Taulukko 2. Ammatilliset koulutusalat (Opetushallitus 2013a) ja esimerkkejä tutkintonimikkeistä, sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, joihin luontolähtöiseen hyvinvointitoimintaan tähtäävää koulutusta voitaisiin sisällyttää. Kaikki taulukossa mainitut perustutkinnot voidaan suorittaa perus- ja näyttötutkintoina tai oppisopimuksella. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot suoritetaan näyttötutkintoina.

Koulutusala	Esimerkkejä tutkintonimikkeistä perustutkinnoissa	Ammattitutkinto (at) tai erikoisammattitutkinto (eat)	Muut	Koulutuksen järjestäjien lkm (noin)*
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	Lastenohjaaja Nuoris- ja vapaa-ajan ohjaaja	Lasten ja nuorten erityisohjauksen at Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen at ja eat	Elämyspedagogiikan opinnot	60
Kulttuuriala	Artesaani			50
Luonnonvara-, luonto- ja ympäristöala	Maaseutuyrittäjä Eläintenhoitaja Ratsastuksenohjaaja Puutarhuri Metsuri-metsäpalveluiden tuottaja Kalastuksen ohjaaja Ympäristönhoitaja Porotalousyrittäjä Luontaistalouslyrittäjä Luontoyrittäjä Luonto-ohjaaja Luonnonvaratuottaja Luonto- ja ympäristöneuvoja	Tuotantoeläinten hoidon ja hyvinvoinnin at Ratsastuksenopettajan at Viljelijän at Metsätalouslyrittäjän at Erä- ja luonto-oppaan at Luonnontuotealan at Eläintenhoitajan at: Eläintenkouluttaja Ratsastuksenopettajan eat Metsämestarin eat Maaseudun kehittäjän eat		80
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Lähihoitaja Kosmetologi Liikuntaneuvoja	Perhepäivähoitajan at Jalkojenhoidon at Päihdetyön at Kehitysvamma-alan at Liikunnan at Psykiatrisen hoidon eat Kehitysvamma-alan eat Näkövammaistaitojen ohjaajan eat Työvalmennuksen eat Vanhustyön eat Kauneudenhoitoalan eat		50
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Matkailupalvelujen tuottaja Matkailuvirkailija Kodinhuoltaja	Maaseutumatkailun at Matkailun ohjelmapalvelujen at Matkaoppaan at Kotityöpalvelujen at		30
Yhteiskunta-tieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala		Yrittäjän at Johtamisen eat, Yritysohjauksen eat Yritysneuvojan eat	Työhyvinvointikoordinaattorin koulutus	

*Koulutuksen järjestäjät on lueteltu tarkemmin liitteessä 2. Tiedot on kerätty koulutuksen järjestäjien internet-sivuilta.

Taulukko 3. Ammatillisen perustutkinnon rakenne (ks. myös Opetushallitus 2013a) ja mahdollisuus sisällyttää tutkintoon Green Care -opintoja.

Opinnot	Laajuus (ov)	Sisältö	Green Care -opintojen mahdollisuus
Ammatilliset tutkinnon osat	90	Vaihtelee tutkinnoittain: muodostettu kunkin alan työelämän toiminta- ja tehtäväkokonaisuuksien pohjalta. Sisältyy työssäoppiminen työpaikoilla (vähintään 20 ov), opinnäytetyö ja mm. yrittäjyysopintoja	Opinnäytetyö väh. 2 ov Green Care -teemalla Työssäoppiminen väh. 20 ov Green Care -tyyppisessä yrityksessä Paikallinen tutkinnon osa 10 ov Green Care -sisältö
Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat	20	Äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli, matematiikka, fysiikka ja kemia, yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto, liikunta ja terveystieto, taide ja kulttuuri.	Green Care -opinnot 10 ov
Vapaasti valittavat tutkinnon osat	10	Valitaan omasta/toisesta oppilaitoksesta. Voivat sisältää ammatillisia tai ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia tai lukio-opintoja. Voivat liittyä myös omiin harrastuksiin.	Green Care -opinnot 10 ov

enimmäislaajuus voi siten olla jopa 52 opintoviikkoa. Perustutkinnon (120 ov) jälkeen opiskelijalla on vielä mahdollisuus suorittaa enintään 40 ov:n laajuiset syventävät tutkinnon osat, joiden sisällössä voidaan kokonaan keskittyä Green Care -osaamiseen. Mikäli kaikki edellä mainitut osat yhdistetään, ammatillisessa tutkinnossa olisi mahdollista suorittaa yli 92 opintoviikkoa Green Care -opintoja.

Green Care -opinnot ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa

Ammatillinen koulutus sisältää peruskoulutuksena suoritettavien ammatillisten perustutkintojen lisäksi aikuisten ammatillisina näyttötutkintoina suoritettavat perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot.¹⁶ Tutkintojen uudistamisen myötä

¹⁶ *Ammattitutkinnoissa* on osoitettava ammattityöntekijältä vaadittava ammattitaito. Ammattitutkinnon suorittamista voi edeltää esim. ammatillinen perustutkinto tai alan työkokemus. *Erikoisammattitutkinnoissa* vaaditaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta ja syvällistä osaamista jollakin ammatin erikoisalueella. (Opetushallitus 2013b).

näihin tutkintoihin on joustavasti saatavilla työelämän tarpeista lähtöisin olevia tutkinnonosia, ja opiskelija voi valita tutkintoonsa osan jopa kokonaan toisen alan tutkinnotta. Tämä mahdollistaa moniammatillisen osaamisen hyödyntämisen tutkinnon suorittamisessa ja soveltuu erityisen hyvin moniammatillisen Green Care -osaamisen kartuttamiseen.

Tutkintojen kehittämisestä vastaavat kunkin ammattialan tutkintotoimikunnat, jotka nimitetään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Tutkintotoimikunnat sisältävät edustajia työnantaja-, työntekijä- ja koulutustahoilta. Aikuisten ammatillisten näyttötutkintojen suorittamiseen voi tarpeen mukaan kuulua myös näyttötutkinnon suorittamiseen valmistavia opintoja. Näihin on mahdollista tuoda Green Care -sisältöä täydentämään koulutuksesta saatavaa ammattitaitoa, monipuolistamaan koulutuksen tuomaa osaamista, laajentamaan mahdollisuuksia tuottaa erilaisia palveluja, sekä käytettävissä olevien resurssien hyödyntämistä koulutuksen jälkeen. Taulukossa 2 on lueteltu koulutusalat sekä niitä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, joita täydentämään Green Care -opinnot sosisivat.

4.1.2 Green Care -opinnot ammattikorkeakoulu-opinnoissa

Ammattikorkeakouluissa voi suorittaa alemman ammattikorkeakoulututkinnon, jota on mahdollista työkokemuksen kartuttua täydentää ylemmäksi ammattikorkeakoulututkinnoksi. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot voivat tehdä yhteistyötä Green Care -alan täydennyskoulutuksessa, kuten on jo tehtykin, esimerkiksi Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Helsingin yliopiston hankeyhteistyönä. Kuitenkin myös tutkintoon johtavissa koulutuksissa on tarpeen löytää alan osaamista vahvistavia ratkaisuja. Näitä voivat olla esimerkiksi aiheen sisällyttäminen ennalta

määrätyissä laajuuksissa opetussisältöihin, soveltavat oppimistehtävät, työssäoppiminen, opinnäytetyöt ja erikoiskurssit. Green Care -opinnot kannattaa kirjoittaa opetussuunnitelmiin, jolloin varmistetaan opetuksen jatkuvuus, esimerkiksi henkilöstön vaihtumistilanteessa.

Seuraavassa taulukossa on esitetty ammattikorkeakoulujen nykyisiä koulutusaloja, joihin Green Care -osaamista on mahdollista viedä (taulukko 4).

4.1.3 Green Care -opinnot yliopisto-opinnoissa

Yliopistoissa on mahdollista suorittaa kandidaatin (180 op, suoritus aika 3 v.) ja maisterin (120 op, suoritus aika 2 v.) tutkinnot sekä tieteellisinä jatkotutkintoina lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot. Green Care -aihepiiri on mahdollista liittää yliopisto-opintojen tutkinto-opetukseen monin eri tavoin. Useilla koulutusaloilla voi olla tarpeen perusopintoihin sisältyvä lyhyt esittelyjakso, jossa käydään läpi ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta sekä luonnon ja sen elementtien vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen. Perusopintojen kautta voi rakentua tietoisuus luonnon elvyttävien vaikutusten olemassaolosta ja niiden käyttöönoton mahdollisuuksista. Valinnaisten aineopintojen kautta aihepiiriin voivat syventyä ne, jotka tulevassa ammatissaan mahdollisesti käyttävät syvempää menetelmä- ja teoriaosaamista.

Green Care -aihepiiriä on helppo lähestyä myös harjoitus- ja projektitöiden, harjoittelun sekä kandidaatin ja pro gradu -tutkielman kautta. Aihepiiri on silloin kuitenkin

kirjattava laitosten opintosisältöihin, jos halutaan varmistaa sen säilyminen opetuksessa mahdollisista henkilöstö- tai muista muutoksista huolimatta. Pysyvämmiin Green Care -aihepiiriin olisi mahdollista saada mukaan nimenomaisten, uusien kurssien avulla, tai kirjaamalla aihealue sopivien opintojaksojen sisältöihin.

Tutkintovaatimuksissa on usein paljon pakollisia opintojaksoja ja niukasti valinnaisuutta. Uusia kursseja voi olla vaikeaa lisätä. Hyvä keino on sisällyttää aihealuetta jo olemassa oleviin opintojaksoihin, jolloin sen opetus olisi paremmin saatavilla. Yksi tai useampi opintojakso pelkästään Green Care -aihepiiristä on silti tarpeen, jotta aiheeseen päästään riittävän syvälle. Myös monitieteinen opintokokonaisuus jossakin yliopistossa, tai yliopistojen verkostossa, sopii aiheen käsitteilyyn. Green Care -aihepiiriä olisi luontevaa yhdistää useiden alojen kandidaatin ja maisterin tutkintosisältöihin, joita on lueteltu taulukossa 5.

Taulukko 4. Ammattikorkeakoulujen koulutusalat, joihin Green Care -osaamista on mahdollista viedä. Tiedot on kerätty koulutuksen järjestäjien internet-sivuilta.

Koulutusohjelma	Ammattinimikkeitä ja työtehtäviä, esim.	Koulutuksen järjestävä ammattikorkeakoulu
<p>LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA</p> <p>Luonnonvara- ja ympäristöalalla valmistetaan luonnonvara-alan ammattikorkeakoulututkintoon, laajuus on 240 op, suoritus aika 4 v, poikkeuksena on kala- ja ympäristöalouden koulutusohjelma, laajuus 210 op, suoritus aika 3,5 v. Tutkinnon ja työkokemuksen jälkeen voi suorittaa vielä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (60 op) maaseudun kehittämisen koulutusohjelmassa tai metsätalouden liiketoiminnan koulutusohjelmassa.</p>		
Kestävän kehityksen koulutusohjelma	ympäristöneuvoja, yrittäjä, ympäristövastaava, ympäristötarkastaja, ympäristökonsultti, ympäristösuunnittelija, agendasihteeri sekä jätehuolto- ja kierrätysneuvoja	HAMK, Forssa; TurkuAMK, Turku
	HUOM! Turun ammattikorkeakoulun koulutusohjelma keskittyy urbaaniin ympäristöön ja Hämeen ammattikorkeakoulun koulutusohjelma maaseutu-ympäristöön	
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma	metsäinsinööri, metsänsuojeluasiantuntija, yrittäjä	HAMK, Evo; MAMK, Pieksämäki; Karelia, Joensuu; RAMK, Rovaniemi; SeAMK, Ähtäri; TAMK, Tampere
	Metsänomistajien neuvonta, puunhankintatehtävät, metsien käyttöä ohjaavat ja valvovat tehtävät organisaatioissa, ympäristönsuojelun tehtäväkentällä tai matkailun parissa	
Puutarhatalouden koulutusohjelma	yrittäjä, neuvoja	HAMK, Mustiala; JAMK, Saarijärvi; OAMK, Oulu; Karelia, Joensuu; RAMK, Rantavitikka; Savonia, Iisalmi; SeAMK, Ilmajoki
	Kotieläin-, kasvi- ja metsätuotannon tai maatalousteknologian tehtävissä, hevostaloudessa, maaseudun neuvonta-, hallinto- ja kehitystehtävissä, myös koulutus- ja markkinointitehtävissä, maaseudun neuvontaorganisaatioissa, maaseutuhallinnossa, rehu- ja lannoiteteollisuudessa, elintarviketeollisuudessa, maatalouskaupassa ja maatalouden tutkimuslaitoksissa, kunnissa, TE-keskuksissa	
<p>HUMANISTINEN JA KASVATUSALA</p> <p>Tutkinnon laajuus on 210 op, suoritus aika 3,5 v. Opinnot muodostuvat perus-, ammatti- ja vapaasti valittavista opinnoista, harjoittelusta tai työssäoppimisesta ja opinnäytetyöstä.</p>		
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma	nuoriso-ohjaaja, nuorisotoimen johtaja, nuorisosihteeri ja vapaa-ajan ohjaaja	Humak, Tornio, Äänekoski, Joensuu ja Nurmijärvi; Centria, Ylivieska; MAMK, Mikkeli; Novia, Turku
	Asiantuntijana nuorisotyössä ja -politiikassa, vapaa-aikatoiminnassa, laitostyössä nuorisohuoltolaitoksissa ja järjestötyössä, johtamis- tai suunnittelupuolella kuin myös suorassa kontaktissa lasten ja nuorten kanssa ohjaus- ja neuvontatehtävissä, kunnissa, seurakunnissa ja järjestöissä.	
<p>SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA</p> <p>Tutkinnon laajuus vaihtelee 210–270 op välillä, suositeltu suoritus aika 3,5–4,5 v. Tutkinnon ja työkokemuksen jälkeen voi suorittaa vielä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (90 op), joka painottuu kehittämiseen ja johtamiseen. Joidenkin koulutusohjelmien kohdalla on mahdollista jatkaa opintoja yliopistossa. Terveystieteidenhuollossa työskentelyyn vaaditaan tutkinnon lisäksi myös ammatinharjoittamisoikeus. Terveystieteidenhuollon oikeusturvakeskus TEO myöntää tämän oikeuden.</p>		
Vanhustyön koulutusohjelma	geronomi	Metropolia, Helsinki; Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Kemi; SeAMK, Seinäjoki
	Asiantuntijana vanhustyön palveluiden suunnittelijana, toteuttajana, koordinoijana ja kehittäjänä	
Toimintaterapian koulutusohjelma	toimintaterapeutti	Arcada, Helsinki; JAMK, Jyväskylä; Metropolia, Helsinki; OAMK, Oulu; TurkuAMK, Turku
	Eri-ikäisten ihmisten kanssa sairaaloissa, kuntoutuslaitoksissa, mielenterveyskuntoutuksessa, kouluissa ja päiväkodeissa	

Taulukko 4. jatkuu

Koulutusohjelma	Ammattinimikkeitä ja työtehtäviä, esim.	Koulutuksen järjestävä ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma	sosionomi	Arcada, Helsinki; DIAK, Helsinki, Järvenpää, Kauniainen, Pieksämäki, Pori, Oulu; HAMK, Hämeenlinna; JAMK, Jyväskylä; KTAMK, Kemi; Centria, Kokkola ja Ylivieska; KyAMK, Kouvola; LAMK, Lahti; Laurea, Espoo, Hyvinkää ja Vantaa; Metropolia, Helsinki; MAMK, Mikkeli; OAMK, Oulu; Karelia, Joensuu; Saimia, Lappeenranta; SAMK, Pori; Savonia, Iisalmi; SeAMK, Seinäjoki; TAMK, Tampere; TurkuAMK, Turku; VAMK, Vaasa; Novia, Vaasa ja Turku
	Sosiaalialan eri osa-alueilla mm. varhaiskasvatukseen, nuorisotyön, lastensuojelun, mielenterveys-, päihde- ja kriisityön tehtävissä, myös monikulttuurisuuden, vanhus- ja vammaistyön tai kuntoutuksen parissa. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto antaa kelpoisuuden kirkon diakonian virkoihin ja kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto kirkon nuorisotyönohjaajan virkoihin.	
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma	sosionomi	Laurea, Vantaa
	Kriminaalihuollon ja vankeinhoidon esimies- ja asiantuntijatehtävissä tai esim. sosiaalialalla nuoriso- tai päihdetyössä	
Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma	liikunnanohjaaja (AMK)	HAAGA-HELIA, Vierumäki; KAMK, Kajaani; RAMK, Rovaniemi
	Ammattinimikkeitä esim. ohjaaja, kouluttaja, seikkailupäällikkö ja valmentaja	
Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma	kuntoutusohjaaja	JAMK, Jyväskylä
	Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa, vammais-, potilas- ja kansanterveysjärjestöissä, kuntoutuslaitoksissa, vakuutusyhtiöissä tai yrittäjänä kaikenikäisten kanssa	
Hoitotyön koulutusohjelma, terveydenhoitaja	terveydenhoitaja	DIAK, Helsinki; HAMK, Hämeenlinna; JAMK, Jyväskylä; KAMK, Kajaani; KTAMK, Kemi; Centria, Kokkola (myös englanninkielisenä); KyAMK, Kouvola; LAMK, Lahti; Laurea, Espoo, Vantaa, Hyvinkää ja Porvoo; Metropolia, Helsinki; MAMK, Mikkeli; OAMK, Oulu; Karelia, Joensuu; RAMK, Rovaniemi; SAMK, Pori ja Rauma; Saimia, Lappeenranta; Savonia, Kuopio, SeAMK, Seinäjoki; TAMK, Tampere; TurkuAMK, Turku ja Salo; VAMK, Vaasa; Novia, Turku
	Eri-ikäisten ihmisten terveyden edistämisen parissa, esim. lastenneuvoloissa, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa, työterveyshuollossa, aikuis- ja vanhusten neuvoloissa, kotihoidon parissa ja kansanterveysjärjestöissä	
Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyö	sairaanhoitaja	Arcada, Helsinki; DIAK, Pieksämäki, Helsinki ja Oulu; HAMK, Forssa ja Hämeenlinna; JAMK, Jyväskylä; KAMK, Kajaani; KTAMK, Kemi; Centria, Kokkola; KyAMK, Kotka ja Kouvola; LAMK, Lahti; Laurea, Espoo, Vantaa, Hyvinkää, Lohja, Porvoo; Metropolia, Helsinki; MAMK, Mikkeli; OAMK, Oulainen ja Oulu; Karelia, Joensuu; RAMK, Rovaniemi; Saimia, Lappeenranta; SAMK, Pori ja Rauma; Savonia, Kuopio ja Iisalmi; SeAMK, Seinäjoki; TAMK, Mänttä ja Tampere; TurkuAMK, Turku ja Salo; VAMK, Vaasa; Novia, Turku ja Vaasa
	Suuntautumisvaihtoehtoja esim. lasten- ja nuorten hoitotyö, ikääntyvien ihmisten hoitotyö, äkillisesti sairastuneiden hoitotyö, psykiatrinen hoitotyö, diakoninen hoitotyö ja kirurginen hoitotyö	

Taulukko 4. jatkuu

Koulutusohjelma	Ammattinimikkeitä ja työtehtäviä, esim.	Koulutuksen järjestävä ammattikorkeakoulu
Fysioterapian koulutusohjelma	fysioterapeutti	Arcada, Helsinki; JAMK, Jyväskylä; Metropolia, Helsinki; MAMK, Savonlinna; LAMK, Lahti; Laurea, Espoo; OAMK, Oulu; Karelia, Joensuu; RAMK, Rovaniemi; Saimia, Lappeenranta; SAMK, Pori; Savonia, Kuopio; SeAMK, Seinäjoki; TAMK, Tampere; TurkuAMK, Turku
	Sairaiden, loukkaantuneiden ja vammautuneiden parissa sairaaloissa, terveyskeskuksissa, kuntoutuslaitoksissa, vanhainkodeissa, työterveyshuollossa, liikunta- ja vammaisjärjestöissä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana	
MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA		
Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla suoritetaan matkailu- ja ravitsemisalan ammattikorkeakoulututkinto. Tutkintoja on sekä suomeksi, ruotsiksi että englanniksi. Tutkinnon laajuus on 210 op, suoritusaika 3,5 v. Tutkinnon ja työkokemuksen jälkeen voi vielä suorittaa ylempään ammattikorkeakoulututkinnon (90 op) palveluliiketoiminnan tai matkailualan koulutusohjelmassa sekä englanninkielisessä Degree Programme in Tourism -koulutusohjelmassa.		
Matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelma	Restonomi	HAAGA-HELIA
	Hotelli-, ravintola- ja matkailualalla esimiehinä tai yrittäjinä, asiantuntija-, myynti- tai kehittämistehtävissä	
Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma		JAMK, Jyväskylä; Laurea, Espoo; MAMK, Mikkeli; SeAMK, Kauhajoki; TAMK, Tampere; TurkuAMK, Turku
	Asiantuntijoina ja esimiehinä palveluyrityksissä, asiakaspalvelupäällikkönä toimintilapalveluja tarjoavassa yrityksessä, ravintolan tai hotellin esimiestehtävissä, tuotepäällikkönä ravintola- ja cateringalalla, matkailuorganisaation, tapahtuma-, messu- tai kokouspalveluyrityksen asiantuntijatehtävissä tai erilaisissa alan suunnittelu-, markkinointi- ja myyntitehtävissä	
Matkailun koulutusohjelma		Arcada, Helsinki; HAAGA-HELIA, Porvoo; JAMK, Jyväskylä; KAMK, Kajaani; LAMK, Lahti; Laurea, Kerava; MAMK, Savonlinna; Karelia, Joensuu; RAMK, Rovaniemi; SAMK, Pori; Savonia, Kuopio; TAMK, Ikaalinen; VAMK, Vaasa; Novia, Turku
	Matkailualan kehittämis-, suunnittelu- ja palveluntuottamistehtävissä, matkailupalvelujen tuottamisen, matkailun markkinoinnin, myynnin ja matkanjärjestämisen sekä matkailualan projektien ja hankkeiden parissa	
<p>Lyhenteiden selitykset: Arcada=Arcada ammattikorkeakoulu, Centria=Centria-ammattikorkeakoulu, DIAK=Diakonia-ammattikorkeakoulu, HAAGA-HELIA=HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu, HAMK=Hämeen ammattikorkeakoulu, Humak=Humanistinen ammattikorkeakoulu, JAMK=Jyväskylän ammattikorkeakoulu, KAMK=Kajaanin ammattikorkeakoulu; Karelia=Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, KTAMK=Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, KyAMK=Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, LAMK=Lahden ammattikorkeakoulu, Laurea=Laurea-ammattikorkeakoulu MAMK=Mikkelin ammattikorkeakoulu, Metropolia=Metropolia Ammattikorkeakoulu, Novia=Yrkehögskolan Novia, OAMK=Oulun seudun ammattikorkeakoulu, RAMK=Rovaniemen ammattikorkeakoulu, TAMK=Tampereen ammattikorkeakoulu, Saimia=Saimaan ammattikorkeakoulu, SAMK=Satakunnan ammattikorkeakoulu, Savonia=Savonia-ammattikorkeakoulu, SEAMK=Seinäjoen ammattikorkeakoulu, TurkuAMK=Turun ammattikorkeakoulu, VAMK=Vaasan ammattikorkeakoulu</p>		

Taulukko 5. Yliopistojen koulutusalat, joihin Green Care -osaamisen vieminen sopii luontevasti. Tiedot on kerätty koulutuksen järjestäjien internet-sivuilta.

	Tutkinnot	Koulutuksen järjestävä yliopisto: esimerkkejä pääaineista
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA		
Liikunnan yhteiskuntatieteet, liikuntasosiologia, liikuntasuunnittelu ja -hallinto	Liikuntatieteiden kandidaatti, Liikuntatieteiden maisteri, Master of Sport Science and Management	JYU
Liikunta-pedagogiikka, liikunnanopettajan koulutus	Liikuntatieteiden kandidaatti, Liikuntatie	JYU
Gerontologia ja/tai kansanterveystiede	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	UEF; JYU
Hoitotiede	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	UEF; OULU; UTA; UTU; ÅBO, Vasa
Hyvinvointitekniikka	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	OULU
Liikuntalääketiede	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	JYU; UEF, Kuopio
Terveyshallintotiede	Hallintotieteiden kandidaatti, Terveystieteiden kandidaatti, Yhteiskuntatieteiden kandidaatti, Hallintotieteiden maisteri, Terveystieteiden maisteri, Yhteiskuntatieteiden maisteri	OULU; UEF, Kuopio; UVA
Terveyskasvatus/ Terveystiedon opettajan koulutus	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	JYU
Terveystaloustiede	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	UEF
Terveystieteiden opettajan koulutus	Terveystieteiden kandidaatti, Terveystieteiden maisteri	JYU; OULU; UEF, Kuopio; UTA; UTU; ÅBO, Vasa
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALOUDEN JA HALLINNON ALA		
Yrittäjyys	Kauppatieteiden kandidaatti, Kauppatieteiden maisteri	HANKEN; HSE; JUY; TSE
Aluetiede, yhteiskuntamaantiede ja ympäristöpolitiikka	Hallintotieteiden kandidaatti, Yhteiskuntatieteiden kandidaatti, Hallintotieteiden maisteri, Yhteiskuntatieteiden maisteri	HY; UEF, Joensuu; UTA; UVA
Matkailualan yliopistollinen koulutus	Yhteiskuntatieteiden kandidaatti, Yhteiskuntatieteiden maisteri	Matkailualan verkostoyliopisto; ULAPLAND
Sosiaalitieteet	Valtiotieteiden kandidaatti, Yhteiskuntatieteiden kandidaatti, Valtiotieteiden maisteri, Yhteiskuntatieteiden maisteri	HY: sosiaalipolitiikka, sosiaalityö, sosiaalipsykologia, sosiologia, sosiaali- ja kulttuuriantropologia; JYU: sosiologia, sosiaalityö, yhteiskuntapolitiikka; SOCKOM: socialt arbete, socialpolitik, socialpsykologi, sociologi; SOCKOM, Vasa: socialt arbete; UEF, Joensuu ja Kuopio: sosiaalipolitiikka, sosiaalipsykologia, sosiologia, sosiaalityö, sosiaalipedagogiikka, yhteiskuntapolitiikka; ULAPLAND: sosiologia, sosiaalityö, kuntoutustiede; UTA: sosiaalipolitiikka, sosiaalipsykologia, sosiaalityö, sosiologia, sosiaaliantropologia; UTU: sosiologia, sosiaalipolitiikka, sosiaalityö; ÅBO: socialpolitik, sociologi

Taulukko 5. jatkuu

	Tutkinnot	Koulutuksen järjestävä yliopisto: esimerkkejä pääaineista
Maataloustieteet	Maatalous- ja metsätieteiden kandidaatti, Maatalous- ja metsätieteiden maisteri	HY: kasvintuotantotieteet, kotieläintiede, maatalousekonomia
Metsätieteet	Maatalous- ja metsätieteiden kandidaatti, Maatalous- ja metsätieteiden maisteri	HY: metsäekonomia ja markkinointi, metsien ekologia ja käyttö; UEF, Joensuu
Bio- ja ympäristötieteet	Luonnontieteiden kandidaatti, Filosofian maisteri	HY: biologia, ympäristöekologia, ympäristönmuutos ja -politiikka; JYU: ekologia ja evoluutiobiologia, ympäristötiede ja -teknologia; OULU: biologia; UEF : biologia (Joensuu), ympäristötiede (Kuopio); UTU: biologia; ÅBO: biologi
HUMANISTINEN JA KASVATUSALA		
Erytispedagogiikka ja erityiskasvatus	Kasvatustieteen kandidaatti, Kasvatustieteen maisteri	HY; JYU; UEF, Joensuu; UTU; ÅBO
Kasvatustiede ja aikuiskasvatustiede		HY; JYU; UEF, Joensuu; ULAPLAND; OULU; UTA; UTU; ÅBO, Vasa
Käsityönopettaja ja käsityötiede		HY; UEF, Savonlinna; UTU, Rauma; ÅBO, Vasa
Lastentarhanopettaja		HY; JYU; OULU, Kajaani; OULU; UEF, Savonlinna; UTA; UTU, Rauma; ÅBO
Luokanopettaja		HY; JYU, Chydenius-instituutti, Kokkola; JYU; OULU, Kajaani; OULU; UEF, Savonlinna ja Joensuu; ULAPLAND; UTA; UTU, Rauma; UTU; ÅBO, Vasa
Psykologia		HY; JYU; SOCKOM; UEF; UTA; UTU; ÅBO
<p>Lyhenteiden selitykset: HSE=Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, UEF=Itä-Suomen yliopisto, JYU=Jyväskylän yliopisto, ULAPLAND=Lapin yliopisto, OULU=Oulun yliopisto, HANKEN=Svenska handelshögskola, SOCKOM=Svenska social och kommunalhögskolan vid Helsingfors Universitet, UTA=Tampereen yliopisto, UTU=Turun yliopisto, TSE=Turun yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu, UVA=Vaasan yliopisto, ÅBO=Åbo Akademi</p>		

4.2 Green Care -koulutustuotteita

Tässä aluvuossa ehdotetaan koulutustuotteita eri koulutusasteille ja täydennyskoulutukseen. Tuotteet on lueteltu myös luvun 4 alussa, ”Green Care -oppimispolkuja”

-kuvissa 7 ja 8. Tässä niitä kuvataan tarkemmin. Ehdotukset perustuvat aiempien koulutusten ja hankkeiden kokemuksiin ja muuhun tässä osahankkeessa kerättyyn tietoon.

4.2.1 Keski-asteen tutkintotavoitteinen koulutus

Kymmenen opintoviikon Green Care -kokonaisuus keskiasteen valinnaisiksi opinnoiksi

Kymmenen opintoviikon laajuinen Green Care -kokonaisuus tulisi vakiinnuttaa osaksi keskiasteen perus- (pt), ammatti- (at) ja eri-

koisammattitutkinnon (eat) koulutuksien paikallisesti valittavia tutkinnon osia tai vapaasti valittavia ja valinnaisia opintoja. Esimerkiksi viljelijän ammattitutkinnon osiin aihe sopii erinomaisesti. Myös muiden tutkintojen suorittajat voisivat valita Green

Care -osaamiseen keskittyvän tutkinnon osaksi omia perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon opintojaan.

Tätä varten tulisi kehittää sopivia yleisemmän tason Green Care -koulutustuotteita. Lisäksi

voisi tarjota monialaisia Green Care -menetelmäopintoja osaamisen syventämiseksi ja tarjotaan eri alojen opiskelijoille mahdollisuuksia tehdä opinnäytetöitä yhteistyössä.

4.2.2 Korkea-asteen tutkintotavoitteinen koulutus

Yhteistyö yliopiston tutkielmien ja AMK-opinnäytteiden teossa

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulisi kokeilla yhteistyötä pro gradu- tai kandidaatintutkielmien ja opinnäytteiden teossa. Opiskelijat työskentelevät pareittain tai pienissä ryhmissä siten, että yliopisto-opiskelija keskittyy aihepiirin tutkimuksen ja ammattikorkeakoulun opiskelija käytännön soveltamisen kautta. Näin saadaan laajempi ja mahdollisesti entistä paremmin työelämän tarpeita vastaava ote aiheesta ja harjoitellaan tutkimusryhmästä työskentelyä. Samalla tavoin voidaan toteuttaa tutkielmia eri oppiaineiden yliopisto-opiskelijoiden monitieteisenä yhteistyönä tai ammattikorkeakoulujen eri alojen oppilaiden työryhmissä.

Monitieteinen opintokokonaisuus

Jokin yliopisto, tai yliopistojen verkosto, sitoutuu järjestämään monitieteisen opintokokonaisuuden, jonka laajuus on 25–30 op. Tämä sopii aihepiirin käsittelyyn sen monialaisuuden vuoksi hyvin. Opintokokonaisuuteen sisällytetään aihepiirin perus- ja syventävät opinnot, joista osa on pakollisia, osa valinnaisia osallistujien suuntautumisen mukaan. Opetukseen liitetään lisäksi opiskelijoiden erilaisia pohjatietoja täydentävät kurssit, koska haasteeksi nousee hei-

dän mahdollisesti hyvinkin erilaiset perustietonsa. Tarvetta on myös syventäville kursseille, joissa keskitytään tarkemmin esimerkiksi alan tutkimukseen ja tutkimusmenetelmiin omana kokonaisuutenaan.

Perus- ja syventävien opintojen valinnaiset kurssit

Helsingin yliopistossa on nyt tarjolla valinnainen Horticulture for human well-being -kurssi (5 op). Vastaavia menetelmäkursseja tulisi toteuttaa ainakin eläin- ja maatalavusteisuudesta sekä Green Care -yrittäjyydestä. Lisäksi tarvitaan Green Care -aihetta kokonaisuutena käsittelevä johdantokurssi ja syventävä tutkimukseen keskittyvä kurssi, joka voi johtaa myös pro gradu -töiden valmisteluun. Kurssit, laajuudeltaan 1–5 op, olisivat perus- ja syventävien opintojen vapaavalintaisia kursseja. Toteutus tapahtuisi yhdessä tai useammassa yliopistossa yksin tai yhteistyössä. Kurssit ovat tarjolla myös avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun kautta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Mikkelin ammattikorkeakoulussa Green Care -aihepiiri on integroitu sosionomiopintoihin. Tämän kehitystyön jatkuessa käydään keskustelua aihepiirin integroimisesta muihinkin oppiaineisiin ja eri ammattikorkeakouluihin.

4.2.3 Täydennyskoulutus

Lyhytkurssien sarjat osana lyhyttä tai pitkää täydennyskoulutuskokonaisuutta

Lyhytkestoisista kursseista osallistuja kokoo omien mahdollisuuksiensa mukaan suppeamman (10 op tai 6 ov) tai laajemman (20–30 op tai 15–20 ov) kokonaisuuden, josta saa todistuksen. Opiskelija suorittaisi aluksi peruskurssit, joista saa kokonaiskuvan aiheesta. Tämän jälkeen hän täydentäisi kokonaisuutensa valitsemalla omia tavoitteitaan parhaiten vastaavat kurssit. Suunnataan kurssit erityisesti yrittäjille ja toteutetaan ne joustavalla aikataululla. Suunnittelussa hyödynnetään jo toteutettujen, tai kokeilussa olevien, hankekoulutusten kokemuksia sekä monimuoto-opetusta.

Korkea-asteen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus

Oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta tulisi kokeilla ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyönä. Ammattikorkeakouluilla on jo melko paljon kokemusta tämäntyyppisistä koulutuksista sosiaali- ja terveysalalla tietyillä selvästi rajatuilla aihealueilla. Suunniteltava koulutus voisi olla nimenomaan Green Care -toimintaan liittyvä sosiaali-, terveys- ja luonnonvara-alaa yhdistävä koulutus (30 op), jossa on käytännön kehittävää orientaatio.

Erikoistumisopinnot

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyönä asiantuntijoiden osaamista syvennetään laajalla opintokokonaisuudella (30 op) erikoistumisopinnoina, jotka koostuvat pakollisista pohjaopinnoista ja vapaaehtoisista suuntaavista opinnoista. Yhdistetään opinnoissa tasapainoisesti teoriaa ja käytäntöä, tutkivaa, yhteisöllistä ja kokemuksellista oppimista, sekä lähi-, verkko- ja itsenäistä opiskelua. Osallistujien oma työ liitetään opintoihin soveltavien tehtävien

ja projektitöiden kautta. Tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä tutkintoon johtavan opetuksen kanssa.

Ammatillinen täydennyskoulutuskurssi yrittäjille

Yrittäjille laaditaan ammatillinen täydennyskoulutuskurssi (laajuudeltaan 120 tuntia eli 3 ov) joko itsenäisenä kurssinaan tai osana aiemmin mainittua lyhytkurssien sarjaa. Kurssi suoritetaan esimerkiksi kolmessa osassa, ja tarvittaessa voi suorittaa vain tietyn osan. Tässä voi erinomaisesti käyttää pohjana MAIE-hankkeessa suunniteltua yleiseurooppalaista kokonaisuutta, joka on suunnattu maanviljelijöille. MAIE-hankkeessa suunnitellun kokonaisuuden tavoitteet ja sisältö on kuvattu osoitteessa: www.mtt.fi/greencare/. Kokonaisuudesta kerrotaan lisää myös edellä, alaluvussa 2.3. ”Kansainvälisiä kokemuksia”.

Green Care -koulutus omana koulutus-tuotteenaan tai integroituna valmiiseen täydennyskoulutustuotteeseen

Alakohtainen lisä- ja täydennyskoulutus on tärkeää eri alojen ammattilaisten osaamisen täydentämiseksi. Tätä koulutusta voidaan tarjota omina koulutustuotteinaan tai tuoda Green Care -lisäosa valmiisiin lisä- ja täydennyskoulutuspaketteihin. Tämä edellyttää myös kouluttajien perehdyttämistä Green Care -aihepiiriin. Tätä varten etsitään sopivat perehdyttäjät ja organisoidaan toiminta. Esimerkkejä täydennyskoulutustuotteita on tutustuttavissa alaluvussa 2.2.3.

Laatukoulutus yrittäjille

Yrittäjille suunnataan Green Care -toiminnan laatukoulutus, joka koostuu perus- ja syventävän tason osioista. Koulutus järjestetään monimuoto-opintoina, jotka sisältävät lähiopetusta, etätehtäviä ja mahdollisesti verkko-opintoja. Kouluttajina toimivat laa-

dunhallinnan, Green Care -toiminnan sekä turvallisuussuunnitelmien asiantuntijat.

Peruskoulutukset tarjotaan samansisältöisinä eri puolilla maata, joko lähiopetuksena tai videolähetyksinä. Niiden aikana yritykset laativat peruslaatudokumentit tai täydentävät olemassa olevia dokumentteja. Näistä dokumenteista on kilpailuetua etenkin julkisissa hankinnoissa sekä apua esimerkiksi luotettavuuden osoittamisessa vakuutustoimintaan liittyen. Koulutuksen laajuus on 2 op eli noin 54 tuntia, josta kaksi päivää (14 t) lähiope- tusta ja loput etätyöskentelyä.

Peruskoulutuksen sisältö:

1. Kohti Green Care -laadunhallintaa
  - a. Laadunhallinnan yleiset perusteet
  - b. Laatu luontohoiivassa ja luontovoimassa.

2. Laadunhallinnan käytännöt
  - a. Green Care -toiminnan kuvaus
  - b. Turvallisuusasiakirja
  - c. Omavalvontasuunnitelma
  - d. Green Care -työkirja

Perustason laatukoulutuksen jatkona järjestetään syventävä osio, jossa käsitellään laatua kunkin Green Care -toimintamuodon näkökulmasta, mukaan lukien luontohoiva ja luontovoima. Tavoitteena on, että syventävän osion suorittaneet hallitsevat laadun perustaso- a yksityiskohtaisemmin ja saavat välineitä työhyvinvoinnin kehittämiseen sekä yrityksen laadunhallintaan. (ks. myös laadunhallinta- osio) Syventävä osio käynnistyy portaittain, jolloin yhteen menetelmään liittyvän koulutuksen (laajuudeltaan 1–2 op) kokemusten pohjalta kehitetään koulutusta edelleen seuraavaan menetelmään liittyen.

5 Green Care -osaamisen kehittäminen

Tähän lukuun on koottu edellä kirjoitetun pohjalta toimenpide-ehdotukset Green Care -osaamisen kehittämiseksi. Aluksi kuvataan yleisempiä toimenpiteitä, minkä jälkeen

ehdotetaan toimia nimenomaan koulutuksen ja toisaalta tuki- ja neuvontapalvelujen kehittämiseksi.

5.1 Yleiset kehittämistoimenpiteet

Green Care -toiminnan tunnettuuden ja yhtenäisen käsitteistön vahvistaminen

Kyky nähdä erilaisia vaihtoehtoja perinteisten menetelmien ja toimintatapojen rinnalla on Green Care -toiminnan kehittymisen kannalta tärkeää. Hankkeen aikana toteutettujen oppilaitoskierrosten luento- ja yhteydessä (ks. alaluku 2.1) havaittiin, että Green Care -käsitettä ei juurikaan tunneta, riippumatta osallistujien taustoista.

On haasteellista keskustella aiheesta ja sen kehittämisestä tai suunnitella koulutuksen

toteuttamista, jos käsite on täysin vieras tai siitä saadut mielikuvat ovat harhaan johtavia (vrt. Berner Oy:n Green Care -tuotemerkki). Jatkossa tulee panostaa käsitteen tunnettuuden ja yhteisen ymmärryksen lisäämiseen. Tätä varten on kehitettävä yhteistä, yleisesti hyväksyttyä ja selkokielistä tiedotus- ja oppi- materiaalia sekä lisätä Green Care -toiminnan tunnettuutta tiedottamalla mahdollisimman laajaa joukkoa.

Yleistajuisella tiedotuksella luonnon ja maaseudun hyvinvointivaikutuksista voidaan luoda perusta yksityiskohtaisemmalle tai

perusteellisemmalle Green Care -koulutukselle. Tiedotuksen avulla aihepiiriä saadaan paremmin tunnetuksi, ja viestiä siitä saadaan kulkeutumaan koulutukseen tai tiedotukseen osallistuneiden omaan toimintaympäristöön. Tiedotukselle on tarvetta, ja luentokierrosten tyyppistä toimintaa kannattaa jatkaa myös valtakunnallisesti. Jatkossa on tärkeää tavoittaa mahdollisimman suuri joukko tulevaisuuden toimijoista, ja suunnata tiedotusta myös ostajatahoille.

Asiantuntijoiden osaamisen ylläpito ja täydentäminen

Luontolähtöisen hyvinvoinnin parissa toimivalta yrittäjältä, kehittäjältä, kouluttajalta, neuvojalta tai muulta asiantuntijalta vaaditaan monimuotoista osaamista, tai vähintään perusymmärrystä omaa alaa risteäviltä aloilta. Tähän vaatimukseen on tärkeää vastata tarjoamalla aiheeseen liittyviä tukipalveluja sekä koulutusta kaikilla koulutusasteilla sekä erilaisina täydennyskoulutuksina, joissa kaikissa huomioidaan kunkin toimija- ja koulutustason ominaispiirteet. Lisäksi tarvitaan keinoja, joilla jo saavutettua Green Care -alan asiantuntemusta voidaan vahvistaa ja ylläpitää sekä toisaalta saada alalle lisää päteviä asiantuntijoita, muun muassa kouluttajiksi ja neuvojiksi. Laajan koulutus- ja tukipalvelutarjonnan sijaan voidaan myös miettiä, onko tarkoituksenmukaisempaa käyttää tiedonlevityksessä ensisijaisesti tiettyjä avainhenkilöitä, joiden Green Care -alan osaaminen ja tiedot pidetään ajantasaisina keskitetymmän koulutustarjonnan turvin.

5.2 Green Care -koulutuksen kehittäminen

Koulutustarjonnan monipuolinen kehittäminen alan kysyntää vastaavasti

Tämän osahankkeen kyselyjen ja verkostotapaamiskeskustelujen mukaan Green Care -osaamisen kehittämistä kaivataan sekä kokonaisuutena että eri menetelmistä sekä toimintamalleista, mutta myös yrittäjyysosaamiseen

Kattavan ja helppokäyttöisen tietopankin sekä keskustelualueen rakentaminen verkkoon

Perustetaan Green Care -tietopankki, jonne kootaan muun muassa määritelmät ja termistöt, laatukriteerit, palvelumallit, aiheeseen liittyvää tutkimustietoa, hankkeet ja niiden tulokset, koulutus- ja tukipalvelutarjonta, asiantuntijalista, oppimateriaali, ulko- ja kotimaan matkojen matkakertomukset, tiedotusmateriaali sekä ajankohtaiset uutiset.

Tätä on jo tehty MTT:n, Green Care Finland ry:n sekä aiemmin Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Hyvinvointipalvelujen teemaryhmän sivuilla. Sovitaan tarkoituksenmukaisin paikka ja päivitys vastuut kuvattunlaiselle tietopankille jatkossa. Selvitetään myös mahdollisuus saada Green Care -aihepiiriin liittyvä hakutoiminto, ja nimenomainen koulutustarjonta osaksi olemassa olevia koulutushakujärjestelmiä, kuten Opintoluotsi (Opetushallitus 2013b) tai Koulutusnetti (Opetushallitus 2013c), jotka myös linkitetäisiin hakuohjeineen tietopankin sivuille.

Otetaan käyttöön mahdollisimman helppo verkkokeskusteluväline ja pohditaan verkostoitumiskokouksissa yhdessä, millä saataisiin alan keskustelu heräämään myös verkossa, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Pehdytään myös muiden alojen tietopankkeihin, kuten www.luomu.fi (Luomu.fi 2013) hyvien käytäntöiden löytämiseksi.

liittyen. Sekä koulutussisältöjen että tukipalvelujen tuleekin kattaa seuraavat osa-alueet: 1) Green Care -kokonaiskuva, erityispiirteet, menetelmät ja vaikuttavuus; 2) Green Care -toimialana ja eri palvelumallit; sekä 3) Yrittäjyyteen ja käytännön toimintaan liittyvät seikat sekä asiakasnäkökulma. Näitä osaamistarpeita verrataan jo olemassa ole-

vien koulutusten sisältöihin, sillä osa tiedon- tarpeesta voidaan hankkia jo olemassa olevan koulutuksen kautta. Green Care -toiminnalla on kuitenkin omat erityispiirteensä, joten koulutuksen räätälöintiä tarvitaan myös.

Yrittäjyyteen liittyvä koulutus ja tuki on ensisijaisesti niitä jo tarjoavien tahojen tehtävä. Näitä tahoja Suomessa on useita, esimerkiksi Uusyrityskeskukset, ProAgria ja kuntien yrityspalvelut. Voidaan ehdottaa yhteistyötä tai aiheen integrointia heidän nykyiseen toimintaansa, sekä samalla varmistaa, että heillä on aihepiiriin liittyvää osaamista, ja tarvittaessa järjestää koulutusta heille.

Uusien koulutustuotteiden luominen hankerahoitteisesti

Hankerahoitteisia koulutustuotteita on jo olemassa, samoin kuin toiveita niiden vakiinnuttamisesta. Tätä työtä on tärkeää jatkaa edelleen. Ylempänä ehdotettiin useita koulutustuotteita eri koulutusasteille ja täydennyskoulutukseen. Keskustellaan näistä ehdotuksista koulutusten järjestäjien verkostossa, tarkennetaan ja kehitetään ehdotuksia myös muutoin eteenpäin, tehdään työnjakoa ja haetaan yhdessä hankerahoitusta valituille koulutuskokeiluille. Saatujen kokemusten pohjalta pyritään pitemmällä tähtäimellä vakiinnuttamaan hyödyllisiksi osoittautuneet koulutukset. Yksi tärkeimmistä koulutustuote-ehdotuksista on laatukoulutus.

Yhtenäisen laatukoulutuksen aloittaminen

Laatu (ks. myös laadunhallintaosio) nousi tuentarveyskyselyssä esiin sekä koulutustarpeena että Green Care -toiminnan laatuna. Alalle kaivataan laatukriteereitä ja -koulutusta sekä pohjakoulutusvaatimuksia. Olisiko osa tästä tarpeesta tarvetta saada alalle palvelumalleja? (ks. palvelutyypiosio) Osalla toimijoista on takanaan selkeä ammatillinen ”brändi”, esimerkiksi sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa, mutta osalla Green Care -toiminnan osa-alueista palvelumallia ja toimintamuotoa vielä kehitetään. Se, missä

määrin palvelumalleihin ja toimintamuotoihin sekä laatuun liittyvää koulutusta annetaan, riippuu kohderyhmästä. Pedagogisesta näkökulmasta voidaan pohtia, missä määrin koulutettavia voidaan esimerkiksi osallistaa erilaisten Green Care -toimintaa määrittelevien tekijöiden, kuten laatukriteerien, pohdintaan nk. ruohonjuuritason tarpeiden ja ajatuksen esiin nostamiseksi. Laatukoulutukseen esitetään omaa koulutustuotetta alaluvussa 4.2. ”Koulutustuotteita”.

Syventävien kurssien tarjoaminen oppilaskoh- taiseen eriytymiseen

Luonnon hyvinvointitoiminnasta ja sen vaikutuksista tarvitaan yleisluonteisia, aihetta ja kenttää kokonaisuutena kuvaavia johdantokursseja, jotka voidaan ottaa osaksi monia erilaisia koulutuksia. On eduksi, mikäli opetuksen käsitteet ja perussisällöt ovat yhtenäiset eri aloilla, jolloin ammattialojen välinen kanssakäyminen helpottuu. Tämän ohella tarvitaan luontolähtöisen menetelmäosaamisen syventäviä kursseja, jotka antavat valmiudet luontoavusteisten menetelmien käyttöön. Näin luontolähtöisen hyvinvoinnin osaaminen rakentunee Green Care -toimijoilla perusammattia täydentäväksi. Lisäksi kehittäjille ja muille asiaa teoreettisemmin pohtiville tarvitaan omia opintojaksoja.

Täydennyskoulutuskokonaisuuksien vieminen tutkinto-opetukseen

Green Care -koulutuksia kokeillaan ja muokataan ensin täydennyskoulutuksena, minkä jälkeen sisällytetään niitä soveltuvin osin tutkinto-opetukseen. Kokeilut tehdään täydennys- ja tutkinto-opetusorganisaatioiden yhteistyönä, jolloin koulutusten vieminen aikanaan tutkinto-opetukseen helpottuu. Tehdään yhteistyötä myös eri koulutusasteiden välillä. Täydennyskoulutuksessa yliopistojen ja ammattikorkeakoulun yhteistyö on jo luontevaa, mutta uusia avauksia on löydettävissä muun muassa keski- ja korkeasteen välille. Voidaan esimerkiksi kokeilla eri koulutusasteiden yhteisiä kursseja, joissa

opetusta eriytetään erilaisilla tehtävillä ja oppimateriaalilla, vaikka muutoin ryhmä toimii yhdessä, kuten yhteiskunnassa usein muutoinkin.

Green Care -sisältöjen vakiintumisen varmistaminen tutkinto-opetuksessa

Mahdollisuuksia tuoda luonnon hyvinvointivaikutuksiin liittyvää sisältöä eri koulutusasteilla on runsaasti: Green Care -osioita voidaan liittää osaksi humanistisen alan, kasvatusta- ja kulttuurialan, luonnonvara-, luonto- ja ympäristöalan, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan opintokokonaisuuksia. Voidaan tarjota johdantokursseja, valinnaisia syventäviä opintojaksoja, harjoitus- ja projektitöitä sekä sisällyttää aihetta jo olemassa oleviin opintojaksoihin ja opinnäytetöihin.

Keskustellaan valtakunnallisessa koulutusverkostossa aihepiirin sisällyttämisestä tutkinto-opetukseen sekä pohditaan, mitä tämä vaatisi. Opettajia koulutetaan ja edistetään Green Care -sisältöjen kirjaamista opetussuunnitelmiin ja kurssikuvauksiin, mikä varmistaa opetuksen jatkuvuutta esimerkiksi henkilöstön vaihtuessa.

Tiedotetaan tutkinnoista vastaavia tahoja. Hankkeen aikana pidettiin yksi esittelytilaisuus keski-asteen koulutukseen liittyen Kariatalouden tutkintotoimikunnalle. Käydään vastaavasti läpi muut keski-asteen tutkintotoimikunnat sekä tiedekuntaneuvostot ja muut korkea-asteen tahot, joiden vastuulla on luontolähtöiseen hyvinvointitoimintaan jollain tavoin liittyviä tutkintoja.

Keskiasteella on mahdollista valita tutkinnonosia jossain määrin myös muista tutkinnoista, mikä sopii hyvin Green Care -toiminnan moniammatilliseen luonteeseen. Laaditaan keskiasteelle Green Care -opintopolkujen selkeyttämiseksi ohjeistus sopivien opintoyhdistelmien valitsemiseksi. Tutkintojen välistä joustavuutta tulee tätä varten enti-

sestään lisätä, koska esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opintoja ei voi nykyisellään sisällyttää luonnonvara-alan tutkintoihin. Tähän on pyritty vaikuttamaan muun muassa tuomalla Green Care -osaamisen kehittämisen tärkeys TUTKE2-hankkeen¹⁷ tietoon ja käymällä siitä asianomaisten kanssa keskustelua. Esimerkiksi viljelijän ammattitutkintoon on mahdollista valita muita tutkinnonosia, mutta Green Care -yrittäjäksi aikovan opiskelijan tulisi myös saada helposti tieto niistä muiden alojen (esim. sosiaali- ja terveysala) kursseista, joita hänen olisi hyvä suorittaa. Keskustellaan lisäksi, onko mahdollista ehdottaa keskiasteelle Green Care -tutkintoa, joka olisi valmiiksi paketoitu opintokokonaisuus nykyisen koulutustarjonnan mukaan.

Tutkivan ja kokemuksellisen oppimisen sekä moniammatillisten ryhmien suosiminen

Luontolähtöisen hyvinvointitoiminnan haasteiden käsittelyyn soveltuu tutkiva ja ratkaisukeskeinen oppiminen, joissa oppimisen lähtökohta otetaan toiminnan todellisista kysymyksistä ja ongelmista. Niiden ratkaisemiseksi haetaan tietoa eri keinoin, yhtä lailla luennoilta kuin omatoimisesti kirjallisuudesta. Vastauksia rakennetaan usein yhteisöllisesti, mikä puoltaa moniammatillisia opiskelijaryhmiä. Opiskelijat oppivat toisiltaan, ja saattavat eri näkökulmista katsoessaan löytää yhdessä uusia ratkaisuja. Koulutuksen suunnittelussa on huomioitava osallistujien erilaiset perustiedot ja yhteisen kielen löytä-

¹⁷ ”Opetus- ja kulttuuriministeriö on 16.2.2012 asettanut ohjaus- ja työryhmän ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämistä varten (TUTKE2). Ohjausryhmän tehtävänä on ohjata, linjata, tukea ja seurata kehittämistyön etenemistä. Työryhmän tehtävänä on laatia projektisuunnitelma ja pohjaehdotukset tutkintojärjestelmän kehittämistä varten sekä valmistella ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämisen suunta- viivojen pohjalta tarvittavat muutokset ammatillisista koulutusta ja ammatillista aikuiskoulutusta koskeviin säädöksiin ja määräyksiin.” Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.

minen. Myös kokemuksellinen oppiminen sopii aihepiiriin käsittelyyn. Siitä on saatu hyvää palautetta joissakin Green Care -koulutuskokeiluissa: on hyödyksi kokea itsekin Green Care -toiminnan vaikutukset pelkän teorian lisäksi. Mainittuja lähestymistapoja voidaan soveltaa myös neuvonnassa, kuten pienryhmätapaamisissa.

Valtakunnallisen koulutusverkoston vakiinnuttaminen ja koulutustyöryhmän perustaminen

Green Care -osaamisen kehittämisessä riittää tehtävää myös itse kehittäjien toiminnassa. Olisi hyvä löytää yhteinen linja ja jäsentynyt työnjako Green Care -kehittämiseen. Koulutuksen järjestäjien verkostoituminen ja yhteistyö on nykyisellään haastavaa, koska mahdolliset kilpailuasetelmat, tai niiden pelko, voivat estää tietojen jakamisen. Koulutuskenttä on kuitenkin sekava ja monimuotoinen: toisista ei välttämättä tiedetä, eivätkä koulutuksenjärjestäjien tavoitteet ehkä kohtaa toisten koulutuksenjärjestäjien tavoitteiden kanssa.

Näitä haasteita ratkomaan perustetaan valtakunnallinen koulutusverkosto ja -työryhmä,

joihin kutsutaan mahdollisimman laajasti ja tasapuolisesti edustus Green Care -koulutuksen kehittämiseksi kiinnostuneita organisaatioiden ja hankkeiden edustajia. Ryhmän tehtävinä on:

- kutsua koolle verkostotapaamiset
- sopia verkoston keskustelujen pohjalta suuntaviivat tulevaisuuden Green Care -koulutukselle
- verrata tarjolla olevan koulutuksen sisältöjä alan tarpeisiin
- edistää luontolähtöiseen hyvinvointitoimintaan liittyvän koulutuksen yhdenmukaisuutta ja vakiintumista
- sopia työnjaosta, jolla kehitetään mahdollisimman hyvin erilaisia kohderyhmiä palvelevia koulutusmalleja ja koulutuksia
- vahvistaa koulutusverkostoa ja tiedonkulkua
- ehkäistä koulutuskentän kilpailuristiriitoja ja
- varmistaa, että koulutuksissa käsitellään yhteisesti hyväksytyt, oleelliset sisällöt.

Työryhmä kokoontuu 3–4 kertaa vuodessa ja pitää kokousten välillä yhteyttä sähköisillä kanavilla.

5.3 Tuki- ja neuvontapalveluiden kehittäminen

Valtakunnallisen tuki- ja neuvontapalvelujen koordinaatioelimen perustaminen ja alueellisten neuvontayhdyshenkilöiden valinta

Kootaan tuki-, ohjaus- ja neuvontapalvelujen verkosto, johon kuuluvat Green Care -toimintaa valtakunnallisesti koordinoiva työpari sekä alueelliset neuvontayhdyshenkilöt. Työpari koordinoi hanke-, koulutus-, neuvonta-, mentorointi- ym. toimijoiden tapaamisia, vertaistukea ja muuta verkostoitumista, tiedonvaihtoa yhteistyössä koulutustyöryhmän kanssa, kerää kansainvälisiä kokemuksia, ylläpitää materiaalipankkia sekä hanke- ja asiantuntijalistaa, ohjaa kysyjä edelleen neuvo-

jien luo sekä tiedottaa ajankohtaisista asioista alalla.

Sovitetaan työparin lisäksi viisi alueellista Green Care -toimintaan perehtynyttä neuvojaa (Etelä-, Itä-, Keski-, Länsi- ja Pohjois-Suomi), jotka opastavat erityisesti yrittäjiä Green Care -toiminnan aloittamisessa ja kehittämisessä. Neuvojat tapaavat säännöllisesti, jakavat kokemuksiaan ja pohtivat keinoja kehittää neuvontaa edelleen. Järjestetään neuvojaverkosto sopivana yhteistyömallina esimerkiksi ProAgrioiden, täydennyskoulutusorganisaatioiden ja mahdollisten Green Care Finland ry:n alayhdistysten kesken.

Mentorointi- ja vertaistukijärjestelmän kokeilu

Rakennetaan valtakunnallinen mentori-järjestelmä, jossa Green Care -toiminnassa pitemmällä olevat ja siihen enemmän perehtyneet henkilöt tukevat kokemattomampia henkilöitä töissään tai opinnoissaan, jakamalla tietoaan ja osaamistaan luottamuksellisessa ja tasa-arvoisessa kahdenvälisessä suhteessa, kasvokkain sekä verkkovälineitä

6 Yhteenveto

Jotta Green Care -alan kehitys jatkuu, kannattaa aiheen parissa toimivien kehittäjätahojen koota voimansa ja tehdä yhteistyötä. Koulutusta tarvitaan lisää, kattavammin, koordinoitusti, pysyvämmiin, useammalle kohderyhmälle ja mielellään valvotustikin. Tietopankki, yleistä tietoisuutta lisäävä toiminta ja erilaiset tukipalvelut ovat kaikki tervetulleita. Koulutus- ja tukipalvelukentän kannattaa järjestäytyä ja jakaa työt.

Lyhytkestoisten menetelmäkoulutusten lisäksi on syytä etsiä pysyvämpiä kanavia,

hyödyntäen. Edistetään myös vertaistukiverkostojen syntymistä eri Green Care -toimijoiden välille. Näihin verkostoihin osallistuvat toimivat samalla sekä tukijoina että tuettavina. Toimintaa voi olla yhtälailla pareitain ja ryhmissä. Suunnitellaan ja testataan näitä toimintoja valtakunnallisena yhteistyönä. Jos kokeilusta onnistuu, etsitään sen aikana sopiva vastuutaho järjestelmien vakiinnuttamiseksi.

joita tavoittavat kaikki, joiden työhön Green Care -toimintatavat saattavat liittyä. Käytännön opin ohella tarvitaan myös koulutusta, joka valmistaa Green Care -toimintaan liittyvään tutkimukseen, kehittämiseen ja päätöksentekoon eri aloilla. Tarvitaan sekä laajalalaisia että tiettyyn osa-alueeseen syvemmin perehtyneitä asiantuntijoita. Tukipalveluita ja koulutusta kannattaa kehittää sekä erillään että rinnakkain, ja niiden välille on hyvä syntyä jatkumo.

Liite 1a. Tuentarvekyselyn vastausten yhteenveto

	Koulutus	Ohjaus, tuki- ja neuvontapalvelut
Mitä voisi olla? Mitä tarvitaan tai odotetaan?	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutus- ja seminaaripäivät • Lyhyet täydennyskoulutukset (1–10 op tai 1–6 ov) • Omatoimista tiedonhankintaa verkkosivuilta, omalle työyhteisölle järjestettyjä koulutuksia, henkilökohtainen konsultaatio, pitkät täydennyskoulutukset (yli 10 op tai 6 ov) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yritys-, pienryhmä- ja henkilökohtainen neuvonta, työnohjaus • Pilotointiapu, yrityskummit, mentorointijärjestelmä (kokeneet yrittäjät toimivat nuorempien tukena) • Koulutukset, tietopakettit, artikkelit ja kirjallisuus • Tilaisuuksia ja tuki yhteistyöhön, verkostoitumiseen ja vertaistukseen: esim. aluetapaamiset, seminaarit, koulutustilaisuudet, opintomatkat • Green Care:n tunnettuuden lisääminen ja laadun kehittäminen yleisesti
Kenelle suunnattu?	Monipuolisesti kaikille Green Care -toiminnan osapuolille	Erityisesti toiminnasta kiinnostuneille ja sitä aloittaville yrityksille, mutta vahvistettava myös alalla jo yrittävien toimintaa
Sisältö	<ol style="list-style-type: none"> 1) GC-menetelmät ja –ominaispiirteet (ml. eettiset periaatteet) 2) Green Care toimialana ja eri toimintamallit 3) Liiketoimintaan, yrittäjyyteen ja käytännön toimintaan liittyvät seikat (ml. lupa-asiat) 4) Myös alan haasteiden käsittely 	Samat toiveet kuin koulutukseen liittyen
Millaista	<ul style="list-style-type: none"> • Sovellettavissa eri aloille, tarkoituksenmukaista, perusopinnot kaikkien saataville • Monipuolista ja -muotoista, kokonaisvaltaista, teoriaa ja käytäntöä yhdistävää, tekemällä oppimista työn kautta, tutkimustiedon soveltamista käytäntöön, materiaalia ja opetusta myös verkon kautta, esimerkkejä, asiantuntemusta ja vierailukäyntejä myös kansainvälisesti, oman osaamisen soveltaminen GC -alaan • Lyhytkestoista • Sekä keski- että korkea-asteen koulutusta • Kokeneita ja ammattimaisia kouluttajia • Helposti löydettävissä 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkoituksenmukaista, monipuolista, kokonaisvaltaista • Kasvokkain että puhelimitse, mutta myös verkon välityksellä esim. sosiaalisessa mediassa tai itsenäisesti verkon oppimis- ja informaatioalustoilla • Ensin isossa ryhmässä, sitten henkilökohtaisesti • Kokeneita ja ammattimaisia neuvoja • Helposti löydettävissä
Järjestäjä	<ul style="list-style-type: none"> • Ensisijaisesti keski- ja korkea-aste • Myös järjestöt, yritykset, yhteisöt, vapaa sivistystyö 	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestöt (mm. GCF ry, MTK, Pro Agria) • Valtio, kunta, Maakuntaliitto • OPH, MMM, TE- ja ELY-keskukset • Opetus-, tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatiot • Yritykset
Kehittämiskeinot	<ul style="list-style-type: none"> • Täydennyskoulutuksesta virallisempaan koulutukseen • Osaksi tutkintoja sekä perus- että syventävällä tasolla: tarve yhteiselle linjalle, määrittelylle ja kriteereille? 	Hankkeiden kautta pysyvämpiin ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluiden toimintoihin
Toiminta-malli tulevaisuudessa	Jäsentyneet ja koordinoitu koulutuskeskittämistä.	Jäsentyneet ja koordinoitu tukipalvelukeskittämistä A) Valtakunnallinen taho, jolla alueelliset yhdyshenkilöt TAI B) Väljä, koordinoitu tukipalvelujen verkosto Tarvittaessa järjestäytyneenä ala- tai menetelmäkohtaisesti.

Liite 1b. Tuentarvekyselyn kysymykset

Vastaajan taustatiedot:

1. Sukupuoli
  - a) nainen
  - b) mies
2. Ikä
3. Asuinpaikka
4. Miten Green Care -teema liittyy sinuun (voit valita useamman vaihtoehdon)?
  - a. Olen kiinnostunut Green Care -teemasta, mutta en vielä toimi sen parissa.
  - b. Olen Green Care -palveluita tarjoava yrittäjä. Tarjottavat palvelut ja asiakasryhmät ovat: ...
  - c. Toimin Green Care -kehittämistyössä. Hankkeen/projektin nimi: ...
  - d. Toimin työntekijänä yrityksessä, jossa on Green Care -toimintaa. Tarjottavat Green Care -tuotteet tai -palvelut ovat: ...
  - e. Olen Green Care -kouluttaja/opettaja. Opetettava ala tai aihe on: ...
  - f. Olen Green Care -palveluita käyttävä asiakas. Käyttämäni Green Care -palvelut ovat: ...

Green Care -alan koulutus

5. Mitkä vaihtoehdot soveltuvat parhaiten Green Care -osaamisen kehittämiseen? (Valitse yksi tai useampi vaihtoehto)
  - a. Omaehtoinen tiedonhankinta kirjallisuudesta
  - b. Omaehtoinen tiedonhankinta verkkosivuilta
  - c. Omaehtoinen tiedonhankinta muulla tavalla
  - d. Koulutus- ja seminaaripäivät
  - e. Lyhyet täydennyskoulutukset 1–10 op tai 1–6 ov
  - f. Pitkät täydennyskoulutukset yli 10 op tai yli 6 ov
  - g. Kokonaiset tutkinnot
  - h. Omalle työyhteisölle järjestetyt koulutukset
  - i. Henkilökohtainen konsultaatio
  - j. Työyhteisökonsultaatio
  - k. Muu, mikä?

6. Minkälaista koulutusta Green Care -toiminnasta mielestäsi tarvitaan? (Voit kertoa esim. koulutuksen sisällöstä, koulutusasteesta, koulutuksen antamasta pätevyydestä/nimikkeistä, koulutuksen toteutuksesta jne.)
7. Toiveet koulutuksen järjestäjästä:...

Green Care -toiminnan ohjaus-, tuki- ja neuvontapalvelut

8. Minkälaisia ohjaus-, tuki- ja neuvontapalveluita Green Care -toiminnassa tarvitaan?
9. Miten ohjaus-, tuki- ja neuvontapalvelut tulisi järjestää?
10. Kenen tulisi tuottaa ohjaus-, tuki- ja neuvontapalvelut?
11. Minkälaista vertaistukea tarvitaan Green Care -toimijoiden kesken?
  - a. Yhteisiä seminaari- ja koulutustilaisuuksia. Aihealueet, joista tilaisuuksia tulisi järjestää:
  - b. Verkkoyhteisön mahdollisuutta (esim. suljettu Facebook-ryhmä, sähköpostilistat tmv.)
  - c. Yhteisiä opintomatkoja kotimaahan
  - d. Yhteisiä opintomatkoja ulkomaille, minne?
  - e. Keskustelutilaisuuksia, esim. muutama kerran vuodessa, joissa vaihtaa kuulumisia ja ajatuksia
  - f. Jotain muuta, mitä?
12. Muita kommentteja teemaan liittyen: ...

Liite 2. Nykyisen koulutusjärjestelmän mukainen perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, joihin Green Care -osaamista voitaisiin viedä

Opinnot	Laajuus	Huomautus
Ammatilliset tutkinnon osat	90 ov	Vaihtelee tutkinnoittain, koska muodostettu kunkin alan työelämän toiminta- ja tehtäväkokonaisuuksien pohjalta. Sisältyy työssäoppiminen työpaikoilla (vähintään 20 ov), opinnäytetyö sekä mm. yrittäjyysopintoja
Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat	20 ov	Äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli, matematiikka, fysiikka ja kemia, yhteiskunta-, yritys- ja työelämäntieto, liikunta ja terveystieto, taide ja kulttuuri.
Vapaasti valittavat tutkinnon osat	10 ov	Voidaan valita omasta tai toisesta oppilaitoksesta. Voivat sisältää ammatillisia tai ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia tai lukio-opintoja. Voivat liittyä myös omiin harrastuksiin.
Yhteensä	120 ov	

Ammatillinen peruskoulutus

Perustutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneemman, työelämän edellyttämän osaamisen yhdellä tutkinnon osa-alueella. Tutkinnon suorittamiseen kuuluva aika vaihtelee riippuen opiskelijan etenemistahdista, aiemmista opinnoista ja työkokemuksesta.

Vapaasti valittavilla tutkinnon osilla opiskelija voi täydentää ammatillista osaamistaan tai ammattitaitoa täydentävillä tutkinnon osilla lisätä valmiuksiaan esimerkiksi suorittaakseen ammatillisen perustutkinnon ohella ylioppilastutkinnon.

Tutkintoon sisältyy myös opinto-ohjausta sekä ammattiosaamisen näytöt. Uudistettuun perustutkintoon sisältyy mahdollisuus suorittaa entistä joustavammin myös osia muista ammatillisista tutkinnoista, joita ovat muut perustutkinnot, ammattitutkinnot tai jopa ammattikorkeakoulututkinnot.

Näyttötutkinnot

Näyttötutkinto on erityisesti aikuisille suunniteltu joustava tutkinnon suorittamistapa, jossa periaatteena on asiakaslähtöisyys. Näyt-

tötutkinnoissa ammattitaito osoitetaan työelämässä riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt työkokemuksen, opintojen tai muun toiminnan kautta. Kaikki ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot voidaan suorittaa näyttötutkintona.

Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaito ensisijaisesti aidoissa työelämän tuotanto- ja palvelutilanteissa. Näyttötutkinnon suorittaja osallistuu usein valmistavaan koulutukseen, jonka avulla hankitaan tarvittavaa ammattitaitoa. Henkilö, jolla on jo riittävä ammattitaito voi suorittaa näyttötutkinnon tai sen osan osallistumatta koulutukseen.

Ammatilliset perustutkinnot

Ammatillisissa perustutkinnoissa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen ja alalle työllistymisen edellyttämät tiedot ja taidot. Ammatilliset perustutkinnot voi suorittaa joko näyttötutkintona tai ammatillisena peruskoulutuksena. Suoritustavasta riippumatta tutkinnot vastaavat toisiaan.

Kaikkien ammatillisten perustutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa eli kolme vuotta. Näyttötutkinnoissa tutkinnon suorittamiseen tarvittava aika on yleensä huomattavasti lyhyempi, koska aikaisempi osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan.

Ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot

Ammattitutkinnoissa osoitetaan alan ammatityöntekijältä edellytetty ammattitaito. Erikoisammattitutkinnoissa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinto suoritetaan aina näyttötutkintona, jossa ammattitaito osoitetaan tutkintotilaisuuksissa.

Tutkintojen perusteet

Jokaiseen ammatilliseen perustutkintoon, ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon on laadittu tutkinnon perusteet, joissa on määritetty tutkinnon osissa vaadittava ammattitaito, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat. Tutkinnon perusteissa on määritetty myös, miten tutkinto muodostuu tutkinnon pakollisista ja valinnaisista osista.

Humanistinen ja kasvatusala

Perustutkinnot (pt)

Lapsi- ja perhetyön pt:

- Lapsi- ja perhetyön pt, Lastenohjaaja
- Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen pt, Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja

Ammattitutkinnot (at) ja erikoisammattitutkinnot (eat)

Vapaa-aika ja nuorisotyö:

- Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen at
- Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen eat
- Lasten ja nuorten erityisohjaajan at

Muut:

- Elämyspedagogiikka, 5 kk, 10 ov (Koulutus on tarkoitettu kasvatus-, koulutus- ja matkailualan toimijoille, joilla on perusvalmiudet ja motivaatio laajentaa ammattitaitoaan elämyspedagogisella osaamisella).

Tutkintotoimikunnat:

- *Koulunkäynnin tukitehtävien tutkintotoimikunta (8243)*
- *Lapsi- ja perhetyön tutkintotoimikunta (8252)*
- *Lasten ja nuorten erityisohjauksen tutkintotoimikunta (8254)*
- *Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen tutkintotoimikunta (8284)*

Koulutuksia järjestävät:

Ammattiopisto Tavastia; Axxell; Etelä-Karjalan aikuisopisto; Etelä-Pohjanmaan Opisto; Eurajoen kristillinen opisto; Fria Kristliga Folkhögskolan; Haapaveden Opisto; Helsingin Diakoniaopisto; Hyria koulutus Oy; Itä-Karjalan kansanopisto; Jaakkiman kristillinen opisto; Jyväskylän kristillinen opisto; Jämsän ammattiopisto; Kainuun ammattiopisto; Kalajoen Kristillinen Opisto; Kankaanpään opisto; Kanneljärven Opisto; Karstulan evankelinen opisto; Kaustisen evankelinen kansanopisto; Keski-Pohjanmaan Opisto, Kälviä; Keski-Suomen Opisto; Keskuspuiston ammattiopisto; Keudan aikuisopisto; Keudan ammattiopisto; Koulutuskeskus Agricola; Koulutuskeskus Salpaus, Orimattila; Kristliga Folkhögskolan i Nykarleby; Laajasalon opisto; Lahden diakonian instituutti; Lahden kansanopisto; Lapin ammattiopisto; Lapin matkailuopisto; Lapuan kristillinen opisto; Lieksan kristillinen opisto; Loimaan ammatti- ja aikuisopisto; Luther-opisto; Omnian aikuisopisto; Oulun Aikuiskoulutuskeskus Oy; Oulun seudun ammattiopisto; Partaharjun Opisto; Peräpohjolan Opisto; Pirkanmaan aikuisopisto; Pohjois-Karjalan ammattiopisto; Pohjola-opisto; Portaanpään

kristillinen opisto; Raahen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus; Raudaskylän kristillinen opisto; Reisjärven kristillinen opisto; Salon seudun aikuisopisto; Sataedu; Sedu Aikuiskoulutus; Suomen nuoriso-opisto; Tampereen Aikuiskoulutuskeskus; Turun Kristillinen opisto; Vaasan aikuiskoulutuskeskus – Vasa vuxenutbildningscenter; Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto; Ylitornion kristillinen opisto; Ylä-Savon ammattiopisto; Yrkesakademien i Österbotten

Luonnonvara- ja ympäristöala

Perustutkinnot (pt)

Maatalousalan pt:

- Maatilatalouden ko., Maaseutuyrittäjä
- Eläintenhoidon ko., Eläintenhoitaja

Hevostalouden pt:

- Hevostalouden ko., Ratsastuksenohjaaja

Puutarhatalouden pt:

- Puutarhatuotannon ko., Puutarhuri
- Viheralan ko., Puutarhuri

Metsäalan pt:

- Metsätalouden ko., Metsuri – metsäpalvelujen tuottaja

Luonto- ja ympäristöalan pt

- Ympäristöalan ko., Ympäristönhoitaja
- Luontolana ko., Luonto-ohjaaja/Luonnonvaratuottaja/Luonto- ja ympäristöneuvoja

Ammattitutkinnot (at) ja erikoisammattitutkinnot (eat)

Maatilatalous

- Tuotantoeläinten hoidon ja hyvinvoinnin at
- Ratsastuksenopettajan at
- Viljelijän at
- Ratsastuksenopettajan eat

Metsätalous

- Metsätalouslyrittäjän at
- Metsämestarin eat

Luonto- ja ympäristöala

- Erä- ja luonto-oppaan at
- Luonnontuotealan at

Muu luonnonvara- ja ympäristöalan koulutus

- Eläintenhoitajan at: Eläintenkouluttaja
- Maaseudun kehittäjän eat

Muu luonnonvara- ja ympäristöalan ammatillinen lisäkoulutus:

- Nuoren viljelijän koulutusohjelma

Tutkintotoimikunnat:

- *Eläintenhoidon tutkintotoimikunta (8210)*
- *Hevostalouden tutkintotoimikunta (8214)*
- *Karjatalouden tutkintotoimikunta (8228)*
- *Luontoalan tutkintotoimikunta (8264)*
- *Maaseudun kehittämisen tutkintotoimikunta (8269)*
- *Maatilatalouden tutkintotoimikunta (8271)*
- *Metsien monikäytön tutkintotoimikunta (8277)*
- *Metsätalouden tutkintotoimikunta (8279)*
- *Puutarhatalouden tutkintotoimikunta (8297)*

Koulutuksia järjestävät:

Ahlmanin ammattiopisto; Amiedu; Ammatti-Instituutti Iisakki; Ammattiopisto Lappia; Ammattiopisto Livia; Ammattiopisto Luovi; Axxell; Bovallius-ammattiopisto; Eerikkilän Urheiluopisto; Etelä-Karjalan ammattiopisto; Etelä-Savon ammattiopisto; Haapajärven ammattiopisto; Harjun oppimiskeskus; Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto; Hyria koulutus Oy; Hämeen ammatti-instituutti; JAKK; Jämsän ammattiopisto; Järviseudun ammatti-instituutti; Kainuun ammattiopisto; Karkun evankelinen opisto; Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto; Keudan ammattiopisto; Koulutuskeskus Salpaus; Koulutuskeskus Sedu; Kouvolan seudun ammattiopisto; Kronoby folkhögskolan; Lapin ammattiopisto; Loimaan ammatti- ja aikuisopisto; Oulun seudun ammattiopisto; Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus; Pohjois-Karjalan aikuisopisto ja ammattiopisto; PSK-Aikuisopisto; Raahen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus; Ruukin maaseutuopisto; Saamelaisalueen koulutuskeskus; Savon ammatti- ja aikuisopisto; Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto; Sedu Aikuiskoulu-

tus; Siikaranta-opisto; Suupohjan ammatti-instituutti; Tampereen ammattiopisto; Turun Aikuisopistokeskus; Ylä-Savon ammattiopisto; Ypäjän Hevosopisto

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Perustutkinnot (pt)

- Sosiaali- ja terveystalouden pt, Lähihoitaja:
- Ensihoidon ko.
- Kuntoutuksen ko.
- Lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen ko.
- Mielensterveys- ja päihdetyön ko.
- Sairaanhoidon ja huolenpidon ko.
- Vammaistyön ko.
- Vanhustyön ko.

Kauneudenhoitoalan pt:

- Kosmetologin ko., Kosmetologi

Liikunnanohjauksen pt:

- Liikunnanohjauksen ko., Liikuntaneuvoja

Ammattitutkinnot (at) ja erikoisammattitutkinnot (eat)

Sosiaaliala

- Perhepäivähoitajan at

Terveystalouden

- Jalkojenhoidon at
- Psykiatrisen hoidon eat

Sosiaali- ja terveystalouden yhteiset

- Kehitysvamma-alan at
- Päihdetyön at
- Kehitysvamma-alan eat
- Näkövammaistaitojen ohjaajan eat
- Työvalmennuksen eat
- Vanhustyön eat

Kuntoutus ja liikunta

- Liikunnan at

Kauneudenhoitoala

- Kauneudenhoitoalan eat

Tutkintotoimikunnat:

- *Jalkojenhoidon tutkintotoimikunta (8224)*
- *Kauneudenhoitoalan tutkintotoimikunta (8230)*
- *Kehitysvamma-alan tutkintotoimikunta (8231)*

- *Liikunnan tutkintotoimikunta (8260)*
- *Perhepäivähoidon tutkintotoimikunta (8288)*
- *Psykiatrisen hoidon tutkintotoimikunta (8291)*
- *Puhe- ja näkövammaispalvelujen tutkintotoimikunta (8294)*
- *Päihdetyön tutkintotoimikunta (8298)*
- *Sosiaali- ja terveystalouden tutkintotoimikunta (8312)*
- *Työvalmennuksen tutkintotoimikunta (8354)*
- *Vanhustyön tutkintotoimikunta (8336)*

Koulutuksia järjestävät:

Ammattiopisto Lappia; Ammattiopisto Livia; Ammattiopisto Tavastia; Axxell; Edupoli; Etelä-Karjalan aikuisopisto; Etelä-Karjalan ammattiopisto; Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto; Etelä-Pohjanmaan Opisto; Etelä-Savon ammattiopisto; Forssan ammatti-instituutti; Haapaveden Opisto; Helsingin Diakoniaopisto; Helsingin palvelualueen oppilaitos; Helsingin sosiaali- ja terveystalouden oppilaitos; Hyria koulutus Oy; Jyväskylän aikuisopisto ja ammattiopisto; Jyväskylän kristillinen opisto; Jämsän ammattiopisto; Järvenpään Diakoniaopisto; Kalajoen Kristillinen Opisto; Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos; Karstulan evankelinen opisto; Kaustisen evankelinen kansanopisto; Keski-Pohjanmaan Opisto; Keski-Suomen Opisto; Keskuspuiston ammattiopisto, Helsinki; Keudan aikuisopisto ja ammattiopisto; Kiipulan ammattiopisto; Kisakallion Urheiluoipisto; Kokkolan sosiaali- ja terveystalouden opisto; Koulutuskeskus Agricola; Koulutuskeskus Salpaus; Koulutuskeskus Sedu; Kouvolan seudun ammattiopisto; Lahden diakonian instituutti; Lahden kansanopisto; Lapin ammattiopisto; Lapin urheiluoipisto; Lapuan kristillinen opisto; Liikuntakeskus Pajulahti; Loimaan ammatti- ja aikuisopisto; Mäntän seudun koulutuskeskus; Naantalın ammattiopisto; Nivalan ammattiopisto; Norrvalla folkhögskolan; Omnian aikuisopisto ja ammattiopisto; Oulaisten ammattiopisto; Oulun diakoniaopisto; Oulun seudun ammatti-

opisto; Pirkanmaan aikuisopisto; Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus; Pohjois-Karjalan ammattiopisto; Porvoo International College; Porvoon ammattiopisto; Raudaskylän kristillinen opisto; Saamelaisalueen koulutuskeskus; Sataedu; Salon seudun ammattiopisto; Savon ammatti- ja aikuisopisto; Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto; Sedu Aikuiskoulutus; Solvalla idrottsinstitut; Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opisto; Suomen Urheiluopisto; Tampereen ammattiopisto; Tanhuvaaran Urheiluopisto; Turun aikuiskoulutuskeskus; Turun ammatti-instituutti, Åbo yrkesinstitut; Urheiluopistokisakeskus; Uudenkaupungin ammatti- ja aikuisopisto Novida; Vaasan aikuiskoulutuskeskus; Vaasan ammattiopisto – Vasa yrkesinstitut; Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto; Vammalan ammattikoulu; Vantaan ammattiopisto Varia; Varalan urheiluopisto; Vuokatin urheiluopisto; Ylivieskan ammattiopisto; Yrkesakademien i Österbotten; Yrkesinstitutet Practicum; WinNova

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Perustutkinnot (pt)

Matkailualan pt:

- Luontomatkailun ko
- Matkailupalvelujen ko., Matkailupalvelujen tuottaja

Kotityö- ja puhdistuspalvelujen pt:

- Kotityöpalvelujen ko., Kodinhuoltaja

Ammattitutkinnot (at) ja erikoisammattitutkinnot (eat)

Matkailuala

- Maaseutumatkailun at
- Matkailun ohjelmapalvelujen at
- Matkaoppaan at

Kotitalous ja kuluttajapalvelut

- Kotityöpalvelujen at

Tutkintotoimikunnat:

- *Kotityöpalvelujen tutkintotoimikunta (8242)*
- *Matkailualan tutkintotoimikunta (8273)*
- *Puhdistuspalvelualan tutkintotoimikunta (8292)*

Koulutuksia järjestävät:

Ahlmanin ammattiopisto; Aitoon koulutuskeskus; Ammattiopisto Lappia; Ammattiopisto Luovi; Ammattiopisto Tavastia; Axxell; Bovallius-ammattiopisto; Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto; Etelä-Savon ammattiopisto; Haapaveden ammattiopisto; Helmi Liiketalousopisto; Helsingin Diakoniasopisto; Helsingin palveluoljojen oppilaitos; Hyria koulutus Oy; Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus; Itä-Karjalan kansanopisto; Jyväskylän aikuisopisto ja ammattiopisto; Jyväskylän kotitalousoppilaitos; Jyväskylän kristillinen opisto; Jämsän ammattiopisto; Kainuun ammattiopisto; Kalajoen ammattiopisto; Kalajoen Kristillinen Opisto; Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos; Keskuspuiston ammattiopisto; Keudan aikuisopisto ja ammattiopisto; Kokkolan ammattiopisto; Koulutuskeskus Agricola; Koulutuskeskus Sedu; Koulutuskeskus Salpaus; Kouvolan seudun ammattiopisto; Kuopion talouskoulu; Lapin matkailuopisto; Omnian aikuisopisto ja ammattiopisto; Oulaisten ammattiopisto; Oulun Palvelualan Opisto; Oulun seudun ammattiopisto; Pirkanmaan aikuisopisto ja ammattiopisto; Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus; Pohjois-Karjalan ammattiopisto; Porvoon ammattiopisto; Sataedu; Savon ammatti- ja aikuisopisto; Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto; Tampereen palvelualan ammattiopisto; TTS, Sammatti; Turun ammatti-instituutti; WinNova; Ylä-Savon ammattiopisto; Yrkesakademien i Österbotten

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Ammattitutkinnot (at) ja erikoisammattitutkinnot (eat)

- Liiketalous ja kauppa
- Yrittäjän at
- Johtamisen eat
- Yritysjohtamisen eat
- Yritysneuvojan eat

Muut:

- Työhyvinvointikoordinaattorin koulutus; Rastor Oy, Kuopion ja Oulun yksikkö

Tutkintotoimikunnat:

- *Johtamisen tutkintotoimikunta (8225)*
- *Yrittäjyyssalan tutkintotoimikunta (8346)*

Koulutuksia järjestävät:

Aikuiskoulutuskeskus Kouvola; Amiedu; Edupoli; Etelä-Pohjanmaan Opisto; Etelä-Savon ammattiopisto; Hyria koulutus Oy; Hämeen ammatti-instituutti; JAKK; Jyväskylän aikuisopisto; Jämsän ammattiopisto;

Kankaanpään opisto; Keudan aikuisopisto; Koulutuskeskus Salpaus; Loimaan ammatti- ja aikuisopisto; Management Institute of Finland; Markkinointi-instituutti; MJK-instituutti; Pirkanmaan aikuisopisto; Pohjois-Suomen teollisuusopisto POHTO; Porvoo International College; Porvoon kauppaoppilaitos; PSK-Aikuisopisto; Raahen Porvari- ja Kauppakoulu; RastorCollege; Savon ammatti- ja aikuisopisto; Sedu Aikuiskoulutus; Suomen Liikemiesten Kauppaopisto, SLK Instituutti; Suomen Yrittäjäopisto; Vaasan aikuiskoulutuskeskus; Ylä-Savon ammattiopisto; Yrkesakademin i Österbotten

Lähdeluettelo

- AlfaPartners 2013. Verkkokauppa > Kirjakauppa > Karvaterapiaa. Viitattu 18.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.alfapartners.net/tuotteet.html?id=1/7>
- Green Care Finland ry 2013. Asiantuntijat; Koulutusta. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.gcfinland.fi/kehittaminen>
- Helsingin yliopisto 2006. Horticulture for human wellbeing. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.helsinki.fi/henvi/teaching/PTARH403_Eng.htm
- Hymy-hanke 2013. Hymy-hanke ja sen tavoitteet. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://hymyhanke.blogspot.fi>
- Itä-Suomen yliopisto 2013. Senni Green Care -koulutus. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.uef.fi/fi/senni/koulutus>
- Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä 2013. Green Care -hankesivut, alueellinen hanke. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://projekti.kpedu.fi/greencare>
- Luomu.fi 2013. Tervetuloa uusituille luomu-sivuille! Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: www.luomu.fi
- Luontohoiva-hanke 2013. Hankesivut. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://esavogreencare.ning.com/>
- MaiE-project 2013. MAiE – Multifunctional Agriculture in Europe. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.maie-project.eu/>
- MaiE-opetussuunnitelma 2013. Green Care -yrittäjyys: Opetussuunnitelman yleiskatsaus ja ohjeet. Multifunctional Agriculture in Europe. Lifelong learning programme. Viitattu 15.1.2014. Saatavissa internetistä: <http://www.maie-project.eu/> tai <http://www.mtt.fi/greencare/>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittäminen (TUTKE). Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/tutke/>
- Opetushallitus 2013a. Ammatillisten perustutkintojen perusteet; Ammatilliset perustutkinnot. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattilliset_perustutkinnot
- Opetushallitus 2013b. Opintoluotsi.fi – Kaikki koulutustieto yhdestä osoitteesta. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.opintoluotsi.fi/>
- Opetushallitus 2013c. Koulutusnetti. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: <http://www.koulutusnetti.fi/>
- VoiMaa!-hanke 2013. Alueelliset työpajat; Asiantuntijakartoitus; Nykyisten koulutusjärjestelmien mukainen koulutus, johon Green Care -sisältöjä voitaisiin viedä; Koulustarjonta Suomessa. Viitattu 13.12.2013. Saatavissa internetistä: www.mtt.fi/greencare

---

Askelmerkit Green Care -toimintatavan jatkokehittämiseen

VoiMaa!-hankkeen tavoitteena oli yhtenäisten käytäntöjen rakentaminen suomalaiselle Green Care -toimintatavalle. Luontolähtöinen hyvinvointitoiminta on Suomessa käsitetty laajana ja moniammatillisena kenttänä. Toimintaa tukevien ja kantavien rakenteiden luominen on pitkä prosessi, joka etenee asteittain toimijoiden kokemien tarpeiden ja yhteisen tahtotilan pohjalta. *Voimaa!*-hankkeessa luotiin ensimmäisiä askelmia tämän työn tueksi.

Nykyisellään suomalainen Green Care -toimintatapa näyttäytyy moniammatillisen yhteistyön, tiedonvaihdon ja oppimisen foorumina. Eri alojen toimijoita on yhdistänyt kiinnostus luonnonelementtien hyvinvointia vahvistaviin vaikutuksiin ja toimintamuotojen kehittämiseen. Seuraavassa on tiivistettynä *Voimaa!*-hankkeen keskeiset johtopäätökset.

Kuva: Anja Yli-Viikari

Green Care -markkinoiden tunnistaminen

Palvelutyypianalyysi vahvisti havainnon, että suomalaista Green Care -toimintaa tehdään toimintalogiikaltaan kaksilla erilaisilla palvelumarkkinoilla. Palveluita voidaan kutsua luontohoivan tai luontovoiman palveluiksi palvelumarkkinasta riippuen. Luontohoivan palveluissa Green Care -ominaisuudet toimivat palvelun lisäarvotekijöinä, kun taas luontovoiman palveluissa ne voivat muodostaa palvelun keskeisimmän osan eli olla palvelun itseisarvoisia ominaisuuksia. (ks. palvelutyypiosio)

Green Care -palvelumarkkinat eivät kuitenkaan jakaudu kahteen osaan selvärajaisesti, vaan palvelumarkkinoiden rajapinnoilla niiden piirteet sekoittuvat. Rajapinnoilla tulevat esiin myös Green Care -palvelujen monet mahdollisuudet moniammatilliseen yhteistyöhön.

Toimijoiden välisten keskustelujen ja analyysien kautta Green Care -toimintatavan yhteistä perustaa on voitu edelleen selkiyttää. Green Care -toimintatavan peruselementeiksi ovat määrittyneet luontolähtöisyys, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Perusedellytyksinä taas pidetään ammatillisuutta, tavoitteellisuutta ja vastuullisuutta. Näistä perusmäärittelyn osatekijöistä vallitsee laaja yhteisymmärrys. (ks. määrittelyosio)

Myös palvelutyypianalyysissä nämä osatekijät osoittautuivat olevan kummallakin palvelumarkkinoilla pitkälti sisällöltään samankaltaisia, vaikka esimerkiksi intensiteetti tai vaatimukset painottuvat eri tavoin. Green Care -palvelujen osatekijöinä tarkasteltiin peruselementtien ja -edellytysten lisäksi asiakkaita, palveluntuottajia, palvelutyyppejä ja laatua määrittäviä tekijöitä. Näillä osatekijöillä oli vahvempia erityispiirteitä palvelumarkkinasta riippuen. (ks. palvelutyypiosio)

Kaksien palvelumarkkinoiden olemassaolo on hankaloittanut Green Care -toimintaa koskevaa keskustelua. On usein täysin eri asia puhua julkisen sektorin järjestämisvastuulla olevista palveluista kuin muista hyvinvointi- ja virkistyspalveluista. Kaksien markkinoiden ominaispiirteiden esittelyn toivotaan tuovan omalta osaltaan selkeyttä suomalaisen Green Care -toimintatavan määrittelyyn ja sitä koskevaan keskusteluun.

Olemassa olevien yritysten ja toimijoiden palvelumalleista annetaan esimerkkejä VoiMaa!-hankkeen esitteessä (saatavissa internetissä: www.mtt.fi/greencare). Esimerkeissä on mukana kuntoutuksen ja terapian, asumispalveluiden, päivä- ja työtoiminnan, erityislasten tuen, kasvatuspal-

Green Care -palvelumarkkinat: luontohoiva ja luontovoima:

- Kaksien Green Care -palvelumarkkinoiden olemassaolon tiedostaminen
- Luontohoivan ja luontovoiman palveluiden erityispiirteiden ymmärtäminen
- Palvelumarkkinoiden rajapintojen mahdollisuuksien hyödyntäminen moniammatillisessa yhteistyössä

Palvelumallien kehittäminen

- Green Care -palvelumuotojen kehittäminen erilaisten asiakasryhmien tarpeisiin

veluiden sekä virkistysalan käytännön toimijoita, jotka käyttävät palveluissaan Green Care -toimintatapaa.

On monenlaisia mahdollisuuksia viedä luontolähtöisiä toimintatapoja sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen työkäytäntöihin tai hyvin-

vointipalvelujen keinovalikoimiin. Samalla kun Green Care -toimintatavalle hahmotuu yleinen viitekehys, tarvitaan kokeiluja, joiden kautta näistä mahdollisuuksista kehitetään ja tuotetaan ratkaisuja erilaisten asiakasryhmien tarpeisiin

Työkaluja laadunhallintaan

Green Care -palveluiden laatujärjestelmien kehittämiseen suositellaan asteittaista etenemistä. VoiMaa!-hankkeessa selvitettiin kaikille Green Care -palveluille tärkeiksi katsotut laatutyön elementit. (ks. laadunhallintaosio)

Green Care -toimintapa kuvataan markkinoitaessa ja tuotettaessa Green Care -palvelua. VoiMaa!-hankkeen lopuksi, palvelutyypittelyosion ja laatuosion tekijöiden yhteisenä jatkotyönä, luotiin sisältö Green Care -työkirjalle, jonka avulla palveluntuottaja voi pohtia oman palvelunsa keskeisiä ulottuvuuksia ja kuvata ne (saatavilla internetissä: www.mtt.fi/greencare).

Green Care -toiminnan edellytyksenä voidaan pitää Green Care Finland ry:n eettisten ohjeiden noudattamista sekä sitoutumista oman ammattialan eettisiin periaatteisiin. Laatutyön lähtökohtana on, että Green Care -toimija kirjaa omat eettiset periaatteensa sekä niihin liittyvät arvot ja vastuullisen toiminnan kriteerit. Tämä voidaan tehdä Green Care -työkirjan avulla.

Green Care -palvelutoiminnan laadunhallinnan perustyökaluja ovat turvallisuusasiakirja ja omavalvontasuunnitelma. Kun perustyökaluja täydennetään Green Care -työkirjalla, voi yhdistelmä toimia ensimmäisen tason laa-

Green Care -palvelutoiminnan yhteiset laatusuositukset

- Palvelun ja palveluprosessin kuvaaminen
- Green Care -toiminnan ja oman ammattialan eettisiin ohjeisiin sitoutuminen
- Turvallisuusasiakirjan ja omavalvontasuunnitelman laadinta
- Palvelutoiminnan laadun seuranta ja arviointi
- Laadunhallinnan asiakirjojen julkisuusperiaatteen noudattaminen

Jatkossa ratkaistavia laadunhallinnan kysymyksiä:

- Laadunhallintatyön organisoinnista sopiminen
- Palvelujen arvioinnin tasosta sopiminen: yhtenä kokonaisuutena, luontohoivan ja -voiman käsitteiden kautta tai toimintamuotokohtaisesti
- Portaittaisen laatujärjestelmän vaihtoehtojen vertaileminen
- Tuotemerkin tai sertifioidun laatujärjestelmän tarpeellisuuden ja kustannus-hyöty-vaikutusten arviointi sekä kehittämisestä päättäminen

dunhallinnan työkaluna. Gree Care -työkirja voi täytettynä olla toimintakäsikirja ja soveltuvin osin myös laatukäsikirjana.

Työkirja on yhtäältä tarkoitettu palvelun laadunhallinnan työkaluksi ja toisaalta dokumentiksi, jonka avulla on mahdollista osoittaa asiakkaalle, millä periaatteilla Green Care -palvelua tuotetaan, mikä tekee siitä Green Care -palvelutoimintaa, ja miten palvelun vaikuttavuutta arvioidaan ja laatua hallitaan. (ks. palvelutyypin- ja laadunhallintaosiot)

Osa luontolähtöisten hyvinvointipalveluiden tuottajista ja ostajista on kiinnostunut myös tuotemerkkien ja sertifioidujen laatujärjestelmien kehittämisestä. Näiden avulla yrityksen/toimijan palveluita on mahdollista erilaistaa alan muusta tarjonnasta ja todentaa palveluun liittyviä lisäarvoja. Eteneminen näihin ratkaisuihin edellyttää muun muassa seuraavien avoinna olevien laatutyön kysymysten ratkaisemista.

Osaamisen kehittäminen

Luontolähtöiseen hyvinvointiin liittyvää koulutusta lisätään nykyisin monissa oppilaitoksissa. Ammatillisen osaamisen täydentämistä Green Care -toimintatavan osalta tarvitaan monissa sosiaali- ja terveydenhuollon ammateissa sekä ympäristö- ja luonnonvara-aloilla. Myös kasvatus-, virkistys- ja liikuntapalveluissa on tarvetta luonnon hyvinvointivai-

kutusten paremmalle tuntemiselle. Lisäksi ammatissa jo toimivat tarvitsevat luontolähtöisten menetelmien käyttöönottoon, toiminnan kehittämiseen ja asiakaslähtöisten ratkaisujen luomiseen neuvonnallista tukea. Tämä kaikki vaatii onnistuakseen riittävästi asiantuntijoita. (ks. koulutusosio)

Tuki osaamisen kehittämiselle

- Green Care -toiminnan tunnettuuden ja yhtenäisen käsitteistön vahvistaminen
- Asiantuntijoiden osaamisen ylläpito ja täydentäminen
- Kattavan ja helppokäyttöisen tietopankin sekä keskustelunalueen rakentaminen verkkoon

Koulutuksen kehittäminen

- Koulutustarjonnan monipuolinen kehittäminen alan kysyntää vastaavasti
- Syventävien kurssien tarjoaminen oppilaskohtaiseen eriytymiseen
- Yhtenäisen laatu-koulutuksen aloittaminen
- Tutkivan ja kokemuksellisen oppimisen sekä moniammatillisten ryhmien suosiminen
- Uusien koulutustuotteiden luominen hankerahoitteisesti
- Täydennyskoulutuskokonaisuuksien vieminen tutkinto-opetukseen
- Green Care -sisältöjen vakiintumisen varmistaminen tutkinto-opetuksessa

Välittäjä-, tuki- ja neuvontapalvelut

- Palveluntuottajien ja -käyttäjien kohtaamisen tehostaminen välittäjäorganisaation avulla
- Tuki- ja neuvontapalvelujen järjestäminen valtakunnallisesti ja alueellisesti

Toimijoiden verkostoituminen

- Nykyisten toimijoiden yhteistyörakenteiden ja käytäntöjen ylläpitäminen (yhdistyksen nettisivut, valtakunnalliset Green Care -päivät ja muut teemapäivät)
- Kansallisen tason toimijan perustaminen (esim. osaamiskeskus) ministeriöiden yhteistyönä vastaamaan välittäjä-, tuki- ja neuvontapalveluista ja Green Care -tietopankista
- Green Care -koulutussuunnittelun yhteistyöryhmän perustaminen ja valtakunnallisen koulutusverkoston vakiinnuttaminen

Oppilaitosten kehittäessä aktiivisesti omaa koulutustarjontaansa saattaa tarjonta kokonaisuuden tasolla kuitenkin hajaantua liikaa. Valtakunnallisesti tarvitaan koulutuksen järjestäjien välistä keskustelua sekä sopimista yhteisistä suuntaviivoista ja sisällöistä. Ammatissaan jo toimivia auttaisi maankattava neuvonta- ja tukipalvelu. Alueellisella tasolla tarvitaan myös välittäjiä, jotka voivat toimia palveluntuottajien ja käyttäjien välillä tukien palvelumallien kehittämistä. (ks. määrittely- koulutusosiot)

Toimijoiden verkostoituminen on nykyisin järjestetty Green Care Finland ry:n yhdistystoiminnan kautta. Toistaiseksi pienen ja resurssiltaan vähäisen yhdistyksen toi-

mintaa on täydennetty hanketoiminnan kautta. *VoiMaa!*-hanke yhteistyössä alueellisten hankkeiden kanssa on ollut mukana yhdistyksen nettisivuston, valtakunnallisten Green Care -päivien ja avoimien ovien päivän järjestelyissä. Näiden säilyminen nähdään vähimmäisehtoina sille, että paikallisella tasolla tehtävä työ voi yhdistyä laajemmaksi valtakunnalliseksi kokonaisuudeksi. Hanketoiminnan resurssien varaan jäädessään luontolähtöisen hyvinvointialan kehittäminen saattaa olla tempoilevaa ja sirpaleista. Vakiintunut kansallinen toimija ja eri hallinnonalojen ministeriöiden yhteinen sitoutuminen nopeuttaisi ja tehostaisi kehitystä sekä alan ratkaisujen luomista. (ks. määrittely- koulutusosiot)

Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa

VoiMaa! – Green Care -yrittäjyydestä elinvoimaa maaseudulle (2011–2013) oli valtakunnallinen maaseudun kehittämishanke, jossa luotiin yhteisiä rakenteita suomalaiseen Green Care -toimintatapaan. Haasteena oli selkeyttää Green Care -käsitettä ja -palvelukonseptia sekä kehittää alan laadunhallintaa, koulutusta ja toimijoiden yhteistyötä.

Green Care -toimintatavan peruselementeiksi määrittyivät luontolähtöisyys, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus, sekä perusedellytyksiksi ammatillisuus, tavoitteellisuus ja vastuullisuus. Palvelutyypianalyysi vahvisti havainnon, että Green Care -toiminta tapahtuu kaksilla erilaisilla palvelumarkkinoilla.

Suomalainen Green Care -toimintatapa kattaa sisällöltään, tavoitteiltaan ja toimintamuodoiltaan hyvin monenlaisia palveluita. Toimintakentän laajuus mahdollistaa ammattirajat ylittävän verkostoitumisen, mikä voi toimia kasvualustana uudentlaisille palveluinnovaatioille. Tällaista verkostoitumista on tapahtunut ja tapahtuu alueellisessa kehittämistoiminnassa.

MTT julkaisee tutkimustuloksiaan kahdessa raporttisarjassa:
MTT Kasvu, MTT Tiede ja MTT Raportti.

www.mtt.fi/julkaisut

MTT Kasvu -sarjassa julkaistaan oppaita ja raportteja maatalous- ja elintarviketutkimuksesta sekä maatalouden ympäristötutkimuksesta. Tuloksista kerrotaan käytännönläheisesti ja ymmärrettävästi. Lukijoille tarjotaan tietoa MTT:n kaikilta tutkimusaloilta eli biologiasta, teknologiasta ja taloudesta.

MTT, 31600 Jokioinen, puh. 0295 300 700, sähköposti julkaisut@mtt.fi